

Banská Štiavnica

Mesto svetového dedičstva

Slovenská republika

MANAŽMENT PLÁN LOKALITY UNESCO “HISTORICKÉ MESTO BANSKÁ ŠTIAVNICA A TECHNICKÉ PAMIATKY OKOLIA”

1. ETAPA - PODKLADY A ANALÝZY

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Financovanie spracovania manažment plánu 1.etapy zabezpečilo Ministerstvo kultúry SR v spolupráci s Mestom Banská Štiavnica v rámci :
Grantový program MK SR Obnov si svoj dom, podprogram 1.3 v roku 2009

Materiál spracovaný na základe viacerých podkladových materiálov (štúdie, prieskumy, analýzy, fotodokumentácia a pod.)

Baten & Partners Slovakia s.r.o.
Radničné námestie 19, 96901
Banská Štiavnica (+421) 045-6920 555
www.batenpartners-slovakia.sk
Ing. Michal Pálka, koordinácia organizačného zabezpečenia

KOORDINÁTOR OBSAHU:

Ing. arch. Ľubica Paučulová

SPRACOVATEĽSKÝ KOLEKTÍV:

Doc. Ing. arch. Pavel Gregor, Phd.
Doc. Ing. arch. Jana Gregorová, Phd.
Ing. Michal Pálka
RNDr. Juraj Paučula
Ing. arch. Ľubica Paučulová
Ing. arch. Zora Paulíniová
Mgr. Branislav Solovic
Ing. arch. Katarína Vošková

Podiel autorov na spracovaní jednotlivých kapitol je v obsahovej štruktúre.

KONZULTÁCIE A PODKLADY:

Ing. arch. Iveta Chovanová, *Pamiatkový úrad Banská Štiavnica*
Eva Kallová, *Pamiatkový úrad Banská Štiavnica*
Ing. Václav Koleda, *Slovenský vodohospodársky podnik Banská Štiavnica*
Mgr. Igor Kuhn, *Mestský úrad B. Štiavnica*
Ing. Branislav Lipták, *Slovenský vodohospodársky podnik Banská Štiavnica*
Ing. Ľubomír Lužina, *Slovenské banské múzeum Banská Štiavnica*
Ing. Anton Maruška, *CHKO Štiavnické vrchy Banská Štiavnica*
Ing. Patrik Pachinger, *CTK SAŽP Banská Štiavnica*
Ing. arch. Ľubica Pinčíková, *Pamiatkový úrad Bratislava*
Ing. Pavol Polák, *konzultant ochrany prírody*
Ing. Martin Šinský, *CTK SAŽP Banská Štiavnica*
Ing. Ľubica Turtáková, *Pamiatkový úrad Banská Štiavnica*

FOTOGRAFIE: Ing. arch. Ľubica Paučulová, Ing. Ľubomír Lužina, Ing. arch. Zora Paulíniová, Ing. arch. Andrea Nižňanská, Ing. arch. Katarína Vošková, Ing. Pavol Polák

Materiál neprešiel jazykovou úpravou.

OBSAHOVÁ ŠTRUKTÚRA

Príhovor primátora	7	C.	Právna ochrana (Solovic)	151
Úvod	9	C.1.	Prieskum a analýza právnych podmienok ochrany, návrhy opatrení	151
Základné pojmy	10	C.2.	Právna úroveň ochrany územia a objektov, jej evidencia	179
Cieľ manažment plánu Lokality UNESCO	13	D.	Organizačno - riadiaca schéma (Paučulová)	183
Cieľ 1. etapy spracovania plánu	14	D.1.	Analýza súčasnej organizačno - riadiacej schémy	183
Cieľ 2. etapy spracovania plánu	15	D.2.	Návrh organizačno - riadiacej schémy	189
A. Špecifikácia predmetu ochrany (Paučulová)	17	E.	Výchova a informačno - interpretačný systém (Paučula, Paučulová)	193
A.1. Kompletizácia existujúcich údajov viazaných na predmet ochrany	19	E.1.	Analýza výchovy a vzdelávania	193
A.1.1 Vymedzenie územia.	20	E.2.	Analýza informačno - interpretačného systému	203
A.1.2 Vymedzenie predmetu ochrany.	22	F.	Participatívne plánovanie (Paulíniová)	207
A.1.3. Pasportizácia predmetu ochrany:		F.1.	Projekt participatívneho plánovania	207
Geológia	37	G.	SWOT analýza (Paučula, Paulíniová)	217
Živá príroda	41	G.1.	SWOT analýza silných a slabých stránok, možnosti a ohrozenia.	217
Baníctvo a spracovanie rúd	57	G.2.	Tvorba vízie Lokality UNESCO	220
Architektúra a urbanizmus (Paučulová, Vošková, Gregorová)	71	H.	Chýbajúce dáta, prieskumy a analýzy, návrhy opatrení, plánované aktivity (Paučulová)	223
A.2. Evidencia, systematizácia a disponibilita komplexných dát a informácií o území a jednotlivých chránených objektoch.	113	H.1.	Stanovenie na základe spoločných výsledkov SWOT a ostatných analýz 1. etapy manažment plánu	223
A.2.1. Komplexné dáta a informácie o území územno - plánovacia dokumentácia, mapové a iné podklady	115	H.2.	Časový a finančný plán doplnenia dát, prieskumov a analýz.	236
A.2.2 Analýza platnej územno – plánovacej dokumentácie (Gregorová)	119	I.	Mapové prílohy	
A.2.3. Umiestnenie chránených objektov	129	I.1.	Mapa 1: Všeobecná	
A.2.4. Komplexné dáta o objektoch: zamerania, umelecko - historické výskumy, technické prieskumy, projektová dokumentácia, fotodokumentácia a iné	129	I.2.	Mapa 2: ÚPN a obyvateľstvo	
A.3. Projekt komplexného digitalizovaného dátového systému využívaného pre potreby riadenia ochrany hodnôt lokality UNESCO jej udržateľného rozvoja	131	I.3.	Mapa 3: Pamiatková ochrana	
A.3.1. Digitalizácia existujúcich dát, návrhy opatrení (Pálka)	132	I.4.	Mapa 4: Ochrana prírody	
B. Indikátory hodnotenia stavu (Gregor, Paučulová)	135	I.5.	Mapa 5: Geotopy a montanistika	
B.1. Hodnotenie súčasného stavu lokality z hľadiska zachovania autenticity a integrity.	137			
B.2. Hodnotenie súčasného stavu lokality z hľadiska uplatnenia nástrojov jej ochrany, interpretácie a prezentácie jej hodnôt	139			
B.3. Celkové posúdenie zachovávaní jedinečnej svetovej (univerzálnej) hodnoty lokality	141			
B.4. Prieskum a analýza technických podmienok ochrany (Vošková)	141			
B.5. Pasportizácia stavebno technického stavu a ohrozených historických architektonických objektov v PR Banská Štiavnica (Vošková)	147			

Primátor Banskej Štiavnice Mgr. Pavol Balžanka počas príhovoru na kultúrnom podujatí v Banskej Štiavnici

PRÍHOVOR PRIMÁTORA BANSKEJ ŠTIAVNICE

Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky jeho okolia právom patria medzi najvýznamnejšie pamiatky sveta. Mnoho storočí trvajúca banícka činnosť nám zanechala úžasné bohatstvo kultúrno-historického dedičstva, ktoré je súčasťou krásnej krajiny.

Dnes, po utlmení baníctva v regióne, je našou snahou, s úctou sa postarať o dielo práce predošlých generácií a odovzdať tieto hodnoty tým, čo prídu po nás.

Je to záväzok Slovenska, ktoré chce obstáť ako rovnocenný partner v spoločenstve vyspelých krajín sveta. Je to však aj výzva pre nás, ktorí žijeme na miestach, kde sa tvorili dejiny, kde školstvo, veda a technika dospeli k špičkovým výsledkom svojej doby.

Banská Štiavnica a okolité obce majú cieľ nadväzovať na tradície a dedičstvo im zverené. Chceme sa na vysokej profesionálnej úrovni starať o hodnoty významné pre celý svet a vytvoriť priaznivú a priateľskú atmosféru pre návštevníkov. Úsilie samospráv o vytvorenie kvalitných životných podmienok a práce pre obyvateľov sú úzko späté s týmito cieľmi.

Banská Štiavnica má ambície byť životaschopným, atraktívnym a bezpečným mestom, ktoré dýcha rozvojom. Mestom, ktoré poskytuje príležitosti pre rodiny, jednotlivcov i podnikateľov. Banská Štiavnica a jej región chcú byť zárukou prosperity a vysokej kvality života.

Spracovanie 1. etapy Manažment plánu lokality UNESCO je významným príspevkom k napĺňaniu týchto cieľov. Poznanie hodnôt je prvým krokom pre ich ochranu. S vďakou rád konštatujem, že sa podarilo spojiť úsilie a znalosti mnohých odborníkov vo všetkých kľúčových odvetviach. Takisto vysoko oceňujem otvorenú spoluprácu úradov a inštitúcií, ktoré ochotne poskytli podklady pre spracovanie tohto dokumentu.

Som presvedčený, že tento dokument, ktorý vychádza z poznatkov získaných v tejto etape, bude významným nástrojom pre ochranu dedičstva a rozvoj regiónu Banskej Štiavnice.

S dôverou

Mgr. Pavol Balžanka
PRIMÁTOR MESTA BANSKÁ ŠTIAVNICA

Pohľad na Banskštiavnickú kalváriu z vodnej nádrže Ottergrund

ÚVOD

Lokalita „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia“ bola zapísaná na zoznam svetového dedičstva UNESCO v roku 1993.
(ďalej len Lokalita UNESCO)

(Na základe medzinárodného právneho záväzku Slovenskej republiky :
Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, 1972)
(ďalej len Dohovor UNESCO)

Od doby zápisu Lokality UNESCO sa významne zvýšil stupeň poznania o kultúrnom a prírodnom dedičstve územia .

Od doby zápisu sa tiež požiadavky zo strany UNESCO priebežne upresňovali na základe skúseností z celého sveta.

Zvýšené požiadavky na členské krajiny viedli k zdôrazňovaniu skutočnosti, že je potrebné nielen identifikovať jedinečné kultúrne a prírodné dedičstvo sveta, ale vytvoriť aj mechanizmy riadenia procesov týkajúcich sa dedičstva.

Správne nastavenie mechanizmov riadenia a ich uplatňovanie zabezpečí kvalitné označenie, ochranu, zachovanie, prezentovanie a odovzdávanie výnimočnej svetovej hodnoty dedičstva Lokality UNESCO budúcim generáciám.

ZÁKLADNÉ POJMY

- **DOHOVOR O OCHRANE SVETOVÉHO KULTÚRNEHO A PRÍRODNÉHO DEDIČSTVA** (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage) prijatý na 17. zasadnutí UNESCO v Paríži, v novembri 1972.

Cieľom dohovoru je identifikácia, ochrana, konzervácia, prezentácia a odovzdávanie kultúrneho a prírodného výnimočnej svetovej hodnoty budúcim generáciám, ako proces, ktorý je významnou súčasťou udržateľného rozvoja. Ratifikovaním Dohovoru zo strany Slovenskej republiky vznikol medzinárodný záväzok, ktorého naplnenie štát zabezpečuje vlastnými právnymi predpismi. Podľa Viedenského dohovoru (1969), ktorý upravil pravidlá uzatvárania medzinárodných záväzkov, každá záväznosť vyplývajúca z medzinárodnej zmluvy sa mení v normu a rozpor s národným právom nemôže byť dôvodom pre jej neplnenie.

- **VYKONÁVACIA SMERNICA PRE UPLATŇOVANIE DOHOVORU O OCHRANE SVETOVÉHO KULTÚRNEHO A PRÍRODNÉHO DEDIČSTVA** (ďalej len Smernica)

(Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention)

Smernica spracovaná a priebežne aktualizovaná pre potreby uplatňovania Dohovoru. Aktuálna verzia je z roku 2005.

- **„LOKALITA“ PODĽA DOHOVORU UNESCO**

dielo človeka alebo kombinované dielo prírody a človeka, územia zahrňujúce archeologické lokality, ktoré majú výnimočnú svetovú hodnotu z historického, estetického, etnologického alebo antropologického pohľadu

- **„VÝNIMOČNÁ SVETOVÁ HODNOTA“ PODĽA DOHOVORU UNESCO**

Výnimočná svetová hodnota znamená kultúrny a/alebo prírodný význam, ktorý presahuje národné hranice a má spoločný význam pre súčasné a budúce generácie ľudstva. V tomto zmysle jeho ochrana má najvyšší zmysel pre medzinárodnú verejnosť ako celok.

- **PREDMET OCHRANY**

Prírodné a kultúrne objekty, ktoré sú nositeľmi hodnôt, pre ktorú bola lokalita na základe kritérií zapísaná na Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, môžu mať hmotnú a nehmotnú podstatu.

- **KRITÉRIÁ VÝBERU LOKALITY UNESCO**

Hľadiská a meradlá pri posudzovaní výnimočnej svetovej hodnoty Lokality UNESCO, na základe ktorých bola zapísaná na zoznam svetového dedičstva UNESCO. Lokalita „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia“ bola zapísaná na základe dvoch kritérií.

- **MONITORING LOKALITY UNESCO**

Pravidelné hodnotenie stavu Lokality UNESCO na základe stanovených indikátorov.

- **INDIKÁTORY HODNOTENIA LOKALITY UNESCO**

Ukazovatele rôzneho druhu, ktoré indikujú stav označenia, ochrany, zachovania, prezentovania a odovzdávania výnimočnej svetovej hodnoty dedičstva Lokality UNESCO.

- **JADROVÁ ZÓNA**

Územie, na ktorom sa nachádzajú výnimočné svetové hodnoty

- **OCHRANNÁ ZÓNA**

Územie slúžiace na ochranu hodnôt jadrovej zóny Lokality UNESCO.

- **OCHRANA LOKALITY UNESCO**

Súbor legislatívnych, finančných, vzdelávacích, správnych a riadiacich nástrojov a mechanizmov uplatňovaných za cieľom zachovania výnimočnej svetovej hodnoty dedičstva Lokality UNESCO.

- **AUTENTICITA LOKALITY UNESCO**

Pôvodnosť a pravdivosť dedičstva Lokality UNESCO. Je dôležité zachovať materiálnych nositeľov hodnôt (objekty, urbanistické štruktúry, archívne a muzeálne dokumenty), ale nemenej dôležité je zachovanie duchovných hodnôt kultúry Lokality (napr. poznanie, zvyklosti, tradície, postupy...). Zachovanie autenticity je zásadnou požiadavkou pri indikovaní stavu Lokality UNESCO.

- **INTEGRITA LOKALITY UNESCO**

Celistvosť zachovania dedičstva Lokality UNESCO.

Materiálna a duchovná podstata zachovaného dedičstva nemá byť narušená nevhodnými novými zásahmi. (neprimeraná výstavba, narušovanie vzhľadu krajiny nevhodným hospodárením, vytrácanie tradičných remesiel...). Zachovanie integrity je zásadnou požiadavkou pri indikovaní stavu Lokality UNESCO.

- **PREZENTÁCIA A INTERPRETÁCIA LOKALITY UNESCO**

Súbor činností a procesov vedúcich k sprístupňovaniu a vysvetľovaniu výnimočnej svetovej hodnoty Lokality UNESCO s cieľom, aby bol pochopený jej súbor hodnôt a nevyhnutnosť ich ochrany

- **MONTÁNNÉ PAMIAHKY**

Materiálne objekty zachované nad terénom a pod terénom, archívne, muzeálne fondy a nehmotná kultúra viazaná banícku činnosť

Dláždenie v centre PR Banská Štiavnica

CIEĽ MANAŽMENT PLÁNU

1. Zlepšenie existujúcich procesov riadenia a vytvorenie nových modelov riadenia a ich uplatnenie vo väzbe na kultúrne a prírodné dedičstvo lokality UNESCO za účelom:
 - zabezpečiť označenie, ochranu, zachovanie, prezentovanie a odovzdávanie budúcim generáciám dedičstva Lokality UNESCO - HISTORICKÉ MESTO BANSKÁ ŠTIAVNICA A TECHNICKÉ PAMIAHKY OKOLIA (v zmysle čl. 4 Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva)
2. Uplatnenie mechanizmov manažment plánu vo väzbe na kultúrne a prírodné dedičstvo lokality UNESCO konkrétne za účelom:
 - Prijatia všeobecnej politiky zameranej na posilnenie úlohy kultúrneho dedičstva v živote spoločnosti začlenenie jeho ochrany do komplexných plánovacích programov
 - Vytvorenia služieb na ochranu, zachovanie a prezentovanie dedičstva, spolu so zamestnancami a potrebnými zdrojmi
 - Rozvinutia vedeckých a technických štúdií a výskumu a o vypracovanie metód práce pôsobenia proti nebezpečenstvám ohrozujúcim dedičstvo
 - Prijatia zodpovedajúcich právnych, vedeckých, technických, administratívnych a finančných opatrení
 - Podporu stredísk pre školenie v oblasti ochrany a podporovanie vedeckého výskumu v tejto oblasti (v zmysle čl. 5 Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva)
 - Vzhľadom na rozsiahlosť územia a potrebu spresnenia predmetu ochrany sa, po dohode s Ministerstvom kultúry SR, zvolil postup spracovania manažment plánu v dvoch etapách.
 - Manažment plán je zameraný na územie a riadenie jadrovej zóny. Overené postupy riadenia budú v adekvátnej miere odporučením aj pre ochranné územie.

CIEĽ 1. ETAPY SPRACOVANIA

VŠEOBECNÝ CIEĽ

Vytvorenie predpokladov pre efektívne a udržateľné mechanizmy riadenia na základe prieskumov a analýz odborných a faktografických podkladov.

KONKRÉTNE CIELE

1. etapa spracovania je prípravná a analytická

- a - zber podkladových dokumentov, prieskumov, štúdií od zainteresovaných subjektov
- b - analýzu podkladov a súčasného stavu
- c - návrhy riešení ako výsledky analýz, niektoré v alternatívach.

KONKRÉTNE ÚLOHY 1. ETAPY SPRACOVANIA SA TÝKAJÚ OBLASTÍ

- Špecifikácia predmetu ochrany
- SWOT analýza lokality
- Indikátory (ukazovatele) hodnotenia
- Chýbajúce dáta, prieskumy a analýzy
- Právne podmienky ochrany
- Územné podmienky ochrany
- Technické podmienky ochrany
- Participatívne plánovanie
- Organizačno - riadiaca schéma
- Vzdelávanie a informačno - interpretačný systém
- Financovanie

Návrhy riešení pre jednotlivé oblasti budú prerokované pred a počas prípravy 2.etapy spracovania manažment plánu zo zainteresovanými subjektmi a verejnosťou.

CIEĽ 2. ETAPY SPRACOVANIA

VŠEOBECNÝ CIEĽ

Spracovanie komplexného a koncepčného plánovacieho nástroja, ktorý stanoví postup, rozsah a vhodnosť uplatňovania jednotlivých mechanizmov plánovania.

Určí rizikové faktory s návrhom účinných nástrojov na ich elimináciu.

Plán bude otvoreným, priebežne aktualizovaným nástrojom pre usmerňovanie aktivít subjektov, ktoré majú zásadný vplyv na stav ochrany, zachovania, prezentácie a interpretácie dedičstva Lokality UNESCO .

PLÁN DEFINUJE ORGANIZAČNO - RIADIACE MECHANIZMY

Administratívne - stanovovanie a manažovanie aktuálnych plánov a vybavovanie každodenných činností

Finančné – schéma financovania

Odborné – výkon odbornej činnosti a možnosť odborného vzdelávania

Sociálne a kontaktné - spôsoby a podrobné plány zapojenia spoločnosti do rozhodovaní a aktivít, mobilizácia médií

NA ÚZEMÍ LOKALITY JE NUTNÉ VYTVORIŤ ORGANIZAČNO-RIADIACE MECHANIZMY SO ZOHĽADNENÍM

- veľkosti a morfológie územia,
- právnych, vlastníckych a administratívnych pomerov,
- územného plánovania,
- rôznorodého charakteru prírodného a kultúrneho dedičstva (geológia, prírodné danosti, montánne pamiatky, urbanistické štruktúry mestské a vidiecke, architektúra)
- interakcií ochrany kultúrnych pamiatok a ochrany prírody a iných interakcií.

Literatúra a podklady, poznámky

Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, Paríž, 1972

Management Plan, Fertő-Neusiedlersee Cultural Landscape, Vienna -Budapest 2003

Manažment svetového dedičstva na Slovensku, vzdelávací kurz, AINOVA, Jur pri Bratislave, 2008

Vykonávacía smernica pre uplatňovanie Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, Paríž, 2005

Selmechánya

Belabányai részlet

ny. júl. 16.

Banská Belá, pohľad na kostol na historickej pohľadnici

A. ŠPECIFIKÁCIA PREDMETU OCHRANY

Pri práci na tvorbe manažment plánu Lokality UNESCO sa musí v prvom rade definovať predmet ochrany, t.j. nositelia výnimočných svetových hodnot vrámci dedičstva lokality.

Pre korektnú tvorbu mechanizmov manažment plánu je nutná systematizácia a aktualizácia podkladov týkajúcich sa predmetu ochrany.

Banská Štiavnica, časť Banky, staré banské dielo, pohľad zvnútra

A.1. KOMPLETIZÁCIA EXISTUJÚCICH ÚDAJOV VIAZANÝCH NA PREDMET OCHRANY

Lokalita „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia“ bola zapísaná ako prvá slovenská nominácia v ére samostatnej Slovenskej republiky.

Na príprave nominačného projektu sa podieľali viacerí odborníci pôsobiaci v štátnej správe, v odborných organizáciách a pamäťových inštitúciách.

Príprava podkladov pre nominačný projekt bola prvým mapovaním nositeľov hodnôt územia Lokality UNESCO, ktorá mala ambíciu komplexnosti. Mapovanie bolo zamerané na vtedy dostupné archívne a hmotné doklady spojené s históriou baníctva a súvisiacich činností na území Lokality UNESCO. Sústredilo sa tiež na pamiatky architektúry a urbanizmu.

Vzhľadom na veľký územný rozsah a bohatú históriu Lokality UNESCO prieskumy, výskumy a vyhodnotenie územia nemohli byť v čase spracovania nominácie úplné. Napriek tomu nominácia Lokality UNESCO bola spracovaná v dostatočnej a presvedčivej kvalite, ktorá viedla k úspešnému zápisu.

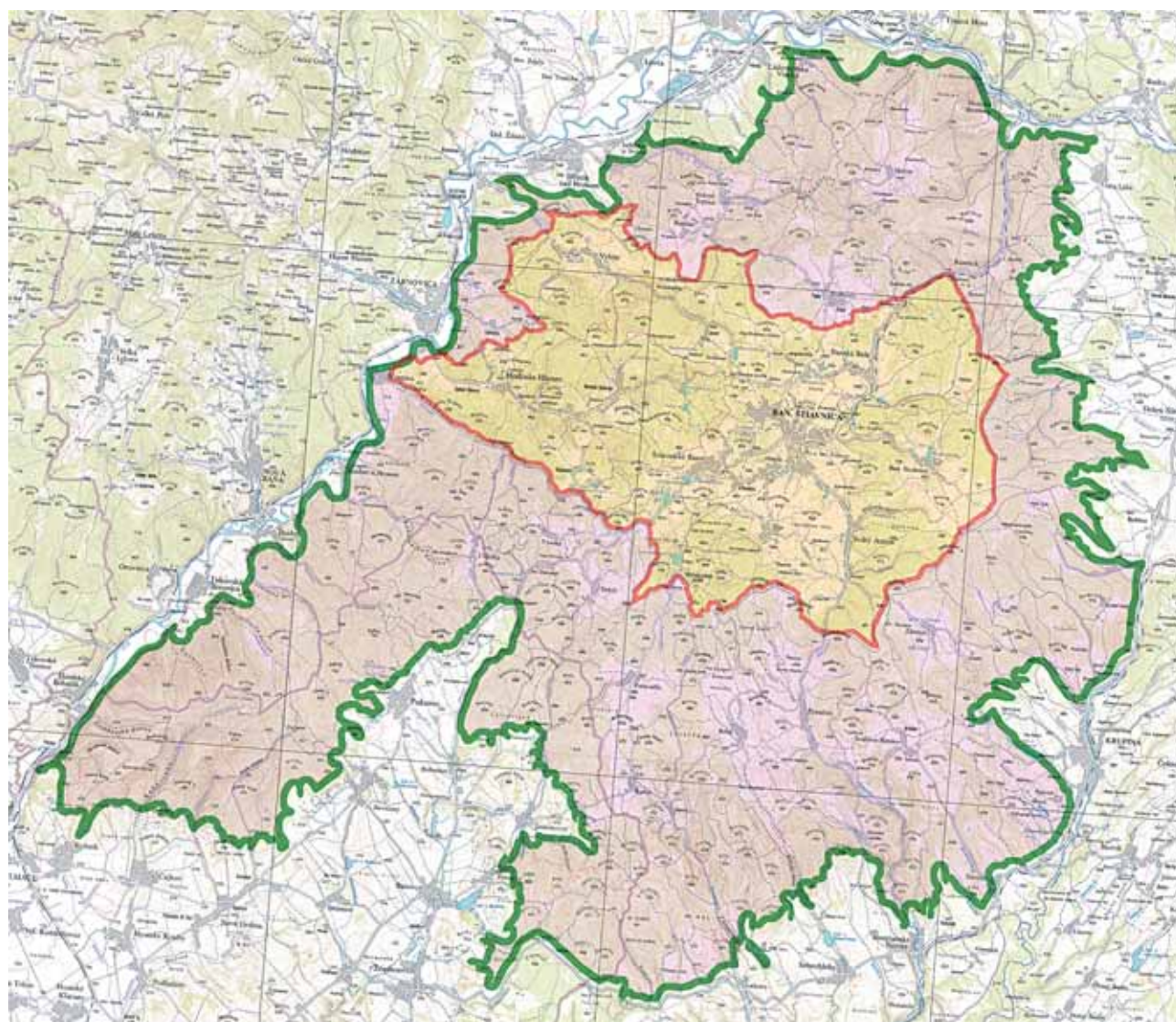
Lokalita UNESCO bola zapísaná ako „dielo človeka alebo kombinované dielo prírody a človeka, územia zahrňujúce archeologické lokality, ktoré majú výnimočnú svetovú hodnotu z historického, estetického, etnologického alebo antropologického pohľadu“ (všeobecne podľa I/1 Dohovoru).

Neúplnosť a nedostupnosť podkladov boli dôvodom, že celostný prístup k územiu Lokality UNESCO, ako kombinovanému dielu človeka a prírody, nemohol byť vyjadrený v plnej hĺbke. Takisto taxatívne vymenovanie nositeľov hodnôt v území bolo výzvou do budúcej práce na spresnení predmetu ochrany. Od doby zápisu sa realizovalo viacero nových prieskumov a výskumov Lokality UNESCO, ktoré boli zamerané na spresnenie predmetu ochrany.

A.1.1. VYMEDZENIE ÚZEMIA

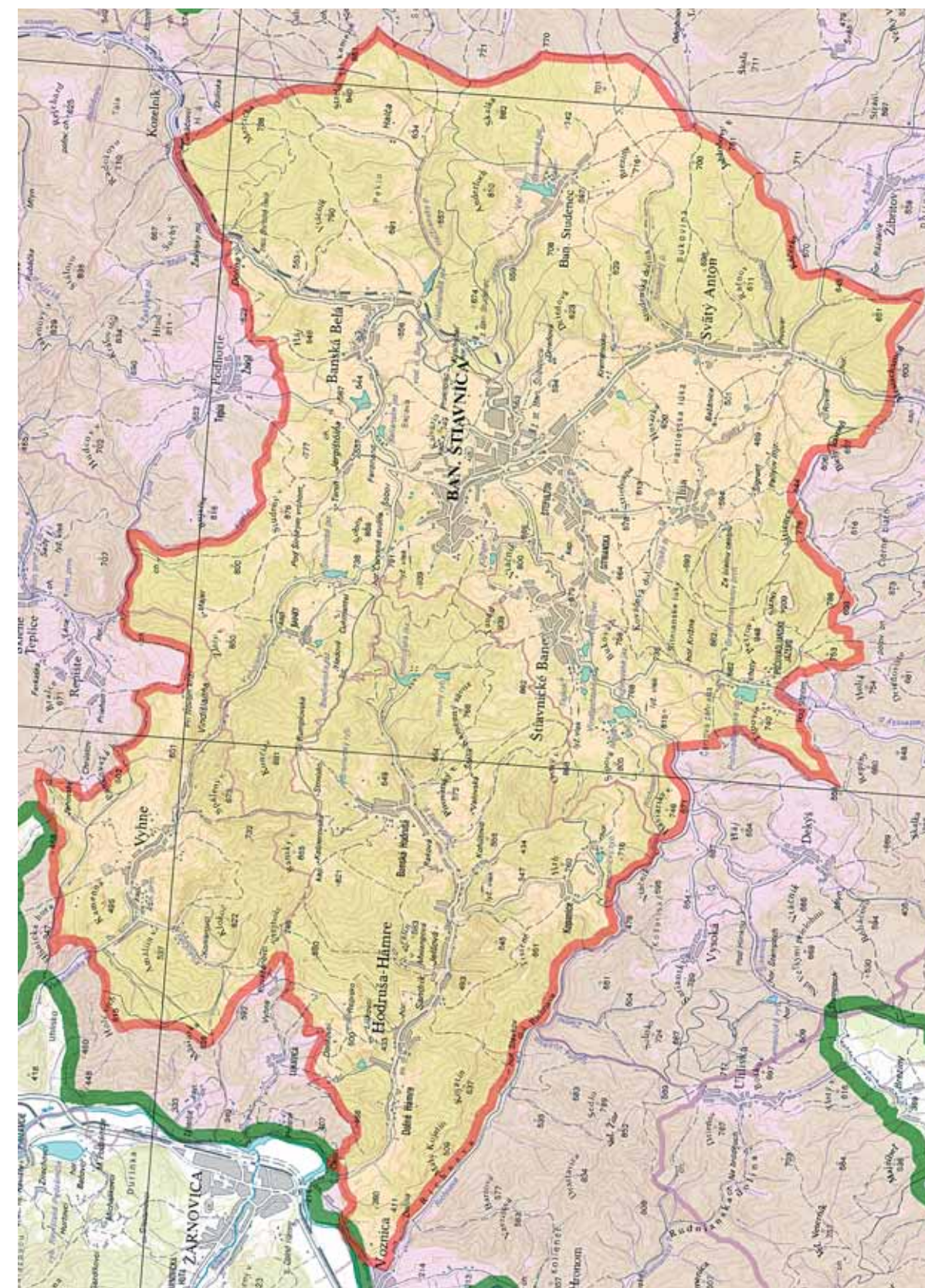
Lokalita „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia“ je veľkého územného rozsahu, na rozdiel od iných slovenských lokalít.

Mapu Lokality UNESCO spracoval v roku 2007 Pamiatkový úrad Bratislava na základe mapového podkladu GKÚ Bratislava na základe požiadavky UNESCO zameranej na spresnenie podkladov o Lokalte UNESCO.

- HRANICA ZAPÍSANÉHO ÚZEMIA JADROVÁ ZÓNA
- ÚZEMIE JADROVEJ ZÓNY (ROZLOHA 20 632 HA)
- HRANICA OCHRANNEJ ZÓNY
- ÚZEMIE OCHRANNEJ ZÓNY (ROZLOHA 60 128 HA)

DETAIL JADROVEJ ZÓNY

A.1.2. VYMEDZENIE PREDMETU OCHRANY

Je potešiteľné, že v tomto období sme už schopní s väčšou presnosťou definovať predmet ochrany Lokality UNESCO založený na celostnom prístupe k územiu. Lokalita ako „kombinované dielo človeka a prírody“ je založená na harmónii kultúrnych a prírodných prvkov, ktoré sú nositeľmi jej komplexnej výnimočnej svetovej hodnoty.

Od doby zápisu Lokality UNESCO vznikla v rámci aktualizácie Smernice aj nová kategória tzv. „kultúrna krajina“. Kategória „kultúrna krajina“ je presnejšou špecifikáciou lokality ako „kombinovaného diela človeka a prírody“, ktorú definuje článok 1 Dohovoru.

Podľa Smernice kultúrna krajina „ilustruje prebiehajúcu evolúciu ľudskej spoločnosti a osídlenia, pod vplyvom fyzických obmedzení a/alebo možností poskytnutých ich prirodzeným životným prostredím a/alebo úspešných sociálnych, ekonomických a kultúrnych energií, tak ako vonkajších tak i vnútorných“.

Lokalita „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia“ je vedená na zozname kultúrneho dedičstva, väzba na krajinné prostredie je jej charakteristickým a jedinečným fenoménom. V špecifickom vyjadrení môžeme Lokalitu UNESCO jednoznačne chápať ako „kultúrnu krajinu“.

Lokalita UNESCO bola zapísaná na základe dvoch kritérií stanovených Smernicou, ktoré sú zásadným a normatívnym vyjadrením jej výnimočnej svetovej hodnoty.

Kritérium IV podľa Smernice:

Je výnimočným príkladom druhu stavby, architektonického alebo technologického komplexu alebo krajiny, čím ilustruje významné obdobie vývoja v ľudskej histórii.

Špecifické vyjadrenie kritéria IV

IV. „Urbanistický a priemyselný komplex Banská Štiavnica a okolie je významným príkladom stredovekého banického centra veľkej ekonomickej dôležitosti. Pretrval až do moderných čias a nadobudol charakteristickú a osobitú podobu.“

Kritérium V podľa smernice:

Je výnimočným príkladom tradičného ľudského osídlenia, využívania krajiny alebo mora, čo reprezentuje kultúru (kultúry) alebo ľudské interakcie so životným prostredím zvlášť v prípade ich ohrozenia vplyvom nezvratných zmien.

Špecifické vyjadrenie kritéria V

V. „V súvislosti so skončením banskej činnosti v Banskej Štiavnici a odchodom Baníckej a lesníckej akadémie, mesto stratilo veľa zo zmyslu svojej existencie, stalo sa zraniteľným voči postupujúcemu narúšaniu svojho charakteru a urbanistickej štruktúry“.

Na základe Dohovoru, Smernice a kritérií IV, V zápisu Lokality UNESCO môžeme konštatovať:

1. Lokalita „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia“ je „...“, kombinované dielo prírody a človeka „...“, je to urbanistický a priemyselný komplex veľkej dôležitosti založený na baníckej činnosti, ktorého vývoj od stredoveku do dnešných čias mu priniesol osobité a charakteristické črty. Skončenie banskej činnosti a zrušenie Banskej akadémie znamená ohrozenie jeho charakteru a urbanistickej štruktúry.
2. Urbanistický a priemyselný komplex viazaný na banícku činnosť bol výsledkom bohatej škály ľudských aktivít.

Dolovanie rúd podmieňovalo ďalšie významné aktivity v oblastiach:

- uprávarenstvo rúd, hutníctvo, vodohospodársky systém,
- architektúra a urbanizmus, umenie, remeslá, priemysel, odborné školstvo,
- starostlivosť o krajinu (lesníctvo, poľnohospodárstvo),

3. Komplex ľudských činností a prírodných procesov podmienil vznik a vývoj kultúrnej krajiny Lokality UNESCO. Napriek rozsiahlej baníckej činnosti a intenzívnemu dlhodobému využívaniu má územie Lokality UNESCO hodnoty kultúrnej krajiny. Táto výsledným spojením progresívnych sociálnych, ekonomických a kultúrnych síl, vnútorných a vonkajších, a úspešným dokladom stupňa evolúcie ľudskej spoločnosti a osídlenia.
4. Geologické a geomorfologické danosti územia podmienili vznik urbanistického a priemyselného komplexu založeného na baníckej činnosti, sú nositeľmi neoddeliteľnej časti hodnôt Lokality UNESCO

PREDMETOM OCHRANY LOKALITY UNESCO SÚ

hodnoty, ktorých nositeľmi sú hmotné a nehmotné výsledky ľudských aktivít spojené s baníctvom a ostatnými baníctvom podmienenými činnosťami v území od stredoveku do dnešných čias. Kombinované z výsledkami prírodných procesov spolu tvoria kultúrnu krajinu. Nositelia hodnôt tvoria osobité a charakteristické črty dedičstva Lokality UNESCO.

ÚLOHOU MANAŽMENT PLÁNU LOKALITY UNESCO JE

vytvorenie a uplatňovanie mechanizmov riadenia, ktoré zabezpečia označenie, ochranu, zachovanie, prezentovanie a odovzdávanie budúcim generáciám dedičstva Lokality UNESCO, ktoré sú definované v jej predmete ochrany.

Pre typ kultúrnej krajiny v Lokale UNESCO ovplyvnenej zásadne baníckou činnosťou, je vhodné využiť názov „Zem baníkov“ (tzv. Terra Banensium), ktorý bol použitý v archíváliách o území.

Starostlivosť o krajinu

Baníctvo a Upravárenstvo rúd

Architektúra a Urbanizmus

Hutníctvo a Priemysel

Odborné školstvo

Vodohospodársky systém

Umenie a Remeslá

Geológia

„ZEM BANÍKOV“

je kultúrna krajina, ktorá je čitateľná prostredníctvom nositeľov hodnôt dedičstva: hmotných a nehmotných výsledkov ľudských aktivít spojených s baníctvom a ostatnými baníctvom podmienenými činnosťami v území, kombinovaných s výsledkami prírodných procesov.

Predmetom pasportizácie a systematizácie na jadrovom území bolocielene hlavne hmotné dedičstvo -- objekty v teréne, ktoré sú výsledkami prírodných procesov a ľudskej činnosti a sú v súčasnosti najviac ohrozené.

Pri zbere údajov o hmotnom dedičstve sa samozrejme prelínali aj údaje týkajúce sa dedičstva nehmotného charakteru, ktorým je však nutné venovať špeciálnu pozornosť a používať zodpovedajúce metódy zberu a vyhodnocovania

VÝSLEDKY PRÍRODNÝCH PROCESOV

I. NEŽIVÁ PRÍRODA (ABIOTICKÉ ZNAKY LOKALITY - GEOLÓGIA)

Špecifické podmienky geologickej stavby územia priamo podmieňovali procesy ľudských aktivít sú v Lokalte UNESCO.

Abiotické znaky lokality:

- bralo
- kamenné more
- bloková rozsadlina
- jaskyňa
- priepasť
- škrapové pole
- travertínová kopa
- vulkanický nek
- zosuv
- prirodzený odkryv
- a iné

GEOLOGICKÁ STAVBA A VÝVOJ ŠTIAVNICKÉHO STRATOVULKÁNU

Stratovulkán je vysoká hora sopečného pôvodu, tvorená striedaním sa vrstiev lávy a vulkanoklastických usadenín. Väčšinou má kužeľový tvar so strmými úbočiami, nakoľko láva ním vyvrhovaná má vysokú viskozitu a preto utuhne väčšinou už na svahu sopky. Stratovulkány sú obvykle veľmi vysoké.

Vznik kaldery je najčastejšie odštartovaný vyprázdnením magmatického krbu pod sopkou, čo býva často zapríčinené veľkou erupciou. Steny magmatického krbu nie sú schopné uniesť tlak nadložných hornín a tieto sa zosunú dovnútra sopky, vytvoríac prepadlinu – kalderu kotlovitého tvaru približne kruhového prierezu, často niekoľko stoviek metrov hlbokú.

Vyhne, Kamenné more

Štiavnické vrchy sú súčasťou vulkanických pohorí neogénneho andezitového vulkanizmu v oblasti stredného Slovenska. Vo vulkanických pohoriach Štiavnických vrchoch a Pohronskeho Inovca boli identifikované zvyšky rozsiahleho stratovulkánu, ktorého vulkanické horniny pokrývajú plochu viac ako 2200 km² sú najväčším útvarom tohto typu v Karpatskom oblúku. Zvyšky tohto nezvyčajne mohutného stratovulkánu zahŕňajú oblasť Štiavnických vrchov a Pohronskeho Inovca v smere na SZ zasahujú do východnej a južnej časti pohoria Vtáčnik a v smere na SV do južných okrajov Kremnických vrchov. Smerom na juh pokračujú produkty tohto stratovulkánu uložené v morskom prostredí v oblasti Krupinskej vrchoviny a Ipeľskej pahorkatiny (južne od Šiah) .

Stratovulkán sa vyznačuje komplikovanou stavbou zahrňujúcou horniny pestrého zloženia od bazaltov, bazalto - andezitov, andezitov až do hornín ryolitového zloženia. V rámci stratovulkánu sa uskutočnil vývoj subvulkanických intruzívnych komplexov a vznik kaldery veľkých rozmerov o priemere 18 x 22 km.

V záverečnom období výzdvihom rozsiahleho bloku v oblasti kaldery bola sformovaná hrastová štruktúra – hodruško - štiavnicka hrast', na ktorú bolo viazané bohaté drahokovové a polymetalické zrudnenie hodruško - štiavnického rudného revíru. Územie je mimoriadne bohaté na výskyt minerálov, ktoré nemá na Slovensku obdobu. Drahokovové zrudnenie v oblasti Štiavnických vrchov podmienilo založenie a rozkvet mesta Banskej Štiavnice a Banskej Hodruše už v období ranného stredoveku. Banská Štiavnica po založení Banskej akadémie bola centrom geologických a montanistických výskumov a bola mimoriadnym prínosom pre všeobecný pokrok vedeckého bádania v minulom období.

Štiavnický stratovulkán v dnešnej geomorfologickej podobe a geologickej skladbe je veľmi dobrým príkladom vývoja stratovulkánu. Dajú sa na ňom dokladovať a skúmať geologické procesy vývoja, čo je veľmi významné pre uplatnenie poznatkov pre výskum jestvujúcich stratovulkánov na celom svete. Územie je výnimočné a charakteristické čiastočnou zmenou reliéfu a skladby podložia vplyvom ťažby rúd (tzv. antropogénne zmeny reliéfu).

Ochrana geotopov je súčasťou ochrany prírody CHKO Štiavnické vrchy, nie je však právne spresnená pre jednotlivé geotopy. Jadrové územie Lokality UNESCO je časťou štiavnického stratovulkánu. Štiavnickým stratovulkánom a jeho využitím pre vytvorenie Geoparku sa už niekoľko rokov intenzívne zaoberá SAŽP Banská Bystrica, pracovisko Banská Štiavnica pod gesciou MŽP SR. Geopark má ambíciu stať sa oficiálnou súčasťou siete geoparkov v horizonte 1-2 rokov.

PASPORTIZÁCIA OBJEKTOV NEŽIVEJ PRÍRODY PRE PREDMET OCHRANY JE V ČASTI A.1.3.
Mapové vyjadrenie je v prílohe.

Literatúra a podklady, poznámky

Konečný Vlastimil,: Geologická stavba Štiavnických vrchov - Geopark Banská Štiavnica, Slovenská agentúra životného prostredia 2008, 73 strán.

Smolka a kol.,: Čiastková záverečná správa geologickej úlohy č. 04 00 „Zriadenie banskoštiavnického geoparku. MŽP SR. Geofond Bratislava, 2004.

Smolka a kol.,: Záverečná správa geologickej úlohy č. 04 00 „Zriadenie banskoštiavnického geoparku. MŽP SR. Geofond Bratislava. 2005
Konečný V., Pachinger, P.,: Geotopy Banskoštiavnického geoparku. SAŽP Banská Štiavnica. 2008, 389 strán.

Štiavnické Bane, časť Horná Roveň, pingové pole

II. ŽIVÁ PRÍRODA (BIOTICKÉ ZNAKY LOKALITY)

Živá príroda viazaná na špecifické geologické podložie a geomorfológiu územia Lokality UNESCO prešla neriedeným prvotným exploatovaním pre potreby baníctva a sprievodných činností. Na území sa následne a postupne vytvárala zásahmi človeka sekundárna skladba rastlinného krytu. Čiastočná zmena reliéfu a skladby podložia vplyvom ťažby rúd podmienili lokálne terciálne zmeny skladby rastlinných druhov i fauny.

Biotické znaky lokality:

- flóra
- fauna*

ŽIVÁ PRÍRODA ŠTIAVNICKÝCH VRCHOV.

Jadrová zóna Lokality UNESCO sa v plnom rozsahu nachádza na území Štiavnických vrchov, ochranné územie Lokality UNESCO sa tiež kryje s územím Chránenej krajinej oblasti Štiavnické vrchy (ďalej len CHKO ŠV).

Biogeografická poloha územia Štiavnických vrchov na rozhraní dvoch rozdielnych klimatických typov spôsobuje prelínanie panónskych a karpatských horských prvkov fauny a flóry.

Rastlinný kryt je druhovo rozmanitý. Územie bolo pôvodne pokryté súvislými listnatými lesmi. Banské a hutnícke podnikanie intenzívne využívalo drevo a exploatovalo lesy, ktoré boli sčasti obnovené výsadbou. Ich druhové zloženie je dnes prevažne nepôvodné. Prirodzený vegetačný kryt sa nachádza už len útržkovite v južne exponovaných enklávach lesostepného a stepného charakteru.

Charakter živočíšstva podmieňujú nielen faktory prírodného prostredia, ale v značnej miere človek, ktorý dlhodobou baníckou a vyvolanými činnosťami zasahuje do prírody. Veľa druhov flóry i fauny sa tu však zachovalo aj napriek intenzívnemu využívaniu územia.

Hydrologicky tvoria Štiavnické vrchy hlavné rozvodie Hrona a Ipľa. Významnou súčasťou CHKO ŠV je sústava umelých vodných nádrží – tzv. tajchov, slúžiaca pôvodne pre baníctvo ako hlavný energetický zdroj a technologický činiteľ pri ťažbe a spracovaní rúd. Tajchy boli poprepájané sieťou zberných a náhonných jarkova vodných štôlní. V súčasnosti slúžia väčšinou na rekreáciu a sú špecifickými biotopmi územia.

CHKO ŠV je rozlohou najväčšia CHKO na území Slovenska, bola vyhlásená Vyhláškou MK SR 124/79. Cieľom vyhlásenia oblasti v zmysle vyhlášky je:

- ochrana a zveľaďovanie prírody a prírodných hodnôt, aj v nadväznosti na cenné kultúrne pamiatky a osobitne na pamiatky vývoja techniky na území,
- zabezpečovanie jej optimálneho využívania so zreteľom na jej všestranný kultúrny, vedecký, ekonomický, vodohospodársky a zdravotno-rekreačný význam pri rešpektovaní prioritných záujmov** geologickej a banskej činnosti v tejto oblasti. Na území oblasti sa venuje osobitná starostlivosť pamiatkam vývoja techniky v odbore baníctva, hutníctva a lesníctva podľa osobitných predpisov.

Na území CHKO ŠV sa nachádzajú rôzne kategórie chránených území (CHÚ): Chránený areál (CHA), prírodná rezervácia (PR) a národná prírodná rezervácia (NPR) a chránené stromy. Takisto sa tu nachádzajú územia európskeho významu (NATURA 2000)

Poslanie CHKO ŠV je špecifické tým, že sa tu v koncetrovanej podobe spájajú záujmy ochrany prírody a ochrany kultúrnych hodnôt, ktoré predpokladajú tvorbu celostného pohľadu na územie. Podrobná charakteristika CHKO je uvedená v časti

PASPORTIZÁCIA OBJEKTOV ŽIVEJ PRÍRODY PRE PREDMET OCHRANY JE V ČASTI A.1.3.
Mapové vyjadrenie je v prílohe.

VÝSLEDKY ĽUDSKÝCH AKTIVÍT:

Výsledky ľudských aktivít v Zemi baníkov sa delia na dve rámcové skupiny -vzhľadom na ich priamu alebo vyvolanú väzbu na baníctvo. Presné delenie aktivít na priame a vyvolané nie je úplne možné. Aktivita, ktoré boli podmienené potrebami baníctva boli veľmi rôznorodé a pokrývali široké spektrum potrieb – od pestovania plodín až po umenie a školstvo.

Pozornosť bola v 1.etape sústredená na hmotné prejavy ľudských aktivít v teréne, ktoré tvoria znakovú charakteristiku územia a sú najviac vystavené nebezpečenstvu straty svojej autenticity a integrity.

III. BANÍCTVO, SPRACOVANIE RÚD: UPRAVÁRENSTVO, HUTNÍCTVO, VODOHOSPODÁRSKY SYSTÉM (základné montánne znaky lokality)

Podľa I. kritéria zápisu urbanistický a priemyselný komplex Banská Štiavnica a okolie je významným príkladom stredovekého banického centra veľkej ekonomickej dôležitosti. Pretrval až do moderných čias a nadobudol charakteristickú a osobitú podobu“...
Hmotné doklady baníckej činnosti sú prvkami, ktoré sú základným znakovým vyjadrením pojmu „banícke centrum“.

ZÁKLADNÉ MONTÁNNE ZNAKY (v rôznej miere zachovania, aj ich stopy)

Prejavy povrchovej a hlbínnej ťažby, ryžovania vo vodných tokoch – štôlna, šachta, povrchová dobývka, pinga, halda, odval, odkalisko, ryžovisko
Spracovanie rúd - stupa, hámor, huta, objekty pre technické zariadenia - strojovne, objekty pre transportné zariadenia (akvadukt, most) a iné.
Vodohospodársky systém - vodná nádrž a jarkov (prívodný jark, vodná štôlna, náhonný jark), objekt pre ovládacie zariadenie vodnej nádrže – mních.

Sústredená ťažba rúd v okolí Banskej Štiavnice trvala tisícročie. Ťažba prechádzala obdobiami rozkvetu a útlmu, ale celková dĺžka éry baníctva je dokladom bohatých nálezísk a vytrvalého záujmu o územie.

Vzhľadom na podstatu baníckej činnosti i následného spracovania vyťažných rúd dochádzalo k výrazným zásahom do terénu. Výsledkom je ľudskou činnosťou zmenená krajina do špecifických povrchových tvarov. Zvyšky štôlní, šacht, povrchových dobývok s pingami, hald, odvalov a odkalísk sa postupne začlenili do živej prírody. Dnes sa dá historická činnosť baníkov čítať v krajine aj vnímaním a pochopením jej tvaru.

Zachovalo sa veľké množstvo objektov ťažby, ktoré sú v teréne v rôznom technickom stave a rôznej významnosti pre celkové dejiny baníctva v jadrovom území.

Objekty na spracovanie rúd (stupa, hámor, huta, iné technické a transportné objekty) sa zachovali v menšom rozsahu, avšak umožňujúcim spracovať dostatočne reprezentatívny výber. Veľmi významným súborom objektov, ktorý sa zachoval je vodohospodársky systém umelých vodných nádrží – tajchov. Zapojenie týchto technických diel do krajiny od doby ich vzniku v 16. storočí, cez obdobie ich najväčšieho rozvoja v 18.storočí, až po dnešok prinieslo Zemi baníkov výraznú charakteristickú a osobitú črtu. Vodné nádrže sú jedným z najcennejších nositeľov technicko – prírodných hodnôt územia.

Od doby zápisu sa zrealizovalo niekoľko dôležitých výskumných, prieskumných a pasportizačných prác, ktoré významne prispeli k spresneniu poznania o základných montánných znakoch lokality. Takisto pokračovali viaceré archeologické výskumy v teréne, ktoré priniesli nové poznatky o dejinách baníctva a spracovania rúd.Táto skutočnosť je východiskom k spresneniu zoznamu objektov, ktoré budú reprezentatívnou škálou základných montánných znakov Lokality.

Pasportizácia objektov baníctva a spracovania rúd pre predmet ochrany je v časti A.1.3.
Mapové vyjadrenie je v prílohe.

Literatúra a podklady, poznámky

Lichner, Marián a kol., 2002: Banská Štiavnica, svedectvo času. Harmony 2002
Lichner, Marián a kol., Banskoštiavnické tajchy, Harmony 2005
Herčko I.,Smolka J. a kol.,: Čiastková záverečná správa geologickej úlohy č. 04 00 „Zriadenie banskoštiavnického geoparku. MŽP SR. Geofond Bratislava 2004.
Smolka a kol.,: Záverečná správa geologickej úlohy č. 04 00 „Zriadenie banskoštiavnického geoparku. MŽP SR. Geofond Bratislava. 2005
Labuda, Jozef: Ryžovanie zlata a začiatky osídlenia banskoštiavnického regiónu. In: Mineralia Slovaca, 31, Bratislava 1999, s. 394. ISSN 0369-2086
Labuda,Jozef (editor): Montánna archeológia na Slovensku (25. rokov výskumu lokality Glanzenberg v Banskej Štiavnici). 2005. Zborník prednášok. SBM Banská Štiavnica. ISBN 80-85579-31-6, 131 stran.

Literatúra a podklady, poznámky

* Pre potreby predmetu ochrany Lokality UNESCO je pozornosť sústredená primárne na rastlinný kryt územia. Informácie týkajúce sa fauny sú uvedené v časti A.2.
** V dobe vyhlásenia CHKO ŠV sa prioritizuje banská činnosť v území z toho dôvodu, že ešte bola aktívna, po roku 1989 došlo k postupnému útlmu baníctva
Štiavnické vrchy, turistická mapa, VKÚ 2006

Banská Štiavnica, pohľad zo Starého zámku

IV. ARCHITEKTÚRA A URBANIZMUS

Základné prvky (znaky) osídlenia lokality:

- sídla (mestské, vidiecke, osady),
- sídelné priestory (prvky interiéru sídiel, zeleň v sídle, výtvarné diela exteriérové),
- architektonické objekty /areály: sakrálné, verejné, obytné, súvisiace s banskou prevádzkou a činnosťou, remeselné a priemyselné, poľnohospodárske
- drobná architektúra a výtvarné diela v krajine: kaplnky, božie muky, sochy svätcov a prístenné kríže
- archeologické náleziská,
- komponovaná zeleň v krajine (solitérne historické stromy, stromoradia, aleje, sady, arboréta)
- trasy (historické cesty a chodníky)

Znakové vyjadrenie prvkov osídlenia sa prejavuje prostredníctvom obrazov na rôznej úrovni vnímania: sídla v krajine, súboru domov, ulice, námestia, domu, detailov domu, interiéru. Hmotné objekty, ktoré sú prvkami osídlenia a nositeľmi hodnôt Lokality UNESCO musia mať zabezpečenú ochranu tak, aby obrazy na rôznej úrovni vnímania boli pôvodné a celistvé. Narušenie vytvára ohrozenie hodnôt Lokality UNESCO.

Špecifické druhy sídiel a typologických druhov objektov v Lokality UNESCO.

Osídlenie územia Štiavnických vrchov je podmienené baníckou činnosťou a vyvolanými ľudskými aktivitami. V geomorfologicky zložitom zalesnenom teréne vznikali sídla postupne, podľa potrieb baníckeho priemyselného komplexu. Vzhľadom na potreby komplexu vznikla bohatá škála typologických druhov architektonických objektov a špecifická urbanistická štruktúra.

V rámci osídlenia jadrového územia a ochranného územia Lokality UNESCO je sídlom mestského typu len Banská Štiavnica. Banská Belá je bývalé kráľovské mesto, dnes obec. Ostatné sídla sú vidieckeho typu. V území pri rozvoji jeho osídlenia vznikali aj osady a predmestia Banskej Štiavnice

Celý kataster v jadrovom území majú obce:

Banská Belá, Banský Studenec, Hodruša-Hámre, Ilija, Svätý Anton, Štiav. Bane, Vyhne

Menšia časť katastra obce je v jadrovom území:

Baďan, Beľuj, Dekýš, Počúvadlo, Prenčov, Repište, Voznica

Rôznorodé prejavy ľudských činností v Lokality UNESCO sa prejavujú prostredníctvom bohatej škály typologických druhov architektonických a technických objektov:

V Lokality UNESCO je možné čítať a vnímať historicitu územia podľa hmotne zachovaných a citlivo architektonicky prezentovaných historických objektov. Práve tie sú výrazne vnímanými znakmi dokazujúcimi, že ide o historické územie.

Okrem historického urbanizmu (historická parcelácia, silueta, panoráma sídla a pod.) je možné územie hodnotiť aj podľa spektra – rôznorodosti zachovaných typologických druhov, ktoré vznikli na základe rôznorodých potrieb baníctvom vyvolaných ľudských aktivít v Lokality UNESCO (napr. obydla, rezidencie, školy, remeselné a výrobné prevádzky, poľnohospodárske objekty a pod.). Zvlášť možno rozlišovať typologickú druhovosť pri historických obytných domoch, ktoré reprezentovali spektrum rôznych sociálnych skupín: meštianske palácové domy (waldbürgerovské paláce), remeselné domy, domy banských úradníkov, chudobnejšie banícke domy.

Na jadrovom území Lokality UNESCO je viacero archeologických nálezísk. Niektoré z nich sú špecifické polohou pri bývalých baníckych ťažobných a spracovateľských objektoch – montážna archeológia.

Banská Štiavnica, Nová šachta, Šobov

Celkový obraz kultúrnej krajiny Lokality UNESCO dotvára komponovaná zeleň, trasy, drobná architektúra a výtvarné diela v krajine. Komplexná pasportizácia nositeľov hodnôt kultúrnej krajiny v jadrovom a ochrannom území nebola zatiaľ vykonaná.

Časť nositeľov hodnôt je chránená ako objekty/ areály (Národné kultúrne pamiatky - NKP). Časť nositeľov hodnôt je chránená v rámci Pamiatkových rezervácií PR, Pamiatkových zón PZ a ochranných pásiem.

PASPORTIZÁCIA ARCHITEKTONICKÝCH OBJEKTOV, URBANISTICKÝCH CELKOV PRE PREDMET OCHRANY JE V ČASTI A.1.3.

Mapové vyjadrenie je v prílohe.

V. NEHMOTNÉ ZNAKY (tradícia, zvyky, názvy, povesti...)

Je samozrejmé, že neoddeliteľnou a veľmi významnou súčasťou dedičstva Lokality UNESCO sú aj hmotné prejavy hnutelného charakteru (umelecké diela, archívne, muzeálne a súkromné zbierky ...) a nehmotné prejavy (história, tradície, zvyky, príbehy, folklór...). Tejto časti dedičstva sa 1. časť Manažment plánu venuje v prírodných súvislostiach ochrany hmotného dedičstva (spresnenie predmetu ochrany a vzdelávanie).

Liiteratúra a podklady, poznámky

Gregorová, Jana – Klaková, Oľga – Kvasnicová, Magda: Zásady ochrany – PR Banská Štiavnica – historické jadro, PR Kalvária, PÚ Bratislava 2004

Herčko, Ivan: Banícka a lesnícka akadémia slovom a obrazom, Ústav vedy a výskumu UMB Banská Bystrica, 2008

Herčko, Ivan.: Banská Štiavnica na starých pohľadniciach, Dajama 2008

Klaková, Oľga: Štiavnické Bane - stavebné a technické pamiatky, Pamiatky/múzeá 2/2004

Klaková, Oľga: Banská Hodruša - stavebné a technické pamiatky, Pamiatky/múzeá, 4/2005

Klaková, Oľga: Banská Belá - stavebné a technické pamiatky, Pamiatky/múzeá, 1/2006

Klaková, Oľga: Svätý Anton - stavebné a technické pamiatky, Pamiatky/múzeá, 2/2007

Lalková, Jarmila - Vošková, Katarína : Zásady ochrany - PR Štiavnické Bane, PÚ Bratislava, 1998

Lichner, Marián a kol., 2002: Banská Štiavnica, svedectvo času. Harmony 2002

Lipták, Branislav - Koleda, Václav – Liptáková, Priska: Analýza prívodných jarkov Banskosťiavnického vodohospodárskeho systému.

SVP,š.p. Žilina Stredisko prevádzky a rozvoja historických vodných diel Banská Štiavnica, interný materiál

Maršáľková, Jarmila a kol.: Zásady ochrany – PR Banská Hodruša., Pamiatkový úrad Banská Bystrica 2009

Pavúk, Marian: Stratené kúpele Vyhne /Vyhne the Lost Spa, Banská Bystrica : Harmony, 2006. - 95 s. - ISBN 80-89151-10-8

Schwarczová, Anna a kol. Kultúrno - historická a sociologická topografia sídelného útvaru Banská Štiavnica, OZ Gradus, jún 1992

The Historical Town of Banská Štiavnica and the Technical Monuments in its Vicinity, Pamiatkový úrad Bratislava, 1992

Števík, Vojtech - Števíková, Ľudmila: Obec svetových prvenstiev – Štiavnické Bane, Litera 1995

Banská Belá, starý kremencový lom

A.1.3. PASPORTIZÁCIA OBJEKTOV PREDMETU OCHRANY GEOLÓGIA

Pod gesciou Ministerstva životného prostredia SR sa od roku 2000 realizovali aktivity, súčasťou ktorých bola pasportizácia neživej prírody na ťzemí ťtiavnického stratovulkánu.

Cieľom aktivít je poznanie ťtiavnického stratovulkánu a následne vytvorenie podmienok pre vznik Geopark-u (ako súčasť programu UNESCO).

Geopark, podľa UNESCO, je územie obsahujúce fenomény zvláťstneho geologického významu, určitej zvláťstnosti, alebo krásy, pričom sú prezentované v závislosti od regiónu, geologickej histórie, vzniku a procesov, ktoré ho formovali.

V období rokov 2000 - 2005 bola spracovaná odborná časť projektu Geoparku Banská ťtiavnica, geologická úloha č. 04 00 Zriadenie banskoťtiavnického geoparku (autor a rieťiteľ je ťťátny geologický ústav Dionýza ťtúra). Následne prebiehali aktivity na uvedenie myťlienky geoparku do života. Boli zrealizované : niektoré náučné trasy v teréne, vzdelávacie a propagačné materiály.

V súčasnosti prebieha príprava nominačného projektu, ktorý je podmienkou na začatie a rozhodovanie o začlenení ťtiavnického geoparku do oficiálnej siete geoparkov. Proces sa vedúci k oficiálnemu začleneniu sa odhaduje, podľa SAŽP, na 1-2 roky.

Spracovanie 1.etapy manažment plánu bolo jedným z podnetov , ktoré viedlo k prispôsobeniu hraníc navrhovanej oficiálnej nominácie Geoparku. Novo navrhnuté hranice Geoparku sa v značnej miere prekrývajú s hranicou jadrového územia Lokality UNESCO. Je to výsledok snáh priblížiť celú škálu nositeľov hodnôt v území v systematickom a celostnom pohľade na význam Lokality UNESCO ako kultúrnej krajiny.

Na základe výbornej spolupráce so SAŽP - Centrum tvorby krajiny, pracovisko Banská ťtiavnica boli poskytnuté komplexné informácie o jadrovom území Lokality UNESCO z hľadiska neživej prírody (geotopy územia) .

Z bohatej databázy informácií o neživej prírode pracovníci SAŽP Ing.Šinský a Ing. Pachinger vytriedili pre potreby celostného pohľadu na Lokalitu UNESCO ucelený súbor geotopov. Kritéria výberu boli zamerané na význam jednotlivých geotopov (lokálny, národný, medzinárodný) a výpovednosť súboru pre vysvetľovanie geologických procesov vzniku a vývoja ťtiavnického stratovulkánu na území jadrovej zóny.

ťtiavnický stratovulkán pokrýva aj územie ochrannej zóny Lokality BS, súbor geotopov aj v tomto území bol vytriedený pre potreby interpretácie územia ochrannej zóny z celkovej databázy podkladov k ťtiavnickému geoparku.

GEOTOPY JADROVÉHO ÚZEMIA SÚ SPRACOVANÉ V TABUĽKOVEJ PODOBE.

Z uvedených geolokalít - geotopov je 7 medzinárodného významu (M), 9 národného významu (N), 13 regionálneho významu (R) a 2 lokálneho významu (L). Niektoré geotopy navrhované v Geoparku sú zároveň objektami ochrany prírody (CHKO Štiavnické vrchy) .

Zoznam geolokalít - geotopov Štiavnického geoparku v jadrovom území lokality UNESCO"Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí" - okres Banská Štiavnica											
Porad. číslo	Označenie	Nové číslo	Číslo geotopu	ÚCT	Rada	Popis	Význam	Súradnica WGS_84_ZS	Súradnica WGS_84_ZD	Súradnica x S-JTSK	Súradnica y S-JTSK
Katastrálne územie Banská Belá											
1.	G/1/323n	2G-1-14	7	Banská Štiavnica	1.	Štamberg, Banská Belá, sekundárne kvarcity	N	48°28'18"	18°56'18"	435247.22	1256616.49
Katastrálne územie Banská Štiavnica											
2.	G/1/317A	2G-1-08	9	Banská Štiavnica	1.	Jergistóľna dajka kremito dioritového porfýru	N	48°28'36"	18°54'27"	437475.602435	1255894.90956
3.	G/1/321C	2G-1-12	6	Banská Štiavnica	1.	Šobov sekundárne kvarcity	M	48°28'10"	18°53'37"	438567.371669	1256615.7432
4.	G/1/321A	2G-1-11	8	Banská Štiavnica	1.	Pri Červenej studni železité brekcie	R	48°28'06"	18°53'14"	439035.095455	1256687.83893
5.	G/1/333B	2G-1-30	5	Banská Štiavnica	1.	Galgenberg - lom pri skanzene. spodná stratovulkanická stavba	R	48°27'06"	18°53'18"	439110.160473	1258534.44329
6.	G/1/129	2G-1-34	3	Banská Štiavnica	1.	Pracháreň andezitový porfýr. spodná stavba štiavnického stratovulkánu	R	48°26'42"	18°53'19"	439139.517518	1259299.03281
7.	G/1/342C	2G-1-24	12	Banská Štiavnica	1.	Kalvária bazaltový nek	R	48°29'11"	18°51'37"	440864.869478	1254537.1595
8.	G/2/52	–	30	Vyhne	2.	Vyhnianska dolina hybridné horniny na styku dioritu a kryštalicích bridlic	M	48°29'11"	18°51'08"	441469.267104	1254484.77854
9.	G/2/50	–	36	Vyhne	2.	Vyhnianska dolina dioritová intrúzia	M	48°27'40"	18°54'51"	437125.028233	1257643.83582
10.	G/2/237	–	32	Vyhne	2.	Zlatý vrch západne od Bartkovho majera. kvarcity spodného triasu	R	48°29'54"	18°51'37"	440777.86589	1253200.11423
11.	G/1/238	–	34	Vyhne	1.	Zlatý vrch severne od Bartkovho majera - bazálne súvrstvie paleogénu	N	48°29'60"	18°52'02"	440243.670064	1253069.64268
Katastrálne územie Banský Studenec											
12.	G/1/79B	2G-1-25	11	Banská Štiavnica	1.	Kysihýbel - bazaltový nek záreze železničnej trate	M	48°27'40"	18°56'17"	435357.99	1257785.11
13.	G/1/42	2G-1-32	10	Banská Štiavnica	1.	Kysihýbel - extrúzia amfibol biotitického andezitu vo výplni kaldery	N	48°27'17"	18°56'37"	435002.95	1258524.98
Katastrálne územie Iľija											
14.	14/03	1G-1-21	17	Štiavnické Bane	1.	Sitno - skalné bralá amfibolicko pyroxénického andezitu ± biotit, vrchná stavba štiavnického stratovulkánu	M	48°24'12"	18°52'34"	440420.880073	1263816.12741
15.	6/03	1G-1-11	15	Štiavnické Bane	1.	Iľija - popolovo pemzové tufy studenskej formácie vo výplni kaldery	N	48°24'52"	18°53'48"	438804.727328	1262732.1102
Katastrálne územie Štiavnické Bane											
16.	40182	1G-1-02	14	Štiavnické Bane	1.	Štiavnické Bane - ložná intrúzia andezitového porfýru, spodná stratovulkanická stavba	R	48°26'25''	18°51'43''	441156.45	1259643.5
17.	40181	1G-1-05	13	Štiavnické Bane	1.	Gumanína - spodná stratovulkanická stavba	L	48°25'22''	18°50'42''	442557.08	1261503.35
18.	G/1/257	2G-1-27	2	Banská Štiavnica	1.	Tanád - ložná intrúzia andezitového porfýru, spodná stratovulkanická stavba	N	48°27'07"	18°52'11"	449125.62	1369263.76
Katastrálne územie Svätý Anton											
V katastrálnom území sa nevyskytuje žiadny geotop											
Zoznam geolokalít - geotopov Štiavnického geoparku v jadrovom území lokality UNESCO"Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí" - okres Žarnovica											
Porad. číslo	Označenie	Nové číslo	Číslo geotopu	ÚCT	Rada	Popis	Význam	Súradnica WGS_84_ZS	Súradnica WGS_84_ZD	Súradnica x S-JTSK	Súradnica y S-JTSK
Katastrálne územie Hodruša Hámre											
19.	G/1/140	–	21	Hodruša Hámre	1.	Kopanice - zárez štátnej cesty, ložná intrúzia kremito-dioritového porfýru, intrúzia granodioritu	M	48°26'32"	18°47'60"	445703.509989	1259080.06291
	–	–	21	Hodruša Hámre	–	Kopanice - zárez štátnej cesty, ložná intrúzia kremito-dioritového porfýru, intrúzia granodioritu	M	48°27'04"	18°47'41"	446020.147545	1258060.91795
20.	–	–	23	Hodruša Hámre	–	Červená studňa - ložná intrúzia kremito-dioritového porfýru, intruzívny komplex Banisko	R	48°28'09"	18°52'33"	439874.534272	1256526.53258
21.	G/1/144a	–	22	Hodruša Hámre	1.	Hodrušská dolina - cesta k Andrešlomu, sil kremito-dioritového porfýru intruzívneho komplexu Banisko	N	48°27'59"	18°50'10"	442826.848006	1256605.86814

22.	G/1/145	–	20	Hodruša Hámre	1.	Banská Hodruša - Sandrik, intrúzia granodioritou	R	48°27'11"	18°46'48"	447084.933531	1257771.76291
23.	G/1/139	–	24	Hodruša Hámre	1.	Richnavská dolina - zárez lesnej cesty, dajka kremito-dioritového porfýru, intruzívny komplex Banisko	R	48°25'24"	18°48'31"	445242.192572	1261239.34811
24.	G/1/363	–	25	Hodruša Hámre	1.	Pod Vysokým bokom, andezitové prúdy sitnianskeho komplexu	L	48°27'55"	18°44'40"	449593.795734	1256209.71572
	G/2/364	–	25	Hodruša Hámre	2.	Pod Vysokým bokom, andezitové prúdy sitnianskeho komplexu	L	48°27'58"	18°44'26"	449869.446131	1256104.83138
25.	G/1/157	–	27	Hodruša Hámre	1.	Havránková lúka - Kojatin (východný chrbát), extrúzia ryolitu	R	48°26'52"	18°45'30"	448732.918991	1258218.31127
Katastrálne územie Voznica											
26.	G/1/352a	–	28	Hodruša Hámre	1.	Pod Veľký Žiar - Rusková, dajka ryolitového porfýru	R	48°25'23"	18°45'25"	449056.327333	1260956.27012
27.	G/2/362	–	18	Hodruša Hámre	2.	Richňavská dolina - pieskovce a bridlice permu (malužinské súvrstvie)	R	48°26'11"	18°45'51"	448395.799507	1259520.91645
28.	G/1/158	–	26	Hodruša Hámre	1.	Kojatin - zvráňané tufy (ignimbrity)	R	48°26'55"	18°45'04"	449243.594522	1258092.28638
Zoznam geolokalít - geotopov Štiavnického geoparku v jadrovom území lokality UNESCO"Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí" - okres Žiar nad Hronom											
Porad. číslo	Označenie	Nové číslo	Číslo geotopu	ÚCT	Rada	Popis	Význam	Súradnica WGS_84_ZS	Súradnica WGS_84_ZD	Súradnica x S-JTSK	Súradnica y S-JTSK
29.	G/1/75	–	37	Vyhne	1.	Vyhne - Kamenné more	M	48°30'35"	18°47'33"	445668.962271	1251567.51032
30.	G/1/169	–	42	Vyhne	1.	Vyhne - vodný raj, travertínová kopa	N	48°30'15"	18°47'13"	446126.343001	1252149.59411
31.	–	–	29	Vyhne	–	Vyhnianska dolina - Handel, vyhnianska drvená žula (porfýrický granodiorit)	N	48°29'57"	18°49'19"	443577.553597	1252898.57903

Vysvetlivky k tabuľkám:

významnosť geotopu (M - medzinárodná, N - národná, R - regionálna, L - lokálna)
označenie - číslo lokality uvádzané v geologickej úlohe č.04 00 (tzv. staré číslo)
nové číslo - číslo lokality uvádzané v geologickej úlohe č. 04 00 „Zriadenie banskoštiavnického geoparku“pre ÚCT ŠB alebo ÚCT BŠ
číslo geotopu - číselný kód geotopu (systematické označenie geotopu)
ÚCT - územný celok turizmu (územná jednotka geoparku v zmysle geologickej úlohy č. 04 00
rada - významnosť lokality v zmysle jej prezentácie pre verejnosť (1 - pre širokú verejnosť, 2 - pre odbornú verejnosť) podľa záverov g.ú. 04 00 „Zriadenie banskoštiavnického geoparku“
súradnice WGS 84 - ZS - zemepisná šírka, **ZD** - zemepisná dĺžka
súradnice S-JTSK - systém jednotnej trigonometrickej siete katastrálnej

Banská Štiavnica, pohľad z historické ho centra smer Svätý Anton, morfológia terénu

A.1.3. PASPORTIZÁCIA OBJEKTOV PREDMETU OCHRANY - ŽIVÁ PRÍRODA

Živá príroda je predmetom ochrany v rámci CHKO Štiavnické vrchy. V dôvodoch vyhlásenia oblasti je však definovaná aj existencia množstva technických pamiatok na území. Právna ochrana týchto pamiatok zo strany ochrany prírody je podmienená obmedzeniami vyplývajúcimi zo stupňa ochrany územia.

Väčšina územia CHKO má 2. stupeň ochrany, v rámci územia sa však nachádzajú aj maloplošné chránené územia (počet 22) so stupňom ochrany 3 – 5. Takisto je na území CHKO zabezpečená ochrana drevín – chránené stromy.

Všeobecne sa v rámci pôsobnosti CHKO veľmi úzko prelína a dotýka ochrana neživej a živej prírody s prvkami výsledkov ľudskej činnosti – hmotnými objektami kultúrneho dedičstva v teréne. Celostné ponímanie ochrany územia z hľadiska záujmov ochrany prírody je vyjadrené v komplexnej charakteristike CHKO Štiavnické vrchy.

ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O CHRÁNENEJ KRAJINNEJ OBLASTI (CHKO) ŠTIAVNICKÉ VRCHY

Chránená krajinná oblasť Štiavnické vrchy bola vyhlásená Ministerstvom kultúry SSR, vyhláškou č. 124 zo dňa 22.9.1979. Rozprestiera sa v okresoch Banská Štiavnica, Krupina, Levice, Zvolen, Žarnovica a Žiar nad Hronom na ploche 77 630 ha.

DÔVODY VYHLÁSENIA

- Štiavnické vrchy sú rozlohou najväčším vulkanickým pohorím Slovenska
- majú významnú biogeografickú polohu, ležia na rozhraní teplomilných panónskych a chladnomilných karpatských horských druhov flóry a fauny
- na území sa nachádza množstvo historických technických pamiatok koncentrovaných najmä v centrálnej časti pohoria

GEOGRAFICKÉ VYMEDZENIE

Štiavnické vrchy v zmysle regionálneho členenia (Mazúr, Lukniš, 1986) v rámci subprovincie vnútorných Západných Karpát patria do oblasti Slovenského stredohoria. Na sv. okraji hraničia s Kremnickými vrchmi, na severe so Žiarskou kotlinou a pri sz. okraji s horskými celkami Vtáčnika, Pohronským Inovcom a Tribečom. Najvyššiu nadmorskú úroveň dosahuje horský reliéf v centrálnej časti pohoria s vrcholmi Sitno (k. 1009), hrebeň Tanádu (k. 939), Paradajz (k. 939) v štiavnickej oblasti a potom v hodruško-vyhnianskej oblasti s vrcholmi Banský vrch (k. 865), Zlatý vrch (k. 850), Končiar (k. 881) a Veľký Žiar (k. 852). Najnižší bod na území CHKO Štiavnické vrchy sa nachádza pri obci Psiare 180 m n. m.

GEOMORFOLOGICKÉ POMERY

Základ horského masívu Štiavnických vrchov tvorí Štiavnický stratovulkán, ktorého vývoj bol sprevádzaný vznikom sčasti syngenetických až postgenetických depresí (súčasnú kotlinu) a vznikom hrastovej štruktúry v centrálnej časti pohoria (hodruško-štiavnická hrast'). Tieto skutočnosti, pokračujúca denudácia vrchných častí vulkanickej štruktúry a tektonické pohyby v postvulkanickom období podmienili vývoj súčasného reliéfu.

Banská Štiavnica, Velká Vodárenská nádrž

Hlboké doliny rozčleňujúce horský masív sú odvodňované na jz. potokmi Sikenica, Dekýšskym, Klastavským a potokom Štiavnica. Horský reliéf jv. smerom posupne prechádza do Krupinskej planiny (Bzovická pahorkatina). Na východnej strane sa reliéf zvažuje do Pliešovskej kotliny, ktorá oddeľuje Štiavnické vrchy od Javoria. V smere na sever horský reliéf strmo upadá do doliny Hrona a od Žiarskej kotliny je oddelený zlomovou líniou smeru SZ – JV. Žiarska kotlina s priemernou nadmorskou výškou 350 m predstavuje grabenovú štruktúru. Na východnej strane kotlina prechádza do členitého reliéfu s nadmorskou výškou 500 – 680 m, budovaného produktami ryolitového vulkanizmu.

GEOLOGICKÉ POMERY

opis je v časti neživá príroda

HYDROLOGICKÉ POMERY

Oblasť CHKO Štiavnické vrchy hydrologicky spadá do dvoch povodí, a to rieky Hron 4-23-04 a rieky Ipel' 4-24-03. K významnejším tokom územia patria: potok Štiavnica, Čajkovský potok, Jabloňovka, Klastavský potok, Belujský potok, Bebrava /povodie Ipľa/ a tiež Jasenica, Vydričný potok, Vyhniansky potok, Hodrušský potok, Richňava a Chválenský potok /povodie Hrona/.

Z hľadiska hydrogeologických pomerov patria Štiavnické vrchy do troch regiónov a to : neovulkanity severných svahov Štiavnických vrchov a Javoria, neovulkanity južných svahov Štiavnických vrchov a Javoria a neovulkanity Krupinskej planiny, Ostrôžok a Pôtorskej pahorkatiny.

Veľká časť podzemných vôd centrálnej časti je odvádzaná Voznickou odvodňovacou štôľňou priamo do rieky Hron. Banskoštiavnické vodné nádrže boli vybudované v minulosti pre potreby baníctva. Z pôvodných 54 ich zostalo dnes 23 a slúžia zväčša na rekreačné účely.

KLIMATICKÉ POMERY

Územie Štiavnických vrchov je značne členité, ktoré kolíše od 471 m n.m. (Stará hora) na západnom okraji územia do 1009 m n.m. (Sitno). Týmto orografickým pomerom zodpovedá aj priebeh jednotlivých meteorologických prvkov.

Z klimatického hľadiska v záujmovom území sa vyskytuje päť klimatických oblastí. Južná časť územia patrí do okrsku T4, ktorý je teplý, mierne suchý s miernou zimou a okrsku T6, ktorý zaberá aj oblasť okolo rieky Hron, prejavuje sa ako teplý, mierne vlhký s miernou zimou. Pre oba okrsky sú priemerné teploty v januári vyššie ako -3°C. Centrálnu časť smerom od nižších polôh k vyšším zaberajú okrsky M3, ako mierne teplý, mierne vlhký, pahorkatinový až vrchovinový a M6, mierne teplý, vlhký, vrchovinový. Tieto okrsky majú priemerné teploty v júli vyššie, alebo rovné 16°C.

Najvyššie polohy charakterizuje mierne chladný okrsk C1 s priemernými teplotami v júli vyššími, alebo rovnými 12°C. Inverzia sa môže vyskytnúť v každom mesiaci roku. Najčastejšie sú to nočné inverzie, ktoré vznikajú najviac za anticyklonálnych situácií. Tieto sa ráno vplyvom slnečného žiarenia rozpadávajú. Vyskytujú sa najčastejšie v letnom polroku. V zimnom polroku sa vyskytujú tiež nočné inverzie, trvajúce však ráno dlhšie a popoludní prv vznikajú. V zimných mesiacoch sa vyskytujú inverzie, ktoré môžu trvať i po celý deň i niekoľko dní za sebou.

FAUNA

Na území CHKO Štiavnické vrchy prevažuje lesná fauna, ktorá na južne exponovaných otvorených svahoch a bralách je nahradená teplomilnými spoločenstvami so zastúpením panónskych druhov. Pozoruhodné je vzájomné prelínanie horských druhov, charakteristických pre karpatské pohoria, s druhmi nížin a pahorkatín. Najvýraznejšie sa prejavuje v masíve Sitna pri bezstavovcoch.

Z veľkých cicavcov je v území významný výskyt rysa (*Lynx lynx*), medveďa hnedého (*Ursus arctos*) a mačky divej (*Felis silvestris*). Na viacerých lokalitách sa vyskytuje aj vydra riečna.

Hodruša - Hámre, vzácny druh netopiera v štôlni

Pre poľovné účely boli do územia introdukované druhy daniel škvrnitý (*Dama dama*) a muflón (*Ovis musimon*). Z drobných zemných cicavcov si zasluhujú pozornosť hmyzožravce bieložúbka krpátá (*Crocidura suaveolens*), bieložúbka bielobruchá (*Crocidura leucodon*), piskor malý (*Sorex minutus*), piskor lesný (*Sorex araneus*) a piskor vrchovský (*Sorex alpinus*).

Množstvo opustených banských štôlní a šacht poskytuje úkryt a zimovište viacerým druhom netopierov. Doposiaľ tu bolo zistených 15 druhov, z ktorých si zasluhujú zmienku lietavec sťahovavý (*Miniopterus schreibersi*), podkovár štíhlokrídly (*Rhinolophus ferrumequinum*), podkovár krpátý (*Rhinolophus hipposideros*), netopier vodný (*Myotis daubentoni*), netopier čierny (*Barbastella barbastellus*) a ucháč svetlý (*Plecotus auritus*).

Z početného vtáctva si zasluhujú pozornosť vzácnejšie dravce – sokol rároh (*Falco cherrug*), sokol lastovičiar (*Falco subbuteo*), sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*), orol krikľavý (*Aquila pomarina*). Ďalšími typickými horskými druhmi sú napr. jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), ďateľ čierny (*Dryocopus martius*), lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*). Sovy sú zastúpené viacerými druhmi, najpočetnejšia je sova lesná (*Strix aluco*) a kuvik plačlivý (*Athene noctua*). V okolí čistých potokov môžeme vidieť rybárika riečneho (*Alcedo atthis*) a vodnára potočného (*Cinclus cinclus*). Typickými hniezdičmi skalných biotopov sú krkavec čierny (*Corvus corax*), sokol myšiar (*Falco tinnunculus*), výr skalný (*Bubo bubo*).

Ďalšie významné druhy hniezdičov sú: strakoš červenochrbtý (*Lanius collurio*), dudok chochlatý (*Upupa epops*), muchárik červenohrdlý (*Ficedula parva*), muchárik bieločrý (*Ficedula albicollis*), ďateľ malý (*Dendrocopos minor*).

V Štiavnických vrchoch je veľmi dobre zastúpená fauna obojživelníkov a plazov. Žijú tu všetky naše druhy jašteríc, hadov (s výnimkou vretenice) i žiab.

Veľmi bohatá a doposiaľ nedostatočne preskúmaná je fauna bezstavovcov, najmä hmyzu. Pozornosť si zasluhujú najmä chrobáky. V zachovalých lesných porastoch žije fúzač alpský (*Rosalia alpina*), roháč veľký (*Lucanus cervus*), nosorožtek (*Oryctes nasicornis*), krasoň jedľový (*Eurythyrea austriaca*) a viacero druhov bystrušiek z rodu *Carabus*. Z motýľov si zasluhujú pozornosť jasoň chochlačkový (*Parnassius mnemosyne*), vidlochvost ovocný (*Iphiclide podalirius*) a vidlochvost feniklový (*Papilio machaon*).

PÔDA

Približne 90% územia CHKO Štiavnické vrchy zaberajú kambizeme, okolie Sitna tvoria andozeme zo zvetralín, neovulkanitov a ich pyroklastík. V oblasti Sklených Teplíc, obcí Vyhne a Hodruša-Hámre vystupujú rendziny a kambizeme rendzinové zo zvetralín pevných karbonátových hornín. Juhozápadný cíp Štiavnických vrchov budujú luvizeme modálne a kultizemné z tenkých prekryvov sprašových hĺn, zo skeletnatých, prevažne terciérnych sedimentov.

RASTLINSTVO

Fytogeografické začlenenie

Na základe fytogeografického členenia (Futák, J., 1966) patrí územie CHKO Štiavnické vrchy do podokresu Štiavnické vrchy okresu Slovenské stredohorie, ktorý zaradujeme do obvodu predkarpatskej flóry (*Praecarpaticum*).

Zo šiestich podokresov Slovenského stredohoria sú Štiavnické vrchy vysunuté najviac na juh, odkiaľ prenikajú prvky teplomilnej flóry. Naopak zo severne položených pohorí (Vtáčnik, Kremnické vrchy) prenikajú prvky montánne, ktoré sa udržali v inverzných polohách chladných dolín Štiavnických vrchov.

Floristická charakteristika

Severná časť Štiavnických vrchov je floristicky ovplyvnená dolinou Hrona. Od juhu prenikajú teplomilné prvky až k samotnému vrcholu Sitna dolinou Sikenice, Štiavnického potoka a Krupinice. Kozelnickou dolinou teplý prúd preniká až k Hronskej Dúbrave, kde viaceré druhy dosahujú severné okrajové lokality svojho rozšírenia (*Minuartia hirsuta* subsp. *frutescens*).

Banská Štiavnica, Kysihýbel, vstup do podzemného andezitového lomu

Horským druhom najlepšie vyhovujú úpätia severných svahov, tienené sutiny, úzke hlboké doliny a inverzné polohy najmä na kyslejších substrátoch. Z horských druhov sú zastúpené: ruža alpínska (*Rosa alpina*), valeriana trojená (*Valeriana tripteris*), čarovník aplínsky (*Circaea alpina*), fialka dvojkvetá (*Viola biflora*), lomikameň vždyzelený (*Saxifraga paniculata*), rozchodník biely (*Sedum album*), skalnica horská karpatská (*Sempervivum montanum ssp. carpaticum*).

Na vyššie položených vlhkých lúkach sa vyskytujú: šafrán Heuffellov (*Crocus heuffelianus*), žltohlav európsky (*Trollius europaeus*), rosička okrúhloлистá (*Drosera rotundifolia*), mečík strechovitý (*Gladiolus imbricatus*).

Z botanického hľadiska sú zaujímavé aj xerothermné a teplomilné spoločenstvá na vulkanickom podloží. Na južných úpätiach svahov v okresoch Levice a Krupina sa tieto spoločenstvá vyskytujú v hojnom počte.

Významnou floristickou lokalitou je vrch Sitno s druhmi: poniklec veľkokvetý (*Pulsatilla grandis*), kurička kríčkovitá (*Minuartia frutescens*), woodsia skalná (*Woodsia ilvensis*), plavúň jedlový (*Huperzia selago*), čučoriedka obyčajná (*Vaccinium myrtillus*), krtičník jarný (*Scrophularia vernalis*) a vzácné aj kokorík praslenatý (*Polygonatum verticillatum*). Krovité zárasty vytvára tavolník prostredný (*Spirea media*) a vyskytuje sa tu aj skalník obyčajný (*Cotoneaster integerrima*).

Z lúčnych spoločenstiev sú pre Štiavnické vrchy typické asociácie Festucetum pseudodalmaticae, ktoré sa vyskytujú predovšetkým na suchých skalnatých svahoch a sú dôležitými biotopmi aj pre vtáctvo a iné živočíchy.

V okolí Banskej Štiavnice je veľká časť náhradných nelesných spoločenstiev lúčnych a pasienkových. Po dlhotrvajúcom spásaní sa na kyslom geologickom podloží vyskytujú zárasty psice tuhej (*Nardus stricta*). Na vápencoch pri Jergišťolni rastie slezinník zelený (*Asplenium viride*), kurička jarná (*Minuartia verna*).

Lesné spoločenstvá

Lesy zaberajú v CHKO 65%. Drevinové zloženie je v centrálnej časti v dôsledku banskej a hutníckej činnosti, salašníctva a pálenia dreveného uhlia zmenené, zväčša nepôvodné s veľmi pestrým drevinovým zložením.

Dominantné postavenie v zložení lesných porastov má dub, ktorý je rozšírený najmä v južnej časti CHKO. Vo vyšších polohách prevládajú bučiny s jedľou, umelo vysádzovaný smrek a sutinové lesy tvorené cennými listnáčmi. Pre Štiavnické vrchy ako vulkanické pohorie, je zaujímavý výskyt tisu, charakteristický pre vápencové podložie.

MALOPLOPLOŠNÉ CHRÁNENÉ ÚZEMIA

Na území CHKO Štiavnické vrchy sa nachádza 22 maloplošne chránených území.

OKRES ŽIAR NAD HRONOM

PR Szaboova skala je jednou z najstarších PR na Slovensku. Bola vyhlásená na ochranu komplexu ryolitových skál s morfológicky výrazným asi 50 m vysokým bralom a zriedkavou flórou a faunou na vedecko-výskumné, náučné a kultúrno-výchovné ciele.

PR Bralce predstavuje fytogeograficky a zoograficky významnú lokalitu s výskytom vzácnnej waldstejnie trojlistej a ďalších pozoruhodných druhov rastlín a živočíchov v spoločenstvách reliktného charakteru na kyslom vulkanickom podklade.

Územie **PP Kapitúlské bralá** je vzácnym geologickým fenoménom poukazujúcim na viskozitu kyských ryolitových láv neogénneho vulkanizmu, ktoré vytvorili kopcovité a vežovité telesá, s pestrými skalnými a lesostepnými biocenózami. Útvár tvorí výraznú krajinnú dominantu vo vstupnej doline do CHKO Štiavnické vrchy.

Na území **PR Kamenné more** sa nachádza najväčšie kamenné more vo vulkanickej časti Karpát. Vzniklo deštrukciou skalného brala mrazovým zvetrávaním a následným zemetrasením, pričom sa značná časť zrútila a rozpadla na veľké bloky a balvany. Vidíme tu aj gravitačné triedenie blokoviska, keď pri dolnom okraji sú veľké a ťažké bloky a smerom hore po svahu sa veľkosť úlomkov znižuje. Zo zoológického hľadiska je významnou lokalitou pre výskyt plazov. Územie má vedecký, študijný a edukačný význam.

PP Vyhniansky travertín bola vyhlásená na ochranu zriedkavého krasového fenoménu v neogénnych vulkanitoch.

OKRES ŽARNOVICA

NPR Kašivárová bola vyhlásená na ochranu zachovalých pralesovitých dubín v Štiavnických vrchoch na vedecko-výskumné, náučné a kultúrno-výchovné ciele.

PR Kojatín bola vyhlásená na zabezpečenie ochrany prirodzených lesných a xerothermných spoločenstiev v geomorfologicky členitom území, typického sopečného reliéfu s názornými ukážkami selektívneho zvetrávania vulkanických hornín („skalné hriby“), suťovými poliami a s výskytom veľkého počtu chránených a ohrozených druhov fauny a flóry.

Územie **PP Putikov vršok** je jedinečným geologicko-geomorfologickým fenoménom v neovulkanitoch Slovenska, ktoré dokumentuje najmladšiu vulkanickú činnosť na Slovensku (pleistocén), s relatívne malou deštrukciou sopečnej štruktúry. Najvýznamnejšou časťou je vulkanicko-exhalačný kanál, ktorého vznik je spojený s fumarolovou činnosťou v čase sopečnej aktivity.

OKRES LEVICE

Územie **PR Krivín** má veľký význam z hľadiska výskytu veľkého počtu chránených, vzácných a ohrozených druhov rastlín a živočíchov. Nachádzajú sa tu lokality panónskej flóry a fauny s malým počtom horských a karpatských druhov. Okrem toho je územie PR aj archeologickou lokalitou.

PR Jabloňovský Roháč bola vyhlásená na ochranu zachovalých spoločenstiev bukových dúbav a bučín vo vulkanitoch Štiavnických vrchov.

OKRES KRUPINA

PR Holý vrch je významnou lokalitou veľkého počtu chránených, vzácných a ohrozených druhov rastlín Slovenska, a je pokladaná za genobanku v prípade zachovania podmienok, ktoré tu vznikli prirodzeným vývojom v súlade s extenzívnym súkromným obhospodarovaním.

Územie PP Krupinské bralce tvorí unikátny prípad zriedkavej päťbokej prizmatickej odlučnosti andezitov na Slovensku. Predmetom ochrany je rad stĺpov na vrchole s príľahlým suťovým lemom. Lokalita bola predmetom záujmu aj Andreja Kmeťa – kňaza a vedca pôsobiaceho v tejto oblasti na začiatku dvadsiateho storočia.

PP Sixova stráň sa nachádza v blízkosti PP Krupinské bralce a je takisto jedinečnou ukážkou stĺpovitej odlučnosti pyroxenických andezitov v 5 -6 bokých hranoloch, ktoré majú hornú časť zahnutú v podobe hákovania. Vo východnej časti steny je odkryté pásmo hydrotermálnej premeny horniny, sledujúce sklon stĺpovitej odlučnosti.

OKRES BANSKÁ ŠTIAVNICA

NPR Sitno bola vyhlásená na ochranu prírodovedecky, historicky a kultúrne významnej dominanty Štiavnických vrchov – Sitna. Na území NPR dochádza k prelínaniu teplomilných a horských (panónskych a alpínskych) prvkov flóry, vyskytujú sa tu vzácne a chránené druhy. Vrchol Sitna má tvar eróznej trosky lávového prúdu. Je vybudovaný z rôzne odolných vulkanických H /andezity, dacity, aglomerátové tufy/ čo spôsobilo vypreparovanie skalných hradieb vrcholových častí Sitna. Skalné bralá, steny dosahujú výšku zo S strany až 50 m.

PR Holík je fytogeograficky významnou lokalitou xerothermnej vegetácie. Vrcholovú časť tvorí kamenisté temeno andezitového lávového prúdu s ostrovčekom lesostepnej vegetácie. Úpätia j. svahov pokrývajú dubovo-hrabové porasty, s. svahy sú porastené podhorskými bučinami.

PP Žakýlske pleso predstavuje v neovulkanitoch ojedinelý prípad prirodzeného plesa. Všetky ostatné nádrže v CHKO Štiavnické vrchy sú umelo vybudované.

PR Gajdošovo bola vyhlásená na podporu zachovania výnimččných, vlhkých, mezofilných lúk a pasienkov s mnohými vzácnymi a ohrozenými druhmi flóry Slovenska. Časť PR zasahuje aj do Zvolenského okresu.

CHA Arborétum Kysihýbeľ bol zriadený na vytvorenie možnosti skúmania cudzokrajných drevín z hľadiska ich využitia v lesnom hospodárstve, plošnou výsadbou na plochách 15x15 m. Arborétum bolo založené v r. 1900 J. Tuzsonom, asistentom Lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici.

CHA BANSKOŠTIAVNICKÁ BOTANICKÁ ZÁHRADA bola založená v r. 1807 – 1810 ako dendrologický objekt za účelom štúdia aklimatizácie cudzokrajných drevín a pre pedagogické účely

CHAMichalštôlnianskerašelinisko bol zriadený na zabezpečenie ochrany výskytuzriedkavého a chráneného druhu flóry Slovenska – rosičky okrúhloľistej (Drosera rotundifolia) na jedinej lokalite v Štiavnických vrchoch.

CHA BANSKOŠTIAVNICKÁ KALVÁRIA bol vyhlásený na ochranu vypreparovaného bazaltového lávového neku (prírodové teleso k povrchovému vulkánu menších rozmerov) z obdobia poslednej vulkanickej fázy štiavnického stratovulkánu.

Chránené stromy v obciach, ktoré celým rozsahom katastra alebo časťou katastra patria do jadrového územia Lokality UNESCO.

Chránené stromy sú nositeľmi prírodnej hodnoty a takisto nositeľmi historickej hodnoty ako pamätníky na významné historické udalosti a osobnosti. *(napr. Lipy v Dolných Hámroch – spojené s obdobím tureckého nebezpečenstva, Wilckensove stromy spojené s pamiatkou na profesora lesníctva na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici).*

Ev. číslo	Názov	Slovenský názov taxónu	Vedecký názov taxónu	Kataster	Organizačný útvar ŠOP SR
S 436	Sekvojovec za botanicou záhradou	sekvojovec mamutí	Sequoiadendron giganteum (Limdl.) Buchholz	Banská Štiavnica	Správa CHKO Štiavnické vrchy
S 419	Lipy na Hornej Rovni	lipa malolistá	Tilia platyphyllos Scop.	Štiavnické Bane	Správa CHKO Štiavnické vrchy
		lipa veľkolistá	Tilia platyphyllos Scop.		
S 291	Lipy pri bývalej mestskej strelnici v Banskej Štiavnici	lipa malolistá	Tilia cordata Mill.	Banská Štiavnica	Správa CHKO Štiavnické vrchy
S 145	Smrekovce na Hornej Rovni	smrekovec opadavý	Larix decidua Mill.	Štiavnické Bane	Správa CHKO Štiavnické vrchy
S 144	Gaštan v Štiavnických Baniach	gaštan jedlý	Castanea sativa Mill.	Štiavnické Bane	Správa CHKO Štiavnické vrchy
S 449	Hodrušský gaštan	gaštan jedlý	Castanea sativa Mill.	Banská Hodruša	Správa CHKO Štiavnické vrchy
S 420	Lipy na Kyslej	lipa veľkolistá	Tilia platyphyllos Scop.	Dolné Hámre	Správa CHKO Štiavnické vrchy
S 292	Wilckensové pamätné stromy	javor mliečny	Acer platanoides L.	Repište	Správa CHKO Štiavnické vrchy
		smrekovec opadavý	Larix decidua Mill.		
S 58	Sekvojovec na Voznici	sekvojovec mamutí	Sequoiadendron giganteum (Limdl.) Buchholz	Voznica	Správa CHKO Štiavnické vrchy

Zoznam maloplošných chránených území v CHKO Štiavnické vrchy

Ev. číslo	Názov	Kategória	Výmera (VÚ) [m2]	Rok vyhlásenia	Spravujúci orgán	Zriaďovací orgán
203	Arborétum Kysihýbeľ	CHA	75 400	1950	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Ministerstvo kultúry SSR
221	Banskoštiavnická botanická záhrada	CHA	35 522	1958	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Povereníctvo školstva a kultúry
208	Banskoštiavnická kalvária	CHA	53 379	1986	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	ONV v Žiar nad Hronom
222	Bralce	PR	135 200	1965	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Ministerstvo kultúry SSR
1125	Gajdošovo	PR	182 819	2002	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Krajský úrad v banskej Bystrici
258	Holík	PR	319 800	1966	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Slovenská národná rada
259	Holý vrch	PR	168 051	1988	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Ministerstvo kultúry SSR
56	Jabloňovský Roháč	PR	646 400	1950	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Ministerstvo kultúry Slovenskej socialistickej republiky
297	Kamenné more	PR	133 000	1923	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Ministerstvo kultúry SSR
832	Kamenný jarok	PR	651 000	1993	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Ministerstvo životného prostredia SR
883	Kapitulské bralá	PP	369 900	1993	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Okresný úrad životného prostredia v Žiari nad Hr.
298	Kašivárová	NPR	498 000	1926	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Ministerstvo kultúry SSR
1023	Kojatín	PR	686 300	1997	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Krajský úrad v Banskej Bystrici
809	Krivín	PR	541 500	1993	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
444	Krupinské bralce	PP	6 900	1975	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Okresny narodny vybor Zvolen
1041	Michalské rašelinisko	CHA	846	1997	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Krajský úrad v Banskej Bystrici
1022	Putikov vršok	PP	210 600	1997	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Krajský úrad v Banskej Bystrici
413	Sitno	NPR	936 800	1951	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Ministerstvo kultúry Slovenskej socialistickej republiky
416	Šixova stráň	PP	8 300	1985	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Okresný národný výbor vo Zvolene
439	Szabóova skala	PR	118 900	1907	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Ministerstvo kultúry Slovenskej socialistickej republiky
484	Vyhniansky travertín	PP	3 565	1986	ŠOP - S-CHKO Štiavnické vrchy	Okresný národný výbor v Žiari nad Hronom

ÚZEMIA NATURA 2000

Natura 2000 symbolizuje ochranu prírodných hodnôt Európskej únie, ktorej cieľom je zachovať prírodné dedičstvo významné pre EÚ ako celok, nielen pre príslušný členský štát. Na území CHKO Štiavnické vrchy bolo vyčlenených 9 nasledovných území európskeho významu.

SITNO

Identifikačný kód: SKUEV0216

Katastrálne územie: Okres Banská Štiavnica: Banská Štiavnica, Beluj, Ilija, Počúvadlo, Prenčov

Výmera lokality: 1180,73 ha

Odôvodnenie návrhu ochrany: Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy (91G0), Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Kyslomilné bukové lesy (9110), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8220), Nespevnené karbonátové skalné sutiny montánneho až kolinného stupňa (8160), Xerothermné kroviny (40A0) a druhov flóry a fauny európskeho významu.

DOLNÁ BUKOVINA

Identifikačný kód: SKUEV0015

Katastrálne územie: Okres Banská Štiavnica: Svätý Anton

Výmera lokality: 292,78 ha

Odôvodnenie návrhu ochrany: Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130) a druhu európskeho významu: roháč obyčajný (*Lucanus cervus*).

TLSTÝ VRCH

Identifikačný kód: SKUEV0258

Katastrálne územie: Okres Banská Štiavnica: Baďan, Klastava, Okres Krupina: Ladzany, Okres Levice: Dolné Jabloňovce

Výmera lokality: 1159,21 ha

Odôvodnenie návrhu ochrany: Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Teplomilné panónske dubové lesy (91H0), Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy (91G0), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Nížinné a podhorské kosné lúky (6510) a druhov flóry a fauny európskeho významu.

STARÁ HORA

Identifikačný kód: SKUEV0259

Katastrálne územie: Okres Banská Štiavnica: Beluj, Klastava, Okres Krupina: Hontianske Nemce, Kráľovce, Krnišov, Sebechleby

Výmera lokality: 2799,14 ha

Odôvodnenie návrhu ochrany: Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy (91G0), Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Nížinné a podhorské kosné lúky (6510), Xerothermné kroviny (40A0) a druhov flóry a fauny európskeho významu.

ČAJKOVSKÉ BRALIE

Identifikačný kód: SKUEV0262

Katastrálne územie: Okres Levice: Čajkov, Opatová, Rybník

Výmera lokality: 1694,01 ha

Odôvodnenie návrhu ochrany: Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Teplomilné panónske dubové lesy (91H0), Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy (91G0), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130) a druhov flóry a fauny európskeho významu.

HODRUŠSKÁ HORNATINA

Identifikačný kód: SKUEV0263

Katastrálne územie: Okres Banská Štiavnica: Dekýš, Vysoká, Okres Levice: Čajkov, Dolné Devičany, Horné Devičany, Pukanec, Rybník, Uhliská, Okres Žarnovica: Brehy, Dolné Hámre, Kopanice, Rudno nad Hronom, Tekovská Breznica, Voznica

Výmera lokality: 11705,43 ha

Odôvodnenie návrhu ochrany: Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Teplomilné panónske dubové lesy (91H0), Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy (91G0), Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy (91E0), Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Kyslomilné bukové lesy (9110), Nesprístupnené jaskynné útvary (8310), Pionierske spoločenstvá plytkých silikátových pôd (8230), Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8220), Subpanónske travinnobylinné porasty (6240) a druhov flóry a fauny európskeho významu.

KLOKOČ

Identifikačný kód: SKUEV0264

Katastrálne územie: Okres Žarnovica: Dolné Hámre, Banská Hodruša, Žarnovica, Okres Žiar nad Hronom: Bzenica, Vyhne

Výmera lokality: 2568,30 ha

Odôvodnenie návrhu ochrany: Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Nížinné a podhorské kosné lúky (6510), Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy (91G0), Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Vápnomilné bukové lesy (9150), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Kyslomilné bukové lesy (9110), Silikátové skalné sutiny v montánnom až alpínskom stupni (8110) a druhov flóry a fauny európskeho významu.

SUŤ

Identifikačný kód: SKUEV0265

Katastrálne územie: Okres Banská Štiavnica: Banky, Banská Belá, Banská Štiavnica, Kozelník, Močiar, Teplá, Žakýl, Okres Zvolen: Hronská Breznica, Okres Žarnovica: Banská Hodruša, Okres Žiar nad Hronom: Hliník nad Hronom, Jalná, Ladomer, Lehôtka pod Brehmi, Repište, Sklené Teplice, Šášovské Podhradie, Vyhne, Horné Opatovce, Vieska

Výmera lokality: 9806,08 ha

Odôvodnenie návrhu ochrany: Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Teplomilné panónske dubové lesy (91H0), Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy (91G0), Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy (91E0), Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Vápnomilné bukové lesy (9150), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Kyslomilné bukové lesy (9110), Nesprístupnené jaskynné útvary (8310), Nížinné a podhorské kosné lúky (6510) a druhov flóry a fauny európskeho významu.

SKALKA

Identifikačný kód: SKUEV0266

Katastrálne územie: Okres Banská Štiavnica: Svätý Anton, Banská Belá, Banský Studenec, Kozelník, Okres Krupina: Krupina, Okres Zvolen: Dobrá Niva, Dubové, Babiná, Bacúrov, Hronská Breznica, Ostrá Lúka

Výmera lokality: 10844,61 ha

Odôvodnenie návrhu ochrany: Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Eurosibírske dubové lesy na spraši a piesku (91I0), Teplomilné panónske dubové lesy (91H0), Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy (91G0), Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy (91E0), Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Kyslomilné bukové lesy (9110), Nížinné a podhorské kosné lúky (6510) a druhov flóry a fauny európskeho významu.

NÁUČNÉ CHODNÍKY (NCH) VYBUDOVANÉ V CENTRÁLNEJ ČASTI CHKO ŠTIAVNICKÉ VRCHY

NCH MILANA KAPUSTU PO ŽILE TERÉZIA

Bol vybudovaný v roku 1985 Správou CHKO Štiavnické vrchy. Táto istá organizácia zodpovedá aj za jeho technický stav. Chodník je okružný, má dĺžku 6,1 km, s prvou zastávkou na Červenej studni. Okrem prírodných hodnôt približuje návštevníkovi aj banícku históriu.

NCH SITNO

Vybudovaný v roku 1987 Správou CHKO Štiavnické vrchy. Správa CHKO sa stará aj o jeho technický stav. Chodník má dĺžku 3 km, začína na Tatárskej lúke, prechádza cez vrchol Sitna, sitniansky hrad a vracia sa opäť na Tatársku lúku. Návštevník na tomto okruhu spoznáva vysoké prírodné hodnoty národnej prírodnej rezervácie Sitno a tiež sa dozvie o počiatkoch osídlenia Sitna.

NÁUČNÁ LOKALITA ARBORÉTUM KYSIHÝBEL

V arboréte boli v roku 1988 pre verejnosť vyznačené jednotlivé dreviny, ako aj celé sekcie vysadených drevín a formou informačných panelov priblížená história a funkcia arboréta. Tým sa stalo Arborétum Kysihýbel prístupné aj ľuďom menej sa pohybujúcim v odvetví dendrológie. Túto záslužnú prácu vykonal Lesnícky výskumný ústav vo Zvolene za pomoci Správy CHKO Štiavnické vrchy. Arborétum je oplotené a jeho obhliadka sa musí vopred ohlásiť na príslušných miestach.

NCH STARÉ MESTO

Slovenské banské múzeum, za asistencie Správy CHKO Štiavnické vrchy ho vybudovalo v roku 1990. Za technický stav zodpovedá SAŽP. Prvá zastávka je na Červenej studni a po trase dlhej 3 km sa návštevník dostane na Šobov, k poslednej zastávke NCH. Na chodníku sa dozvie o prvopočiatkoch osídlenia mesta Banská Štiavnica, o baníckej činnosti a tiež čo to o prírode. (Do jeho technického stavu často nežiadúco zasahujú miestni obyvatelia Šobova).

NCH RICHŇAVSKÉ JAZERÁ

V roku 1991 ho vybudovala Správa CHKO Štiavnické vrchy a v roku 2004 ho previedla na SAŽP pracovisko v Banskej Štiavnici, ktoré prebralo aj zodpovednosť za technický stav chodníka. Chodník má dĺžku 4,7 km a návštevníkovi približuje banskoštiavnické vodné nádrže, rekreáciu, prírodné hodnoty a problematiku extenzívne využívaných trvalých trávnatých porastov. Začína na Hornej Rovni a končí pri Richňavských tajchoch.

NCH KYSIHÝBEL

Bol daný do prevádzky v roku 1994. Vybudovali ho Školské lesy a Stredná lesníka škola za pomoci Správy CHKO Štiavnické vrchy. Školské lesy majú na starosti jeho technický stav. Na trase dlhej 6,2 km približuje návštevníkovi najmä lesnícku problematiku, ale nezabudlo sa ani na faunu a anorganickú prírodu. Prvú zastávku nájdete na odbočke do Kysihýbla, zo štátnej cesty Banská Štiavnica – Banský Studenec, neďaleko arboréta.

GEOLOGICKÝ NCH PARADAJZ

Zaoberá sa najmä geológiou a je určený pre odborníkov v tejto oblasti. Bol postavený v roku 2003 SAŽP, ktorá zodpovedá aj za jeho technický stav. Nástupný bod je v sedle Červená studňa.

INFORMAČNÉ STREDISKO OCHRANY PRÍRODY

Medzi zariadenia slúžiace širokej verejnosti patrí aj Informačné stredisko ochrany prírody Sitno. Správa CHKO Štiavnické vrchy ho zriadila v Rozhladni na vrchu Sitno. Pre verejnosť je otvorené od mája do septembra. V zimných mesiacoch je mimo prevádzky. Okrem informácií o CHKO Štiavnické vrchy, NPR Sitno, ako aj všeobecných informáciách o ochrane prírody, môže si tu návštevník kúpiť rôzne suveníry, a tiež sa môže občerstviť po namáhavom výstupe na Sitno. Za prevádzku zodpovedá zriaďovateľ.

NCH vybudované v širšom okolí mesta Banská Štiavnica

Obec Vyhne vybudovala v roku 1995 NCH Andreja Kmeťa, následne obce Prenčov a Ilija vybudovali tiež NCH Andreja Kmeťa na svojom území. Obce Baďan a Klastava majú postavený NCH Po stopách predkov a obec Počúvadlo nainštalovala NCH Skalka. NCH Po stopách starého rudného baníctva otvorili v Pukanci. Za technický stav vymenovaných chodníkov zodpovedajú príslušné obce.

Ďalšie náučné chodníky boli vybudované v rámci aktivít Geoparku Banská Štiavnica:

ŠB- 06 Piargsky chodník

ŠB -08 Piargsky vodohospodársky chodník

ŠB -09 Chodník po ekológii piargských tajchov

Banská Štiavnica, Veľká vodárenská nádrž, detail ovládacieho zariadenia

A.1.3. PASPORTIZÁCIA OBJEKTOV PREDMETU OCHRANY BANÍCTVO A SPRACOVANIE RÚD

ZÁKLADNÉ MONTÁNNÉ ZNAKY

Prejavy povrchovej a hlbínnej ťažby, ryžovania vo vodných tokoch – štôľňa, šachta, povrchová dobývka, pinga, halda, odval, odkalisko

Spracovanie rúd - stupa, hámor, huta, objekty pre technické zariadenia - strojovne, objekty pre transportné zariadenia (akvadukt, most) a iné.

Vodohospodársky systém - vodná nádrž a jarky (prívodný jarok, vodná štôľňa, náhonný jarok), objekt pre ovládacie zariadenie vodnej nádrže – mních

Základné montánne objekty lokality sú veľmi dôležití nositelia hodnôt, reprezentujúci Lokality UNESCO. Sú dokladom existencie ... „stredovekého banického centra veľkého významu, ktorý pretrval až do súčasnosti,,...

V čase zápisu bolo poznanie o montánných objektoch Lokality neúplné.

Súčasťou nominačného projektu je zoznam objektov, ktorý reprezentuje poznanie v danej dobe.

Tento zoznam je z dnešného pohľadu nedostatočný a nepresný. Je určite potrebné aktualizovať zoznam z hľadiska:

- dostatočnosti množstva a druhovosti objektov
- vhodnosti výberu z hľadiska autenticity a integrity objektov
- vhodnosti výberu z hľadiska historického významu, zachovalosti a lokalizácie objektov v jednotlivých katastrach obcí.

Od doby vyhlásenia Lokality UNESCO sa neukončil ani zápis všetkých predmetných objektov navrhnutých v nominačnom zozname do Ústredného zoznamu NKP.

Je potrebné sústrediť zásadnú pozornosť na základné montánne objekty ako dôležitú časť nositeľov výnimočnej svetovej hodnoty Lokality UNESCO z nasledovných dôvodov:

- väčšinou sú to nevyužívané objekty v teréne (okrem časti vodných nádrží), ktoré rýchlo chátrajú a zanikajú,
- ako banské diela vyžadujú špeciálne technické opatrenia a nároky na bezpečnosť pri opravách
- lokalizované sú v ťažšie prístupných polohách,
- nemajú vyjasnené vlastnícke vzťahy

Pozitívne prejavy starostlivosti a ochrany sa týkajú časti vodohospodárskeho systému v správe Slovenského vodohospodárskeho podniku, objektov v skanzene Slovenského banského múzea , časti objektov v starostlivosti Slovenskej banskej,s.r.o. a niektorých aktivít obcí. Pri starostlivosti je nutné zlepšovať technologické postupy a zosúladiť nároky ochrany s nárokmi na vodné dielo.

Systém jarkov bol pasportizovaný v rámci prípravy štiavnického Geoparku (Novotný). V rámci činnosti Slovenského vodohospodárskeho podniku, Strediska historických vodných nádrží v Banskej Štiavnici bola prevedená analýza prívodných jarkov k nádržiam v správe podniku z pohľadu zabezpečenia funkčnosti nádrží a prehodnotenia ich správcovstva. (Autori Lipták, Koleda, Liptáková)

Banská Štiavnica, štôľňa pri vodnej nádrži Klinger

V rámci prípravy štiavnického Geoparku bola prevedená podrobná pasportizácia montánnych objektov. Pre potreby spracovania manažment plánu bolo realizované v rámci súčinnosti so SAŽP, pracoviskom Banská Štiavnica (Šinský, Pachinger) triedenie montánnych objektov na základe kritéria historickej významnosti (autor: Smolka). V zozname sa nachádzajú aj objekty z nominačného projektu Lokality UNESCO.

Zoznam SAŽP je ešte nutné zhodnotiť ďalšími výberovými kritériami (autenticita, integrita objektu) a zladit' ho vzájomne so zoznamom z nominačného projektu. Je nutné dospieť k ucelenému reprezentatívne mu výberu montánnych pamiatok Lokality UNESCO a následne zabezpečiť všestranné podmienky ich ochrany, zachovania a prezentácie.

Špecifický problém je spojený s ochranou vodohospodárskeho systému ako komplexného, funkčného systému.

Nie je zabezpečená ochrana prívodných jarkov, vodných štôlní, náhonných jarkov. Stav komplikuje:

- nejasné postavenie jarkov a iných súčastí systému z hľadiska ich definovania ako neoddeliteľnej súčasti vodného diela,
- vodné nádrže, ktoré sú zapísané ako NKP nemajú v objektovej skladbe zápisu jarky
- neupravené vlastnícke pomery jarkov a priameho okolia vodných nádrží
- nedostatok informovanosti o lokalizácii a potrebe ochrany jarkov pre subejkty hospodáriace v území (lesníci, poľnohospodári)

Zoznam objektov v Banskej Štiavnici a jej okolí, ktoré boli spracované ako príloha nominačného spisu (Bratislava 1992) pre zápis Lokality UNESCO na Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO podľa Dohovoru. Aktuálny právny stav ochrany jednotlivých objektov (03 / 2010)

Štôľne	Lokalita	Číslo ÚZ NKP
Belianska dedičná štôľňa	Banská Belá	2612
Dedičná štôľňa Jozefa II. (Voznická)	Voznica	2607
Svätotrojičná dedičná štôľňa	Banská Štiavnica	2611
ústie Dolnej Bieberovej dedičnej štôľne	Banská Štiavnica	2605
ústie dedičnej štôľne Glanzenberg	Banská Štiavnica	2609
dedičná štôľňa Hoffer	Vyhne	nezapísané
Moderštôlnianska dedičná štôľňa	Kopanice	nezapísané
Štôľňa Bartolomej	Banská Štiavnica	3478/2
ústie štôľne Birnbaum	Hodruša-Hámre	nezapísané
ústie Dedičnej štôľne cisára Františka	Hodruša-Hámre	2607
ústie Hornej Bieberovej štôľne	Banská Štiavnica	2606
ústie štôľne Colorado	Štiavnické Bane	nezapísané
ústie štôľne Ján Babtista	Hodruša-Hámre	nezapísané
ústie Dlhej štôľne Klinger	Banská Štiavnica	nezapísané
ústie Krátkej štôľne Klinger	Banská Štiavnica	nezapísané
ústie štôľne Kornberg	Banská Štiavnica	2610
ústie štôľne Michal	Banská Štiavnica	nezapísané
ústie štôľne Mikuláš	Hodruša-Hámre	nezapísané
ústie štôľne Antona Paduánskeho	Vyhne	2604
ústie Pachomieovej štôľne	Štiavnické Bane	10690
ústie Richňavskej spojovacej štôľne	Štiavnické Bane	1314
ústie prekopu k šachte Lillovej	Hodruša-Hámre	nezapísané

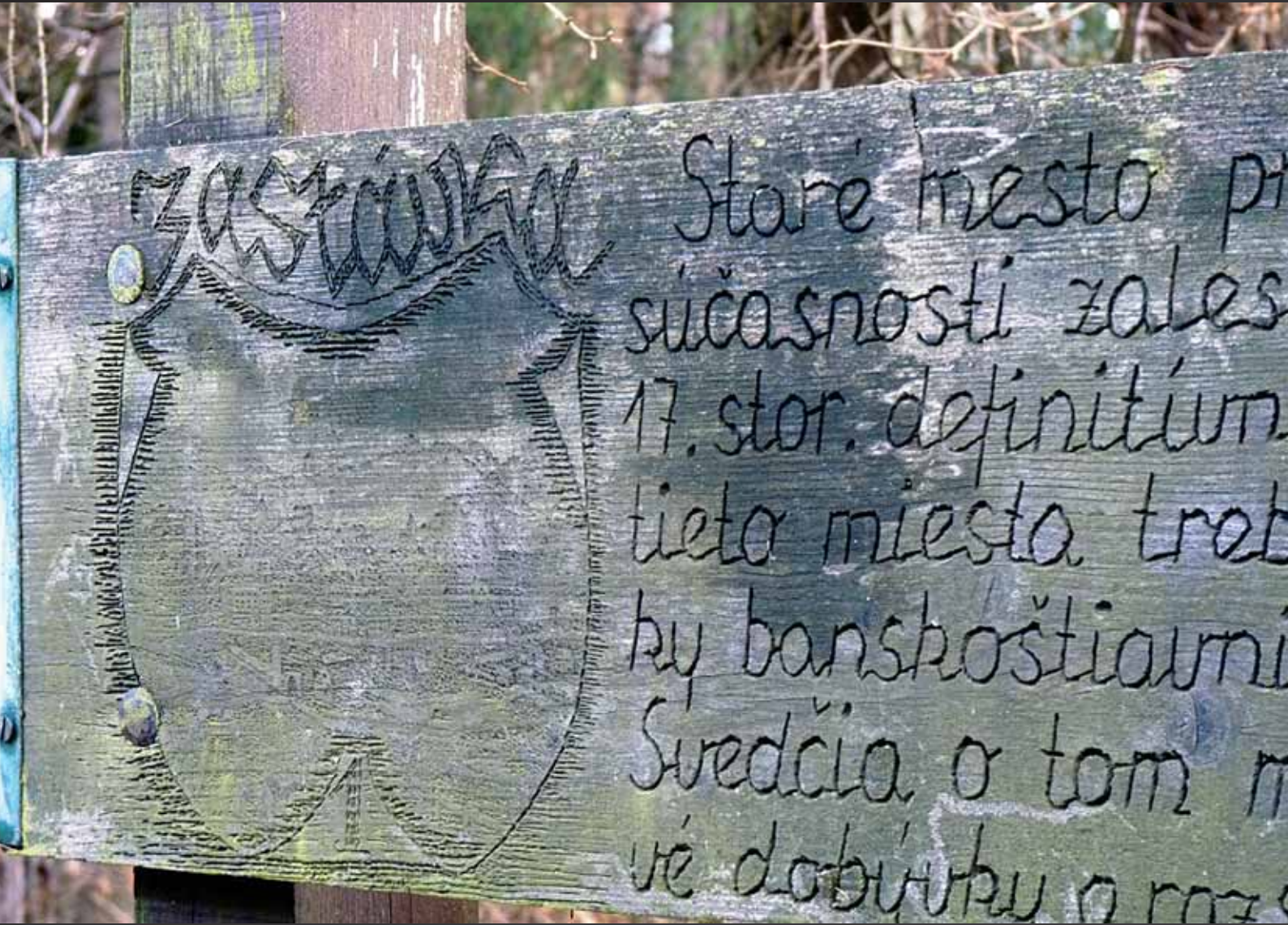
Šachty	Lokalita	Číslo ÚZ NKP
šachta František	Banská Štiavnica	nezapísané
šachta Ondrej	Banská Štiavnica	3478/1
ústie šachty Ján	Banská Štiavnica	3478/3
ústie šachty Terézia	Banská Štiavnica	2602
ústie šachty Weiden	Banská Štiavnica	2603
Povrchové dobývky	Lokalita	Číslo ÚZ NKP
povrchové dobývky na Hlavnej žile s pingovými prepadliskami	Kopanice-Moderštôľňa	nezapísané
povrchové dobývky na žile Špitaler	Banská Štiavnica	nezapísané
povrchové dobývky na žile Terézia	Banská Štiavnica	nezapísané
Podzemné dobývky	Lokalita	Číslo ÚZ NKP
podzemný kameňolom na andezit	Banský Studenec-Kysihýbel	nezapísané
Haldy	Lokalita	Číslo ÚZ NKP
halda pri šachte Terézia	Banská Štiavnica	nezapísané
halda pri šachte Žigmund	Banská Štiavnica	nezapísané
Ťažné veže	Lokalita	Číslo ÚZ NKP
ťažná veža Mária	Banská Štiavnica	3476/1
ťažná veža Mayer	Hodruša-Hámre	10168/2
ťažná veža Zofia	Banská Štiavnica	3475/1
ťažná veža František	Banská Štiavnica	nezapísané
ťažná veža Rúfus	Banská Štiavnica	transfer
Iné banské objekty	Lokalita	Číslo ÚZ NKP
budova Banského meračstva	Štiavnické Bane	10 689
budova Banskej správy	Štiavnické Bane	11 449
budova na šachte Mayer	Hodruša-Hámre	10168/3
strojovňa na šachte Mayer	Hodruša-Hámre	10168/1
strojovňa ťažného stroja zo šachty Lill (nad šachtou Ondrej)	Banská Štiavnica	3475/2
strojovňa ťažného stroja zo šachty Mária	Banská Štiavnica	3476/2
strojovňa ťažného stroja zo šachty Žigmund	Banská Štiavnica	transfer
strojovňa atmosférických čerpacích strojov	Štiavnické Bane	1268/3
sklad strelného prachu (Pracháreň)	Banská Štiavnica	10 830
Továrenské budovy	Lokalita	Číslo ÚZ NKP
tabaková továreň	Banská Štiavnica	2534
budova bývalej továrne na výrobu oceľových lán	Banská Štiavnica	nezapísané
budova pôvodnej továrne na obuv	Banská Štiavnica	nezapísané
budova pôvodnej továrne na bielizeň	Banská Štiavnica	10786
Účelové budovy a zariadenia	Lokalita	Číslo ÚZ NKP
taviareň	Banská Štiavnica	2731
budovy banického, chemického a lesníckeho školstva	Banská Štiavnica	2503/1-4
budova železničnej stanice z konca 19. storočia	Banská Štiavnica	nezapísané
akvadukt	Banská Štiavnica	nezapísané
Signalizačné stavby	Lokalita	Číslo ÚZ NKP
banická klopačka	Banská Štiavnica	2483
banická klopačka	Hodruša-Hámre	1220
Banícke nemocnice	Lokalita	číslo ÚZ NKP
budova bývalej baníckej nemocnice	Banská Štiavnica	10 787
budova bývalej baníckej nemocnice	Štiavnické Bane	nezapísané

Vodné nádrže	Lokalita	Číslo ÚZ NKP
Antolská	Sv.Anton	nezapísané
Bančianska	Vyhne	3260
Belianska	Banská Štiavnica	3261
Brennerštôlnianska	Hodruša-Hámre	3262
Červená studňa	Banská Štiavnica	3263
Evička	Štiavnické Bane	3264
Goldfuská malá	Banská Belá	nezapísané
Halčianska	Banská Belá	3265
Hodrušská dolná	Hodruša-Hámre	3266
Ilijská	Ilija	nezapísané
Klinger	Banská Štiavnica	3267
Kolpašská malá	Banský Studenec	3268
Kolpašská veľká	Banský Studenec	3269
2 Komorovské	Banská Štiavnica	nezapísané
Krechsengrundsá	Štiavnické Bane	3270
6 Kysihýbelských	Banský Studenec	nezapísané
Michalštôlnianska	Banská Štiavnica	nezapísané
Moderštôlnianska	Kopanice	nezapísané
Ottergrundská	Banská Štiavnica	nezapísané
Pachomiova	Štiavnické Bane	3259
Počúvadlo	Banská Štiavnica	3271
Rozgrund	Banská Štiavnica	3272
Richňavská malá	Štiavnické Bane	3274
Richňavská veľká	Štiavnické Bane	3273
Vindšachtovská horná	Štiavnické Bane	3275
Vodárenská malá	Banská Štiavnica	nezapísané
Vodárenská veľká	Banská Štiavnica	3276

Spolu 92 objektov. Z toho za Národné kultúrne pamiatky vyhlásené v priebehu spolu 46 objektov (súborov objektov), 8 súborov je súčasťou expozície Banského múzea v prírode (Skanzen)–zákon č. 115/1998 Zb.

Na 38 objektov, ktoré neboli doposiaľ vyhlásené za Národné kultúrne pamiatky sa nevzťahuje žiadna legislatívna ochrana, v súlade s § 15 písm.2 zákona NRSR č. 49/2002 Zb. o ochrane pamiatkového fondu, v znení neskorších predpisov.

V rámci aktuálnych hlavných úloh PÚ pre rok 2010 sa má dopracovať vyhlásenie vyššie uvedených 38 objektov za NKP. Je potrebné zosúladiť výber a opodstatnenosť zápisu so zoznamom montánnych objektov spracovaným v rámci prípravy štiavnického Geoparku.

Banská Štiavnica, náučný chodník Staré mesto

ZOZNAM MONTÁNNYCH OBJEKTOV SPRACOVANÝM V RÁMCI PRÍPRAVY ŠTIAVNICKÉHO GEOPARKU

Zoznam bol spracovaný pre potreby Manažment plánu pracoviskom SAŽP, Banská Štiavnica (autori: Šinský, Pachinger) na základe výsledkov geologickej úlohy „Zriadenie banskoštiavnického geoparku“

Zoznam montanistických lokalít Štiavnického geoparku v jadrovom území lokality UNESCO“Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí” - okres Banská Štiavnica									
Porad. číslo	Označenie	Nové číslo	ÚCT	Rada	Popis	Súradnica WGS_84_ZS	Súradnica WGS_84_ZD	Súradnica x S-JTSK	Súradnica y S-JTSK
Katastrálne územie Banská Belá									
1.	Mb1/1/32	2MB-1-01	Banská Štiavnica	1.	Mikuláš šachta	48°28'47"	18°55'08"	436611.48	1255612.70
2.	Mb3/1/7	2MB-1-02	Banská Štiavnica	1.	Žofia šachta	48°28'36"	18°55'59"	434781.00	1256714.40
3.	Mb3/2/8	2MB-2-06	Banská Štiavnica	2.	Einfahrt šachta	48°28'40"	18°55'59"	435056.70	1256817.06
4.	Md3/1/2	2MD-1-01	Banská Štiavnica	1.	Belianska dedičná štôľňa	48°29'02"	18°56'38"	435540.11	1256408.02
5.	Mv2/1/5	2MV-1-04	Banská Štiavnica	1.	Stupy a hámre v belianskej a kozelníckej doline	48°28'16"	18°56'41"	435583.97	1255908.99
6.	Mž08	2MŽ-1-02	Banská Štiavnica	1.	Goldfarten-Baumgarten žila v Banskej Belej	48°28'46"	18°56'03"	434733.25	1255293.10
Katastrálne územie Banská Štiavnica									
7.	Mv2/0/1	2MV-1-03	Banská Štiavnica	1.	Beliansky tajch	48°28'20"	18°54'48"	437085.36	1256412.42
8.	Mv2/2/6	2MV-2-01	Banská Štiavnica	2.	Goldfusské tajchy	48°28'18"	18°55'00"	436844.41	1256493.04
9.	Mb1/1/31	2MB-1-04	Banská Štiavnica	1.	Ferdinand štôľňa	48°28'28"	18°54'42"	437189.13	1256156.55
10.	Mb1/2/34	2MB-2-03	Banská Štiavnica	2.	Viliam šachta	48°28'52"	18°54'55"	436865.7	1255438.12
11.	Mv1/1/11	2MV-1-09	Banská Štiavnica	1.	Stupy pod tajchom Rybník a v doline Štiavničky	48°26'42"	18°54'37"	437544.54	1259412.75
12.	Md1/1/24	2MD-1-05	Banská Štiavnica	1.	Kornberg dedičná štôľňa	48°26'24"	18°54'22"	437894.85	1259943.2
13.	Mb1/1/21	2MB-1-22	Banská Štiavnica	1.	Štefan šachta	48°26'20"	18°53'46"	438642.02	1260009.11
14.	Mb1/1/25	2MB-1-21	Banská Štiavnica	1.	Mária šachta	48°26'36"	18°54'21"	437886.67	1259572.09
15.	Mb1/1/26	2MB-1-20	Banská Štiavnica	1.	František šachta	48°26'42"	18°54'37"	437544.54	1259412.75
16.	Mb1/2/23	2MB-2-22	Banská Štiavnica	2.	Ignác šachta	48°26'14"	18°53'58"	438410.5	1260212.97
17.	Mž11d	2MŽ-1-10	Banská Štiavnica	1.	Špitáľer žila v priestore Galgenbergu	48°27'11"	18°53'11"	439236.91	1258382.9
18.	Mž11	2MŽ-1-06	Banská Štiavnica	1.	Špitáľer žila v centre mesta	48°27'32"	18°53'37"	438654.07	1257777.67
19.	Md1/1/2	2MD-1-02	Banská Štiavnica	1.	Glanzenberg dedičná štôľňa	48°27'27"	18°53'58"	438235.92	1257965.05
20.	Md1/1/3	2MD-1-04	Banská Štiavnica	1.	Svätotrojčná dedičná štôľňa	48°27'11"	18°54'14"	437946.44	1258483.19
21.	Mb1/1/5	2MB-1-16	Banská Štiavnica	1.	Ondrej šachta	48°27'04"	18°53'13"	439212.72	1258601.64
22.	Mb1/1/15	2MB-1-06	Banská Štiavnica	1.	Šmintorín štôľňa	48°27'29"	18°53'08"	439255.22	1257823.84
23.	Mb1/1/14	2MB-1-17	Banská Štiavnica	1.	Alžbeta šachta	48°27'19"	18°53'27"	438890.02	1258162.05
24.	Mb1/1/4	2MB-1-18	Banská Štiavnica	1.	Zigmund šachta	48°27'09"	18°53'44"	438565.74	1258497.06
25.	Mb1/2/8	2MB-2-18	Banská Štiavnica	2.	Klinger dlhá štôľňa	48°27'08"	18°52'49"	439694.75	1258440.18
26.	Mb1/2/1A	2MB-2-15	Banská Štiavnica	2.	Kaufhaus šachta	48°27'31"	18°53'36"	438676.94	1257806.87
27.	Mž01	2MŽ-1-05	Banská Štiavnica	1.	Špitáľer žila na Starom meste	48°27'46"	18°53'47"	438415.76	1257362.48
28.	Mv4/1/1	2MV-1-02	Banská Štiavnica	1.	Vodárenské tajchy	48°27'59"	18°53'22"	438896.61	1256922.36
29.	Mv4/0/1	2MV-1-01	Banská Štiavnica	1.	Tajch Červená studňa	48°28'06"	18°52'59"	439350.82	1256670.15
30.	Mb1/1/36	2MB-1-09	Banská Štiavnica	1.	Povrchové dobývanie žily Špitáľer	48°27'39"	18°53'39"	438596.35	1257565.3
31.	Mb1/1/38	2MB-1-07	Banská Štiavnica	1.	Šachta Michal na Glanzenbergu	48°27'46"	18°53'49"	438374.8	1257365.66
32.	Mb1/1/37	2MB-1-08	Banská Štiavnica	1.	Dobývanie žily Špitáľer na Glanzenbergu	48°27'44"	18°53'44"	438481.98	1257419.29
33.	Mb1/1/18	2MB-1-03	Banská Štiavnica	1.	Šachta Nová	48°28'04"	18°53'26"	438802.72	1256774.77
34.	Mb1/2/16	2MB-2-14	Banská Štiavnica	2.	Cherubín štôľňa	48°27'42"	18°53'28"	438814.45	1257455.4
35.	Mb1/2/17	2MB-2-12	Banská Štiavnica	2.	Sattel štôľňa	48°27'49"	18°53'24"	438879.6	1257233.48
36.	Mž03	2MŽ-1-08	Banská Štiavnica	1.	Bieber žila na Mocnej hore	48°27'21"	18°52'47"	439704.52	1258036.68
37.	Mž11A	2MŽ-1-03	Banská Štiavnica	1.	Terézia žila severne od Mocnej hory	48°27'27"	18°52'48"	439669.64	1257853.52
38.	Mž11b	2MŽ-1-09	Banská Štiavnica	1.	Bieber žila na Resli	48°27'21"	18°53'10"	439233.43	1258073.37
39.	Mv4/1/4	2MV-1-07	Banská Štiavnica	1.	Tajch Klinger	48°27'03"	18°53'02"	439440.45	1258614.89

40.	Mv4/1/3	2MV-1-05	Banská Štiavnica	1.	Tajch Ottergrund	48°27'41"	18°52'49"	439615.57	1257424.02
41.	Md1/1/20	2MD-1-03	Banská Štiavnica	1.	Michal dedičná štôľňa	48°27'42"	18°54'08"	437995.24	1257519.06
42.	Mb1/2/29	2MB-2-02	Banská Štiavnica	2.	Xaver štôľňa	48°28'39"	18°54'08"	437858.99	1255763.83
43.	Mv1/2/9	2MV-2-04	Banská Štiavnica	2.	Stupy nad tajchom Rybník	48°26'55"	18°54'50"	437247.19	1259033.07
44.	Mv2/1/6	1MV-1-12	Štiavnické Bane	1.	Vodná štôľňa Krížna	48°25'10"	18°51'43"	441330.64	1261968.16
45.	Mv2/1/7	1MV-1-14	Štiavnické Bane	1.	Krížna, regulácia vôd	48°25'06"	18°51'36"	441483.75	1262080.11
46.	–	1MV-2-05	Štiavnické Bane	2.	Výpust z tajchu Počúvadlo	48°24'36"	18°51'24"	441801.97	1262984.64
47.	Mv3/1/2	1MV-1-17	Štiavnické Bane	1.	Tajch Počúvadlo (vdhs)	48°24'17"	18°51'22"	441888.74	1263566.48
48.	Mb2/2/26	1MB-2-11	Štiavnické Bane	2.	Ondrej štôľňa	48°26'17"	18°53'03"	439528.45	1260034.06
49.	Mb2/2/5	1MB-2-09	Štiavnické Bane	2.	Jozef šachta	48°26'20"	18°52'27"	440267.68	1259886.88
50.	Mb2/2/4	1MB-2-08	Štiavnické Bane	2.	Špitalér šachta	48°26'25"	18°52'25"	440298.22	1259735.03
51.	Mb2/2/28	1MB-2-07	Štiavnické Bane	2.	Klement štôľňa	48°26'25"	18°52'26"	440274.11	1259717.21
52.	Mb2/1/6	1MB-1-10	Štiavnické Bane	1.	Karol šachta	48°26'18"	18°52'27"	440256.03	1259924.95
53.	Md2/1/7	1MD-1-01	Štiavnické Bane	1.	Bieberova dedičná štôľňa	48°26'08"	18°52'46"	439892.28	1260280.19
54.	Mb2/1/8	1MB-1-15	Štiavnické Bane	1.	Suchý tajch, spracovávanie rúd	48°26'09"	18°52'38"	440064.23	1260225.52
55.	Mb2/1/20	1MB-1-11	Štiavnické Bane	1.	Maximilián šachta	48°26'37"	18°53'16"	439215.97	1259437.83
56.	Mb2/1/21	1MB-1-12	Štiavnické Bane	1.	Matej štôľňa	48°26'32"	18°53'22"	439105.02	1259601.36
57.	Mb8/1/6	–	Vyhne	1.	Dolná Benedikty štôľňa, baníctvo na žile J. Benedikty	48°29'38"	18°50'13"	442526.938445	1253571.78915
58.	Mb8/2/7	–	Vyhne	2.	Horná Benedikty štôľňa význam a história, severné pokračovanie	48°29'35"	18°50'23"	442336.271582	1253678.45376
59.	Mv3/2/7	–	Vyhne	2.	Náhonový jarok a stupy vo Vyhnianskej doline	48°29'37"	18°50'30"	442179.681219	1253641.7741
60.	Md8/1/1	–	Vyhne	1.	Windischleuten dedičná štôľňa, význam a história	48°29'36"	18°50'37"	442036.188176	1253688.54229
61.	Md4/1/2	–	Vyhne	1.	Hoffer dedičná štôľňa, história a význam	48°29'10"	18°51'38"	440853.738614	1254565.85337
62.	Mv3/2/6	–	Vyhne	2.	Hofferštôľňanský horný a dolný jarok	48°28'52"	18°52'27"	439901.888984	1255198.41584
63.	Mb4/2/12	–	Vyhne	2.	Nová Anna štôľňa, význam a história	48°28'54"	18°52'33"	439774.6334	1255154.28285
64.	Mv3/2/3	–	Vyhne	2.	Rozgrundský a Schonlindenský jarok	48°28'47"	18°52'29"	439866.423519	1255375.50079
65.	Mv3/0/2	–	Vyhne	0.	Rozgrundská vodná nádrž	48°28'46"	18°52'30"	439846.7412	1255387.17253
66.	Mb4/2/9	–	Vyhne	2.	Dolná Ruml štôľňa, význam a história	48°28'39"	18°51'17"	441364.33656	1255483.15105
67.	Mb4/2/7	–	Vyhne	2.	Terézia šachta, význam a história	48°28'45"	18°51'29"	441105.693021	1255317.94683
68.	–	–	Vyhne	–	Bančianska vodná nádrž v osade Banky	48°28'45"	18°51'31"	441063.315696	1255325.20203
69.	Mb4/2/4	–	Vyhne	2.	Leopold šachta - význam a história	48°28'58"	18°51'41"	440827.127542	1254943.91819
70.	Mb4/2/5	–	Vyhne	2.	Karol šachta. význam a história	48°28'57"	18°51'38"	440895.387927	1254968.16422
71.	Mb4/1/2	–	Vyhne	1.	Anna šachta, história a význam	48°28'57"	18°51'36"	440927.410124	1254959.08587
72.	Mb8/2/8	–	Vyhne	2.	Collasant a Končiar štôľňa pod Rumplovskou	48°28'56"	18°50'12"	442659.735357	1254876.62125
73.	Mb4/2/14	–	Vyhne	2.	šachta Segengottes	48°28'31"	18°51'02"	441686.766544	1255712.08436
74.	Mb8/2/5	–	Vyhne	2.	Sychravá šachta. význam a história	48°29'12"	18°49'06"	443955.271049	1254255.16046
75.	Mb4/2/6	–	Vyhne	2.	Kristína šachta, význam a história	48°28'52"	18°51'32"	441013.684253	1255120.50902
76.	Mb4/1/8	–	Vyhne	1.	Teofil štôľňa, história a význam	48°28'49"	18°51'29"	441089.41458	1255206.39398
77.	Mž115	–	Vyhne	1.	Ruml-Hoffer žila, pinga s otvorom				
78.	Mž112	–	Vyhne	1.	Ruml-Hoffer žila, povrchové dobývky v priestore Kajchýbef-Dolná Ruml štôľňa				
79.	Mž211c	–	Vyhne	2.	Windischleuten žila, východ s povrchovými dobývkami a baníctvo				
80.	Mž014a	–	Hodruša Hámre	0.	Ruml-Hoffer žila, spolu s Novou a Starou Segengottes šachtou, oddychové miesto				
Katastrálne územie Banský Studenec									
81.	Mv2/2/7	2MV-2-03	Banská Štiavnica	2.	Kysihýbelské tajchy	48°27'31"	18°56'15"	435420.33	1258059.1
82.	Mv1/1/8	2MV-1-08	Banská Štiavnica	1.	Kysihýbelský akvadukt	48°27'13"	18°55'39"	436200.54	1258556.45
83.	Mv2/0/3	2MV-1-06	Banská Štiavnica	1.	Halčiansky tajch	48°27'56"	18°56'55"	434541.75	1257352.39
84.	Mv1/0/1	2MV-1-10	Banská Štiavnica	1.	Kolpašské tajchy	48°26'46"	18°58'37"	432618	1259668.58

Katastrálne územie Štiavnické Bane									
85.	Mb1/1/9	2MB-1-12	Banská Štiavnica	1.	Weiden šachta	48°27'12"	18°52'43"	439808.05	1258307.43
86.	Mb1/1/7	2MB-1-14	Banská Štiavnica	1.	Klinger krátka štôľňa	48°27'03"	18°52'48"	439727.23	1258592.55
87.	Mž02	2MŽ-1-07	Banská Štiavnica	1.	Terézia žila pri Terézia šachte	48°27'06"	18°52'25"	440191.16	1258463.44
88.	Mb1/1/10	2MB-1-13	Banská Štiavnica	1.	Amália šachta	48°27'01"	18°52'42"	439854.93	1258644.56
89.	Mb1/1/13	2MB-1-11	Banská Štiavnica	1.	Terézia šachta	48°27'05"	18°52'25"	440193.56	1258494.23
90.	Mv1/1/3	1MV-1-04	Štiavnické Bane	1.	Richňavské tajchy (vdhs)	48°25'54"	18°50'43"	442454.24	1260517.08
91.	Mv1/1/4	1MV-1-03	Štiavnické Bane	1.	Hodrušská vodná štôľňa	48°25'55"	18°50'36"	442595.26	1260475.04
92.	Mv2/1/12	1MV-1-02	Štiavnické Bane	1.	Vodné štôľne Bakomi	48°26'03"	18°50'55"	442186.63	1260259.22
93.	Mv2/1/1	1MV-1-08	Štiavnické Bane	1.	Tajch Veľká Windšachta	48°26'00"	18°51'29"	441497.18	1260406.12
94.	Mv2/1/3	1MV-1-10	Štiavnické Bane	1.	Tajch Spodná Windšachta	48°26'09"	18°52'38"	440061.69	1260239.39
95.	Mv2/1/2	1MV-1-09	Štiavnické Bane	1.	Tajch Evička	48°25'60"	18°51'45"	441169.33	1260431.75
96.	Mv2/1/4	1MV-1-11	Štiavnické Bane	1.	Vodné štôľne Pinkenberg a Stankay	48°25'33"	18°51'40"	441336.77	1261255.13
97.	Mv3/1/5	1MV-1-15	Štiavnické Bane	1.	Banské jarky	48°25'01"	18°51'33"	441557.28	1262229.26
98.	Mv1/1/6	1MV-1-06	Štiavnické Bane	1.	Hlavná Richňavská štôľňa	48°25'40"	18°50'40"	442549.5	1260943.34
99.	Mv3/2/4	1MV-2-04	Štiavnické Bane	2.	Vodná štôľňa Krížna	48°24'56"	18°51'21"	441815.29	1262363.99
100.	Mv2/2/5	1MV-2-03	Štiavnické Bane	2.	Vodná štôľňa Pinkenberg	48°25'19"	18°51'43"	441308.98	1261691.03
101.	Mv2/2/9	1MV-2-01	Štiavnické Bane	2.	Tajch Krechsengrund	48°26'16"	18°51'18"	441684.03	1259895.82
102.	Mb2/2/30	1MB-2-10	Štiavnické Bane	2.	Ferdinand šachta (Stará)	48°26'36"	18°52'39"	439976.39	1259409.58
103.	Mb2/2/23	1MB-2-06	Štiavnické Bane	2.	Durchschlag štôľňa	48°26'31"	18°52'24"	440295.71	1259539.58
104.	Mb2/2/17	1MB-2-04	Štiavnické Bane	2.	Fuchs štôľňa	48°26'35"	18°52'25"	440265.62	1259418.01
105.	Mb2/2/29	1MB-2-01	Štiavnické Bane	2.	Eisenseil Baptiste šachta	48°26'53"	18°52'20"	440324.81	1258855.75
106.	Mb2/2/27	1MB-2-05	Štiavnické Bane	2.	Golner štôľňa	48°26'31"	18°52'14"	440500.59	1259523.6
107.	Mž22	1MŽ-2-01	Štiavnické Bane	2.	Terézia-Bieber ž. pod Tanádom	48°26'52"	18°52'14"	440573.03	1258867.36
108.	Mb2/1/2	1MB-1-09	Štiavnické Bane	1.	Leopold šachta	48°26'19"	18°52'18"	440447.47	1259899.5
109.	Mb2/1/12	1MB-1-08	Štiavnické Bane	1.	Piarg (Siglisberg) šachta	48°26'21"	18°51'55"	440913.91	1259801.13
110.	Mb2/1/13	1MB-1-07	Štiavnické Bane	1.	Kristína šachta	48°26'27"	18°52'04"	440715.08	1259630.77
111.	Mb2/1/11	1MB-1-02	Štiavnické Bane	1.	Kuchajda štôľňa	48°26'22"	18°51'46"	441095.9	1259755.93
112.	Mb2/1/3	1MB-1-14	Štiavnické Bane	1.	Magdaléna šachta	48°26'15"	18°52'21"	440395.61	1260027.47
113.	Mb2/1/10	1MB-1-13	Štiavnické Bane	1.	Konigseg šachta	48°26'11"	18°51'25"	441552.65	1260061,00
114.	Mb2/1/15	1MB-1-06	Štiavnické Bane	1.	Wind šachta (Stará a Nová)	48°26'29"	18°52'25"	440280.03	1259602.77
115.	Mv2/1/8	1MV-1-07	Štiavnické Bane	1.	Tajch Bakomi (história výstavby, vdhs)	48°26'02"	18°51'08"	441922.67	1260310.87
116.	Mv2/2/11	1MV-2-02	Štiavnické Bane	2.	Hlavná Richňavská štôľňa (časť Piarg)	48°26'00"	18°51'11"	441866.02	1260377.27
117.	Mb2/1/19	1MB-1-03	Štiavnické Bane	1.	Ferdinand šachta (Nová)	48°26'41"	18°52'36"	440025.85	1259250.83
118.	Mb2/1/18	1MB-1-04	Štiavnické Bane	1.	Wolf šachta	48°26'39"	18°52'22"	440317.47	1259290.05
119.	Mb2/1/11	1MB-1-01	Štiavnické Bane	1.	Roveň šachta	48°26'58"	18°52'25"	440210.37	1258709.78
120.	Mb2/1/16	1MB-1-05	Štiavnické Bane	1.	Felix štôľňa	48°26'32"	18°52'22"	440334.29	1259505.59
121.	Mž04	1MŽ-1-01	Štiavnické Bane	1.	Špitaler žila pod H. Rovňou (na Fuchslotchu)	48°26'40"	18°52'32"	1259275.20	1259275.20
122.	Mž07	1MŽ-0-01	Štiavnické Bane	0.	Bieber-Wolf žila severne od Kalvárie	48°26'41"	18°52'8"	1259206.10	1259206.10
123.	Mž25	1MŽ-2-02	Štiavnické Bane	2.	Špitaler žila južne od Amália šachty (št.cesta)	-	-	-	-
124.	Mv6/1/5	–	Hodruša Hámre	1.	Spitzbergský zberný jarok	48°25'28"	18°49'50"	443596.030845	1261242.15016
125.	Mv5/1/1	–	Hodruša Hámre	1.	Horný hodrušský jarok	48°26'13"	18°50'40"	442466.2485	1259901.46621
Katastrálne územie Ilíja									
v katastrálnom území sa nevyskytuje žiadna montanistická lokality									
Katastrálne územie Svätý Anton									
v katastrálnom území sa nevyskytuje žiadna montanistická lokality									

Zoznam montanistických lokalít Štiavnického geoparku v jadrovom území lokality UNESCO "Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí" - okres Žarnovica									
Porad. číslo	Označenie	Nové číslo	ÚCT	Rada	Popis	Súradnica WGS_84_ZS	Súradnica WGS_84_ZD	Súradnica x S-JTSK	Súradnica y S-JTSK
Katastrálne územie Hodruša Hámre									
126.	Mb/5/2/22	–	Hodruša Hámre	2.	Zlatý stôl Štôľňa pod Dolnohodrušským jazerom	48°28'03"	18°50'27"	442479.851365	1256504.94396
127.	Mb7/1/1	–	Hodruša Hámre	1.	Šachta Colloredo a jej odval	48°27'52"	18°46'06"	447850.369439	1256432.49385
128.	Mb7/1/8	–	Hodruša Hámre	1.	Štôľňa Dolná Schopfer	48°27'45"	18°46'58"	446793.235659	1256737.71485
129.	Mb7/1/12	–	Hodruša Hámre	1.	Štôľňa Dolná Klement, Štefan a ich odvaly	48°28'11"	18°47'05"	446582.13321	1255950.15743
130.	Mb7/1/5	–	Hodruša Hámre	1.	Štôľňa Nová Anton	48°27'12"	18°46'44"	447170.57796	1257736.46164
131.	Md7/1/3	–	Hodruša Hámre	1.	Šachta VDŠ Mayer	48°27'14"	18°46'45"	447141.868119	1257665.82179
132.	Md7/1/5	–	Hodruša Hámre	1.	Šachta NOŠ Mayer II	48°27'14"	18°46'46"	447125.950213	1257681.73616
133.	Mb7/1/6	–	Hodruša Hámre	1.	Štôľňa Kaizer	48°27'13"	18°46'55"	446926.993898	1257732.80257
134.	Mb7/1/7	–	Hodruša Hámre	1.	Štôľňa Ján Baptista	48°27'14"	18°46'54"	446942.954879	1257678.95464
135.	Mb7/1/18	–	Hodruša Hámre	1.	Tiergarten dedičná Štôľňa	48°27'15"	18°47'44"	445931.439125	1257736.22556
136.	Mb5/1/10	–	Hodruša Hámre	1.	Fulldenbeutel Štôľňa pri šachte Leopold	48°27'20"	18°48'29"	444991.760694	1257670.12352
137.	Md5/1/5	–	Hodruša Hámre	1.	Šachta VDŠ Leopold	48°27'19"	18°48'27"	445038.454712	1257672.60191
138.	Md5/0/3 Md5/2/2	–	Hodruša Hámre	0.	Hodrušská dedičná Štôľňa, hlavný portál a HDŠ, nový portál	48°27'26"	18°48'44"	444672.172946	1257481.28423
139.	Mb5/1/9	–	Hodruša Hámre	1.	Svätotrojčná Štôľňa v priestore Praniar	48°27'32"	18°48'50"	444534.172692	1257305.17837
140.	Mb7/1/17	–	Hodruša Hámre	1.	Štôľňa Leopold a jej odval	48°27'56"	18°48'04"	445420.507512	1256497.20785
141.	Mb7/1/15	–	Hodruša Hámre	1.	Štôľňa Dolná Štefan a jej odval	48°27'49"	18°47'57"	445586.406491	1256724.78754
142.	Mb5/1/13	–	Hodruša Hámre	1.	Krebsen Štôľňa v doline Raková	48°27'49"	18°48'14"	445227.036278	1257166.41871
143.	Md6/1/1	–	Hodruša Hámre	1.	Moderštolníanska dedičná Štôľňa a jej odval	48°26'36"	18°48'47"	444737.617511	1259039.73275
144.	Mv7/1/2	–	Hodruša Hámre	1.	Vodohospodárske objekty v Jalšovej	48°27'42"	18°46'51"	446939.642562	1256824.15309
145.	Mv5/1/12	–	Hodruša Hámre	1.	Vdhs Finsterort a jarky z Kohutovej a Spitzbergskej doliny	48°27'18"	18°48'37"	444835.152402	1257719.32509
146.	Mv7/1/5	–	Hodruša Hámre	1.	Vodohospodárske objekty na Tergotni	48°27'14"	18°47'44"	445925.115635	1257778.99441
147.	Mv7/1/1	–	Hodruša Hámre	1.	Vdhs v oblasti Dolnohodruškého banského závodu	48°27'14"	18°47'12"	446586.556665	1257718.97459
148.	Mv7/1/6	–	Hodruša Hámre	1.	Flotačná úpravňa	48°27'14"	18°46'48"	447079.309684	1257667.26929
149.	Mv5/1/2	–	Hodruša Hámre	1.	Dolný hodrušský jark a Vodné Štôľne	48°28'08"	18°52'17"	440214.024019	1256536.6235
150.	Mb8/2/6	–	Hodruša Hámre	2.	Gábor Štôľňa, význam a história	48°28'55"	18°48'55"	444233.856242	1254772.36185
151.	Mb7/2/4	–	Hodruša Hámre	2.	Štôľňa Hedviga a Colloredo na Malangovej	48°27'51"	18°46'03"	447916.662173	1256477.47649
152.	Mb7/2/2	–	Hodruša Hámre	2.	Šachta Hedviga	48°27'45"	18°45'53"	448129.792913	1256646.32117
153.	Md7/2/4	–	Hodruša Hámre	2.	Šachta VDŠ Délius	48°27'14"	18°47'10"	446626.857787	1257715.32034
154.	Mv7/2/4	–	Hodruša Hámre	2.	Vodohospodárske objekty na Píle	48°27'11"	18°48'09"	445416.26035	1257911.25586
155.	Md5/2/3	–	Hodruša Hámre	2.	HDŠ, pôvodný portál oproti Šachte Leopold	48°27'20"	18°48'31"	444950.373226	1257661.03468
156.	Mv5/2/11	–	Hodruša Hámre	2.	Stupy Štôľne Brenner č.1, č.2	48°27'29"	18°48'49"	444570.700565	1257410.81174
157.	Mv5/1/3 Mv5/1/4	–	Hodruša Hámre	1.	Brennerštolníanský prívodný jark a vdhs Horno a Dolnohodruškého tajchu ku bani Všechnsvätých	48°27'37"	18°51'19"	441465.558163	1257417.51942
158.	Mv6/1/19	–	Hodruša Hámre	1.	Dolný Móderštôľňanský tajch	48°26'10"	18°49'09"	444339.411568	1259860.65823
159.	Mb6/1/2	–	Hodruša Hámre	1.	Štôľňa Henrik	48°26'04"	18°49'06"	444409.070676	1260058.38045
160.	Mv6/1/20	–	Hodruša Hámre	1.	Horný Móderštôľňanský tajch a prívodné jarky	48°26'02"	18°49'06"	444421.26177	1260103.86254
161.	Mb6/1/3	–	Hodruša Hámre	1.	Mária Viktória štôľňa a odvaly v jej blízkosti	48°25'57"	18°48'59"	444576.147115	1260250.8398
162.	Mb6/1/1	–	Hodruša Hámre	1.	Šachta Moder	48°25'54"	18°48'45"	444876.612816	1260330.07081
163.	Mv6/1/6	–	Hodruša Hámre	1.	Kopanický tajch a jeho vdhs systém	48°25'48"	18°48'34"	445109.510516	1260507.21624
164.	Mv6/1/4	–	Hodruša Hámre	1.	Móderštôľňanský zberný jark	48°25'26"	18°49'05"	444540.518853	1261226.20167
165.	Mb6/1/4	–	Hodruša Hámre	1.	Štôľňa Fordernis a jej odval	48°26'14"	18°48'11"	445524.289639	1259657.73061
166.	Mv5/1/8	–	Hodruša Hámre	1.	Vdhs pod Rabensteinom	48°28'03"	18°50'32"	442361.665354	1256534.55004
167.	Md5/1/6	–	Hodruša Hámre	1.	Šachta VDŠ a HDŠ Zipzer	48°27'54"	18°50'50"	442026.175915	1256844.68505
168.	Mv5/1/5	–	Hodruša Hámre	1.	Dolnohodrušský tajch, zberný jark z pod Rabensteinu	48°27'50"	18°50'58"	441867.601538	1256976.06015
169.	Mv5/1/13	–	Hodruša Hámre	1.	Hornohodrušský tajch	48°27'33"	18°51'11"	441644.923495	1257527.8659
170.	Mb5/2/4	–	Hodruša Hámre	2.	Autotunel pri Hornohodrušskom jazere	48°27'25"	18°51'14"	441602.42683	1257766.54988

171.	Mb5/1/2	–	Hodruša Hámre	1.	Dolná Rozália štôľňa pri Hornohodrušskom jazere	48°27'24"	18°51'08"	441735.04744	1257800.68698
172.	Mb5/1/1	–	Hodruša Hámre	1.	Dolná Gedeon štôľňa pod Dolnohodrušským jarkom	48°27'35"	18°51'58"	440680.176518	1257539.57849
173.	Mv5/2/10	–	Hodruša Hámre	2.	Stupy štôľne Mikuláš a náhonný jark	48°27'42"	18°49'16"	443971.6112403	1257045.52337
174.	Mv5/1/9	–	Hodruša Hámre	1.	Centrálne stupy štôľne Vsechsvätých a jark z Pivovarskej dololiny	48°27'44"	18°49'30"	443688.77672	1257011.68671
175.	Mb5/2/2	–	Hodruša Hámre	2.	Riesen štôľňa (Lill dopravná) v priestore Binbizu	48°27'48"	18°49'37"	443540.973232	1256887.4811
176.	Mb5/1/4	–	Hodruša Hámre	1.	Lill šachta (priestor Binbizu)	48°27'50"	18°49'33"	443604.25726	1256845.88657
177.	Mb5/1/3	–	Hodruša Hámre	1.	Prostredná št, vstup do ban.skanzenu	48°27'51"	18°49'43"	443405.504281	1256809.5699
178.	Mv5/1/6	–	Hodruša Hámre	1.	Vdhs nad baňou Vsechsvätých	48°27'52"	18°49'44"	443368.822672	1256791.87649
179.	Mb5/1/5	–	Hodruša Hámre	1.	Leuthaus šachta v centre Banská Hodruša	48°27'54"	18°49'08"	444117.438656	1256670.8206
180.	Mb5/1/14	–	Hodruša Hámre	1.	Jozef dedičná štôľňa (u Andresálov)	48°28'20"	18°50'02"	442942.329279	1255969.04871
181.	Mb5/1/8	–	Hodruša Hámre	1.	Birnbaum št. v centre Banská Hodruša	48°28'03"	18°49'07"	444104.49252	1256393.65866
182.	Mb5/1/6	–	Hodruša Hámre	1.	Mikuláš štôľňa v centre Banská Hodruša	48°28'06"	18°49'07"	444107.655378	1256300.64318
183.	Mv5/1/7	–	Hodruša Hámre	1.	Brenner. tajch a jark ku šachte Michal	48°28'22"	18°49'30"	443583.305152	1255841.57256
184.	Mb5/2/7	–	Hodruša Hámre	2.	Finsterort štôľňa v center Banská Hodruša	48°28'08"	18°49'00"	444239.934807	1256240.27777
185.	Mb5/1/12	–	Hodruša Hámre	1.	Michal šachta v Banská Hodruša	48°28'16"	18°48'52"	444391.18118	1255956.87492
186.	Mb5/1/11	–	Hodruša Hámre	1.	Kunzer štôľňa nad šachtou Michal	48°28'22"	18°48'46"	444501.002036	1255761.01295
187.	Md5/2/3	–	Hodruša Hámre	2.	HDŠ, pôvodný portál oproti štôľni Leopold	48°27'20"	18°48'31"	444950.373226	1257661.03468
188.	Mb5/2/8	–	Hodruša Hámre	2.	Aloisia štôľňa v doline Raková				
189.	Mb7/2/16	–	Hodruša Hámre	2.	Št.Stredná a Horná Štefan a ich odvaly				
190.	Mb7/2/9	–	Hodruša Hámre	2.	Štôľňa Anton				
191.	Mb7/2/11	–	Hodruša Hámre	2.	Štôľňa Melango a jej odval				
192.	Mb7/2/14	–	Hodruša Hámre	2.	Štôľňa Horná Klement a jej odval				
193.	Mb7/2/3	–	Hodruša Hámre	2.	Štôľňa Bonifác a jej odval v Kašivárovej				
194.	Mb7/2/19	–	Hodruša Hámre	2.	Štôľňa Karol Magni				
195.	Mb7/2/21	–	Hodruša Hámre	2.	Štôľňa Dolná Ján Nepomuk				
196.	Mv7/2/3	–	Hodruša Hámre	2.	Vdhs objekty Štôľne Ján č. 2				
197.	Mb5/2/6	–	Hodruša Hámre	2.	Florián štôľňa západne od Havranieho Kameňa				
198.	Mv6/2/7	–	Hodruša Hámre	2.	Vodná štôľňa Kopanického tajchu				
199.	Mv5/2/15	–	Hodruša Hámre	2.	Suchý tajch v Pivovarskej doline				
200.	Mb5/2/19	–	Hodruša Hámre	2.	Dolná Martin štôľňa na žile Amália				
201.	Mž121	–	Hodruša Hámre	1.	Móderštôľňanská žila na kóte 737				
202.	Mž013a	–	Hodruša Hámre	0.	Ochsenkopf žila na Hornohodrušskom jarku				
203.	Mž118a	–	Hodruša Hámre	1.	Ruml-Hoffer žila východne od Binbizu				
204.	Mž122	–	Hodruša Hámre	1.	Vsechsvätých žila na kóte Binbíz				
205.	Mž017a	–	Hodruša Hámre	0.	Mikuláš žila v Banskej Hodruši na"Skalke"				
206.	Mž018a	–	Hodruša Hámre	0.	Finsterort(+Brenner) žila na Trenči v Banská Hodruša				
207.	Mž130	–	Hodruša Hámre	1.	Katarína žila, cesta z Hložkovej doliny na východ				
208.	Mž021	–	Hodruša Hámre	0.	Anton žila v okolí šacht Štefan a Ležisko				
209.	Mž019a	–	Hodruša Hámre	0.	Unverzagt-Alžbeta žila, dobývky pod Malým Kerlingom				
210.	Mž022	–	Hodruša Hámre	0.	Schopfer žila S od Včelína				
211.	Mž131	–	Hodruša Hámre	1.	Schopfer žila JZod Včelína				
212.	Mž020a	–	Hodruša Hámre	0.	Klement žila v závere Jalšovej doliny				
213.	Mž016a	–	Hodruša Hámre	0.	Jozef žila, na hadovej ceste východ				
214.	Mž119a	–	Hodruša Hámre	1.	Jozef Rabenstein-Umbruch žila, v oblasti Havraní Kameň pri k. 744				
Katastrálne územie Voznica									
215.	Md7/0/1	–	Hodruša Hámre	0.	Voznická dedičná štôľňa (VDŠ)	48°27'53"	18°42'28"	452295.399691	1256061.43064
216.	Md7/0/2	–	Hodruša Hámre	0.	Nová odvodňovacia štôľňa (NOŠ)	48°26'41"	18°42'15"	452743.346575	1258247.82267

Zoznam montanistických lokalít Štiavnického geoparku v jadrovom území lokality UNESCO "Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí" - okres Žiar nad Hronom									
Porad. číslo	Označenie	Nové číslo	ÚCT	Rada	Popis	Súradnica WGS_84_ZS	Súradnica WGS_84_ZD	Súradnica x S-JTSK	Súradnica y S-JTSK
Katastrálne územie Vyhne									
217.	Mb8/1/5	–	Vyhne	1.	Alžbeta štôľňa, baníctvo v doline Hodruška	48°29'31"	18°48'47"	444313.887483	1253658.35716
218.	Md8/1/2	–	Vyhne	1.	Kreuzerfindung dedičná štôľňa, význam a história	48°30'02"	18°48'43"	444304.780676	1252704.08652
219.	Mb8/2/1	–	Vyhne	2.	Alžbeta štôľňa význam a história	48°29'29"	18°46'34"	447032.915408	1253510.45235
220.	Mb8/1/2	–	Vyhne	1.	Trojkraľová šachta, baníctvo na žile	48°29'04"	18°46'38"	447006.469681	1254274.12472
221.	Mb8/1/1	–	Vyhne	1.	Magnetitové ložisko Klokoč, baníctvo a geológia	48°29'33"	18°47'25"	445981.357972	1253441.96399
222.	Mb8/1/3	–	Vyhne	1.	Anton Paduánsky štôľňa a baníctvo na žile Hlavná Anton	48°29'53"	18°49'45"	443066.160488	1253053.23992
223.	Mb8/1/4	–	Vyhne	1.	Svätotrojičná šachta, baníctvo na žile Ján, história banského závodu	48°29'51"	18°49'50"	442960.889286	1253144.46255
224.	Mb8/2/3	–	Vyhne	2.	Anton št. význam a história	48°29'57"	18°49'36"	442334.152454	1252930.81462
225.	Mž116	–	Vyhne	1.	Hlavná Anton žila, nadložná vetva vo Vyhnianskej doline				
226.	Mž211b	–	Vyhne	2.	Nová Nádej žila - podladová protisklonná vetva - sledná Schramm štôľňa a prekop na západ				
Zoznam ekologických lokalít Štiavnického geoparku v jadrovom území lokality UNESCO "Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí" - okres Banská Štiavnica									
Porad. číslo	Označenie	Nové číslo	ÚCT	Rada	Popis	Súradnica WGS_84_ZS	Súradnica WGS_84_ZD	Súradnica x S-JTSK	Súradnica y S-JTSK
Katastrálne územie Banská Belá									
1.	Ez3/1/2	2EZ-1-03	Banská Štiavnica	1.	Odkalisko Sedem žien	48°28'27"	18°55'18"	436454.39	1256244.43
2.	Ez3/2/1	2EZ-2-01	Banská Štiavnica	2.	Odkalisko Sedem žien, vplyv na životné prostredie	48°28'42"	18°55'16"	436459.60	1255779.34
Katastrálne územie Banská Štiavnica									
3.	Ez10/1/9	2EZ-1-09	Banská Štiavnica	1.	povrchové dobývky na Glanzenbergu	48°27'46"	18°53'47"	438415.76	1257362.48
4.	Ez10/1/6	2EZ-1-06	Banská Štiavnica	1.	Prejavy banskej činnosti (zast.č.16 NCH)	48°27'49"	18°53'03"	439309.67	1257200.01
5.	Ez2/1/1	2EZ-1-13	Banská Štiavnica	1.	Pingy a pingové polia (zast. č. 8 NCH)	48°27'21"	18°52'47"	439704.52	1258036.68
6.	Ez10/2/5	2EZ-2-02	Banská Štiavnica	2.	Vetracie šachty pod Ottergrundom	48°27'36"	18°52'59"	439422.76	1257593.94
7.	Ez4/1/2	2EZ-1-02	Banská Štiavnica	1.	Lúka pod lomom Šobov	48°28'21"	18°54'24"	437574.40	1256343.53
8.	Ez3/1/3	2EZ-1-16	Banská Štiavnica	1.	Odkalisko Lintich	48°26'02"	18°55'42"	436308.05	1260747.59
9.	Ez9/2/4	–	Vyhne	2.	Pingové pole na Bankách				
Katastrálne územie Štiavnické Bane									
10.	Ez2/1/2	2EZ-1-11	Banská Štiavnica	1.	Prepadliská (zast. č. 9 NCH)	48°27'15"	18°52'31"	440046.64	1258195.89
11.	Eb1/1/2	1EZ-1-03	Štiavnické Bane	1.	Horná Roveň, vplyv bananíctva, antropogénny reliéf	48°26'48"	18°51'52"	440910.42	1258964.93
12.	Eb1/1/9	1EZ-1-04	Štiavnické Bane	1.	Dobývky na Fuchslochu	48°26'40"	18°52'32"	440110.2	1259275.23
13.	Eb1/1/6	1EZ-1-05	Štiavnické Bane	1.	Halda Piarg šachty, rekultivácia a sanácia	48°26'21"	18°51'55"	440913.91	1259801.13
Katastrálne územie Banský Studenec									
v katastrálnom území sa nevyskytuje žiadna ekologická lokalita									
Katastrálne územie Ilija									
v katastrálnom území sa nevyskytuje žiadna ekologická lokalita									
Katastrálne územie Svätý Anton									
v katastrálnom území sa nevyskytuje žiadna ekologická lokalita									

Zoznam ekologických lokalít Štiavnického geoparku v jadrovom území lokality UNESCO "Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí" - okres Žarnovica									
Porad. číslo	Označenie	Nové číslo	ÚCT	Rada	Popis	Súradnica WGS_84_ZS	Súradnica WGS_84_ZD	Súradnica x S-JTSK	Súradnica y S-JTSK
Katastrálne územie Hodruša Hámre									
14.	Ez6/2/1	–	Hodruša Hámre	2.	Halda pri šachte Moder				
15.	Ez5/1/4	–	Hodruša Hámre	1.	Halda šachty Lil a bane Všechsvätých				
16.	Ez7/1/7	–	Hodruša Hámre	1.	Relief intravilánu (dobývanie Mikuláš žily)				
17.	Ez5/2/6	–	Hodruša Hámre	2.	Haldy šachty Michal				
18.	Ez5/2/5	–	Hodruša Hámre	2.	Halda Svätotrojičnej štôľne				
19.	Ez5/1/8	–	Hodruša Hámre	1.	Haldy pri Hodrušskej dedičnej štôľni				
20.	Ez5/2/7	–	Hodruša Hámre	2.	Haldy závodu D. Finsterot a šachty Leopold				
21.	Ez7/2/1	–	Hodruša Hámre	2.	Halda bane Rozália a Tiergarten DŠ				
22.	Ez7/1/3	–	Hodruša Hámre	1.	Halda štôľne Dolná Schopfer				
23.	Ez7/2/4	–	Hodruša Hámre	2.	Halda šachty Délius				
24.	Ez7/1/2	–	Hodruša Hámre	1.	Halda šachty J. Baptista za šachtou Mayer				
25.	Ez7/1/6	–	Hodruša Hámre	1.	Odkalisko flotačnej úpravne				
26.	Ez7/2/5	–	Hodruša Hámre	2.	Halda z razenia NOŠ pri Hámor južnej šachte				
Katastrálne územie Voznica									
v katastrálnom území sa nevyskytuje žiadna ekologická lokalita									
Zoznam ekologických lokalít Štiavnického geoparku v jadrovom území lokality UNESCO "Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí" - okres Žiar nad Hronom									
Porad. číslo	Označenie	Nové číslo	ÚCT	Rada	Popis	Súradnica WGS_84_ZS	Súradnica WGS_84_ZD	Súradnica x S-JTSK	Súradnica y S-JTSK
Katastrálne územie Vyhne									
v katastrálnom území sa nevyskytuje žiadna ekologická lokalita									

Vysvetlivky k tabuľkám

označenie - číslo lokality uvádzané v geologickej úlohe č.04 00 „Zriadenie banskoštiavnického geoparku“(tzv. staré číslo)
nové číslo - číslo lokality uvádzané v geologickej úlohe č. 04 00 „Zriadenie banskoštiavnického geoparku“pre ÚCT ŠB alebo ÚCT BŠ
číslo geotopu - číselný kód geotopu (systematické označenie geotopu)
ÚCT - územný celok turizmu (územná jednotka geoparku v zmysle geologickej úlohy č. 04 00 „Zriadenie banskoštiavnického geoparku“)
rada - významnosť lokality v zmysle jej prezentácie pre verejnosť (1 - pre širokú verejnosť, 2 - pre odbornú verejnosť) podľa záverov g.ú. 04 00 „Zriadenie banskoštiavnického geoparku“
súradnice WGS 84 - ZS - zemepisná šírka, ZD - zemepisná dĺžka
súradnice S-JTSK - systém jednotnej trigonometrickej siete katastrálnej

Poznámka
Výskyt montanistických lokalít v katastroch obcí Ilija a Sv. Anton je potrebné pri spracovávaní konečného zoznamu montanistických objektov prehodnotiť (napr. existencia stúp vo Sv. Antone)

Banská Štiavnica, Námestie Sv. Trojice

A.1.3. PASPORTIZÁCIA OBJEKTOV PREDMETU OCHRANY ARCHITEKTÚRA A URBANIZMUS

Architektonicko - urbanistické znaky, ktoré sú nositeľmi hodnôt Lokality UNESCO, sú súčasťou sídiel a krajiny, nachádzajú sa aj pod terénom (archeologické náleziská). Spoločne vytvárali špecifický charakter kultúrnej krajiny, poznačenej od doby vzniku výraznou baníckou činnosťou. Pre potreby manažment plánu sa analyzuje aj čiastočne širšie územie ako je jadrové a ochranné územie vzhľadom na existenciu významných historických miest osídlenia, ktorých vznik a vývoj ovplyvnil rozvoj osídľovania Lokality UNESCO. Mimo ochranného územia sa nachádza napríklad významné ranostredoveké urbanizačné strediská (kláštory, hrady pri cestách vodných tokoch) a bývalé kráľovské mestá. Podmieňuje to predpoklad vysokého počtu potencionálnych archeologických nálezísk, súvisiacich s rozvojom osídlenia územia .

Architektonicko – urbanistické znaky sa prejavujú na teréne : komunikačný systém územia, sídla, opevnenia, sakrálna a votívne objekty v krajine i pod terénom : archeologické lokality . Na území je niekoľko aktuálne skúmaných archeologických lokalít, niektoré sú perspektívne.

A. Predmet analýzy architektonicko - urbanistických znakov (Gregorová)

1. Dôvody vzniku sídiel vo vzťahu k baníckej aglomerácii
2. Špecifické druhy sídiel
3. Etapy počas ktorých sa územie formovalo do dnešnej podoby
(raný stredovek, neskorý stredovek, novovek)

Banská Štiavnica, povrchové dobývky, Staré mesto - Glanzenberg

1. DŮVODY VZNIKU SÍDLA VO VZŤAHU K BANÍCKEJ AGLOMERÁCI

- ťažba a spracovávanie rudy
- administratívno-správna funkcia (lokálna, regionálna... s vyšším stupňom územnej pôsobnosti-až medzinárodného významu)
- poľnohospodárska výroba
- lesníctvo, drevovýroba, pálenie uhlia
- mýtnica, povozníctvo, pltníctvo...
- výskyt rudy, ilu...na rozvoj výroby železa, technického skla, keramiky...
- kúpele
- reprezentačné bývanie šľachty a cirkevných hodnostárov
- iné

2. ŠPECIFICKÉ DRUHY SÍDIEL

Sídla viazané na výskyt rudy boli v raných ale lokálne aj neskorších obdobiach charakteristické provizórnymi (sezónnymi) chyžami, roztrúsenými v členitom teréne, bez štýlových znakov.

Tieto zárodky sídiel, ak ostali ako banícke, nie sú dnes zachované (iba ako súčasť archeologických nálezísk).

Ak sa zvyšovala prosperita prvotných sídiel, vytváralo sa v okolí stredísk ťažby trvalé bývanie, ktoré bolo zárodkom vzniku a rozvoja rozvinutejšej urbanistickej štruktúry plniacej viaceré funkcie.

Sídla s administratívno - správnou funkciou – zväčša mestské sídla predošlého typu, ktorá vo fáze svojej baníckej konjunktúry nadobudli vyšší spoločenský význam a podieľali sa na koordinácii banskej činnosti (v rámci centra baníckej aglomerácie i širšieho regiónu). V raných fázach osídľovania sa za sídla tohto typu považovali aj hrady. Tieto sídla sa od začiatku nadobudnutia svojho významu prejavovali vyššou úrovňou bývania, vysokým výskytom nadštandardných umelecky spracovaných objektov a zabezpečením ochrany v dôsledku vybudovania opevnenia.

Mohli sa vyformovať ako sídla s ťažiskom na vybudovanie reprezentačných obytných, správnych a kultúrnych objektov alebo ako sídla viazané priamo na ťažbu (s ťažiskom na vybudovanie ťažobných, výskumných, výrobných, vzdelávacích objektov).

V rámci týchto sídiel sa rozvinulo bývanie baníkov, a remeselníkov (ľudové domy banícke a remeselnícke) a strednej vrstvy (mešťania – bohatí remeselníci, obchodníci, banskí úradníci a pod.)

Sídla zamerané na poľnohospodársku výrobu - jedná sa o sídla vidieckeho typu, dlhodobejšie využívajúce poľnohospodársky potenciál územia. Vyformovali sa do špecifických sídelných útvarov (prevažne potočných dedín), s vytvorením tzv. hontianskeho typu ľudového domu, ktorý materiálovo využíva miestne zdroje kameňa, hliny, dreva a slamy .

Sídla, ktoré sa špecializovali na iné typy činností z hľadiska architektonických znakov sa nevytvorili špecifické typy – rozvinuli sa z predošlých typoch sídel

Reprezentačné bývanie šľachty a cirkevných hodnostárov sa rozvíja na území ako špecifická forma bývania, objektov a súborov najvyššej architektonickej a umeleckej kvality. Často býva spojená so štýlovými parkami.

3. ETAPY POČAS KTORÝCH SA PREDMETNÉ ÚZEMIE FORMOVALO DO DNEŠNEJ PODOBY (raný stredovek, neskorý stredovek, novovek)

Všeobecná charakteristika územia Lokality UNESCO z hľadiska vývoja jeho osídľovania

Táto lokalita bola čiastočne obývaná už v závere doby kamennej. Osídľovali sa najpr nížinné polohy pri tokoch vhodné pre celoročné osídlenie a poľnohospodársku produkciu. Neskôr dochádza k osídľovaniu aj vyšších polôh, rozširuje sa chov dobytká . Postupne dochádza k začiatkom využívania rudného bohatstva.

Konfigurácia terénu a tok rieky Hrona zabezpečil určitú charakteristiku typu osídľovania, ktorá sa na území uplatňovala od najstarších dôb až po zač.20.storočia.

Hlavnými faktormi ovplyvňujúcimi vznik jednotlivých sídel boli:

- **existencia diaľkových komunikácií severnej a južnej urbanizačnej vetvy, križovatky, brody ...**
- **výskyt rudy – v raných obdobiach na povrchu, neskôr aj pod povrchom**
- **výstavba strážnych hradov a podhradských osád, zabezpečujúcich ochranu týchto komunikácií**
- **výstavba kláštorov a pustovní**
- **potenciál prírodného prostredia, vytvárajúci predpoklady pre zásobovanie banských lokalít výrobnými prostriedkami (drevo, il...) a potravinami**
- **existencia minerálnych prameňov a iné**

Etapu ranostredovekého osídlenia 11.-13. storočia

Obdobie prvotného osídľovania banskej lokality s prevažne povrchovou ťažbou.

Sídla tvorili potočné osady alebo podhradské mestá.

Prírodná krajina je pravdepodobne značne narušená povrchovou ťažbou.

Etapu neskorého stredoveku 14.-16. storočia

Je typické rozmachom hlbínnej ťažby a uzavretého stredovekého chápania sídla voči krajine. Táto tendencia uzatvorenosti z dôvodov ochrany vyvrcholila v 16.storočí, v období tureckých nájazdov, ktoré si vyžiadalo rozsiahle budovanie opevnenia .

V prírodnej krajine, výrazne narušenej povrchovou aj podpovrchovou ťažbou sa začínajú vytvárať zárodky systematizovaného budovania kultúrnej krajiny. Vznikajú zárodky vodohospodárskeho systému (najstaršia vodná nádrž Veľká Vodárenská má písomnú zmienku z roku 1510). Vybudovala sa celková územná obrana banských miest proti Turkom.

Etapu novoveku od 17. storočia

Po ukončení tureckej hrozby začína rozrastanie sídiel . Výstavba je oveľa rôznorodejšia vďaka rozvoju ťažby a spracovania rudy, remesiel, dopravy, vedy, školstva. Zvyšuje sa celkový štandard bývania.

Kultúrna krajina sa v 18. storočí dopĺňa o rozsiahly vodohospodársky systém. Krajina získava výrazný duchovno - kompozičný rozmer umiestňovaním sakrálnych a votívnych objektov na dôležité miesta v krajine.

Krajina sa sa mení v 19.storočí, keď súbežne s postupným znižovaním intenzity baníckej činnosti prebieha zalesňovanie terénu, povrch ktorého bol zdevastovaný dlhodobou banskou činnosťou.

Ukončenie banskej činnosti v roku 1992 začalo etapu nových postojov ku kultúrnej krajine, ktorá je výsledkom skoro tisícročných ľudských aktivít spojených s intenzívnou banskou činnosťou v tomto území.

Popis osídľovania územia v jednotlivých vývojových etapách:

Popis slúži k primárnemu zhodnoteniu urbanistického vývoja územia a bol spracovaný z pohľadu architektúry a urbanizmu (doc. Gregorová). Je potrebný k poznaniu komplexných súvislostí, ktoré sú východiskom identifikácii nositeľov hodnôt v území Lokality UNESCO (Zeme baníkov), k ich následnej ochrane a interpretácii. Vychádza z informácií v dostupnej literatúre.

V ďalších etapách prác na dopracovaní predmetu ochrany, je potrebné prizvať k jeho spresneniu a verifikácii špecialistov v oblasti histórie a archeológie.

Na území sú archeologickým výskumom zistené nálezy z prehistorických období, etapy keltského osídlenia, doby Rímskej ríše (Dekýš), doby veľkomoravskej (hradiská napr. Nová Baňa, Sitno, Čabrad).

Územie je lemované dvomi komunikačnými trasami, pozdĺž ktorých sa vytvárali prvotné sídelné útvary, ktoré ovplyvnili rozvoj ďalšieho osídlenia územia.

Západná komunikačná vetva vznikla pozdĺž rieky Hron – Hronský Beňadik, Stará Huta, Tekovská Breznica, Rudno nad Hronom, Voznica, Hliník nad Hronom, Sv.Križ nad Hronom, Šášov, Zvolen

Východná komunikačná vetva vznikla v údolí Litavy, Krupinice a Neresnice – Čabrad', Bzovík, Krupina, Dobrá Niva, Zvolen.

Pravdepodobne už v tomto období vzniká formovanie zárodkov lokálneho komunikačného systému územia naviazaného na hlavné trasy v údoliach pri vodných tokoch. Táto komunikačná sieť sa, s niektorými odchylkami trás, zachovala do novoveku (napr. zánik významu predpokladanej trasy B. Štiavnica – Žakýlsky hrad - Šášovský hrad – smer Kremnica, pravdepodobne zánik významu trasy Voznica – Richňavská dolina – smer B. Štiavnica).

Počiatky využívania rúd, ktoré boli dostupné na povrchu siahajú do doby bronzovej. Pri dolných tokoch potokov je dokladované ryžovanie, ktoré bolo pravdepodobne jedným z dôvodov na osídľovanie horského terénu a hľadania rudných nálezísk.

Rozšírené využívanie rúd, ktoré bolo predpokladom vytvárania stredovekej banskej aglomerácie, začína v ranom stredoveku.

Raný stredovek 11.- 13. storočia

V tomto období sa priamo na rudných náleziskách stavajú osady, v rámci ktorých sa spája obytná zložka s kutacou, prípadne s jednoduchým hutníctvom . Niektoré osady sú aj priamo pri vodných tokoch (potoky), niektoré v neprístupných svažitých terénoch (napr. osada Štiavnica a Bana – zárodok Banskej Štiavnice, Banská Belá, Banský Studenec, pravdepodobne už aj Banská Hodruša, Vyhne)

Osídlenie v tomto období tvoria aj podhradské obce pri vodnom toku neďaleko strážnych hradov (napr. Tekovská Breznica, Revištské podzámčie, Šášovské Podhradie, osada Žakýl). Vznikajú kláštory (napr. Hronský Beňadik, Ilija - pustovňa, Bzovík, Banská Štiavnica) Pri Hrone vznikajú aj osady so zvláštnou funkciou mýtnice (Voznica), či povozníctva, pltníctva (Bzenica).

Na východnej komunikačnej vetve vzniká mesto Krupina. Obe mestá už existujú ako slobodné, kráľovské. Pri potokoch vznikajú obce, zásobujúce vznikajúcu banskú aglomeráciu drevom a dreveným uhlím (napr. Teplá, Dekýš, Žibritov) a poľnohospodárskymi produktami(napr. Dekýš, Ilija, Hronský Beňadik)

Komunikačný systém v rámci aglomerácie bol tvorený cestami, spájajúcimi centrum regiónu Banskú Štiavicu s Krupinou, s Kremnicou (okolo hradu Žakýl) a s Voznicou (mýtnica na Hrone).

V tomto období už mesto Banská Štiavnica predstavuje centrum celého územia – ako kráľovské mesto disponuje mestskými a banskými právami, čím získava kľúčovú pozíciu v celom vtedajšom banskom regióne.

Na rozhraní 13. a 14. storočia krajinu výrazne ohrozovali Tatári, čo podmienilo vznik väčšiny opevňovacích stavieb z obdobia ranného stredoveku .

Banská Štiavnica, protiturecká pevnosť Nový zámok

Neskorý stredovek (14.-16.storočie)

Hlbinná ťažba rúd na území sa rozvinula v 13.storočí s príchodom nemeckých prisťahovalcov . Naplno sa však začína uplatňovať až od 14.storočia. V tomto období bola sídlom Kráľovskej banskej komory Kremnica. Preto aj komunikačné spojenie Banskej Štiavnice okolo Žakýla do Kremnice malo v tom období veľký význam.

Rozvoj ťažby rudy a jej spracovania od pol. 15.storočia je spojený s existenciou Thurzovsko - Fuggerovskej spoločnosti. Toto obdobie však zaznamenalo aj veľké straty, keď v roku 1442 bolo vyplienené a následne v roku 1443 zničené rozsiahlym zemetrasením, ktoré poznačilo banskú aglomeráciu. Miera deštrukcie bola vysoká, prevažná časť prejavov stavebnej činnosti na území je zachovaná až z druhej polovice 15. storočia. V 16. storočí sa sídlom Kráľovskej komory stáva Banská Štiavnica. Rozmach baníctva ako aj zvyšovanie významu Banskej Štiavnice bol dôvodom rozširovania jej extravilánu.

Bohaté banské mestá sa v 16.storočí stali cieľom tureckých nájazdov. Význam obrany banských miest bol panovníkom podporovaný natoľko, že vznikol ucelený systém územnej ochrany siedmych kráľovských banských miest (Banská Štiavnica, Banská Bystrica, Banská Belá, Kremnica, Nová Baňa, Pukanec, Ľubietová). Zabezpečovanie obrany malo rôznu podobu. Na miestach zaniknutých hradísk vznikajú nové hrady (napr. Skalka, Čabrad'), prípadne sa pri komunikáciách dopĺňajú strážne hrady (Teplica, Svätý Anton) a pevnosti (napr. Žarnovica, Žibritov) Zdokonaľuje sa opevnenie miest, vytvárajú sa opevnenia okolo významných lokalít banskej ťažby (Štiavnické Bane, Banská Hodruša). Opevňujú sa kostoly (Banská Hodruša, Banská Belá), prípadne sa kláštory prestavujú na protiturecké pevnosti (napr. Hronský Beňadik, Bzovík) Významné mestá sú chránené vartovkami (napr. Banská Štiavnica, Krupina) a územie je zabezpečené sieťou stanovísk na vyvýšených miestach na signalizáciu nebezpečenstva.

Škála osídlení sa rozširuje od sídiel bohatých waldburgerovcov v bohatých kráľovských mestách až po rozptýlenú zástavbu baníckych, uhliarskych a drevorubačských osád na výšinných polohách. Banské centrá sú dopĺňané novými technológiami a zariadeniami, zdokonaľujúcimi ťažbu a spracovávanie rudy. V 16.storočí sa realizovala prvé vodné nádrže území (písomne doložená Veľká vodárenská nádrž).

Vznikajú a rozvíjajú sa osady zabezpečujúce chod banských aktivít (napr. Uhliská, Kozelník, Sklené Teplice) a potravinami (Sv. Anton, Voznica, Repište). Pravdepodobne sa viac začínajú sa využívať minerálne pramene pre kúpeľné účely (napr. Vyhne). Premiestňuje sa mýtnica z Voznice na križovatku ciest do Žarnovice .

Komunikačný systém je tvorený cestami, spájajúcimi kráľovské banské mestá s Banskou Štiavnicou, sídlom Kráľovskej banskej komory : s Novou Baňou cez Banskú Hodrušu, s Krupinou cez sv. Anton, s Pukancom cez Štiavnické Bane a s Kremnicou cez Banskú Belú (predpokladá sa, že v tomto období ešte existuje stará cesta okolo Žakýla, je však možné, že sa začína formovať komunikácia nová, cez Kozelník).

Novovek a moderné dejiny (v území od 17. storočia)

Po období tureckého nebezpečenstva na konci 17. storočia bola znížená banícka činnosť z dôvodov vyčerpania žíl a vysokého výskytu spodnej vody v baniach. Stavebná aktivita v území tomto období bola navyše výrazne paralyzovaná náboženskými spormi medzi katolíckym a evanjelickým obyvateľstvom. Tento problém sa čiastočne vyriešil príchodom jezuitov.

Prelom 17.- 18. storočia tak znamená nový impulz v rozvoji územia. Tvorba rozsiahleho vodohospodársky systému v území, technické vynálezy a všeobecne rozvoj vedy a techniky priniesol oživenie ťažby a nové zásahy do krajiny. Nové technológie sa využívajú aj pri rozvoji doplnkového priemyslu, obchodov. Rozvíja sa veda a školstvo spojené s baníctvom a spracovaním rúd (Banská Štiavnica, Štiavnické Bane). Vznikajú a rozvíjajú sa remeselné a manufaktúrne prevádzky (napr. Tlačiarstvo, pradiareň bavlny)

Rozvoj vedy a školstva však nebol iba výsledkom zdokonaľovania banských aktivít, ale aj kultivačného vplyvu jezuitov. Tento katolícky rád, prispel v 18.storočí k prosperite územia.

Banskoštiavnická kalvária

Banská akadémia, ktorá vzniká v polovici 18.storočia v Banskej Štiavnici, kultivovala intelektuálny potenciál a podmienila výrazný rozvoj banskej činnosti na území. Nadštandardná kvalita výuky v oblasti baníctva, hutníctva, lesníctva v rôznych špecializovaných odboroch ovplyvnila vývoj technického vzdelávania v rámci celej Európy.

Dovtedajšie významnejšie sídla vzniknuté v rannom a rozvinutom stredoveku, sa začínajú meniť v dôsledku barokových prestavieb a novostavieb v ich existujúcom intraviláne (napr. veža Starého zámku, jezuitská rezidencia v Banskej Štiavnici) a otvárajú sa do krajiny (napr. Kalvária v Banskej Štiavnici). Vznikajú a prestavujú sa kostoly (napr. Vyhne, Banský Studenec, Svätý Anton, Štefultov), kláštory (Štiavnické Bane, Krupina) a kalvárie (Banská Štiavnica, Štiavnické Bane - Horná Roveň, Hliník nad Hronom, Banská Hodruša) na dominantných miestach v sídlach a krajine.

Vo voľnej krajine sa začínajú umiestňovať kaplnky, božie muky, sochy svätcov a prístenné kríže ktoré pripomínajú významné udalosti a slúžia ako orientačné body v krajine. Vzniká komponovaná zeleň v krajine (solitérne stromy, stromoradia, aleje, sady). Najvyššia kumulácia týchto objektov je na miestach s najvyššou intenzitou ťažby, bolo obvyklé votívne objekty stavať pri vstupoch do banských diel.

Strata tureckého nebezpečenstva podmienila výstavbu šľachtických sídiel mimo intravilánu miest (Kaštieľ s parkom vo Sv. Antone). Svoje letné sídla si stavajú aj cirkevní hodnostári (napr. letné sídlo arcibiskupa v Žiari nad Hronom). Rozvíja sa kúpeľníctvo a výstavba pre jeho potreby (Sklenské Teplice, Vyhne...)

Komunikačný systém, ktorý je funkčný v tomto období s malými zmenami zotrúva dodnes. Vznikajú prepriahacie stanice pre dostavníky (Kozelník, Banská Štiavnica, Štampoch). V tomto období sa už nepoužíva predpokladaná stredoveká komunikácia do Kremnice okolo Žakýla.

V 19. storočí sa vodná energia, získavaná dômyselným vodohospodárskym systémom sa postupne nahrádza parnou a elektrickou. Napriek tomu význam vodnej energie a vodohospodárskeho systému zostal ešte v tomto období vysoký. Rozvíjajú sa technológie a technické zariadenia na báze nových energetických médií pre potreby baníckej aglomerácie.

Poslanie Banskej a lesníckej akadémie sa rozvíja a ďalej špecializuje v rámci odborov. Na konci 19. storočia začína výstavba rozsiahleho areálu pre potreby tejto školy. V súvislosti s lesníctvom sa zakladajú botanické záhrady a arboréta (napr. Banská Štiavnica, Kysihýbel).

Vznikajú objekty priemyselných prevádzok (napr. strojárne vo Vyhniach, spracovanie kovov Hodruša, taviareň, tabaková továreň, továreň na textil, výroba oceľových lán v Banskej Štiavnici). Rozvíjajú sa technológie pre úpravarenstvo rúd a realizuje sa výstavba objektov pre tieto technológie.

Bolo vybudované úzkokoľajné prepojenie Banskej Štiavnice do údolia Hrona (Hronská Dúbrava).

V tomto období sa stavia niekoľko kostolov (prevažne evanjelických), meniacich siluetu sídiel (Banská Hodruša, Pukanec, Uhliská, Počúvadlo, Žibritov).

Rozvojom výroby, novou výstavbou začína postupný zánik častí opevnení (brány, pevnostné múry, bašty). Časť pevnostných objektov sa prestavuje a využíva pre nové funkcie.

Od polovice 19. storočia pomaly postupuje proces útlmu baníckej a úpravníckej činnosti. Viackrát je riešená neohospodárnosť baníctva. Napriek tomu sa vždy našli cesty riešenia k zachovaniu a rozvoju týchto činností (prieskumné práce, efektívnejšie technológie, nové zdroje energie). Význam vodohospodárskeho systému pre baníctvo nie je podstatný.

V priebehu 20. storočia sa realizovala výstavba ďalších technických objektov (napr. centrálna stupa Šándorka, flotačná úpravňa pri šachte František Nová šachta Šobov, šachta Horná roveň, odkalisko Sedem žien) v intraviláne sídiel i v krajine.

Banská Štiavnica, dymovod z Huty na výšine Lintich

Ukončenie ťažby v štiavnickom revíri je spojené s rokom 1992, ťažbu v súčasnosti realizuje len fy.Slovenská banská, s.r.o v Hodruši - Hámroch.

Po ukončení ťažby boli uskutočnené rekultivačné práce, ktoré čiastočne upravili okolie niektorých lokalít poslednej ťažby (napr. haldy pri Novej šachte Šobov, odstránenie niektorých novodobých technologických objektov). Tento proces nie je ukončený (objekty pri šachte na Hornej rovni neďaleko kalvárie)

Velké množství historických objektů spojených s rozvojem baníctva a úpravárenstva v súčasnosti výrazne chátra a prestáva byť nositeľom hodnôt Lokality UNESCO.

Stručné zhodnotenie vývoja osídlenia územia Lokality UNESCO

- **komunikačný systém územia** - vyformovaný v ranom stredoveku, v novoveku čiastočne zmenený v dôsledku nových požiadaviek na dopravu
- **typy osídlenia** – vyformované v neskorom stredoveku, v 17.-18.storočí niekde výrazne ovplyvnený - najmä mestské štruktúry
- **opevnenia** – vyformované najmä v 16.storočí, ako dôsledok tureckého nebezpečenstva – minimálne zachovanie mestských opevnení
- **sakrálné a votívne objekty v krajine** – vyformované najmä v 17.-19. storočí ako dôsledok vytvárania kultúrnej krajiny stratou tureckého vojenského ohrozenia

Štiavnické Bane, strážna protiturecká veža, banské administratívne budovy a ľudové domy

VÝSKYT JEDNOTLIVÝCH TYPOV ARCHITEKTONICKO - URBANISTICKÝCH ZNAKOV NA JADROVOM ÚZEMÍ LOKALITY UNESCO (Paučulová)

V jadrovom území sa vyskytujú obce (niektoré sú bývalé predmestia Banskej Štiavnice, vrátane bývalého kráľovského mesta Banská Belá) pôvodne zamerané na ťažbu a spracovanie rudy. Niektoré obce v jadrovom území vývojom dospeli k prevažne poľnohospodárskemu charakteru, ich vznik v minulosti však bol príčinne spojený s rozvojom baníctva.

Hmotní i nehmotní nositelia architektonicko – urbanistických hodnôt v týchto sídlach, napriek rozšírenému poznaniu od doby zápisu Lokality UNESCO v roku 1992 nie sú ešte dostatočne preskúmaní.

Mestá:

V rámci osídlenia jadrového územia a ochranného územia Lokality UNESCO je sídlom mestského typu len **Banská Štiavnica**. Je prirodzeným centrom územia s rozvinutou urbanistickou štruktúrou. Pôvodne kráľovské mesto Banská Belá postupne stratilo na význame a stratilo štatút mesta.

Banská Štiavnica vznikla popri potoku Štiavnica v dvoch hlavných údoliach. Osadenie objektov vo svažitom teréne je pre mesto typické. Vzniká tým charakteristický obraz mesta.

Obce:

Obce vznikali postupne, podnetom pri ich vzniku bola priama ťažba alebo doplnkové činnosti pre banícku činnosť (drevorubačstvo, výroba dreveného uhlia, spracovanie rúd). Dôvod vzniku obce ovplyvnil jej urbanistický charakter.

V priebehu vývoja sa urbanistický charakter obcí dotváral aj rozšírením činností jej obyvateľov – poľnohospodárstvo, remeslá, kúpeľníctvo)

Obce vznikali pri potokoch, dominantné sú architektonické objekty kostolov. Urbanistická štruktúra zástavby v obciach, kde bola prevažujúca banícka činnosť, je veľmi špecifická a prispôbené baníctvu .

Osady, predmestia: Osady a predmestia vznikali pre účely baníctva (v blízkosti miest ťažby a spracovania rúd), pre účely spracovania dreveného uhlia, drevorubačstva a pod.. Niektoré sa vyvinuli v samostatné obce, niektoré sa pridružili k väčším sídlam (napr. Horná Roveň). Niektoré zanikli (napr. Kerling).

Sídelné priestory: Na území Lokality UNESCO je možné analyzovať mestské priestory Banskej Štiavnice, jediného sídla mestského typu. Napriek špecifickej urbanistickej štruktúre mesta, podmienenej členitým horským terénom, sa postupne v jeho centre vyvinul rozšírený priestor hlavnej ulice (Kammerhofská, Kmeťova) a z nej odbočujúceho priestranného hlavného Námestia Sv. Trojice.

Mesto zažívalo posledný výrazný stavebný ruch v 19.storočí. V tomto období došlo k viacerým úpravám fasád a takisto k úpravám verejných priestranstiev (dláždenie, osvetlenie, zeleň), vytvoril sa ucelený obraz vnútorných mestských priestorov. Toto obdobie je dokumentované bohatou dobovou fotodokumentáciou. Od 19.storočia nedošlo, okrem výstavby niektorých nových objektov v 40.rokoch 20 storočia (Hotel Grand, Pošta, budova elektrární, bytovky na Steigrubni) a celoplošného dláždenia časti ulíc, k zásadným rozsiahlym zmenám vizuálu mestských priestorov.

V druhej polovici 20.storočia prostredie centra bodovo narušila výstavba budovy telekomunikácií, objekty technického vybavenia (transformačné stanice, garáže) a vzdušné rozvody sietí, došlo k znehodnoteniu dláždenia preasfaltovaním. Časť z týchto závad sa eliminovala cieľným riešením kvality verejných priestranstiev po roku 1989 – predlážďovanie, obnova verejného osvetlenia. Zeleň v PR je špecifická podmienkami, ktoré sú v na hlavnej ulici a námestí, podmienkami zástavby meštianskych domov a baníckeho osídlenia.

Banská Belá, opevnený kostol

Na hlavnej ulici a námestí bol prijatý koncept priestorov s mobilnou zeleňou, jeho realizácia je nekoncepčná. V svažitých záhradách meštianskych domov je zeleň výsledkom často neplánovanej výsadby, nie je komponovaná v súlade s obrazom mesta. Osobitý problém vizuálny (zakrývanie výhľadov) i praktický (ohrozovanie stavieb) predstavujú sú vzrastlé stromy náletové (napr. jaseň) a zámerne vysadené ihličnany. Relatívne ucelene zachovaný pôvodný koncept zelene predstavujú záhrady ľudových baníckych domov v tzv. Baníckom osídlení, ktoré tvorí lem PR. V záhradách - sadoch prevažujú ovocné stromy a sú delené živými plotmi na hraniciach parciel, čo vytvára charakteristický obraz svahov nad centrom PR. Tento obraz je už čiastočne narušený používaním nepôvodných druhov zelene, terénymi úpravami pre prístup automobilov a rušením živých plotov.

Súčasťou mestských priestorov PR Banská Štiavnica je aj niekoľko exteriérových umeleckých diel (sochy a súsošia napr. Mariánske súsošie, Súsošie sv. Trojice, Pomník A. Kmeťa a pod.)

Ostatné sídla v jadrovom území Lokality BS sú vidieckeho typu a majú špecifické sídelné priestory v závislosti od vývoja svojej urbanistickej štruktúry :

Obce Banská Belá, Hodruša – Hámre časť obce Banská Hodruša, Štiavnické Bane vzhľadom na hlavný dôvod ich vzniku pre potreby baníctva, majú špecifickú urbanistickú štruktúru a sídelné priestory prispôbené baníctvu a úprave rúd (napr. zástavba na bývalých haldách, plochy v okolí ústí bývalých šácht, vstupy do štôlní, blízkosť umelých vodných nádrží a pod.) Sídelné priestory majú dominanty účelových stavieb (napr. klopačka, správna budova banských závodov, objekty technických zariadení – stupa, huta, strojovňa a pod.). Význam baníctva priniesol aj potrebu vzniku fortifikačných stavieb (veže, časti opevnenia, opevnené kostoly, vstupné brány a pod.)

Administratívne postavenie týchto sídiel bolo v minulosti ovplyvňované dominantným postavením Banskej Štiavnice a viackrát sa menilo až po dnešný stav samostatných obcí. Táto skutočnosť mal vplyv na výstavbu a rozvoj sídiel.

Banská Belá, pôvodne samostatné kráľovské banské mesto, bola s mestom B. Štiavnica zlúčená, Banská Hodruša a Štiavnické Bane mali štatút predmestí. Neďaleko týchto sídelných štruktúr vznikali osady. Niektoré zanikli - (napr. Kerling pri Banskej Hodruši), niektoré pretrvali – (napr. Horná Roveň, časť Štiavnických Baní)

Obec **Banský Studenec**, pôvodne banícka osada, určité obdobie patrila tiež mestu Banská Štiavnica. Je špecifická priamou náväznosťou časti urbanistickej štruktúry na umelú vodnú nádrž. Zástavba sa nachádza pod hrádzou nádrže.

Obec Ilija vznikla v súvislosti s existenciou pustovne benediktínov a hradu Sitno. Obec má urbanistickú štruktúru ovplyvnenú poľnohospodárstvom.

Obce **Vyhne, Hodruša – Hámre časť obce Dolné Hámre** majú urbanistickú štruktúru ovplyvnenú rozvinutou remeselnou, manufaktúrnou a priemyselnou výrobou (spracovanie rúd, kovovýroba, výroba piva) a aj kúpeľníctvom (Vyhne).

Obec **Svätý Anton** vznikla v súvislosti s dnes už zaniknutou pevnostnou stavbou na južnej prístupovej komunikácii k Banskej Štiavnici a využívaním územia pre poľnohospodárstvo. Urbanistická štruktúra je charakteristická dominantným areálom šľachtického sídla.

Svätý Anton, sýpka pri kaštieli

ARCHITEKTONICKÉ OBJEKTY/AREÁLY (Vošková)

V Banskej Štiavnici a okolí sú dodnes čitateľné rôzne typologické druhy historických objektov, ktoré vznikali v priebehu stáročí a ich súčasná podoba je výsledkom dlhodobého stavebno-historického vývoja od stredoveku po dnešok.

I. Sakrálne objekty a areály

- I.1. **Kostoly** (napr. v Banskej Štiavnici: pôvodne dominikánsky kostol -- Nanebovzatia Panny Márie, kostol Svätej Kataríny, kostolík Svätej Alžbety, kostol Panny Márie Snežnej, evanjelický kostol, rímskokatolícke a evanjelické kostoly v obciach, ktoré sú súčasťou Lokality UNESCO, z ktorých významnejšie sú: románsky kostol v Ilji, gotický kostol v Podhorí, renesančné kostoly v Banskej Belej, románsky katolícky kostol v Beluji, románska rotunda v Baďani)
- I. 2. **Fary** (napr. Banská Štiavnica, Sv. Anton, Banská Belá, Beluj...)
- I. 3. **Kalvárie** (napr. kalvária v Banskej Štiavnici, kalvária na Hornej Rovni, kalvária v Štiavnických Baniach, kalvária v Banskej Hodruši),
- I. 4. **Kláštory** (napr. v Banskej Štiavnici sú čiastočne zachované priestory prízemí a ruiny poschodia bývalého dominikánskeho kláštora, jezuitská rezidencia; kláštor Hieronymitánov v Štiavnických Baniach)
- I. 5. **Zvonice** (napr. dve zvonice z 19. stor. na cintorínoch na Zvonovom vršku Banská Štiavnica, zvonica z pol. 18. stor. v časti Sígľisberg v obci Štiavnické Bane, drevená zvonica Banský Studenec)
- I. 6. **Kaplnky, božie muky, sochy svätcov a prícestné kríže** (problematika bola podrobne spracovaná SAŽP Banská Bystrica)
- I. 7. **Cintoríny** (špecifická je Banská Štiavnica veľkým počtom cintorínov)

II. Verejné objekty / areály

- II. 1. **Radnice** (napr. Banská Štiavnica, Banská Belá)
- II. 2. **Obecné domy** (napr. Hodruša Hámre, Štiavnické Bane, Sv. Anton...)
- II. 3. **Školy** (napr. Banícka škola v Štiavnických Baniach, areál Baníckej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici, obecné a cirkevné školy v obciach)
- II. 4. **Hrady, pevnosti, opevnenia** (napr. v Banskej Štiavnici : Starý zámok, Vartovka Nový zámok, Vartovka v Banskej Hodruši, Piargská brána, fragmenty hradobného systému za Kammerhofom a za dominikánskym kostolom; v Štiavnických Baniach: kruhová bašta nad časťou Vindšachta, niekdajšia vstupná brána opevnenia ruiny hradu Sitno, ruiny hradu Žakýľ, archeologická lokalita -- opevnené sídlo Staré Mesto na Glanzenbergu...),
- II. 5. **Hostince** (napr. budova terajšej r-k fary v Banskej Štiavnici)
- II. 6. **Prepriahacie stanice** (Banská Štiavnica, Kozelník, Štampoch)
- II. 7. **Železničné budovy** (Banská Štiavnica, budova stanice úzkokoľajnej železnice)
- II. 8. **Kúpeľné budovy** (napr. Banská Štiavnica, Vyhne, Sklené Teplice)

III. Obytné objekty / areály (spolu s hospodárskymi objektami)

- III. 1. **Kaštieľ** (Areál kaštieľa Sv. Anton -- sýpka, skleník, hosp.budovy)
- III. 2. **Meštianske domy** (Banská Štiavnica)
- III. 3. **Domy remeselníkov**
- III. 4. **Domy banských správcov a zamestnancov**
- III. 5. **Ľudové banícke a poľnohospodárske domy**

Svätý Anton, kaplnka pri kašteieli

IV. Objekty / areály súvisiace s banskou prevádzkou a činnosťou

- IV.1. **Banské administratívne / správne budovy** (napr. Banská Štiavnica, Štiavnické Bane – Vindšachta, Síglišberg, Banská Belá, Hodruša-Hámre,...)
- IV. 2. **Klopačky** (Banská Štiavnica, Banská Hodruša)
- IV. 3. **Banské nemocnice** (Banská Štiavnica, Štiavnické Bane)

V. Remeselné a priemyselné objekty /areály

- V. 1. **Remeselnícke dielne** (napr. kováči, fajkári,obuvníci, tlačiar a iné)
- V. 2. **Spracovanie potravín** (napr. Banská Štiavnica - bryndziareň, veľkosklad a pražiareň kávy, pekárne)
- V. 3. **Pivovary** (napr. renesančný pivovar vo Vyhniach, ruína pivovaru v Banskej Hodruši)
- V. 4. **Mlyny** (napr. mlyn v Štefultove pri Suchom tajchu, Ilija, Sv. Anton)
- V. 5. **Továrne** (Banská Štiavnica - tabaková, na obuv, na odev, na oceľové laná)
- V. 6. **Stupy, úpravarne** (napr. stupa Šándorka v Banskej Štiavnici, stupy v B. Hodruši)
- V. 7. **Huty** (napr. Cetrálna huta medzi B. Štiavnicou a Sv. Antonom)

Poznámka: Stupy, úpravarne a huty priradujeme k základným montánym znakom Lokality UNESCO, tu sú uvádzané z dôvodu komplexnosti objektovej skladby.

VI. Poľnohospodárske objekty / usadlosti

- VI. 1. **Vidiecke domy s hospodárskymi objektmi** - stodoly, sypárne, kôlne (napr. Sv. Anton, Ilija, Podhorie, Beluj, Počúvadlo, Prenčov, ...)
- VI. 2. **Majere** (napr. Kysihýbel)
- VI. 4. **Usadlosti a samoty** (napr. usadlosť nad Ottergruntom, Hadová, Rumplovská)

Svätý Anton, detail exteriérovej omietky ma hospodárskej budove

ZNAKOVÉ VYJADRENIE PRVKOV OSÍDLENIA LOKALITY UNESCO SA VŠEOBECNE PREJAVUJE PROSTREDNÍCTVOM SÚBOROV ZNAKOV (OBRAZOV) ARCHITEKTONICKÉHO A URBANISTICKÉHO DEDIČSTVA:

1. **Obráz sídla v krajine** (znaky: parcelácia, hmotovo - priestorové usporiadanie zástavby, siluety a panorám dominanty, charakteristické pohľady, strešná krajina farebnosť, terénne zlomy, zeleň, cesty a pod.)
2. **Obráz súboru domov** (znaky: tvar a podlažnosť domov, vnímateľných perforácií a presahov, cesty, ploty, strechy, steny, farebnosť, a pod.)
3. **Obráz ulice, námestia** (znaky: veľkosť a členenie fasád, perforácie, presahy, výška rímsy, farebnosť, cesta, chodník, zábradlie, prvky mestského interiéru a pod.)
4. **Obráz domu** (znaky: sklon a tvar strechy, členitosť hmoty, steny, okná, dvere, chodník, schodisko a pod.)
5. **Obráz detailov domu** (znaky: komín, strecha, ozdoby, štít, okno, dvere, kľučka, pánt, štruktúra materiálov - omietka, drevo, kov a pod.)
6. **Obráz interiéru** (znaky: podlaha, steny, stropy, klenby, dvere, okná, vykurovacie telesá, schodisko, výklenky, farebnosť, výzdoba a pod.)

Autenticita a integrita Lokality UNESCO je podmienená zachovaním regionálnych znakov.

Lokalita svetového dedičstva UNESCO – „Banská Štiavnica a technické pamiatky v okolí“ má svoje charakteristické regionálne architektonické znaky, formované v priebehu stavebno-historického vývoja viacerými činiteľmi.

Architektúra sakrálnych objektov, mestských alebo administratívno-správnych banských budov nemá výraznú regionálnu znakovosť, bola realizovaná v slohovom duchu doby svojho vzniku, alebo v slohovom duchu neskorších prestavieb.

Architektúra obytných budov – meštianska architektúra, ľudové banícke a poľnohospodárske domy, remeselné domy - má regionálnu znakovosť.

Meštianske domy sú väčšinou v radovej kompaktnej zástavbe, ľudové banícke domy v rozptýlenej izolovanej zástavbe na svahoch okolo historického jadra mesta a niektorých vidieckych sídiel (Štiavnické Bane, Banská Hodruša).

Špecifickou skupinu tvoria regionálne znaky architektúry a urbanizmu v poľnohospodárskych obciach, ktoré majú regionálne znaky patriace k ľudovej architektúre Hontu .

1. Osadenie objektov v teréne

a) Objekty osadené svojou pozdĺžnou osou rovnobežne so svahom (prevažne banícke domy, príp. aj väčšie izolované domy),

b) Objekty osadené kolmo na svah (prevažne meštianske domy, ojedinele aj izolované banícke domy),

c) Objekty osadené v radovej zástavbe prevažne osou kolmo ku hlavnej komunikácii (pri potoku), ľudové domy poľnohospodárskeho typu.

2. Hmotovo-priestorové riešenie a proporcie

a) Hmoty domov sú v proporcii k strechám v niektorých prípadoch až 1:1; u baníckych domov je proporcia hmoty stavby ku streche 1:1, alebo 1:2, v prípade osadenia domu rovnobežne so svahom prevažuje horizontála,

b) Hmoty domov s osadením kolmo na svah majú podobné proporcie k strechám, prevažuje však vertikála.

Banská Štiavnica, detail „kukly“ ľudového baníckeho domu, Horná ružová ulica

3. Tvar, sklon a proporcia striech a strešné detaily

a) Sedlové strechy so sklonom do 45°, ukončenie striech pri korune muriva je riešené námetkom, čo tvorí výrazný regionálny znak – mäkké zaoblenie strechy -- u všetkých typologických druhov architektúry,

b) Sedlové strechy s polvalbou a podlomenicou – výrazný regionálny znak, používaný u všetkých typologických druhov,

c) Štítové striech – sú drevené alebo murované, s využitím presvetlenia podkrovného priestoru z pravidla dvomi (výnimočne aj viacerými) oknami, príp. umiestnením aspoň vetracích menších otvorov; štítové okná sú umiestnené osovo,

d) Vikiere – valbové, len výnimočne štítové (na manzardových strechách); zásadne riešené v materiáli strechy, s bočnými doskami rovnobežnými so sklonom strechy; proporcie vikierov sú skoro štvorcové, ich vertikálna konštrukcia je posadená na krokách alebo medzi krokami; okenný otvor je vždy menší než sú okenné otvory na hmote stavby (na fasáde),

e) Komíny – ukončené hlavicami rôzneho tvaru (poloblukové, sedlové, ihlancové) so striedkou, s otvormi na bočnej stene komína, s iuplatnením profilovaných ríms, omietané a zabezpečené vápenným náterom.

4. Použité materiály

a) Konštrukcia stien – lomový kameň (všetky typologické druhy), nepálené hlinené valky, zrubová konštrukcia omietaná v interiéri aj exteriéri (banícke domy), hrádzená konštrukcia (zvyčajne interiérové priečky, vyskytujú sa u všetkých typologických druhov, exteriérové prístavby z 19. storočia),

b) Povrchová úprava fasád – vápenné omietky vo viacerých kultúrnych vrstvách (pri meštianskych domoch s výskytom výtvarnej maľovanej výzdoby v jednotlivých slohových obdobiach), hlinené omietky (na zrubových a hlinených stavbách baníckych domov), vápenné nátery,

5. Detaily

a) Fasády – hladko omietnuté – s výrazom poslednej slohovej úpravy (hladké, alebo štukové),

b) Okná – drevené, dvoj- alebo štvor-krídlové, od 19. stor. pribudli okná, ktoré sa otvárajú smerom von – na fasádu, členenie okien je subtilné, okenné rámy a krídla sú natreté svetlou farbou (aby bolo členenie okien na podklade tmavého okenného otvoru na fasáde čitateľné) .

Banská Štiavnica, Námestie Sv. Trojice, prelom 19. a 20 st., archív PÚ SR Banská Štiavnica

Banská Štiavnica, sídlo Cechu čižmárov na Ružovej ulici, 1.pol.20.st.

VYBRANÉ PŘÍKLADY REGIONÁLNÝCH ZNAKOV TYPOLOGICKÝCH DRUHŮV

Meštianske palácové domy (waldbürgerské a ringbürgerské paláce):

Situované v historickom jadre Banskej Štiavnice.

Dvojpodlažné až štvorpodlažné domy palácového typu, s kamennou konštrukciou stien, s priestrannou vstupnou sieňou (tzv. mashaus); v mnohých prípadoch ich vstupné siene pokračujú do banského diela alebo sústavy banských diel.

Palácové meštianske domy sú prestropené na prízemí prevažne so zaklenutými stropmi -- klenbami, na poschodí s rovnými drevenými trámovými stropmi (častokrát s bohatou rezbárskou a maľovanou výzdobou); interiérové steny a fasády domov nesú niekoľko vrstiev maľovanej výtvarnej výzdoby, ich posledná výtvarná podoba je z 18. alebo 19. storočia; na fasádach so zachovanými staršími kamennými okennými ostienami (gotické, renesančné, barokové).

Strechy sú prevažne sedlové (niekedy mansardové), s drevenými alebo murovanými štítlmi, s mohutnými komínovými hlavicami; na fasádach sú častokrát výrazné kamenné vstupné portály. V suterénoch domov alebo na dvoroch boli situované studne.

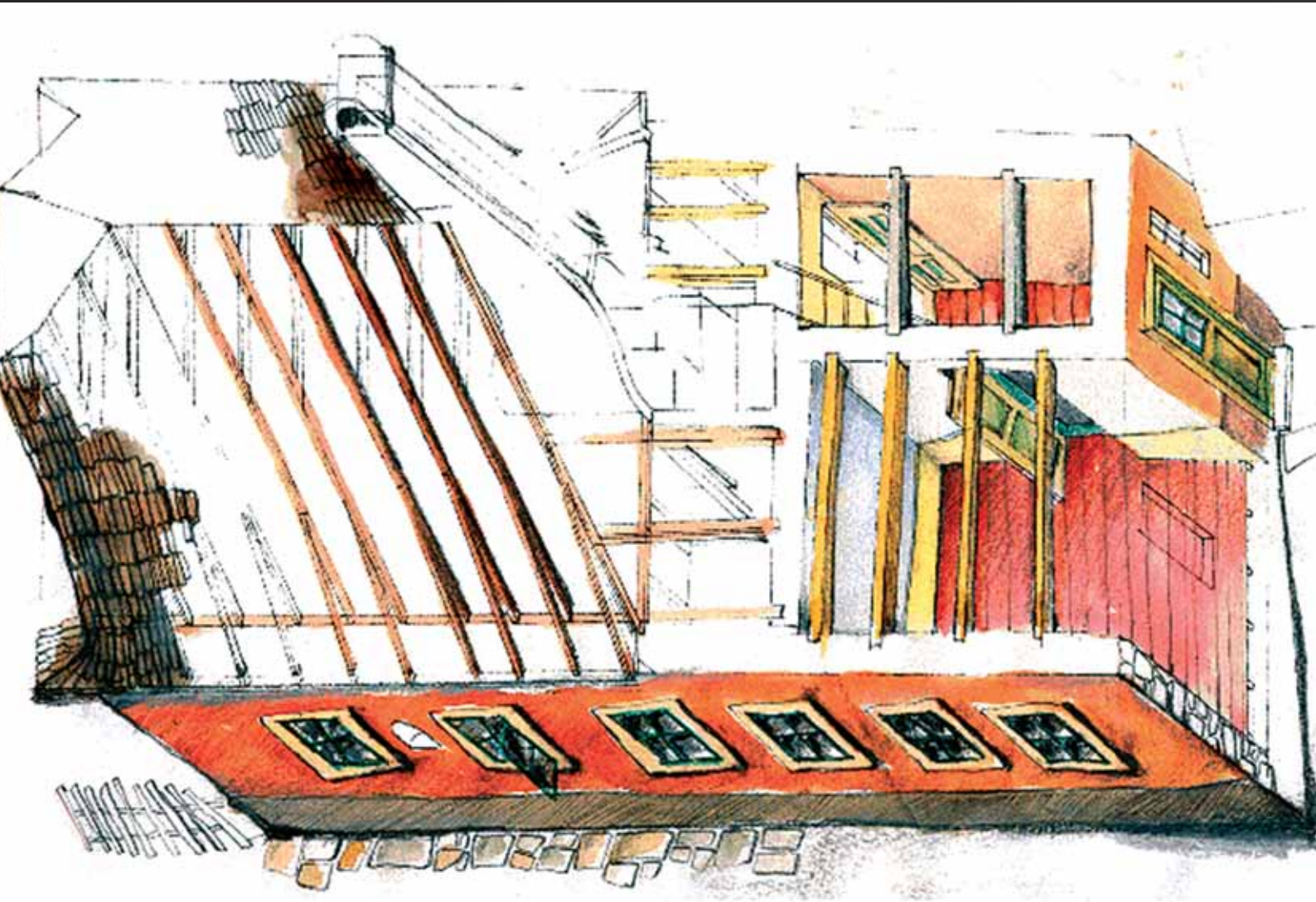
Remeselné domy a domy strednej triedy banských úradníkov a mešťanov:

Situované v okrajových polohách historického jadra mesta

Jedno až dvojpodlažné domy, murované z kameňa, s jednoduchým výtvarným a lebo architektonickým členením, s poslednou fasádnou úpravou z 18. alebo 19. storočia, niekedy s jednoduchými kamennými ostienami okien; na prízemí sú priestory zaklenuté, na poschodí jednoduché drevené trámové stropy so záklopovými doskami. Niektoré domy majú zachované pôvodné zobytnené podkrovia (je ich možné identifikovať zvonka – ak majú murované strešné štíty s oknami).

V interiéroch domov sa ojedinelo zachovali stopy po remeselných prevádzkach (napr.: kováčska vyhňa – na Remeselníckej ul. č. 5, pekáreň – na A. Pécha č. 7, fajkárska dielňa – na Akademickej č. 6).

Banská Štiavnica banický dom, Václavkovej 14, autor Ing. arch. Peter Nižňanský

Beluj, ľudový dom

Ľudové banické domy:

Situované (Banská Štiavnica, Banská Belá, Hodruša-Hámre, Štiavnické Bane, Štefultov). V Banskej Štiavnici situované v roztrúsenej zástavbe po svahoch okolo historického centra mesta (napr. ul.: Vodárenská, Katová, Dolná Resla, Horná Resla, Pod Paradajzom, Kamenná, Úvozná, Staromestská, Pod Červenou studňou a pod.).

Prízemné objekty, s kamennými, hlinenými, alebo zrubovými konštrukciami stien.

Konštrukcie stien omietané väčšinou hlinenou omietkou; okenné otvory malých rozmerov. Pôvodné pôdorysné členenie bolo trojpriestorové (v strede vstup s čiernou kuchyňou s otvoreným ohniskom, po stranách izby); pozdĺžnou osou prevažne rovnobežné so svahom; neskôr boli dostavané zadné (užšie) trakty domov smerom ku svahu. Priestory boli prestropené v strednej bývalej čiernej kuchyni – zaklenuté, izby prestropené drevenými trámovými stropmi so záklopovými doskami. Strechy sú sedlové, väčšinou s drevenými štítlami a jedným mohutnejším komínom, situovaným nad čiernou kuchyňou.

Za domom vo svahu je často do rastlej skaly vyhlbená pivnička so zbernou nádržkou vody, niekedy relikť staršieho banského diela. Parcely sú domov oplotené dreveným latkovým plotom.

Ľudové domy poľnohospodárskeho charakteru:

Situované (Svätý Anton, Prenčov, Podhorie, Ilija, Beluj, Počúvadlo...)

Prízemné objekty, pôdorysne rozľahlé, situované kolmo na uličnú čiaru, s nadväznosťou na dvor a stodolu, súčasťou stavby sú komory, stajne, maštale, chlievy, stodoly a sypárne, ktoré sú častokrát po obvodu parcely s murovaným oplotením.

Štiavnické Bane, Banská správna budova

Štiavnické Bane, budova strojovne, v pozadí budova banského meračstva

Banské administratívne budovy:

Situované (Banská Štiavnica, Štiavnické Bane, Banská Hodruša, Banská Belá)

Prevažne dvojpodlažné budovy s masívnou kamennou konštrukciou stien, striedmej architektúry; fasády jednoduché, priestory na prízemí s klenbami, na poschodí s drevenými trámovými stropmi; strecha sedlová s murovaným alebo dreveným štítom. Napr. budova Banskej správy pri Michal štôlni, Banská správa pri Zigmund šachte, pri Maximilián šachte, pri Kristína šachte (Št. Bane), štyri budovy Banskej správy pri Vindšachte, pri Síglišbergu (Štiavnické Bane), pri štôlni Starovšechvätých, pri Mayer (Hodruša Hámre), pri Klingereri (objekt zanikol), na ul. Pod Červenou studňou (objekt zanikol). Zachované banské administratívne objekty majú väčšinou barokové architektonické znaky – z 2. polovice 17. storočia – 18. storočia. Objekty boli postupne adaptované pre účely bývania a rozdelené na niekoľko bytov.

Banské prevádzkové budovy

Situované (Banská Štiavnica, Štiavnické Bane, Banská Hodruša a Hodruša-Hámre, Banská Belá)

Dvoj a viacpodlažné objekty s masívnou kamennou koštrukciou obvodových múrov (hrúbka múrov dosahuje niekedy až 1,5 m) so zachovanými stopami po prevádzkovej činnosti, ktorá bez poznania historického technologického procesu spracovania rudy a s tým súvisiacimi prevádzkami nie je identifikovateľná. Preto sa častokrát počas opráv stopy po technických prevádzkach z nevedomosti nenávratne likvidujú. Je preto nevyhnutná urgentná identifikácia týchto objektov, ich výskum a následne ideová rekonštrukcia prevádzky na základe archívnych poznatkov a zachovaných stôp v objekte.

Existujú atypické banské prevádzkové objektov, ktoré boli postupom času adaptované na obytné účely (napr. tzv. Révayov dom v Štiavnických Baniach – zachovaný v sústave so Strojovým tajškom na parcele, s historickou čitateľnou nadväznosťou na ďalší objekt podobného charakteru – tzv. Patakyovský dom, oba objekty situované pri Karol šachte, kde sa nachádza aj jediný zachovaný objekt so stopami po technickom zariadení stupy; strojovňa ohňových strojov – pri hlavnej ceste; v Banskej Štiavnici – dom na ul. D. Licharda č.1 – pravdepodobná výrobná knôtov a pod.)

Interiér taviarne (centrálnej huty) medzi Banskou Štiavnicou a Svätým Antonom

V súčasnosti neexistuje pasportizácia a identifikácia technických zariadení, alebo prevádzky, ktoré tieto (dnes už budovy s iným využitím) historicky plnili a v ktorom období.

Pre manažment ochrany a využitia jedinečností Banskej Štiavnice a okolia sú tieto objekty potenciálom pre využitie v turistickom ruchu. Ich identifikácia, ochrana a vhodná prezentácia môžu doplniť znalosti v oblasti histórie banskej činnosti v regióne.

Z doterajších poznatkov sú na prezentáciu histórie banských prevádzok in situ vhodné napr. tieto objekty:

- taviareň/ huta s komplexom súvisiacich budov vo Svätom Antone,
- komplex objektov banských prevádzok na Zigmund šachte v Banskej Štiavnici,
- komplex objektov banských prevádzok na Maximilián šachte na rozhraní Štavnických Baní a Štefulova,
- oblasť na Kristína šachte v Štiavnických Baniach – komplex banskej prevádzkovej budovy, banskej správy a baníckych domov, s doteraz ešte voľnou plochou miesta šachty (niekedy s gáplom), možnosť rekonštrukcie gápla,
- strojovňa na šachte Königseg v Štiavnických Baniach,
- strojovňa ohňových strojov na Vindšachte (Štiavnické Bane),
- komplex objektov na šachte Mayer (Hodruša-Hámre),
- objekt pri Karol šachte – tzv. Révayov dom v Štiavnických Baniach – v komplexe so Strojovým tajškom

ÚZEMNÁ OCHRANA LOKALITY UNESCO:

Banská Štiavnica – časť katastra je vyhlásená za Pamiatkovú rezerváciu: PR Historické jadro a PR Kalvária. PR majú spoločné ochranné pásmo. Sú spracované a schválené Zásady ochrany.

Štiavnické Bane - časť katastra je vyhlásená za Pamiatkovú rezerváciu, sú vypracované Zásady ochrany, v súčasnosti prebieha schvaľovanie ich aktualizovanej verzie. (predpoklad schválenia 04/2010)

Hodruša Hámre – časť katastra Banská Hodruša vyhlásená za Pamiatkovú zónu, sú vypracované Zásady ochrany, v súčasnosti prebieha schvaľovanie. (predpoklad schválenia 04/2010)

Areál NKP Kaštieľ vo Sv. Antone má vymedzené ochranné pásmo.

Ostatná časť Lokality UNESCO nemá podľa Pamiatkového zákona zabezpečenú územnú ochranu.

Zoznam Národných kultúrnych pamiatok (NKP) v obciach jadrového územia Lokality UNESCO

Celý kataster v jadrovom území majú obce :
Banská Belá, Banský Studenec, Hodruša -Hámre, Ilija, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Vyhne

Obec: Banská Štiavnica

Obec: BANSKÁ ŠTIAVNICA			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Banky pri Vyhniach	NÁDRŽ VODNÁ		V závere Bančianskej 0
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM		Akademická ul. 12
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM		Kammerhofská ul. 2
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM		Radničné nám. 16
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	banícka	Akademická ul. 13
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	botanická	Akademická ul. 0
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	lesnícka	Akademická ul. 16
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	lesnícka katedra	Akademická ul. 25
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	lesnícki odborníci	Akademická ul. 0
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	lesnícki odborníci	Botanická záhrada 0
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	nárožný	Sládkovičova ul. 1
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	nárožný	Sv.Trojice nám. 1
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	nárožný	Sv.Trojice nám. 6
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	radový	Kmeťa A. ul. 4
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	radový	Pécha Antona ul. 5
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	Sládkovič A.	Akademická ul. 0
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	Sládkovič A.	Botanická záhrada 0
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	výr.zal.akadémie 200 r.	Akademická ul. 0
Banská Štiavnica	AKADÉMIA S AREÁLOM	výr.zal.akadémie 200 r.	Botanická záhrada 0
Banská Štiavnica	ARCHEOLOGICKÁ LOKALITA		Banská Štiavnica 0
Banská Štiavnica	DOM BANÍCKY		Hella J.K. ul. 12
Banská Štiavnica	DOM BANÍCKY	kameň	Dolná Resla 19
Banská Štiavnica	DOM BANÍCKY	kameň, valky	Družicová ul. 7
Banská Štiavnica	DOM BANÍCKY	solitér	Dolná Resla 11
Banská Štiavnica	DOM BANÍCKY	solitér	Horná Ružová ul. 4
Banská Štiavnica	DOM BANÍCKY	solitér	Pod Červenou studňou ul. 13
Banská Štiavnica	DOM BANÍCKY	valky	Družicová ul. 6
Banská Štiavnica	DOM BANÍCKY		Staromestská 12
Banská Štiavnica	DOM ĽUDOVÝ		Horná Resla 28
Banská Štiavnica	DOM ĽUDOVÝ	kameň	Horná Ružová ul. 20
Banská Štiavnica	DOM ĽUDOVÝ	murovaný	Remeselnícka ul. 3
Banská Štiavnica	DOM ĽUDOVÝ	solitér	Augustu J. ul. 8
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Akademická ul. 5
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Akademická ul. 8
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Akademická ul. 15
Banská Štiavnica	VILA A ZÁHRADA		Botanická 2
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Dolná Resla 2
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Dolná Ružová ul. 16
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Farská ul. 1
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Kammerhofská ul. 18
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Kammerhofská ul. 25
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Kmeťa A. ul. 7
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Novozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Palárikova ul. 3

Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Palárikova ul. 7
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Hollého 9
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Pécha Antona ul. 4
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Radničné nám. 2
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Radničné nám. 4
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Radničné nám. 14
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Sládkovičova ul. 2
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Sládkovičova ul. 5
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Sv.Trojice nám. 15
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Akademická ul. 1
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Akademická ul. 10
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Bottova ul. 1
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Dolná Ružová ul. 13
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Dolná ul. 6
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Kammerhofská ul. 1
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Kammerhofská ul. 8
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Kammerhofská ul. 9
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Kammerhofská ul. 15
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Kammerhofská ul. 26
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Kmeťa A. ul. 2
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Kmeťa A. ul. 5
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Kmeťa A. ul. 13
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Kmeťa A. ul. 18
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Novozámocká ul. 13
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Palárikova ul. 1
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Radničné nám. 6
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Radničné nám. 7
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Radničné nám. 8
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Radničné nám. 9
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Radničné nám. 15
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Radničné nám. 18
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Sládkovičova ul. 16
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Strieborná ul. 10
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Sv.Trojice nám. 4
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	nárožný	Višňovského S. ul. 3
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	priechodový,radový	Dolná Ružová ul. 7
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Akademická ul. 2
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Akademická ul. 4
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Akademická ul. 6
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Akademická ul. 9
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Bottova ul. 2
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Dolná Ružová ul. 1
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Dolná Ružová ul. 3
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Dolná Ružová ul. 4
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Dolná Ružová ul. 5
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Dolná Ružová ul. 6
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Dolná Ružová ul. 8

Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Dolná Ružová ul. 9
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Dolná ul. 5
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Dolná ul. 11
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Dolná ul. 12
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Dolná ul. 14
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Dolná ul. 15
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Kammerhofská ul. 13
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Kammerhofská ul. 16
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Kammerhofská ul. 17
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Kmeťa A. ul. 6
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Kmeťa A. ul. 9
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Kmeťa A. ul. 10
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Kmeťa A. ul. 11
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Kmeťa A. ul. 12
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Kmeťa A. ul. 14
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Kmeťa A. ul. 15
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Kmeťa A. ul. 16
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Novozámocká ul. 1
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Novozámocká ul. 2
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Pécha Antona ul. 3
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Pécha Antona ul. 6
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Pécha Antona ul. 7
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Pécha Antona ul. 8
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Pécha Antona ul. 9
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Radničné nám. 5
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Radničné nám. 11
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Radničné nám. 12
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Radničné nám. 19
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Starozámocká 1
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Strieborná 2
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Strieborná ul. 3
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Strieborná ul. 5
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Strieborná ul. 7
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Sv.Trojice nám. 2
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Sv.Trojice nám. 3
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Sv.Trojice nám. 5
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Sv.Trojice nám. 7
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Sv.Trojice nám. 8
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Sv.Trojice nám. 9
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Sv.Trojice nám. 10
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Sv.Trojice nám. 11
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Sv.Trojice nám. 12
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Sv.Trojice nám. 13
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Sv.Trojice nám. 14
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY		Sv.Trojice nám. 17
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Sv.Trojice nám. 21
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	radový	Višňovského S. ul. 5

Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	sieňový,solitér	Dolná Resla 3
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Akademická ul. 14
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Dolná Ružová ul. 22
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Kammerhofská ul. 4
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Kammerhofská ul. 7
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Kammerhofská ul. 21
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Malá Okružná ul. 3
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Novozámocká ul. 6
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Novozámocká ul. 9
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Novozámocká ul. 16
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Novozámocká ul. 18
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Novozámocká ul. 20
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Pécha Antona ul. 2
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Pécha Antona ul. 20
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Remeselnícka ul. 2
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Sládkovičova ul. 3
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Sládkovičova ul. 8
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Sládkovičova ul. 9
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Sládkovičova ul. 10
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Sládkovičova ul. 11
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Sládkovičova ul. 12
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Starozámocká ul. 3
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Starozámocká ul. 4
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Starozámocká ul. 5
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Starozámocká ul. 7
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Starozámocká ul. 9
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Strieborná ul. 15
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Sv.Trojice nám. 19
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Sv.Trojice nám. 20
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Sv.Trojice nám. 23
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Višňovského S. ul. 4
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Višňovského S. ul. 6
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Višňovského S. ul. 8
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY	solitér	Višňovského S. ul. 9
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY S AREÁLOM		Spojná ul. 5
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY S AREÁLOM	kamenná	Spojná ul. 5
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY S AREÁLOM	kamenný	Spojná ul. 5
Banská Štiavnica	DOM MEŠTIANSKY S AREÁLOM	solitér	Spojná ul. 5
Banská Štiavnica	DOM OBYTNÝ	solitér	Licharda D. ul. 1
Banská Štiavnica	DOM REMESELNÍCKY	solitér	Nám.sv.Trojice 10
Banská Štiavnica	DOM REMESELNÍCKY	solitér	Pod Červenou studňou ul. 10
Banská Štiavnica	DOM REMESELNÍCKY	solitér	Remeselnícka ul. 5
Banská Štiavnica	FARA	ev.a.v.	Dolná Ružová ul. 10
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	citadela a nádvorie	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	citadela a nádvorie	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	nádvorie hradu	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	nádvorie hradu	Starozámocká ul. 11

Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	opevnenie hradu	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	opevnenie hradu	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	opevnenie hradu	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	opevnenie hradu	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	opevnenie hradu	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	opevnenie hradu	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	opevnenie hradu	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	opevnenie hradu	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	opevnenie hradu	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	opevnenie hradu	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	HRAD MESTSKÝ S AREÁLOM	sv.Michala	Starozámocká ul. 11
Banská Štiavnica	KALVÁRIA		Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA		Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	1.zastavenie bolesti P.M.	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	1.zastavenie pašiové	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	1.zastavenie prípravné	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	2.zastavenie bolesti P.M.	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	2.zastavenie pašiové	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	2.zastavenie prípravné	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	3.zastavenie bolesti P.M.	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	3.zastavenie pašiové	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	3.zastavenie prípravné	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	4.zastavenie bolesti P.M.	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	4.zastavenie pašiové	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	5.zastavenie bolesti P.M.	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	5.zastavenie pašiové	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	6.zastavenie bolesti P.M.	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	6.zastavenie pašiové	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	7.zastavenie bolesti P.M.	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	7.zastavenie pašiové	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	Ecce Homo	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	lipová	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	P.M.Sedembolestná+Kristus	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	r.k.Božieho hrobu	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	r.k.Poslednej večere	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA		Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KALVÁRIA	Sväté schody	Pod Kalváriou ul. 9
Banská Štiavnica	KAPLNKA	r.k.sv.Alžbety	Dolná ul. 29
Banská Štiavnica	KAPLNKA	r.k.sv.Ondreja	Na Maximilián šachtu ul. 4
Banská Štiavnica	KLOPAČKA	kameň	Sládkovičova ul. 7
Banská Štiavnica	KOSTOL	ev.a.v.	Radničné nám. 13
Banská Štiavnica	KOSTOL	r.k.P.M.Snežnej	Hella J.K. ul. 1
Banská Štiavnica	KOSTOL	r.k.sv.Kataríny	Radničné nám. 17
Banská Štiavnica	KOSTOL A ARCHEOL.LOK.	r.k.Nanebovzatia P.M.	Akademická ul. 3
Banská Štiavnica	KOSTOL A ARCHEOL.LOK.	skúmané	Akademická ul. 3
Banská Štiavnica	KOSTOL A ARCHEOL.LOK.	skúmané	Pri kostole 3

Banská Štiavnica	KOSTOL S AREÁLOM	kameň	Moyzesova ul. 0
Banská Štiavnica	KOSTOL S AREÁLOM	Panna Mária	Moyzesova ul. 0
Banská Štiavnica	KOSTOL S AREÁLOM	r.k.sv.Anny	Moyzesova ul. 1
Banská Štiavnica	KÚRIA S AREÁLOM		Tóthova ul. 4
Banská Štiavnica	KÚRIA S AREÁLOM	solitér	Tóthova ul. 4
Banská Štiavnica	LÝCEUM A PAM.TAB.	ev.a.v.	Sv.Trojice nám. 16
Banská Štiavnica	LÝCEUM A PAM.TAB.	Petöfi S.	Sv.Trojice nám. 16
Banská Štiavnica	LÝCEUM A PAM.TAB.	Sládkovič A.	Sv.Trojice nám. 16
Banská Štiavnica	NÁDRŽ VODNÁ		Vodárenská ul. 0
Banská Štiavnica	NÁDRŽ VODNÁ		B.Štiav.do B.Belej 0
Banská Štiavnica	NÁDRŽ VODNÁ		Klinger 0
Banská Štiavnica	NÁDRŽ VODNÁ		Križovat.B.Š.-Hodruš 0
Banská Štiavnica	NÁDRŽ VODNÁ		Svah Sitna 0
Banská Štiavnica	NÁDRŽ VODNÁ	rezervoár pitnej vody	Do Vyhní 0
Banská Štiavnica	OPEVNENIE MESTSKÉ	vstupná	Hella J.K. ul. 4
Banská Štiavnica	OPEVNENIE MESTSKÉ	vstupná	Staré č.111/I 4
Banská Štiavnica	POMNÍK	Kmeť Andrej	Akademická ul. 0
Banská Štiavnica	PRACHÁREŇ	solitér	Na Maximilián šachtu ul. 10
Banská Štiavnica	RADNICA		Radničné nám. 1
Banská Štiavnica	ŠACHTA		Pri jazer.Klinger 0
Banská Štiavnica	SKLAD		Kammerhofská ul. 31
Banská Štiavnica	SOCHA	Immaculata	Radničné nám. 0
Banská Štiavnica	SOCHA	Pieta	Kammerhofská ul. 29
Banská Štiavnica	SOCHA	sv.Ján Nepomucký	Škultétyho ul. 4
Banská Štiavnica	SOCHA	sv.Ján Nepomucký	Starozámocká ul. 0
Banská Štiavnica	ŠTÔLŇA		Dolná ul. 0
Banská Štiavnica	ŠTÔLŇA		Kammerhofská ul. 0
Banská Štiavnica	ŠTÔLŇA		Podsítnianska-Šteful 93
Banská Štiavnica	ŠTÔLŇA		Rakytová ul. 0
Banská Štiavnica	ŠTÔLŇA		Štefultov-Podsítnian 0
Banská Štiavnica	ŠTÔLŇA		Urbánka F. ul. 93
Banská Štiavnica	STROJOVNÁ	solitér	Na Zigmund šachtu ul. 0
Banská Štiavnica	SÚSOŠIE NA STĽPE	sv.Trojica	Sv.Trojice nám. 0
Banská Štiavnica	SYNAGÓGA		Novozámocká ul. 5
Banská Štiavnica	TABUĽA PAMÄTNÁ	Göllnerová-Gwerková	Akademická ul. 11
Banská Štiavnica	TABUĽA PAMÄTNÁ	Trat' mládeže	Trate mládeže ul. 0
Banská Štiavnica	TABUĽA PAMÄTNÁ	Trat' mládeže	železničná stanica 0
Banská Štiavnica	TAVIAREŇ		Antolská ul. 27
Banská Štiavnica	TOVÁREŇ	na obuv	Mládežnícka ul. 14
Banská Štiavnica	TOVÁREŇ	solitér	Dolná ul. 18
Banská Štiavnica	TOVÁREŇ	tabaková	Tabaková ul. 1
Banská Štiavnica	VARTOVKA		Novozámocká ul. 22
Banská Štiavnica	VILA	solitér	Pod Červenou studňou ul. 14
Banská Štiavnica	VÝROBŇA BRYNDZE	solitér	Mládežnícka ul. 11
Banská Štiavnica	VÝROBŇA BRYNDZE	solitér	Mládežnícka ul. 13

Obec: Banská Belá			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Banská Belá	DOM ĽUDOVÝ	zrubový	Banská Belá 108
Banská Belá	KAPLNKA		Pri ceste v obci 0
Banská Belá	KOSTOL	r.k.P.M.Karmelskej	Banská Belá 292
Banská Belá	KOSTOL	r.k.sv.Jána Evanjelistu	Banská Belá 291
Banská Belá	NÁDRŽ VODNÁ		V ústí Halcian.dol. 0
Banská Belá	POMNÍK	padlí v SNP	Banská Belá 0
Banská Belá	ŠTÔLNĀ		Pri hradskej,km 31,6 0
Obec: Banský Studenec			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Banský Studenec	NÁDRŽ VODNÁ		Banský Studenec 0
Banský Studenec	NÁDRŽ VODNÁ		Banský Studenec 0
Banský Studenec	NÁDRŽ VODNÁ		Banský Studenec 0
Banský Studenec	ZVONICA		Banský Studenec 0
Banský Studenec	KOSTOL		Banský Studenec
Obec: Hodruša-Hámre			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Banská Hodruša	BUDOVA ADMINISTRATÍVNA	solitér	na SV okraji obce 0
Banská Hodruša	DOM BANÍCKY	kamenný	Oproti dedič.št.cis.Frant 0
Banská Hodruša	DOM ĽUDOVÝ	kameň	Banská Hodruša 626
Banská Hodruša	DOM ĽUDOVÝ	kameň	Banská Hodruša 630
Banská Hodruša	KLOPAČKA		Banská Hodruša 735
Banská Hodruša	KOSTOL	ev.a.v.	Horný koniec obce 647
Banská Hodruša	KOSTOL	k.sv.Mikuláša	Horný koniec obce 651
Banská Hodruša	KOSTOL	r.k.sv.Petra a Pavla	Cintorín 652
Banská Hodruša	NÁDRŽ VODNÁ		Banská Hodruša 0
Banská Hodruša	NÁDRŽ VODNÁ		Zelené údolie 0
Banská Hodruša	POMNÍK	padlí v SNP	Banská Hodruša 0
Banská Hodruša	SOCHA	Pieta	V obci 0
Banská Hodruša	SOCHA NA STĹPE	Panna Mária	Pri ZDŠ 0
Banská Hodruša	SOCHY	kalvária	Pri ceste 0
Banská Hodruša	ŠTÔLNĀ	dedičná	V strede obce 0
Dolné Hámre	ŠACHTA S AREÁLOM		Dolné Hámre 0
Dolné Hámre	ŠACHTA S AREÁLOM		Dolné Hámre 0
Dolné Hámre	ŠACHTA S AREÁLOM	ťažná	Dolné Hámre 0
Kopanice	KOSTOL	ev.a.v.	Kopanice 0
Banská Hodruša	DOM MEŠTIANSKY		Banská Hodruša 649

Obec: Svätý Anton			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Svätý Anton	KAŠTIEĽ S AREÁLOM		Pri kaštieli 0
Svätý Anton	KAŠTIEĽ S AREÁLOM		SUPC:293,292 0
Svätý Anton	KAŠTIEĽ S AREÁLOM		Svätý Anton 0
Svätý Anton	KAŠTIEĽ S AREÁLOM		Svätý Anton 0
Svätý Anton	KAŠTIEĽ S AREÁLOM		Svätý Anton 0
Svätý Anton	KAŠTIEĽ S AREÁLOM		Svätý Anton 0
Svätý Anton	KAŠTIEĽ S AREÁLOM	r.k.sv.Jána Nepomuckého	Pri kaštieli 0
Svätý Anton	KOSTOL A ZVONICA	murovaná	Pri kostole 0
Svätý Anton	KOSTOL A ZVONICA	r.k.sv.Antona Pustovníka	Svätý Anton 0
Svätý Anton	SOCHA	sv.Vendelín	Pri ceste 0
Svätý Anton	SÚŠOŠIE	sv.Trojica	Svätý Anton 0
Obec: Ilija			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Ilija	HRAD	ruina	Ilija 0
Ilija	KOSTOL	r.k.sv.Egídia	Ilija 148
Ilija	ROZHĽADŇA	turistická	Vrch Sitno-severná strana 0
Obec: Štiavnické Bane			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Štiavnické Bane	BANSKÝ ÚRAD	banská správa	Vindšachta 0
Štiavnické Bane	BANSKÝ ÚRAD	solitér	Nová Vindšachta 0
Štiavnické Bane	BANSKÝ ÚRAD	solitér	pri požiarnej zbrojnici 0
Štiavnické Bane	BUDOVA ADMINISTRATÍVNA		Vindšachta 0
Štiavnické Bane	DOM BANÍCKY	kamenný	Štiavnické Bane 0
Štiavnické Bane	DOM BANÍCKY	solitér	pod zvoničkou,nad kostol. 0
Štiavnické Bane	DOM BANÍCKY	solitér	Siglisberg 0
Štiavnické Bane	KAPLNKA	r.k.sv.Jána Nepomuckého	Vindšachta 82
Štiavnické Bane	KLÁŠTOR HIERONYMITÁNOV		Vindšachta 68
Štiavnické Bane	KLÁŠTOR HIERONYMITÁNOV	r.k.sv.Jozefa	Vindšachta 68
Štiavnické Bane	LEKÁREŇ	solitér	Vindšachta 0
Štiavnické Bane	NÁDRŽ VODNÁ		Richnava 0
Štiavnické Bane	NÁDRŽ VODNÁ		Richnava 0
Štiavnické Bane	NÁDRŽ VODNÁ		Rybníky 0
Štiavnické Bane	NÁDRŽ VODNÁ		Rybníky 0
Štiavnické Bane	NÁDRŽ VODNÁ		Rybníky 0
Štiavnické Bane	NÁDRŽ VODNÁ		Veterník 0
Štiavnické Bane	OPEVNENIE MESTSKÉ		Medzi Š.B.a Hor.Rov. 0
Štiavnické Bane	OPEVNENIE MESTSKÉ		Vindšachta 0
Štiavnické Bane	OPEVNENIE MESTSKÉ		Vindšachta 84
Štiavnické Bane	BANSKÝ ÚRAD a budova hospodárska	solitér	
Štiavnické Bane	SÚŠOŠIE NA STĹPE P.Márie		p.č.1048/2
Štiavnické Bane	SÚŠOŠIE NA STĹPE Immaculata		p.č.1443
Štiavnické Bane	ŠACHTA		Horná Roveň 0

Štiavnické Bane	ŠKOLA BANÍCKA A BUDOVA HOSP.	kameň,drevo	Siglisberg 0
Štiavnické Bane	ŠKOLA BANÍCKA A BUDOVA HOSP.	solitér	Siglisberg 0
Štiavnické Bane	SOCHA	sv.Vendelín	Siglisberg 0
Štiavnické Bane	ŠTÔLŇA		Richnava - Rybníky 0
Štiavnické Bane	ŠTÔLŇA S PORTÁLOM		Richnava - Rybníky 0
Štiavnické Bane	STROJOVNĀ	čerpadlo atmosférické	Smer Podsitnianska 263
Obec: Vyhne			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Vyhne	KOSTOL	r.k.sv.Michala	Nad obcou 0
Vyhne	KRÍŽE-SÚBOR	liatina	Cintorín 0
Vyhne	SOCHA	sv.Ján Krstiteľ	V strede 0
Vyhne	ŠTÔLŇA		Za obcou 0
Menšia časť katastra obce je v jadrovom území :			
Baďan, Beluj, Dekýš, Počúvadlo, Prenčov, Repište, Voznica			
NKP uvedené v zozname sa väčšinou nenachádzajú priamo v jadrovom území.			
Obec: Baďan			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Baďan	KOSTOL	ev.a.v.	Baďan 45
Obec: Beluj			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Beluj	KOSTOL	ev.a.v.	SZ časť obce,v zástavbe 0
Beluj	KOSTOL	r.k.sv.Vavrinca	Beluj 0
Obec: Dekýš			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Dekýš	DOM ĽUDOVÝ	kameň	Dekýš 35
Dekýš	HOSTINEC S VOZÁRŇOU	zájazdny	Stampoch 118
Obec: Počúvadlo			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Počúvadlo	DOM ĽUDOVÝ A BUDOVA HOSP.		Počúvadlo 31
Počúvadlo	DOM ĽUDOVÝ A BUDOVA HOSP.	kameň	Počúvadlo 31
Počúvadlo	HROB	padlí partizáni	Pri býv.mlyne 0
Počúvadlo	KOSTOL	ev.a.v.	Počúvadlo 0
Obec: Prenčov			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Prenčov	FARA S AREÁLOM		Prenčov 0
Prenčov	FARA S AREÁLOM	Kmeť Andrej	Prenčov 0
Prenčov	FARA S AREÁLOM	Kmeť Andrej	Prenčov 0
Prenčov	KAPLNKA		Pri ceste do Antola 0
Prenčov	KOSTOL	r.k.sv.Mikuláša	Prenčov 0
Prenčov	KRÍŽ	kameň	Pred r.k.farou 0

Prenčov	SOCHA	sv.Ján Nepomucký	Prenčov 0
Prenčov	SOCHY	kalvária	Prenčov 0
Prenčov	SÚSOŠIE	sv.Štefan,Panna Mária	Prenčov 0
Obec: Voznica			
Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov
Voznica	SOCHY	Kristus	Pred kaplnkou 0
Voznica	SOCHY	Panna Mária	Pred kaplnkou 0
Voznica	ŠTÔLŇA		1 km pred obcou 0

Banskoštiavnická kalvária

A.2. EVIDENCIA, SYSTEMATIZÁCIA A DISPONIBILITA KOMPLEXNÝCH DÁT A INFORMÁCIÍ O ÚZEMÍ A JEDNOTLIVÝCH CHRÁNENÝCH OBJEKTOCH

Definovanie spresneného predmetu ochrany v časti A.1. vytvorilo predpoklad k cielenému zberu a pasportizácii údajov.

Zber a pasportizácia údajov Lokality UNESCO sa zameral v tejto etape spracovania manažment plánu na územie jadrovej zóny.

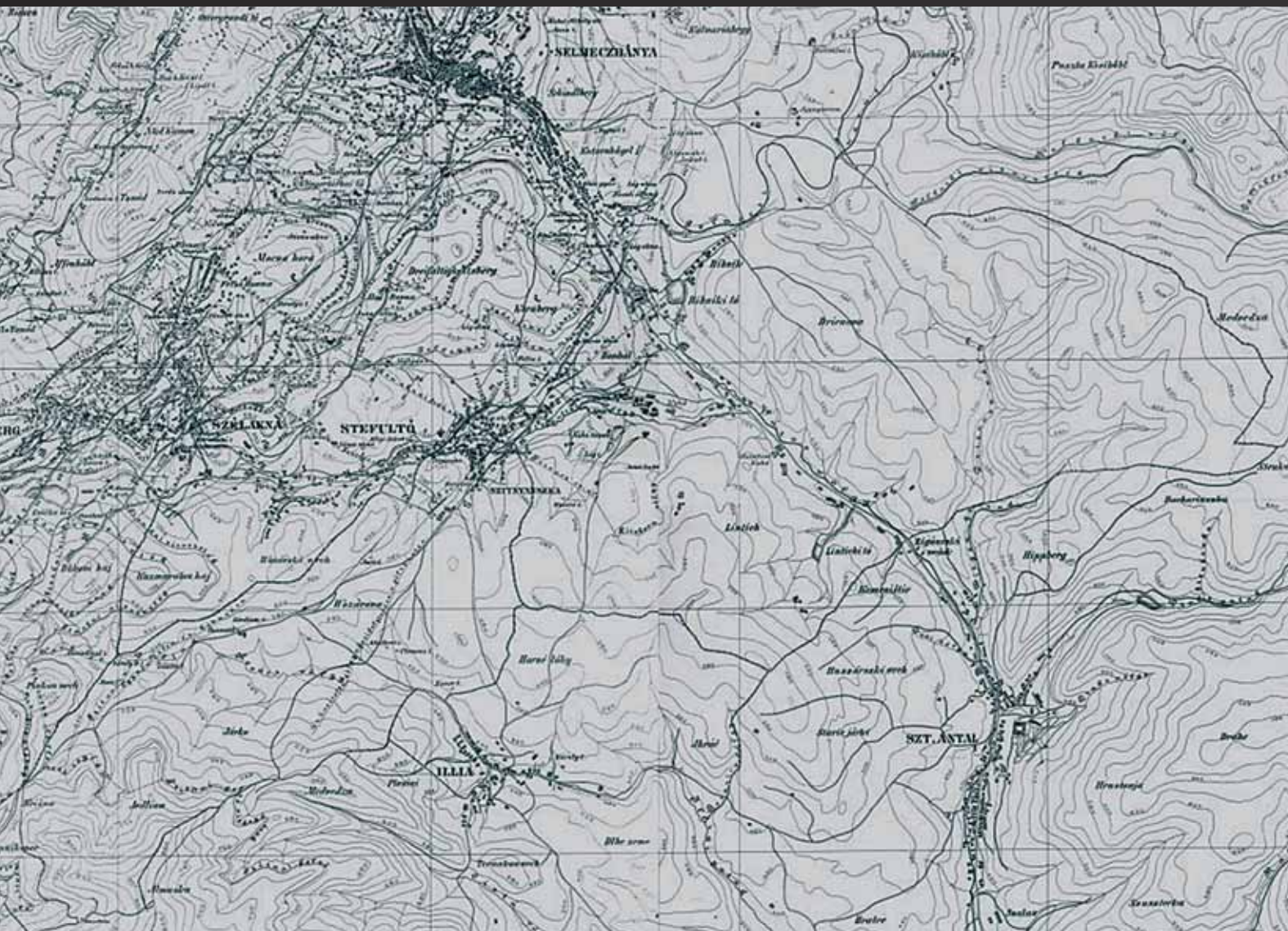
Zaujímavé údaje, po prvej systematizácii a základných analýzach logicky presahujú aj za hranicu jadrovej zóny do ochrannej zóny. (v prípade niektorých javov aj v dotyku za ochrannou zónou, napr. územie Štiavnického stratovulkánu, architektonicko – urbanistické znaky).

Je samozrejmé, že hranica jadrovej zóny netvorí hrubú čiaru, kde končí svet hodnôt prepojený s predmetom ochrany Lokality UNESCO. Výrazný prospech prinesie, keď zber, pasportizácia a vyhodnocovanie relevantných údajov v ďalších etapách realizácie manažovania Lokality UNESCO sa rozšíri aj na územie ochrannej zóny.

Určite to prinesie pozitívne podnety pre komplexné poznanie a využívanie výnimočných svetových hodnôt Lokality UNESCO. Niektoré analýzy spracované v 1.etape Manažment plánu dokazujú, už v súčasnom stave poznania, potrebu aktivít v tomto smere.

Ambíciou 1.etapy Manažment plánu je celostné ponímanie výnimočných svetových hodnôt Lokality UNESCO. Vzájomné prelínanie prírody a človeka je charakteristickou a osobitou črtou Lokality UNESCO, špeciálne v oblasti zmenenej prírody (sekundárna a terciálna krajina – napr. pretvorený reliéf následkom banskej činnosti, vodohospodársky systém jazier).

Realizácia celostné ponímania sa pretavila do zlúčenia informácií a základných analýz o nositeľoch kultúrnych a prírodných hodnôt. Úspešné výsledky zámeru podmienila výborná spolupráca s pracovníkmi rôznych odborných organizácií (PÚ, SAŽP, SBM, ŠÚBA, Správa CHKO ŠV).

Výrez mapy časti Banskej Štiavnice, Ilije, Sv. Anton, 1884 archív PÚ SR B. Štiavnica

A.2.1. KOMPLEXNÉ DÁTA A INFORMÁCIE O ÚZEMÍ - ÚZEMNO-PLÁNOVACIA DOKUMENTÁCIA, MAPOVÉ PODKLADY A INÉ RELEVANTNÉ PODKLADY

Územno - plánovacia a projektová dokumentácia

1. etapa manažment plánu sústredila svoju pozornosť na jadrové územie Lokality UNESCO . Viaceré zozbierané relevantné dokumentácie svojou územnou záväznosťou alebo územným informačným záberom však presahujú jadrové územie a v niektorých prípadoch aj ochranné územie.

Stav pokrytia územia Lokality UNESCO platnou ÚPD a ostatnými typmi rozvojových projektov (pre strategický rozvoj územia) je dobrým indikátorom stavu aktivít a koordinácie v spojitosti s predmetom ochrany Lokality UNESCO.

Vzhľadom na rozsah územia a presah spresneného predmetu ochrany Lokality UNESCO do viacerých oblastí (ochrana kultúrnych pamiatok a prírody, hospodárenie v krajine – lesníctvo, poľnohospodárstvo, banské a vodohospodárske činnosti, iné) bola v 1. etape manažment plánu pasportizovaná a analyzovaná dostupná časť dokumentácií.

I. ÚZEMNO - PLÁNOVACIE DOKUMENTÁCIE

Prehľad stavu ÚPD sídiel, ktoré majú celý kataster v jadrovom území Lokality UNESCO:
V jadrovom území sa nachádzajú aj obce, ktoré nedosahujú počet 2 000 obyvateľov. (v súčasnosti nie je podmienka spracovať ÚPD)

Banská Belá – 1 215 obyvateľov, nemá ÚPD

Banský Studenec – 476 obyvateľov
neplatná ÚPD z roku 1988, nie je aktualizovaná
Stavoprojekt B. Bystrica, riešitelia: V.Manik, A.Mikoviny,
ÚPD diponibilná v tlačenej podobe na Obecnom úrade Banský Studenec

Banská Štiavnica – 10 612 obyvateľov
platná ÚPD z roku 2006, doplnky 2008, 2009
AGS ateliér Prievidza
Hlavný riešiteľ: Ing. arch.G. Szalay,
ÚPD disponibilná v tlačenej podobe na Mestskom úrade Banská Štiavnica a v digitálnej podobe na www.banskastiavnica.sk

Hodruša - Hámre – 2285 obyvateľov
aktuálne rozpracovaná ÚPD, Zadanie je v schvaľovacom procese
riešitelia: Ing. arch. Krátky, Ing.arch. Čamajová
Návrh Zadania ÚPD je disponibilný na www.hodruša-hámre.sk

Ilija – 337 obyvateľov, nemá ÚPD
spracované PHSR

Svätý Anton – 1 162 obyvateľov
nemá ÚPD, obec plánuje zaobstaráť ÚPD

Štiavnické Bane – 815 obyvateľov
rozpracovaná ÚPD, aktuálne nepokračuje spracovávanie
schválený zadávací dokument spred cca 8 rokov
riešiteľ : Ing. arch. Sopirová

Vyhne – 1 320 obyvateľov
neplatná ÚPD 1989, nie je aktualizovaná
ÚPD diponibilná v tlačenej podobe na Obecnom úrade Vyhne

Prehľad stavu ÚPD obcí, ktoré časťou katastra zasahujú do jadrového územia lokality UNESCO:
Žiadna z týchto obcí nedosahuje počet 2 000 obyvateľov. (nie je podmienka spracovať ÚPD)

Badán - 220 obyvateľov nemá ÚPD

Beluj – 149 obyvateľov nemá ÚPD

Dekýš – 225 obyvateľov nemá ÚPD

Počúvadlo – 109 obyvateľov nemá ÚPD

Prenčov – 617 obyvateľov
Platná ÚPD z roku 2002, aktualizovaná 2006
Landurbia Banská Bystrica
Riešiteľ : Ing. arch. A. Supuka
ÚPD diponibilná v tlačenej podobe na Obecnom úrade Prenčov

Repište – 305 obyvateľov nemá ÚPD

Voznica – 647 obyvateľov nemá ÚPD

Prehľad ďalšej ÚPD vzťahujúcej sa na jadrové územie a ochranné územie lokality :

- Platný ÚPD VÚC Banskobystrický kraj z roku 1998, viaceré doplnky
URKEA Banská Bystrica
Hlavný riešiteľ: Ing. Arch. M. Chocholová
V súčasnosti je v schvaľovacom procese aktualizácia ÚPD VÚC BBSK, predpoklad schválenia (04 - 05 / 2010)
- Urbanistická štúdia okresu Žiar nad Hronom z roku 1996
AURA Banská Bystrica

II. OSTATNÉ ROZVOJOVÉ PROJEKTY A STRATEGICKÉ DOKUMENTY:

- **Banská Štiavnica a Štiavnické Bane. Krajinno-ekologický plán.**
(KEP – LANDEP) MŽP SR
EKOJET, s.r.o. priemyselná a krajinná ekológia. 2001
- **Modelové overenie metodického postupu ekologicky optimálneho využívania územia v rámci prieskumov a rozborov územného plánu obce Banská Štiavnica a Štiavnické Bane**
EKOJET, s.r.o. priemyselná a krajinná ekológia. 2002.
- **Miestny ÚSES pre katastrálne územia mesta Banská Štiavnica a obec Štiavnické Bane.**
Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica, stredisko URBION Bratislava. 2002.
- **RÚSES okresu Žiar nad Hronom**
Ekotrust, Banská Štiavnica 1992
- **PHSER Mesta Banská Štiavnica**
Ekotrust, Banská Štiavnica 2006
- **Zvýšenie kapacity regionálneho rozvoja a vypracovanie stratégie a priorít rozvoja regiónu Banská Štiavnica a jej okolia - Stratégia rozvoja regiónu Sitno**
VVMZ s.r.o. 2002
- **Podpora trvalo udržateľného turizmu v strednej a východnej Európe. Demonštračný model aplikovaný na prírodnom a kultúrnom dedičstve Banskej Štiavnice.**
E.T.E. Nemecko,
Jantárová cesta, Banská Štiavnica 2003-2004
- **Zásady ochrany Pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica – historické jadro a Kalvária**
Kvasnicová, Gregorová, Klaková a kol., PÚ SR december 2004
- **Zásady ochrany Pamiatkovej rezervácie Štiavnické Bane**
Lalková, Vošková, PÚ SR 1998, aktualizácia je v schvaľovacom procese
- **Zásady ochrany Pamiatkovej zóny Hodruša - Hámre**
Maršáľková a kol. PÚ SR, 2009, v schvaľovacom procese

Vyhodnotenie súladu rozvojových a strategických dokumentov s ochranou Lokality UNESCO :

Vo všeobecnosti sú dokumenty v základnom súlade s ochranou Lokality UNESCO. Nesúlad je so zámermi PHSER mesta Banská Štiavnica, kde je postulovaná snaha zrušiť Ochranné pásmo PR Banská Štiavnica a Kalvária.

Mapové podklady a iné relevantné podklady.

Pre potreby spracovania 1. etapy manažment plánu boli k dispozícii tieto mapové podklady:

- **Mapa jadrového a ochranného územia Lokality UNESCO** (formát . jpeg)
Spracovateľ : Pamiatkový úrad SR, 2007. Mapový podklad ÚGK Bratislava
- **Mapy ÚPD Banská Štiavnica** (formát.pdf)
AGS ateliér Prievidza, 2006, doplnky 2008, 2009
- **Mapy Zásady ochrany PR Banská Štiavnica PR Kalvária** (formát.pdf)
Pamiatkový úrad 2002
- **Mapa CHKO Štiavnické vrchy** (formát . pdf)
S - CHKO
- **Historické mapy, historická fotodokumentácia**
Pamiatkový úrad SR, pracovisko Banská Štiavnica,
Slovenské banské múzeum SBM, Banská Štiavnica
Štátny ústredný banský archív ŠÚBA, Banská Štiavnica

Schéma umiestnenia jadrového územia Lokality UNESCO v rámci banskobystrického samosprávneho kraja

A.2.2 ANALÝZA PLATNEJ ÚZEMNO – PLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE, NÁVRHY OPATRENÍ

Platné ÚPD vypracované pre územia súvisiace s jadrovým a ochranným územím Lokality UNESCO.

I. Vyhodnotenie ÚPN VÚC Banskobystrického kraja

I.a Lokalita UNESCO v rámci VÚC Banská Bystrica

Vyhlásením jadrového a ochranného územia Lokality UNESCO (ochranné územia je zhodné s územím Chránenej krajiny Štiavnické vrchy), sa na území Banskobystrického kraja vymedzilo územie, ktorého spoločné geologické, prírodné, montánne a urbanistické znaky, formované po stáročia v hodruško - štiavnickom banskom revíri podobným spôsobom, ktoré historicky súviseli okrem aglomerácie Banskej Štiavnice aj s územím Pohronia a okolo Krupiny.

Historicky vyformované územie sa v súčasnom územnom členení nachádza v rámci Banskobystrického kraja v nasledovných okresoch:

1. okres Banská Štiavnica (s centrom v Banskej Štiavnici – najmä jadrové územie a časť OP)
2. okres Krupina (s centrom v Krupine – časť OP)
3. okres Žarnovica (s centrom Žarnovica / Hodruša –Hámre – časť jadrového územia a časť OP)
4. okres Žiar nad Hronom (s centrami Žiar nad Hronom a Kremnica – časť OP)

I.b ÚPD VÚC Banskobystrický kraj (BBSK)

„Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia“ boli zapísané na Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO 11.12.1993.

Časť sídel v Lokalite UNESCO mala spracovanú ÚPN v 70.-80-tych rokoch 20.storočia. Po roku 1989 sa však výrazne zmenila spoločenská situácia a preto sa koncom 90-tych rokov 20.storočia väčšina ÚPN aktualizuje alebo vypracováva nanovo.

ÚPN VÚC BBSK

V Banskobystrickom kraji sa predpoklady pre systematické spracovávanie ÚPN VÚC začali koncom roku 1996, kedy bol spracovaný Priemet zámerov navrhovaných ÚHZ ÚPN VÚC okresov kraja (december 1996). Tento materiál už mohol syntetizovať poznatky, získané vývojom regiónu po roku 1989. Bol totiž spracovaný na základe ÚHZ jednotlivých dotknutých okresov – vrátane územia Lokality UNESCO. V tomto období sa začína tvoriť jednotný koncept VÚC, v rámci ktorého sa zistilo, že rozpory medzi jednotlivými sídlami sa prejavovali najmä v líniových javoch technickej infraštruktúry a dopravných vzťahov. Po schválení Návrhu riešenia ÚPN VÚC Banskobystrického kraja (október 1997) sa mohli začať vypracovávať jednotlivé ÚPN sídel, ktoré mali už spoločné východiská.

V roku 2009 boli vypracované v rámci ÚPN VÚC Banskobystrického kraja Zmeny a doplnky a Závazná časť ÚPN VÚC Banskobystrický kraj (URBION Bratislava) 2009, ktoré sú v súčasnosti v schvaľovacom procese.

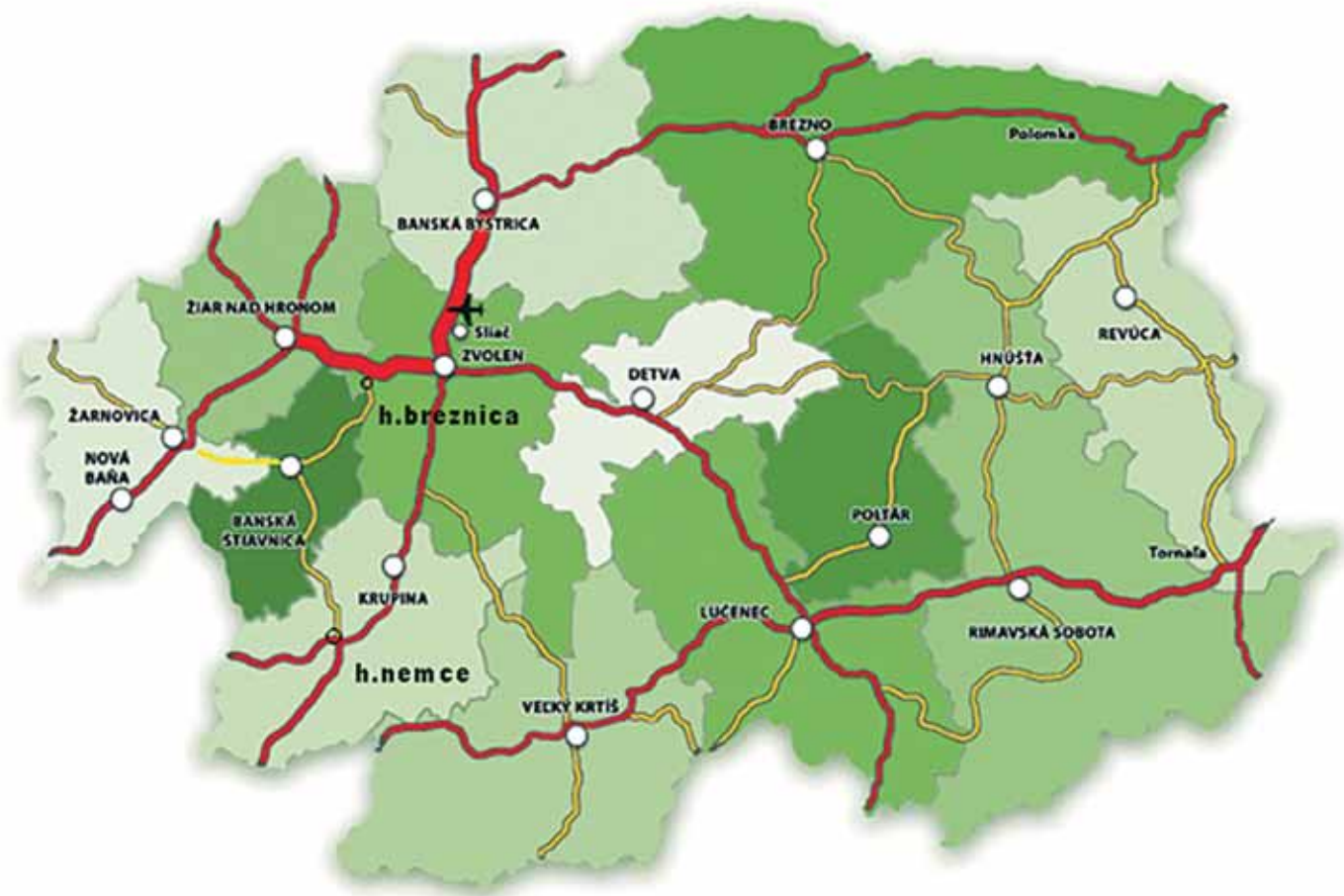

Schéma rozvoja infraštruktúry dopravného napojenia Banskej Štiavnice ÚPD VÚC BBSK

Schéma rozvoja infraštruktúry dopravného napojenia Banskej Štiavnice ÚPD VÚC BBSK

I.c Vyhodnotenie ÚPD VÚC BBSK vo vzťahu ku jadrovému územiu UNESCO a jeho OP.

Banskobystrický kraj má v rámci Slovenska najväčšiu rozlohu (9 445km²) a najmenší počet obyvateľstva (664 000) (rok 1997). Dôvodom tohto stavu je konfigurácia terénu, veľká rozloha lesov a poľnohospodárskej pôdy. Územie patrí povodiam riek Hrona, Iľľa a Slanej. V rámci kraja sa nachádza viacero historicky vyformovaných priestorov, ktoré tvoria nosnú kosť v navrhovanej štruktúre osídlenia. Vo vzťahu k územiu UNESCO môžeme hovoriť o priestoroch miest Banská Štiavnica a čiastočne aj Krupina. Hospodárstvo v tejto oblasti je zamerané najmä na výrobné odvetvia (strojársky, drevársky, chemický, farmaceutický priemysel ťažba a spracovanie dreva, povrchová a podpovrchová ťažba nerastných surovín, hutníctvo, ťažba a spracovanie magnezitu...). Pri rozvoji hospodárstva sa počíta najmä s využitím jestvujúcich priemyselných areálov. Pri rozvoji poľnohospodárstva je prioritné využívanie poľnohospodárstva v ekologicky vyváženom prostredí. V lokalite je podporovaný cestovný ruch. Za hlavný problém je považovaný nerovnomerný dosiahnutý stupeň rozvoja v jednotlivých okresoch.

I.d Konceptia sídelnej štruktúry okresov

V rámci koncepcie územného rozvoja Slovenska II (návrh) majú sídelné štruktúry, nachádzajúce sa v území UNESCO nasledovnú hierarchizáciu

- ťažisko nadregionálneho významu – žiarsko-žarnovická SŠ
- ťažiská regionálneho významu – banskoštiavnická SŠ
žarnovicko-novobanská SŠ

Za hlavné rozvojové osi sú v rámci územia UNESCO sú považované

- pohronska sídelná rozvojová os (Žarnovica, Žiar nad Hronom...)
- krupinská sídelná rozvojová os (Zvolen, Krupina...)

V rámci jadrového územia Lokality UNESCO sa nenachádzajú žiadne rozvojové osi. Cez územie prechádza iba vedľajšia rozvojová os, smerom na Šahy, na ktorej sa nachádzajú obce Svätý Anton a Prenčöv. Rozvoj ostatných sídel ja založený na krajinnom a ľudskom potenciáli územia.

V Záväzných regulatívoch sa v oblasti usporiadania územia, osídlenia a rozvoja sídelnej štruktúry počíta s podporou banskoštiavnického osídlenia ako ťažiska tretej úrovne. Banská Štiavnica je chápaná ako pól územného rozvoja s najväčším ľudským, technickým aj kultúrnym potenciálom. Doplnkovými pólmi sú Sv. Anton, Banská Belá, Štiavnické Bane, Hodruša-Hámre a Prenčöv. Malé sídla sa na rozvoji podieľajú sprostredkovane (pracovné sily, kooperácia, poľnohospodárske výrobky...)

I.d Záväzné regulatívy ÚPN VÚC BB kraj vo vzťahu k územiu UNESCO

Všetky záväzné regulatívy sú formulované tak, aby bol zabezpečený optimálny chod (ochrana a primeraný rozvoj) hodnotného územia. Oproti opatreniam na ochranu a záchranu sú navrhnuté aj nové rozvojové zásahy, súvisiace najmä s odstránením rozporov medzi jednotlivými sídlami, prejavujúcich sa najmä v líniových javoch technickej infraštruktúry a dopravných vzťahov.

Na úrovni koordinačných opatrení boli definované:

- podmienky hospodárskeho rastu vo vzťahu ku limitom v rámci chráneného územia
- usmerňovanie cestovného ruchu v súlade s Regionalizáciou CR SR
- odporúčania pre vypracovanie Generelu cestovného ruchu BB kraja
- miesta pre vytvorenie turistických centier (Banská Štiavnica, strediská pri vode, pri termálnych kúpeľoch.)
- vytváranie turistických trás, geoparkov
- podmienky pre rozvoj špecifickej vybavenosti centier cestovného ruchu medzinárodného a národného významu
- podmienky pre zohľadňovanie ekologických aspektov, ochrany prírody a pôdneho fondu

- podmienky pre ochranu a prezentáciu kultúrneho dedičstva (v oblasti montánnej činnosti, evidovaných, známych aj predpokladaných archeologických nálezísk, mestských a predmestských sídel, liečebných areálov, sídel šľachty, parkov, kalvárií, ľudovej architektúry...)
- podporovať spracovanie pasportizácie kultúrno - historických štruktúr a vypracovať management ich ochrany a prezentácie
- vytvoriť predpoklady pre rozvoj a dostupnosť stredných a vysokých škôl
- vytvoriť predpoklady pre rozvoj kúpeľníctva
- v mestách vytvoriť predpoklady pre vznik zariadení vyššej kultúrnej vybavenosti

Na úrovni odstránenia negatívnych stránok na líniových javoch dopravnej a technickej infraštruktúry boli navrhnuté :

V oblasti rozvoja nadradenej dopravnej štruktúry

- rekonštrukcia a vybudovanie cesty II/525 v úseku Hontianske Nemce I/65 -Banská Štiavnica – Hronská Breznica I/50 – R1 s obchvatom mesta Banská Štiavnica a preradiť ju do siete ciest I.triedy ako cestu I/51
- rekonštruovať cesty III/065 018 a III/065 017 v úseku Žarnovica I/65-Hodruša –Hámre – Banská Štiavnica II/525 pre napojenie okresného mesta Banská Štiavnica na rýchlostnú komunikáciu R1 a spojenie s okresným mestom Žarnovica

V oblasti návrhu opatrení na ochranu územia pred povodňami

- úprava Vyhnianskeho potoka v Bzenici
- ochranné opatrenie toku Štiavnica vo Sv. Antone
- rekonštrukcia Banskoštiavnických jazier, II etapa
- ochranné opatrenia na toku Jesenica v Kozelníku
- úprava toku Teplá v Sklených Tepliciach

V oblasti zásobovania pitnou vodou

- priviesť verejný vodovod do obcí Beluj, Počúvadlo
- rekonštrukcia prívodu PSV a výstavba distribučného vodojemu v Banskej Štiavnici

V oblasti odvádzania a zneškodňovania odpadových vôd

- vybudovanie kanalizácie v Hodruša-Hámre
- vybudovanie kanalizácie a ČOV v Bzenici
- vybudovanie kanalizácie a ČOV vo Vyhniach

Na úrovni rozvojových plôch vo väzbe na Lokalitu UNESCO, počítajúcich s novou výstavbou boli navrhnuté:

V okrese Banská Štiavnica sa za územné rezervy rozvoja považujú

- západná rozvojová os (Štiavnické Bane)
- južná rozvojová os (Sv.Anton)
- S-V rozvojová os (Banská Belá pri zachovaní arboréta Kysihýbeľ)

V okrese Žarnovica sa za územné rezervy rozvoja považujú

- územné rezervy v rámci Hodruša-Hámre

V okrese Žiar nad Hronom sa za územné rezervy rozvoja považujú

- územné rezervy v rámci medzi Žiarom nad Hronom a Sklenými Teplicami

Možnosť rozvoja je definovaná ako intenzifikácia a revitalizácia už existujúcich častí urbanizovaného územia.

II. Vyhodnotenie ÚPN sídel jadrového územia UNESCO

II.a ÚPD Mesta Banská Štiavnica

Koncepcia ÚPD Mesta Banská Štiavnica vychádza z vyššieho stupňa územnoplánovacej dokumentácie – Územný plán VÚC Banskobystrického kraja (URKEA,1998). Závazná časť zmien a doplnkov 2004, schválená VZN Banskobystrického správneho kraja 4/2004, ktoré nadobudlo účinnosť 21.1.2005.

ÚPD mesta rieši územie vymedzené hranicami katastrálneho územia Banskej Štiavnice a Banky. Koncepcia je postavená aj na prehodení ÚPD, ktoré sa pre mesto vypracovávali v 50-tych a 70-tych rokoch 20.storočia.

II.b Východiská konceptu ÚPD Mesta Banská Štiavnica

Koncepcia ÚPD mesta zohľadňuje v zmysle hore uvedeného nasledovné východiská :

- potreba začlenenia Banskej Štiavnice do Pohronskej rozvojovej osi (prekategorizovanie cesty III/065 018 – III/065 017 Žarnovica – Banská Štiavnica do cestnej siete II, doplniť cestnú sieť o cestu II/525 cez Kysihýbeľ z Banskej Belej do Banskej Štiavnice pri železnici a a plánovanej autobusovej stanici)
- potreba rozvíjať rozvojové osi územia BŠ
- útlmom banskej činnosti a ťažby nerastných surovín sa vytvárajú predpoklady pre postupnú revitalizáciu prírodného prostredia, s čím následne súvisí v tomto atraktívnom území rozvoj turistického ruchu
- optimalizácia využitia územia z hľadiska lokalizácie funkcií na nových rozvojových plochách s cieľom kompaktného využitia územia mesta.

Z týchto predpokladov vyplýva aj navrhovaná koncepcia dopravných systémov.

II.c Vytipovanie regulatívov ÚPD mesta BŠ, ktoré treba skoordinať so Zásadami ochrany Pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica historické jadro a Kalvária.

Návrh regulatívov ÚPD mesta v podstate zohľadňuje všetky požiadavky na rehabilitáciu územia s vysokými nárokmi na zachovanie autenticity a integrity. V niektorých prípadoch sú však požiadavky na intenzitu rehabilitácie tak voči Závazným regulatívom ÚPN VÚC BBK, ako aj schváleným Zásadám ochrany Pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica a Kalvária neadekvátne . Prejavilo sa to v niektorých prípadoch pri formulovaní funkčného využitia územia, návrhu zastavania rezervných plôch a pri návrhu verejného dopravného a technického vybavenia.

Z hľadiska funkčného využitia územia, zameraného predovšetkým na rozvoj turizmu je treba upresniť, že na území Lokality UNESCO sa jedná predovšetkým o kultúrny udržateľný turizmus (poznávací, kúpeľný, kultúrno-spoločenský, zameraný na pestovanie tradícií...). Preto niektoré navrhované typy rekreačnej funkcie, rozvíjajúce adrenalínové športy (Klinger), alebo cyklokrosový areál (Šobov) nepovažujeme za vhodné.

Mieru návštevnosti turistov je tiež potrebné regulovať, ÚPD nerieši túto problematiku.

Veľmi citlivo treba pristupovať ku spôsobu zastavovania rezervných plôch na území centra Pamiatkovej rezervácie. V ÚPD bol na niektorých parcelách navrhnutý nevhodný vysoký koeficient zastavanosti, ktorý neumožňuje zachovať typický spôsob krídlovej historickej zástavby s vnútorným dvorom ale naopak, dovoľuje v zásade plošné zastavanie prelúk v najcennejšej časti PR. V tejto súvislosti je za najväčší problém považovaný zámer výstavby objektu pre prechodné ubytovanie s dvojúrovňovým parkoviskom s kapacitou 100 miest na archeologickom nálezisku NKP dominikánskeho kláštora (koeficient zastavanosti parcely bol navrhnutý 0,9).

Banská Štiavnica, vodná nádrž Červená studňa, v jej tesnej blízkosti sa navrhuje výstavba podľa ÚPD Mesta Banská Štiavnica

Z hľadiska návrhu zastavania rezervných plôch treba dbať na to, aby nová výstavba neznehodnotila integritu územných súvislostí, tvoriacich genius loci historickej kultúrnej krajiny. Je preto dôležité zohľadňovať vizuálne uplatňovanie novej zástavby v siluete údolného mesta, prejavujúce sa na pozadí prírodnej scenérie okolitých svahov. Tento charakteristický znak je ohrozený pri plánovanej zástavbe v rámci Štefultova (najmä v časti, zasahujúcej za chránenú vizuálnu hranu Pamiatkovej rezervácie Banskej Štiavnice), ako aj pri zástavbe rodinných domov na úpätí kopca Kalvárie, ktorá je v Zásadách ochrany PR určená na dožitie (potreba očistenia podnože areálu Kalvárie, komponovaného do krajinného prostredia) zatiaľ čo v ÚPD sa počíta s doplnením nezastavaných častí na ucelenú stavebnú podnož. Podobný problém predstavuje aj predimenzovaná intenzita rekreačnej funkcie (a jej zodpovedajúci disponibilný objem) plánovaného rekreačného zariadenia pod Paradajsom (vodná nádrž Červená studňa).

Z hľadiska návrhu verejného dopravného a technického vybavenia je potrebné vychádzať z poznania, že pre všetky cesty banskoštiavnického regiónu sú charakteristické ich smerové a výškové parametre zodpovedajúce horskému prostrediu. Pre riešenie dopravy nebol prevedený žiadny dopravný prieskum, preto je návrh dopravného riešenia ÚPD iba rámcový.

Špeciálne, z hľadiska návrhu dynamickej dopravy je potrebné prehodnotiť návrh obslužných (skľudnených) komunikácií v oblasti baníckej zástavby. Dopravné riešenie tu nielen nezodpovedá terénym možnostiam reliéfu, ale narušilo by výrazne chrakter urbanistickej štruktúry .

Je potrebné vykonať aj prieskum zaniknutých historických komunikácií a tie, ktoré je možné – obnoviť (napr. zaniknutá časť pútnej cesty na Kalváriu z historického jadra), treba tiež doriešiť návrh cyklotrás .

Z hľadiska návrhu statickej dopravy sa javí ako úplne nevhodné umiestnenie dvojúrovňového parkoviska s kapacitou 100 miest na archeologickom nálezisku NKP dominikánskeho kláštora.

II. ÚPD ostatných sídiel v jadrovom území Lokality UNESCO

Ostatné sídla sú obce.

Len obec Hodruša - Hámre má nad 2 000 obyvateľov.

Žiadna obec nemá platný územný plán, okrem obce Prenčov, ktorá však zasahuje do jadrového územia lokality UNESCO len malou časťou svojho katastra.

Vzhľadom na rôznorodý stav ÚPD obcí a neschválené etapy sa odporúča spracovať analýzu rozpracovaných ÚPD v 2. etape spracovania manažment plánu, prípadne doplniť analýzu aj o neplatné ÚPD obcí Banský Studenec a Vyhne.

Aktuálny stav rozpracovania ÚPD obcí 03/2010:

Hodruša - Hámre

aktuálne rozpracovaná ÚPD, Zadanie je v schvaľovacom procese

Štiavnické Bane

rozpracovaná ÚPD, aktuálne nepokračuje spracovávanie

Prenčov

Platná ÚPD z roku 2002, aktualizovaná 2006

Ostatné obce nemajú ani začatú ÚPD, zámer mať ÚPD má obec Svätý Anton.

III. KOMPATIBILITA SPRACOVANÝCH KONCEPČNÝCH MATERIÁLOV

(ÚPD VÚC BBSK, ÚPD sídla BŠ, Zásady ochrany PR Banská Štiavnica a Kalvária, Zásady ochrany PR Štiavnické Bane, Zásady ochrany PZ Banská Hodruša)

III.a ÚPD VÚC BBSK

Materiál bol spracovávaný od roku 1997. Jeho aktualizácie a následné vypracovanie a schválenie Záväznej časti (2009) zohľadňuje všetky požiadavky na adekvátnu ochranu a prezentáciu hodnôt územia UNESCO (jadrového územia aj OP)

III.b ÚPD sídla Banská Štiavnica

Materiál vychádza z konceptu ÚPD VÚC BBSK. Rozpracováva ho na podmienky Banskej Štiavnice, zohľadňujúc všeobecne aj požiadavky Zásad ochrany pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica.

V sporných bodoch (v prípadoch, kde by v dôsledku návrhu mohlo prísť k narušeniu autenticity a integrity územia) je potrebné aj v zmysle spracovaných Zásad...a metodiky materiálu „Spracovanie správ o stave a zachovaní pamiatkových hodnôt území svetového dedičstva „ - **prehodnotiť aj v schválenom ÚPD sídla niektoré problémové okruhy, medzi ktoré patria - doprava, vizuálna exponovanosť novo navrhovanej zástavby v kontakte s PR a predimenzovaná alebo neadekvátna požiadavka na typ aktivít v rámci turistického ruchu .**

K objektívnemu prehodnoteniu môže prísť až na základe odborných analýz jednotlivých spomínaných problémov (napr. dopravný prieskum, štúdia dopravného riešenia, štatistiky návštevnosti a pod, a ich spätného prehodnotenia)

III.c Zásady ochrany Pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica – historické jadro a Kalvária

Zásady pamiatkovej ochrany pre Pamiatkovú rezerváciu Banská Štiavnica sa spracovávajú od 80-tych rokov 20.-teho storočia. Spoznávaním územia sa postupne špešňoval rozsah predmetu ochrany. Pamiatková rezervácia sa rozšírila o Ochranné pásmo.

Súčasnne platné Zásady ochrany Pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica – historické jadro a Kalvária (Kvasnicová, Gregorová, Klaková a kol.), december 2004 boli spracované podľa „Usmernenia Pamiatkového úradu SR k spracovaniu výskumnej dokumentácie pamiatkových území“, 2004.

Metodika spracovania Zásad je kompatibilná s metodikou PÚ SR „Spracovanie správ o stave zachovania pamiatkových hodnôt území svetového dedičstva „

Prínosom pre ich uplatňovaní by bolo spracovanie materiálu s doplnením obrazovej dokumentácie pre potreby práce stavebného úradu v Banskej Štiavnici.

III.c Zásady ochrany Pamiatkovej rezervácie Štiavnické Bane

Zásady boli spracované v roku 1998, v súčasnosti prebieha schvaľovací proces ich aktualizovanej verzie. Táto verzia nebola disponibilná.

Zhodnotenie zásad je navrhované pre 2.etapu manžment plánu

III.c Zásady ochrany Pamiatkovej zóny Hodruša – Hámre

Zásady boli spracovávané v rokoch 2005–9, v súčasnosti prebieha schvaľovací proces.

Zásady boli disponibilné a ich obsahová kvalita je v súlade s požiadavkami na ochranu autenticity a integrity Lokality UNESCO.

IV. Závery

Koncepčné dielčie materiály, spracované pre sídla a samotné územie UNESCO po roku 1997 sú v zásade kompatibilné.

Aj napriek tejto skutočnosti momentálna absencia platnej ÚPD väčšiny sídiel v rámci jadrového územia Lokality UNESCO vedie k úvahám vypracovať ÚPD na celé jadrové územie Lokality UNESCO. Vypracovanie ÚPD môže byť v alternatívach A,B :

A - spoločné ÚPD pre jadrové územie ako územný celok

Tomuto kroku musí určite predchádzať vyhlásenie jadrového územia UNESCO za Pamiatkovú zónu, čím by sa vytvoril aj legislatívny predpoklad pre komplexnejšie opatrenia na cennom území.

B - spracovať ÚPD jednotlivých obcí v časovo a obsahovo koordinované

V prípade, že by nebolo možné vypracovať ÚPN celého územia, je potrebné urýchlene vytvoriť mechanizmus na koordináciu spracovávania príslušných ÚPN jednotlivých sídiel v rámci celého jadrového územia UNESCO.

Všetky nové intervencie do lokality UNESCO musia byť realizované v zmysle zadaných podmienok ochrany územia, ktoré by mali byť výstupom novo spracovaného materiálu - Zásad ochrany Lokality UNESCO pre navrhovanú Pamiatkovú zónu Lokality UNESCO.

Je dôležité koncepčne riešiť problematiku ÚPD Lokality UNESCO, vzhľadom na komplikovaný administratívny rámec – viacero okresov a sídiel v území.

Svätý Anton, príklad nevhodnej novej zástavby centre obce, pohľad od kaštieľa

A.2.3. UMIESTNENIE CHRÁNENÝCH OBJEKTŮ

V rámci spresňovania predmetu ochrany Lokality UNESCO sa komplexne pasportizovala oblasť geológie, živej prírody, baníctva a spracovania rúd, architektúry a urbanizmu v jadrovom území s tým, že pozornosť sa sústredila aj na doteraz zákonmi nechránené objekty/územia (s potenciálom budúcej ochrany).

Pasportizácia bola koncipovaná aj s cieľom vytvorenia informačnej databázy všetkých objektov/ území podľa katastrov jednotlivých obcí. Pre uplatnenie mechanizmov manažment plánu je to jeden z nástrojov pre účinnejšie uplatnenie kompetencií miestnych samospráv a zapojenie obyvateľov do spoznávania a ochrany nositeľov hodnôt dedičstva vo vlastnej obci.

Sumár zákonmi chránených i doteraz nechránených objektov/území sa nachádza rozmiestnený v rôznej miere koncentrácie na celom jadrovom území Lokality UNESCO.

Obce, ktoré sú plošne v plnom rozsahu v jadrovom území majú veľké rozdiely v počte jednotlivých druhov objektov/území. Vyplýva to zo špecifického charakteru obcí (historická príčina vzniku obce – napríklad najviac pamiatok viazaných na baníctvo je v B. Štiavnici, Hodruši – Hámroch, Štiavnických Baniach)

Mapové vyjadrenie umiestnenia podľa katastrov obcí je prílohe.

A.2.4. KOMPLEXNÉ DÁTA O OBJEKTOCH - ZAMERANIA, UMELECKO - HISTORICKÉ VÝSKUMY, TECHNICKÉ PRIESKUMY A FOTODOKUMENTÁCIA A INÉ

V rámci stavebnej činnosti v území (nová výstavba, obnova NKP) boli spracované ostatné typy projektových dokumentácií pre povoľovacie procesy (územné rozhodnutie, stavebné povolenie). 1.etapa manažment plánu, vzhľadom na rozsiahlosť územia nerieši pasportizáciu a analýzu tohto typu PD.

Databáza spracovaných PD je súčasťou archivácie v rámci PÚ Banská Štiavnica a kompetentných stavebných úradov (SÚ Banská Štiavnica, SÚ spoločný pre obce okresu Banská Štiavnica so sídlom vo Sv. Antone – 14 obcí Baďan, Banská Belá, Banský Studenec, Beluj, Dekýš, Ilija, Kozelník, Močiar, Počúvadlo, Podhorie, Prenčov, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Vysoká)

Špecifická databáza týkajúca sa chránených objektov (NKP) - zamerania, umelecko - historické výskumy, technické prieskumy a fotodokumentácia a iné podklady je predmetom archivovania PÚ Banská Štiavnica, Bratislava.

V rámci ochrany prírody existuje **informačná databáza a dokumentácia o objektoch ochrany** v rámci ŠOPSR - CHKO Banská Štiavnica.

V rámci pôsobenia SAŽP sa takisto nachádza databáza týkajúca sa ochrany životného prostredia a krajiny. Špecificky v rámci pracoviska v Banskej Štiavnici je databáza geotopov.

Databázy kompetentných úradov a odborných organizácií ochrany prírody a životného prostredia nie sú komplexne digitalizované a dostupné pre potreby informačnej bázy o Lokality UNESCO.

Banská Štiavnica, banícky dom, Horná ružová ulica

A.3. PROJEKT KOMPLEXNÉHO DIGITALIZOVANÉHO DÁTOVÉHO SYSTÉMU VYUŽÍVANÉHO PRE POTREBY RIADENIA OCHRANY HODNÔT LOKALITY UNESCO JEJ UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA, NÁVRHY OPATRENÍ (PÁLKA)

Pri príprave Projektu komplexného digitalizovaného dátového systému (ďalej len PKDDS) sme pristúpili k získaniu kvalitatívnych a kvantitatívnych typov analýz. Pre získanie dát kvalitatívneho charakteru boli v príprave výstupov použité štandardné metódy.

Kvalitatívne analýzy vychádzajú najmä zo spracovania dát, ktorých zber prebiehal v období október 2009 – marec 2010, a to najmä formou sekundárneho výskumu a aj čiastočne primárneho výskumu (organizačno-riadiaca schéma, vzdelávanie)

Metóda sekundárneho výskumu sa týkala všetkých dostupných materiálov o predmetnej Lokalite UNESCO Banská Štiavnica . Jednalo sa najmä o vyhodnotenia rôznych dokumentov pamäťových a fondových inštitúcií ako aj iných subjektov, ktoré sú situované priamo v lokalite a informujú na webových stránkach daných inštitúcií, napr. www.banskastiavnica.sk, www.muzeumbs.sk, www.msa.sk, www.banskastiavnica.org a tiež na stránkach organizácií v gescii viacerých ministerstiev - Ministerstvo životného prostredia SR, Ministerstvo kultúry SR, ako napríklad www.pamiatky.sk.

Riešenie celkovej problematiky ochrany Lokality UNESCO v rámci práce na 1. etape manažment plánu narážalo na absenciu komplexných informácií. Dostupné podklady sú spracované rôznymi subjektmi a rôznou metodikou. (napr. PÚ SR, ŠOPSR, SAŽP a iné) . Subjekty ochrany pamiatok a prírody na problematike Lokality UNESCO priamo nespolupracujú.

Nedostatkom je rôzna kvalita formálneho spracovania podkladov a ich kompatibilita. Len časť materiálov je spracovaná v digitálnej podobe. Mapové podklady (GIS) na celé územie neboli právne dostupné (napr. GIS vrstvy má k dispozícii SAŽP, ktoré ich využíva k zakresľovaniu geotopov, v tejto fáze prác ich nemohli poskytnúť)

Časť objektov/území má výborne spracovanú presnú lokalizáciu podľa súradníc a sú zavedené do digitálnych mapových podkladov (GIS) . Napr. podklady spracované v rámci prípravy štiavnického geoparku (SAŽP, pracovisko Banská Štiavnica).

Objekty/územia chránené podľa Pamiatkového zákona majú nízku mieru spracovania územných informácií digitálnej forme . Dostupné sú mapy PR Banská Štiavnica a PR Kalvária (v rámci spracovaných Zásad ochrany PR a ÚPD BŠ).

Po skončení a vyhodnotení analýz sme dospeli k záveru, že neexistujú v dostatočnej miere spracované dáta sprístupnené on-line, ktoré by sa týkali danej lokality. Dáta sú, no nie k dispozícii v potrebnom objeme, či už pre turistov, alebo zamestnancov štátnej a verejnej správy, ktorí by ich potrebovali.

A.3.1. DIGITALIZÁCIA EXISTUJÚCICH DÁT, NÁVRHY OPATRENÍ

Digitalizáciou rozumieme prevod informácií z analógového tvaru do číslicového tvaru. Ide o proces konverzie dát do digitálneho formátu na spracovanie cez počítač. V informačných systémoch digitalizácia obvyčajne znamená konverziu tlačeneho textu alebo obrazov (fotografií, ilustrácií, máp a podobne) do binárnych kódov, ktoré používajú skenovacie prístroje tak, že umožňujú, aby bol výsledok zobrazený na obrazovke počítača. Digitalizácia dokumentov (napr. historických knižných fondov, ap.) slúži na vytvorenie digitálnych „kópií“, ktoré umožňujú prístup k ich obsahu širokej verejnosti, a zároveň nedochádza k poškodeniu originálu. (<http://www.infolib.sk/index/podstranka.php?id=1299>)

Účelom digitalizácie je predovšetkým:

1. uchovávanie a dlhodobá archivácia údajov
2. sprístupnenie údajov (dokumentov) širokej verejnosti, najmä na účely vzdelávania, cestovného ruchu, obsahového priemyslu, ap.

Digitalizáciou môžu byť sprístupnené informácie, ktoré boli sú teraz dostupné len vybranej skupine odborníkov. Medzi výhody sprístupnenia údajov (dokumentov) digitalizáciou patria:

- digitálne dokumenty môže ktokoľvek, kedykoľvek prehľadávať rýchlo, nezávisle a komplexne z akéhokoľvek miesta cez počítačovú sieť;
- ušetrí sa čas zamestnancov zodpovedaním najčastejšie kladených otázok na webe;
- digitálne obrazy a ďalší obsah sa elektronicky môžu vylepšovať tak, aby sa dali prezerat alebo inakšie sprístupňovať a mohli byť lepšie zobrazené a čitateľné, počuteľné a pod.;
- digitalizácia zvyšuje využívanie dokumentov;
- digitalizácia napomáha vzdelávaniu a bádaniu tak, že digitálne materiály ako aj vzácne a ťažko dostupné digitalizované materiály sú použiteľné v školách priamo vo vzdelávacom procese;
- digitalizácia spojená s OCR umožňuje uskutočňovať plnotextové vyhľadávanie (napr. historické noviny a časopisy, projekt digitalizácie diplomových prác a dizertácií a pod.);
- digitalizácia umožňuje počúvať/prezerat zdigitalizované zvukové nahrávky a videozáznamy;
- digitalizáciou a vylepšením kvality sa sprístupní obsah záznamov na nosičoch, ktoré nie sú prezerateľné/prehrávateľné pomocou bežných zariadení (mikrofilmy, negatívy atď.);
- digitalizácia umožňuje kvalitnejšiu intelektuálnu kontrolu cez tvorbu nových vyhľadávacích pomôcok, väzieb na bibliografické záznamy a vývoj indexov (registrov) a iných nástrojov;
- digitalizácia umožňuje lepšie a obohatené využívanie materiálov cez široký prieskum, cez manipulácie s obrazmi a textom a skúmanie digitálnych obrazov v nových kontextoch;
- digitalizáciou je možné dosiahnuť kvalitnejšie využívanie zbierok cez zlepšenú kvalitu obrazu (napríklad zlepšená čitateľnosť vyblednutých alebo poškvrnených dokumentov);
- digitalizácia umožňuje vytvárať „virtuálne zbierky“ na základe flexibilnej integrácie a syntézy rozličných formátov alebo obsahovo či tematicky súvisiacich materiálov nachádzajúcich sa na rôznych miestach.

Po prevedení dokumentov do elektronickej formy sa vytvorí digitálny archív, ktorý uľahčuje vyhľadávanie a ďalšiu distribúciu archivovaných údajov, vyhľadávanie v elektronickom archíve je rýchlejšie, je zabezpečený pred nepovoleným prístupom, zabráňuje duplicitným verziám, uloženie dát na CD-ROM zaberá minimálny priestor, skenované dokumenty je možné prezerat v počítači, zväčšovať ich a tlačiť.

NÁVRHY OPATRENÍ.

Digitalizáciou existujúcich dát z rôznych zdrojov v rámci lokality je možné vytvoriť komplexný digitálny dátový systém Lokality UNESCO.

Je potrebné vyvinúť a udržiavať on-line registre digitalizovaných dát. Vhodnou formou digitalizácie dát je využitie technológie GIS.

Za základ PKDDS považujeme silný GIS-ovský portál, do ktorého budú nakúpené dostupné mapové vrstvy pre celú lokalitu, nielen pre mesto Banská Štiavnica.

Mapový podklad bude doplnený o databázy s digitalizovanými údajmi a s odkazmi na digitálne archívy, postupne vytvárané na centrálnom serveri.

Portál bude mať viaceré užívateľské úrovne s cieľnou ponukou informácií pre bežného obyvateľa, návštevníka stránky/turistu ako aj pre úradníka.

Pre potreby efektívnej činnosti pri označovaní, ochrane, zachovaní, prezentovaní a odovzdávaní hodnôt dedičstva Lokality UNESCO je nevyhnutné vytvoriť komplexnú digitálnu GIS databázu informácií dostupnú pre všetky subjekty štátnej správy, odborné inštitúcie, samosprávy, MVO a verejnosti. Na základe vzájomnej dohody subjektov je potrebné ustanoviť nositeľa úlohy digitalizácie všetkých informácií v území Lokality UNESCO.

Banská Štiavnica, zaniknutý objekt ľudovej architektúry, Staromestská ulica

B. INDIKÁTORY HODNOTENIA STAVU

Lokalitu Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia, považujeme za kultúrnu krajinu, kde nositeľmi univerzálnej hodnoty sú javy vytvorené prírodou (živá a neživá príroda) a javy vytvorené človekom (výsledky banskej činnosti, úpravy rúd, hutníctva a iných, najmä stavebných a umeleckých činností).

Súčasný spôsob hodnotenia Lokality UNESCO je založený len hodnotení objektov Národných kultúrnych pamiatok a pamiatkových území, ostatné zložky kultúrnej krajiny a nositelia hodnôt z oblasti geológie, prírody nie sú do hodnotenia zahrnuté z celostného pohľadu zachovania hodnôt Lokality UNESCO. Montánne znaky lokality sa hodnotia len čiastočne, vzhľadom na neukončenosť spracovania zoznamov týchto objektov.

Hodnotenie sa realizuje pomocou formulárov pre jednotlivé NKP a pravidelnej fotodokumentácie charakteristických pohľadov (počet 53).

Hodnotenie Lokality UNESCO nie je komplexné (nehodnotia sa všetky zložky nositeľov hodnôt) a efektívne (nepracuje sa z ucelenou databázou digitálnych informácií). Viaceré aspekty hodnotenia pre pravidelné monitorovacie správy nemôžu vychádzať zo širších štatistických údajov (neexistujú alebo sú nedostupné, okrem NKP) a preto hodnotenie skĺza do subjektívnej roviny pohľadu spracovateľa monitoringu.

Stanovenie indikátorov Lokality musí vychádzať z požiadaviek kladených zo strany UNESCO (formuláre pre spracovanie monitorovacích správ) a vychádzať zo spresneného predmetu ochrany lokality ako kultúrnej krajiny. Cieľom je zachovanie autenticity a integrity Lokality UNESCO.

Autenticita Lokality UNESCO Pôvodnosť a pravdivosť dedičstva.

Je dôležité zachovať materiálnych nositeľov hodnôt (objekty, urbanistické štruktúry, archívne a muzeálne dokumenty), ale nemenej dôležité je zachovanie duchovných hodnôt kultúry Lokality UNESCO (napr. poznanie, zvyklosti, tradície, postupy...). Zachovanie autenticity je zásadnou požiadavkou pri indikovaní stavu Lokality BŠ.

Integrita Lokality UNESCO Celistvosť zachovania dedičstva Lokality BŠ.

Materiálna a duchovná podstata zachovaného dedičstva nemá byť narušená nevhodnými novými zásahmi. (neprimeraná výstavba, narušovanie vzhľadu krajiny nevhodným hospodárením, vytrácanie tradičných remesiel...). Zachovanie integrity je zásadnou požiadavkou pri indikovaní stavu Lokality BS.

Banská Štiavnica, Banícka a lesnícka akadémia

B.1. HODNOTENIE SÚČASNÉHO STAVU LOKALITY Z HĽADISKA ZACHOVANIA AUTENTICITY A INTEGRITY

Referenčná hladina je rok zápisu 1993 Lokality UNESCO na Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. **Indikátory sú spracované na základe formulárov UNESCO.**

Hodnotenie jednotlivých súborov znakov Lokality UNESCO (I – V) z hľadiska vybraných indikátorov bude spresnené pre každú znakový súbor špecialistami v 2. etape spracovania manažment plánu. V zásade je možné a praktické používať 3 alebo 5 stupňovú stupnicu vyjadrenú slovným hodnotením, doplnenú bodovaním 1-3, resp. 1-5, aby bolo možné porovnávať jednotlivé indikátory.

Každý zo znakov má podrobnejšie členenie v zmysle spracovania v časti A – je dobré a užitočné, jednotlivé znaky ďalej špecifikovať, napr.: typologický druh, vlastníctvo, vek... – s hodnotením do excelovej tabuľky, čo umožní štatistické vyhodnotenie vybraných javov a ich kategórií následným priemetom do mapovej dokumentácie (digitálne vrstvy GIS).

Súbory znakov kultúrnej krajiny:

I. geologické znaky lokality:

- geotopy

II. prírodné znaky lokality:

- primárna (pôvodná) krajina
- sekundárna krajina (krajina zmenená ľudskou činnosťou)
- terciálna krajina

III. montánne (banícke) znaky lokality:

- lokality a prejavy povrchovej ťažby
- lokality a prejavy hlbínnej ťažby
- vodohospodársky systém

IV. architektonicko – urbanistické, výtvarné a iné znaky lokality

- sídla
 - mestské
 - vidiecke
 - osady

(parcelácia, hmotovo-priestorové usporiadanie, strešná krajina, silueta a panorámy, chránené charakteristické pohľady)

- objekty
- sídelné priestory (prvky interiéru, zeleň v sídle, výtvarné diela exteriérové)
- drobná architektúra v krajine
- archeologické náleziská
- komponovaná zeleň v krajine
- trasy
- výtvarné diela (znaky) v krajine

V. nehmotné znaky (história tradícia, zvyky, názvy, povesti...)

NÁVRH VŠEOBECNÝCH INDIKÁTOROV A STUPŇOV HODNOTENIA Z HĽADISKA ZACHOVANIA AUTENTICITY A INTEGRITY:

Miera zachovania

- hmoty
- znakovosti

(3 stupne: zachovaný, narušený, vážne narušený resp. zaniknutý)

(5 stupňov: zachovaný, mierne narušený - vyhovujúci, vážne narušený, ohrozený, zaniknutý)

Stavebno-technický stav (iné – napr. v prípade drevín – dendrologický stav)

(5 stupňov: dobrý, vyhovujúci, narušený, dezolátny, v obnove)

Primerané funkčné využitie

(základom pre hodnotenie je platný územný plán, resp. Zásady ochrany územia)

(3 stupne: dobré, neutrálne, nevyhovujúce)

(5 stupňov: výborné, vyhovujúce, neutrálne, nevyhovujúce, veľmi nevhodné – ohrozujúce podstatu alebo hodnoty javu)

Stav údržby a regenerácie

(3 stupne: dobrý, nepravidelný, nevhodný)

(výborný, dobrý, nepravidelný, nevhodný, nevyhovujúci – ohrozujúci podstatu alebo hodnoty javu)

Kedže referenčnou hladinou je rok zápisu (1993), na hodnotenie jednotlivých javov budú použité všetky dostupné podklady pôvodného a súčasného stavu (mapové, textové a fotodokumentácia, vrátane aktuálnych prieskumov).

Celkové slovné hodnotenie Lokality z hľadiska zachovania autenticity a integrity, v ktorom sa uvedú jednotlivé špecifiká a extrémny, by malo byť podložené štatistickými údajmi – t.j. pripísaním váhovosti jednotlivým javom a indikátorom (napr. v %) a výsledným hodnotením ako štatistickým priemerom.

Touto cestou sa obmedzí subjektívnosť hodnotenia . Použitím digitálneho spracovania aj v mapovom vyjadrení získa hodnotenie pochopiteľnosť, prehľadnosť a uplatní sa v širšej miere aj pre verejnosť .

B.2. HODNOTENIE SÚČASNÉHO STAVU LOKALITY Z HĽADISKA UPLATNENIA NÁSTROJOV JEJ OCHRANY, INTERPRETÁCIE A PREZENTÁCIE JEJ HODNÔT

Hodnotenie jednotlivých znakov (I-V) z hľadiska vybraných **indikátorov** .

Predpokladá skôr opisné - slovné hodnotenie s 3 stupňovou škálou (dobrá, nedostatočná, nevyhovujúca).

Návrh všeobecných indikátorov z hľadiska uplatnenia nástrojov ochrany, interpretácie a prezentácie hodnôt:

Legislatívna ochrana

- úroveň (medzinárodná, národná, regionálna, miestna)
- druh (ochranná, plánovacia)
- aplikácia, uplatňovanie v praxi

Správa a riadenie

- štátna administratívna správa (vrátane odbornej) a samospráva, špecifické subjekty riadenia (riadiaca skupina, koordináčne združenia (obcí, právnických subjektov)
- mimovládne ochranárske iniciatívy
- ochrana vlastníckmi, užívateľmi a obyvateľmi lokality
- ľudské zdroje (ich dostupnosť, kvalifikácia a možnosti vzdelávania pre oblasti: starostlivosť o zachovanie, manažment, propagácia, interpretácia, vzdelávanie a riadenie návštevnosti, dobrovoľníci)

Finančné zabezpečenie (zdroje a nástroje, zvlášť pre riadenie a správu lokality a ochranu a prezentáciu hodnôt lokality):

- medzinárodné zdroje
- štátne zdroje
- samosprávne zdroje
- súkromné

Vzdelávanie, vedecký výskum a informačno – interpretačný systém

- organizácie a inštitúcie (všeobecne a v lokalite)
- analýzy, prieskumy, projekty, štúdie, vzdelávacie programy (realizované a potreba – všetkých foriem a cieľových skupín, o.i. aj z hľadiska: povedomia o lokalite, vzdelávacej stratégie, zhodnotenia rizík, hodnoty lokality, monitorovacie cvičenia, vplyv určenia za svetové dedičstvo, archeologické prieskumy, riadenie návštevnosti, dopravné štúdie a iné)
- formy interpretácie a prezentácie lokality:
- základný informačný systém (označenie v teréne, printové materiály a iné médiá)
- architektonické a výtvarné formy prezentácie (hodnotenie tak z hľadiska ochrany ako aj prezentácie hodnôt)
- výstavy a muzeálne inštalácie
- špeciálne zariadenia pre návštevníkov (infocentrá)
- komerčná propagácia lokality (hotely, služby...)

Riziká a problémy ochrany

- prírodné
- poľnohospodársky a lesohospodársky režim
- rozvojové tlaky, návštevníci a turizmus
- krádeže a vandalizmus

Kaplnka na Banskoštiavnickej kalvárii po odstránení cementových omietok, stav z roku 2010

B.3. CELKOVÉ POSÚDENIE ZACHOVÁVANIA JEDINEČNEJ SVETOVEJ (UNIVERZÁLNEJ) HODNOTY LOKALITY

Bude urobené sloвне s použitím údajov štatistického vyhodnotenia jednotlivých indikátorov. Tu musia byť obsiahnuté obidva prvky hodnotenia – tak otázka autenticity a integrity ako aj stavu ochrany, interpretácie a prezentácie.

Literatúra a podklady, poznámky

Formát pre pravidelné predkladanie správ o uplatňovaní Dohovoru o svetovom kultúrnom dedičstve (vykonávací súhrn a formuláre), UNESCO World Heritage Centre Paris

Spracovanie správ o stave zachovania pamiatkových hodnôt území svetového dedičstva, podklady PÚ SR Bratislava

Monitoring NKP – postup pri vyplňovaní pasportizačnej karty, PÚ SR Bratislava

Gregor, Pavel a kol.: Obnova pamiatok, PERFEKT Bratislava 2008

Gregorová, Jana – Gregor, Pavel a kol.: Prezentácia architektonického dedičstva II, PERFEKT Bratislava 2008

Mapa Banskej Štiavnice a Lokality UNESCO so zaznačenými charakteristickými pohľadmi, tlačaná forma, PÚ SR Bratislava, pracovisko Banská Štiavnica

Monitoring Lokality UNESCO, Fotodokumentácia charakteristických pohľadov (53 záberov), CD nosič, PÚ SR Bratislava, pracovisko Banská Štiavnica

B.4. PRIESKUM A ANALÝZA TECHNICKÝCH PODMIENOK OCHRANY (Vošková)

Stručný prehľad vývoja príčin znehodnocovania objektov NKP a objektov v pamiatkových územiach v jadrovom území Lokality UNESCO – aplikácia na Pamiatkovú rezerváciu Banská Štiavnica a Kalvária

V Banskej Štiavnici došlo v období socializmu k znehodnocovaniu kultúrnych hmotných hodnôt dôsledkom niekoľkých faktorov. Napriek tomu, že v roku 1950 bolo historické centrum mesta uznané vládou ČSSR ako Mestská pamiatková rezervácia, degradácia/deteriorácia historickej architektonickej štruktúry pokračovala. Všeobecný úpadok historického jadra mesta začal zmenou sociálnej štruktúry obyvateľstva centra mesta a zmenou účelu využitia historických budov a následného nakladania s nimi už po 2. svetovej vojne.

Príčiny deteriorácie historických štruktúr:

- Zanedbaná pravidelná údržba;
- Nevhodné/ neadekvátne využitie objektu;
- Rozvojové programy, ktoré boli, resp. sú so zachovaním historických štruktúr a ich kultúrnych hodnôt nekompatibilné;
- Nevhodná obnova historického objektu z hľadiska hmotovo-priestorového znečistenie pôvodnej historickej štruktúry, spôsobené prestavbami, prístavbami, narušajúcimi integritu historických štruktúr;
- Nevhodná obnova historického objektu použitím nevhodných nekompatibilných/ nereverzibilných materiálov a technológií narušajúcimi autenticitu historického objektu / pamiatky (s dôsledkami vzhľadovej neautentičnosti a častokrát aj s ničivými dôsledkami na historické konštrukcie).

Zanedbaná pravidelná údržba

Tá časť objektov, ktorá zostala bez využitia a bez pravidelnej údržby, zmizla za posledných cca 20 rokov z mapy mesta (napr.: Kutnohorská 2, Kutnohorská ?, Staronová 2, Pod Červenou studňou 11, Remeselnícka ul. – Eiselovský dom a pod.)

Nevhodnosť využitia

Centrum sa po roku 1945 stalo rezidenciami pre obyvateľov prevažne nízkej sociálnej úrovne, objekty boli častokrát využívané na neadekvátne účely voči významu stavieb (napr. inštitúcia Zväzarmu v bývalej synagóge, autoškola a školská jedáleň v Limpacherovskom renesančnom paláci na Nám. Sv. Trojice a pod.), pri adaptácii objektov boli historické objekty využité len účelovo, bez prezentácie /čitateľnosti ich historických architektonických hodnôt a teda všeobecne sa objektom ich architektonické mimoriadne hodnoty ani neprisudzovali. Napriek tomu, boli historické objekty väčšinou využívané, a teda aspoň základne udržiavané.

Rozvojové programy nekompatibilné s ochranou

V rámci „rozvojových programov“ – územného plánu pre Banskú Štiavnicu (z roku 1976, aktualizovaný v 1981) boli navrhované zmeny, nová výstavba na úkor historickej architektonickej štruktúry, ktorá v tom čase nebola chránená ako Mestská pamiatková rezervácia (pozn.: v roku 1950 bolo za Mestskú pamiatkovú rezerváciu vyhlásené iba užšie územie palácovej architektúry okolo Nám. sv. Trojice, historické zázemie pôvodne remeselných domov a historickej baníckej zástavby nebolo zvážené za hodné pamiatkovej ochrany).

Dôsledkom týchto rozvojových programov bola historická architektonická štruktúra odsúdená na „dožitie“, a teda bez údržby. Objekty na južnom okraji historického mesta boli v roku 1986 – 1988 celoplošne demolované (územie pred tabakovou továrňou, územie pod poštou), plánované boli ďalšie asanácie, ktoré zastavila zmena spoločenských pomerov v roku 1989.

Nevhodná obnova historického objektu použitím nevhodných/nekompatibilných/ nereverzibilných materiálov a technológií narúšajúcimi autenticitu historického objektu / pamiatky (s dôsledkami vzhľadovej neautentičnosti a častokrát aj s ničivými dôsledkami na historické konštrukcie).

a) Stav pred rokom 1989

V období od 1950 do 1989 bolo realizovaných niekoľko „komplexných pamiatkových obnov“, mnohé pamiatky v centre mesta boli predmetom podrobného výskumu stavebno-historického vývoja.

V dôsledku spriemyslenia stavebníctva stavebné firmy nedisponovali remeselníkmi. Mnohé architektonicky cenné detaily, či celé historické konštrukcie boli vymieňané za nové repliky alebo nové technologické postupy (drevené trámové stropy nahradené keramickými, pôvodné omietkové vrstvy odstránené, murivo sanované nevhodnou cementovou aktivovanou maltou, cementové omietky, pôvodné drenážne systémy podcenené a nahradené betónovými podlahami, odkvapovými chodníkmi a pod.). Prístup k obnove pamiatok z tohto obdobia možno sledovať napríklad na týchto príkladoch: Belházyovský dom, Fritzov dom, Rubigall, súčasná galéria J. Kollára, protiturecká pevnosť -- Nový zámok, súbor barokových sakrálnych objektov Kalvárie a pod.

b) Stav po roku 1989

V roku 1993 bolo Historické mesto Banská Štiavnica spolu s technickými pamiatkami v jeho okolí zapísané na zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Aj napriek tomuto medzinárodnému uznaniu jeho hodnôt a významu zostáva ďalšie zachovanie autenticity historických objektov čiastočne ohrozené. Následkom nevhodných opatrení a zásahov, neodborne vykonávanej obnovy a masívneho používania moderných nevhodných materiálov a technológií, objekty strácajú časť pôvodných pamiatkových hodnôt.

c) Súčasný stav

Historické mestá na Slovensku trpia nedostatkom vzdelaných a kvalitne vyškolených remeselníkov v oblasti obnovy a údržby pamiatok. Neexistuje inštitúcia, ktorá by sa vzdelávaniu remeselníkov v oblasti obnovy pamiatok systematicky venovala tak, ako napr. pri štátnych pamiatkových úradoch v Nemecku, alebo Rakúsku.

V posledných rokoch niektoré pozitívne výsledky prinášajú iniciatívy a snahy vychádzajúce z občianskych združení, ktoré svoju činnosť v oblasti vzdelávania remeselníkov opierajú o úzku spoluprácu s odborníkmi z pamiatkových úradov, s univerzitami a medzinárodne uznávanými školiacimi centrami, poväčšine pôsobiacimi pri štátnych pamiatkových úradoch. Príkladom môžu poslúžiť vzdelávacie a tréningové aktivity pre remeselníkov na Hrade Lietava, Uhrovec, alebo vzdelávacie a tréningové aktivity pre remeselníkov v rôznych oblastiach stavebného remesla, ktoré sú organizované v Banskej Štiavnici.

V snahe zabrániť stratám na origináloch a v snahe skvalitnenia remeselných prác pri obnove pamiatok sa od roku 2002 v Banskej Štiavnici organizujú vzdelávacie kurzy a semináre určené hlavne remeselníkom, ale aj architektom, pamiatkarom, vlastníkom historických objektov, študentom architektúry, reštaurovania a všetkým účastníkom v procese obnovy pamiatok.

Prvý medzinárodný workshop a seminár Materiály, techniky a technológie pri obnove pamiatok, konaný v Banskej Štiavnici v roku 2002 sa konal pod patronátom Pamiatkového úradu a Centra svetového dedičstva UNESCO.

Zdôrazňoval hodnotu historického originálu a autenticity. Renomovaní zahraniční lektori a domáci odborníci v rámci vedeckého seminára vtedy prijali významný dokument - Banskoštiavnickú výzvu, ktorá zdôraznila, že zachovanie autenticity možno dosiahnuť len systematickým vzdelávaním remeselníkov a všetkých zúčastnených v procese obnovy kultúrneho dedičstva. Banskoštiavnická výzva sa opiera o základné charty ICOMOS a Zákon na ochranu pamiatkového fondu, aby určila ďalšie smerovanie vzdelávania v tejto oblasti v regiónoch Slovenska. Dokument vyzýva tiež na záchranu nehmotného kultúrneho dedičstva, ktoré sa týka zvlášť „know-how“ tradičného stavebného remesla a jeho technik.

Banskoštiavnická výzva bola prijatá na Slovensku a zaradená medzi dokumenty ICOMOS Slovensko rok predtým, ako UNESCO prijalo Dohovor o záchrane nehmotného kultúrneho dedičstva (2003).

Banskoštiavnická výzva poukazuje na nedostatok kvalitne pripravených remeselníkov v oblasti ochrany a obnovy kultúrneho dedičstva „...tréningové aktivity sú nevyhnutnou súčasťou práce pre napĺňanie medzinárodného Dohovoru o svetovom dedičstve a že vedomosti o tradičných stavebných technikách a tradičnom remesle sú rozhodujúce pre kontinuitu v ochrane a konzervácii architektonického kultúrneho dedičstva.“ Dokument ďalej vyzýva národne pôsobiace úrady, univerzity a vzdelávacie inštitúcie, aby „...prostredníctvom podpory úsilia o rozvoj vedomostí z teórie a praxe ochrany pamiatok, ako aj sprostredkovaním prenosu týchto vedomostí prostredníctvom vzdelávacích aktivít, ktoré reagujú na potreby profesionálov v oblasti ochrany pamiatok, umeleckých reštaurátorov, remeselníkov a ďalších zainteresovaných“. Výzva navrhuje založiť v Banskej Štiavnici tréningové a vzdelávacie centrum pre remeselníkov.

Výzva bola v nasledujúcich rokoch (po roku 2002) napĺňaná organizovaním ďalších vzdelávacích projektov, medzinárodných kurzov pre remeselníkov a vedeckých seminárov, či kolokvií, ktoré boli venované vždy konkrétnej problematike v oblasti obnovy hmotného historického (v druhom pláne aj nehmotného) dedičstva.

Banská Štiavnica, remeselne opravené vstupné dvere s kovaním

Praktické kurzy pre remeselníkov z praxe aj zo škôl, spojené s teoretickými seminármi, majú za cieľ uprednostňovať pri opravách pamiatok zachovanie originálu pred jeho náhradami a ich správne ošetrovanie, ako aj zachovať poznatky o tradičných materiáloch, technikách a technológiach:

- Konzervovanie historických fasádnych omietok (2003)
- Vápno a vápenné technológie pri obnove pamiatok (2005)
- Okná a dvere pri obnove pamiatok (2006)
- Kameň pri obnove pamiatok (2010)

Školenie, vzdelávanie, tréning remeselníkov, pracovníkov pamiatkovej starostlivosti, architektov zdôrazňujú mnohé medzinárodné dokumenty, odporúčania ICOMOS, alebo domáce deklarácie:

Podľa Dokumentu o autenticite z Nary, 1994, je obyčajná údržba vykonávaná kvalifikovanými osobami najvhodnejším spôsobom ochrany originálnych hodnôt, autenticity (pôvodnosti) a integrity (celistvosti) architektonického kultúrneho dedičstva;

Podľa Zásad pre vzdelávanie a školenie -- prijatými ICOMOS-om, 1993, ktoré navrhujú metodologický prístup, ktorý by mal byť dodržiavaný pri práci s architektonickým kultúrnym dedičstvom a ktorý volá po vhodnom vzdelávaní verejnosti a školení pamiatkárov, reštaurátorov, remeselníkov, ktorí sa sú zapojení do obnovy architektonického dedičstva;

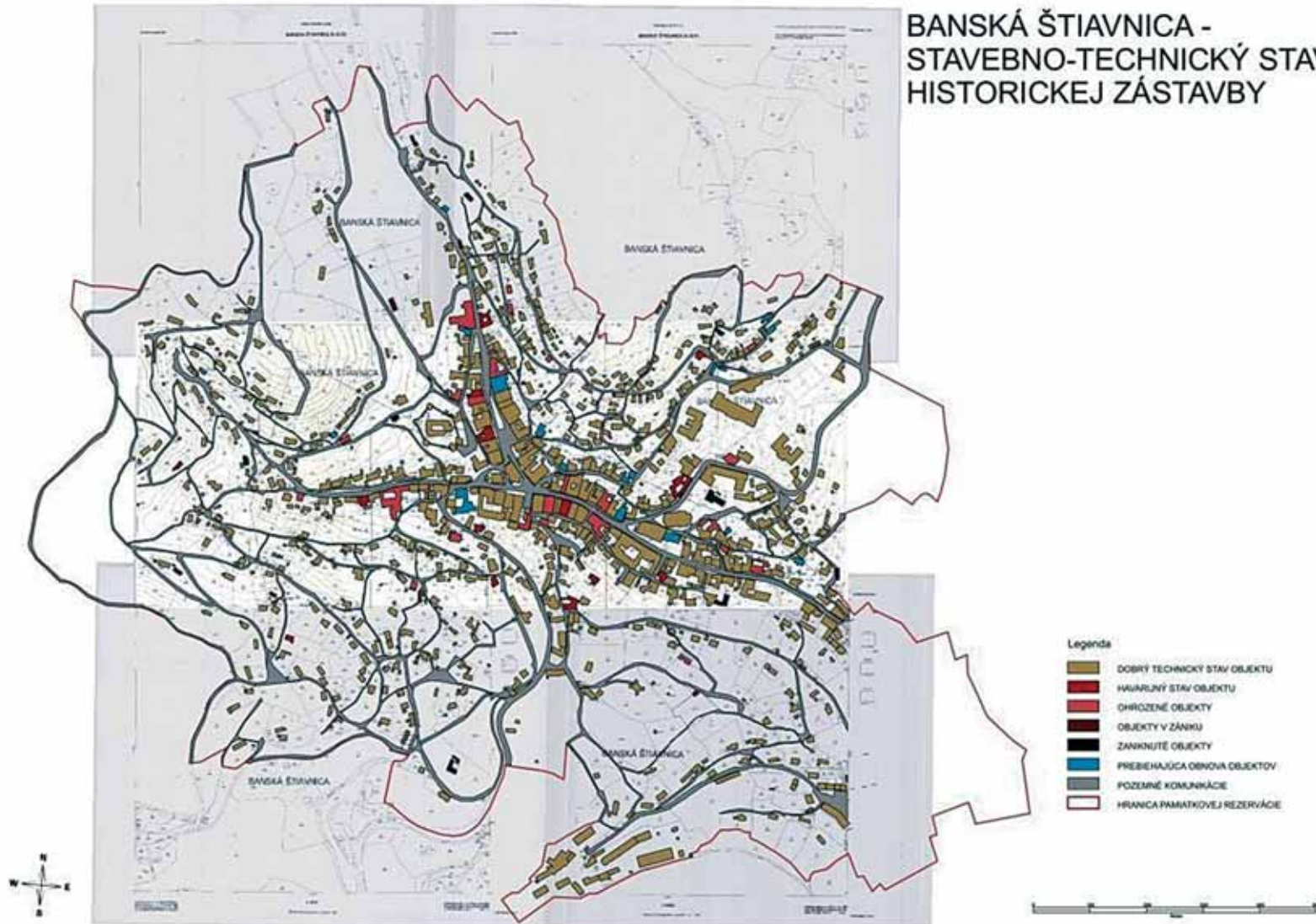
Podľa Deklarácie o ochrane kultúrneho dedičstva, ktorú prijala Národná rada Slovenskej republiky 20. marca 2001: „...kultúrne hodnoty vytvárané predchádzajúcimi generáciami... sú trvalo ohrozované... úpadkom a zánikom tradičných remesiel a techník a presadzovaním technológií často nezlučiteľných s podstatou a charakterom týchto hodnôt“. Zdôrazňuje sa v nej tiež dôležitosť potreby vzdelávania mládeže, školenia odborníkov a zvyšovanie úrovne verejného povedomia;

Náčrt všeobecných kritérií pri ochrane a obnove architektonického dedičstva:

- Zachovať maximum originálnej historickej substancie
- Zachovať maximum originálnych historických konštrukcií;
- Opravu originálu uprednostniť pred jeho úplným nahradením;
- Opravu alebo konzervovanie realizovať kompatibilnými a reverzibilnými materiálmi;
- Pred opravou, konzervovaním dôkladne zmapovať pôvodnú historickú konštrukciu -zameranie, diagnostika poškodení, analýza stavu, analýza pôvodného konštrukčného riešenia, pôvodného materiálu a povrchových úprav;
- Opravy aj jednoduchých architektonických historických prvkov realizovať po dôkladnej analýze a na základe návrhu na opravu/ obnovu/ konzervovanie, čo je potrebné konzultovať s odborníkmi pamiatkarmi (nevyhnutné v prípade, že objekt je evidovaná NKP, v ostatných prípadoch sa priebežná konzultácia odporúča);
- Opravu/ obnovu architektonického detailu môže realizovať iba remeselník, ktorý je v tejto oblasti kvalifikovaný.

Zvyšovanie kvalifikácie remeselníkov nema za cieľ nahrádzať špecializovanú reštaurátorskú prácu, ktorá sa sústreďuje na diela výtvarnej a vysokej umeleckej povahy. Oprava jednoduchších prvkov s historickou hodnotou - omietok, drevených konštrukčných prvkov, okien, dverí, podláh a pod.- je oblasť, na ktorej sa môžu podieľať kvalitne vyškolení remeselníci

BANSKÁ ŠTIAVNICA - STAVEBNO-TECHNICKÝ STAV HISTORICKEJ ZÁSTAVBY

Mapa stavebno-technického stavu objektov v PR Banská Štiavnica - Historické jadro. FA STU 2008

B.5. PASPORTIZÁCIA STAVEBNO-TECHNICKÉHO STAVU A OHROZENÝCH HISTORICKÝCH ARCHITEKTONICKÝCH OBJEKTŮ V PR BANSKÁ ŠTIAVNICA, STAV Z ROKU 2008

Pasportizácia bola uskutočnená v rámci aktivít Vzdelávacieho a vedecko- výskumného centra Fakulty architektúry STU Bratislava v Banskej Štiavnici. Je ukážkou podrobného hodnotenia zachovania autenticity architektonických znakov lokality na vymedzenom území PR Banská Štiavnica – historické jadro, kde je možné následne hodnotiť zachovanosť integrity. Prínosom je vyhodnotení v mapovom podklade, i keď nie je v GIS.formáte

Každý objekt má spracované podrobné hodnotenie.

Pasportizácia bola odovzdaná PÚ SR a Stavebnému úradu Banská Štiavnica. Vzhľadom na nejasnosti v právnom postupe riešenia problematiky chátrajúcich objektov nezodpovedných vlastníkov tento problém pretrváva.

Národné kultúrne pamiatky v Pamiatkovej rezervácii Banská Štiavnica

1. Archeologická lokalita - bývalý dominikánsky kláštor (parc. č. 3572)
2. A. Kmeťa 9 (23/I, parc. č. 2350)
3. Dolná 15 (19/IV, parc. č. 4032)
4. Dolná Resla 3 (130/I, parc. č. 2623,)
5. Dolná Resla 10 (221/I, parc. č. 2642,)
6. Dolná Resla 11 (136/I, parc. č. 2644)
7. Družicová 6 (194/I, parc. č. 2705)
8. Katova 6, 80/I (parc. č. 2234,)
9. A. Pécha 9, 155/I (parc. č. 2828)
10. Sládkovičova 4 (66/I, parc. č. 2369)
11. Akademická 8 - Hellov dom (55/III, parc. č. 3439)
12. Nám. Sv. Trojice 5 (201/II, parc.č.3201)
13. Nám. sv. Trojice 20 (Baumgantnerov dom)

Historické objekty v Pamiatkovej rezervácii Banská Štiavnica

14. Horná Ružová 23 (78/II, parc. č. 3547)
15. Staromestská 13 (91/II, parc. č. 3606)
16. Vstupný objekt do židovského cintorína a cintorín (parc. č. 2218)
17. Zvonice na cintoríne - Zvonový vršok (parc. č. 4040)
18. Pod Červenou studňou 11 (161/II, parc. č. 3147)
19. Novozámocká 10 (42/I, parc. č. 2315)
20. Kamenná 12
21. Kukučina 9

Poznámka: Zoznam nie je úplný

Postupný rozpad renesančného domu na ul. DOLNÁ RESLA 3

Spracovala: Katarína Vošková, marec 2010

Rok 1945 (foto: S. Protopopov)

Rok 1996 (foto: A. Nižňanská)

Rok 2008 (foto: K. Vošková)

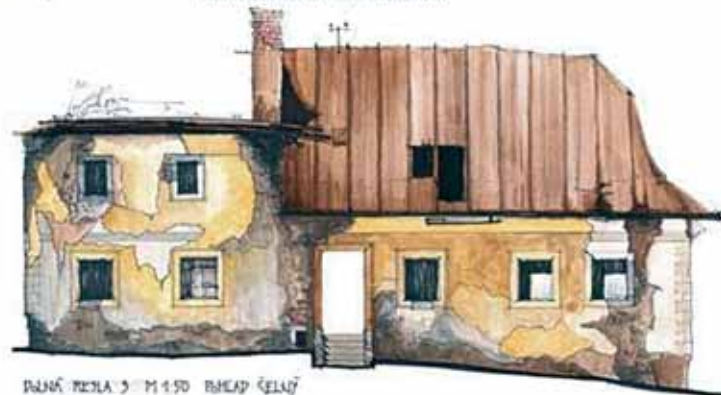
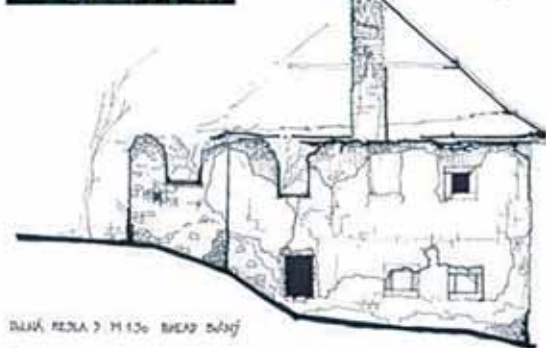
Asi rok 2006

Rok 2008 (foto: K. Vošková)

Marec 2010 (foto: K. Vošková)

Zameranie rozpadajúcej sa národnej kultúrnej pamiatky počas Jesennej univerzity architektúry v septembri 2008, zamerail Ing. Arch. Peter Jakubišin

Zmapovanie postupnej degradácie hodnotného renesančného meštianskeho domu na ul. Dolná Resla 3 v Pamiatkovej rezervácii Banská Štiavnica

PRÍKLAD HODNOTENIA STAVU KONKRÉTNÉHO OBJEKTU NKP, DOLNÁ RESLA 3, B. ŠTIAVNICA

Adresa: Banská Štiavnica, Dolná Resla, č. 3 (st. č. 130/I)

Typologický druh a číslo v ÚZ NKP: dom meštiansky, 11325/0

Vlastník: p. Slovinec

Využitie: nevyužívaný

Stavebno-technický stav: dezolátny

Rozsah a stav poškodenia: Začiatkom roku 2005 padla nad južnou časťou objektu strecha. Vplyvom zatekania do objektu cez rozpadnutú komínovú hlavicu, poškodenú strešnú krytinu a odstránenému drevenému stropu (rok 2004) boli zvlhnuté murivá objektu, čiastočne narušená statika objektu a rozpadnuté nárožie južnej časti objektu.

Nad severnou fasádou domu je drevený štít, ktorý je zapustený oproti lícu fasády. Jeho murivo bolo pôvodne prekryté podlomenicovou strieškou (provizórne prekrytie). Zatekaním dochádza k rozpadu koruny kamenného muriva severnej fasády, čím postupne došlo k nenávratnému zničeniu jedinečnej renesančnej maľovanej výzdoby na omietkach a dochádza k postupnej degradácii kamenných renesančných okien.

Kultúrno-historický význam objektu:

Renesančný meštiansky dom zo začiatku 17. storočia mázhausového typu. Dom pôdorysného tvaru „L“ z časti dvojpodlažný, pravdepodobne so starším jadrom.

Pamiatkové hodnoty: Na prízemí sú miestnosti zaklenuté renesančnými krížovými klenbami s hrebienkami, klenebné polia sú zdobené reliéfnou a maľovanou výzdobou s tvarmi šesťcípej hviezdy a hlavičkami anjelov. Ďalej sa v objekte nachádzajú hodnotné architektonické prvky: poloblúkový kamenný portál, kamenné vretenové schodisko do pivnice, kamenné valené klenby pivníc, fasády sú zdobené čiernou maľovanou dekoráciou s motívom „esíčok“, kvádrovania a lemov zo zač. 17. storočia, kamenné šambrány okien s proporciou a profiláciou renesančného slohu, nárožia fasád získali maľované kvádrovanie, ktoré prebieha vodorovne pod korunnou rímsou.

Literatúra a podklady, poznámky

Medzinárodný kurz a kolokvium „Materiály, techniky a technológie pri obnove pamiatok“, Banská Štiavnica, 2002, materiály Banskštiavnická výzva, ochrana kultúrneho dedičstva v medzinárodných dokumentoch, 1. diel, Charty a odporúčania, ICOMOS Slovensko, 2002

Medzinárodný odborný seminár „Vápno a vápenné technológie pri obnove pamiatok“

Banská Štiavnica, 2. - 14. september 2005, záverečné odporúčania

Medzinárodný kurz a vedecký seminár „Okná a dvere pri obnove pamiatok“, Banská Štiavnica 2006

Medzinárodný vedecký seminár „Kameň pri obnove pamiatok“,

Banská Štiavnica, 25. - 26. 3. 2010, záverečné odporúčania

Banská Štiavnica, Dolná ružová ulica, detail portálu meštianskeho domu

C. PRÁVNA OCHRANA

C.1. PRIESKUM A ANALÝZA PRÁVNÝCH PODMIENOK OCHRANY, NÁVRHY OPATRENÍ

I. DIEL

Rozbor súčasného právneho stavu

Jedným zo základných predpokladov pre účely vytvorenia kvalitného manažmentu Lokality UNESCO Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia „¹ je správne pochopiť jej právny status. To znamená na základe rozboru medzinárodno-právnych prameňov a slovenského právneho poriadku presne určiť vymedzenie Lokality UNESCO z hľadiska predmetu ochrany a z toho ďalej odvodiť rozsah individuálnych práv a povinností súvisiacich s ochranou svetového dedičstva ako aj rozsah povinností a kompetencií orgánov štátnej správy a územnej samosprávy na úseku ochrany všetkých hodnôt Lokality UNESCO.

Inými slovami, je potrebné zodpovedať otázky čo presne je tá tak často spomínaná Lokalita UNESCO, pokiaľ až siahla, a čo presne sa v nej chráni? Aké práva, povinnosti a obmedzenia z toho vyplývajú návštevníkom, majiteľom nehnuteľností či občanom obcí nachádzajúcich sa na území.

Vymedzenie Lokality UNESCO podľa medzinárodného práva

V prvom rade sa pozrime na problematiku z medzinárodno - právneho hľadiska, teda aké povinnosti na úseku ochrany vyplývajú Slovenskej republike z faktu zápisu do Zoznamu svetového dedičstva.

Pre presné vymedzenie Lokality UNESCO z hľadiska medzinárodného práva je potrebné podrobne preskúmať predovšetkým rozhodnutie o zápise do zoznamu svetového dedičstva a medzinárodný Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva (ďalej len Dohovor). Ďalšími dôležitými prameňmi sú nominačný dokument Lokality UNESCO, dokument o vyhodnotení nominácie vypracovaný odbornou organizáciou ICOMOS z roku 1993 a Operational Guidelines (Vykonávacia vyhláška ku Dohovoru) ².

Zápis do Zoznamu svetového dedičstva a predmet ochrany

Normatívnym aktom zápisu je rozhodnutie Výboru pre svetové dedičstvo o zápise z roku 1993 pod číslom WHC-93/CONF.002/14 - 618rev. Dôležité sú ďalej rozhodnutie o zmene názvu Lokality č. 30COM 8B.13, ktorým s mení názov na taký ako ho poznáme dnes, a rozhodnutie o spresnení vymedzenia hraníc Lokality č. 32COM 8D.

Samotný pôvodný text rozhodnutia je veľmi stručný: „Zapisuje sa Lokalita Banská Štiavnica, na základe kritérií číslo iv. a v. Priamo v rozhodnutí nenachádzame bližšiu špecifikáciu Lokality UNESCO a ani predmetu ochrany.

Táto lakonická normatívna veta nedáva celkom jasnú definíciu predmetu svetového dedičstva, je preto potrebné si tento obsah z nej za pomoci ďalších dokumentov odvodiť ³.

Z hľadiska určenia typu predmetu ochrany je dôležité, že sa Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia zapisuje ako lokalita. Z troch typov kultúrneho dedičstva definovaných v čl. 1 Dohovoru – pamätníky, skupiny budov a lokality – je zapísaná ako posledne menovaná. Lokalitu Dohovor vymedzuje ako: „výtvory človeka, alebo kombinované diela prírody a človeka a oblasti zahŕňajúce miesta archeologických nálezov, majúce výnimočnú svetovú hodnotu z historického, estetického, etnologického alebo antropologického hľadiska „.

Operational Guidelines pracujú aj s neskôr vytvoreným, v čase zápisu ešte nepoužívaným pojmom „kultúrna krajina“, ako osobitným druhom lokality, ktorý je definovaný ako „kombinované diela prírody a človeka“, ilustrujúce vývoj ľudskej spoločnosti a sídiel v toku času, pod vplyvom obmedzení alebo príležitostí daných prírodným prostredím a sociálnych, ekonomických a kultúrnych tlakov. Táto definícia výstižne vyjadruje aj podstatu hodnôt nachádzajúcich sa v Banskej Štiavnici a okolí.

Pre spresnenie určenia chránených hodnôt je potrebné sa bližšie pozrieť na kritéria ⁴, na základe ktorých bola Lokalita zapísaná:

- iv. mimoriadny príklad typu stavby, architektonického či technologického súboru alebo krajiny ilustrujúci dôležité medzníky v histórii ľudstva.
- v. jedinečný príklad tradičného osídlenia, využívania krajiny či mora, reprezentujúci kultúru, alebo interakciu s prírodným prostredím, predovšetkým ak sa stala ohrozenou vplyvom nevratných zmien.

Vo vyhodnocovaní dokumentu ICOMOSu, ktorý odporučil zapísať na základe práve týchto dvoch kritérií zo šiestich navrhnutých, ich špecifikoval na konkrétny prípad Banskej Štiavnice takto:

- iv. **Urbanistický a priemyselný komplex Banská Štiavnica a okolie je významným príkladom stredovekého banického centra veľkej ekonomickej dôležitosti. Pretrval až do moderných čias a nadobudol charakteristickú a osobitú podobu.**
- v. **V súvislosti so skončením banskej činnosti v Banskej Štiavnici a odchodom Baníckej a lesníckej akadémie, mesto stratilo veľakozmyslu svojej existencie, stalo sa zraniteľným voči postupujúcemu narúšaniu svojho charakteru a urbanistickej štruktúry.**

Z uvedeného možno odvodiť, že predmetom ochrany tu teda nie sú len budovy či ich skupiny v podobe historického jadra mesta, ba ani jednotlivé technické pamiatky, ale práve ich celok ako historický urbanisticko-priemyselný komplex vo vzájomnej interakcii s prostredím.

Z územného hľadiska je Lokalita UNESCO vymedzená hranicou lokality samotnej a hranicou ochranného pásma, tak ako je zaznačená v rozhodnutí Výboru o spresnení hraníc Lokality 32COM 8D. Táto mapa je teda, ako súčasť rozhodnutia o zápise, právne záväzná a určuje územie, na ktorom sa SR ako zmluvná strana zaviazala splniť požiadavky Dohovoru vo veci ochrany svetového dedičstva.

Riešenie právnej záväznosti Nominačného dokumentu a jeho obsahu.

V zmysle Operational Guidelines ⁵, nominačný dokument je hlavným podkladom pre rozhodovanie Rady UNESCO pre svetové dedičstvo o zápise nominovaného vlastníctva ⁶, preto by mal obsahovať všetky relevantné informácie spolu s udaním ich zdroja. Nominačný dokument musí, okrem iného, obsahovať presnú identifikáciu lokality zväčša pomocou presne určených hraníc, podrobný opis lokality, a odôvodnenie pre zápis podľa jednotlivých navrhovaných kritérií do Zoznamu.

Ďalším krokom po prijatí kompletného nominačného dokumentu je jeho vyhodnotenie odbornou organizáciou, v prípade kultúrneho dedičstva je to ICOMOS. Na základe odporúčania Rada pre svetové dedičstvo rozhodne o zápise.

V prípade nominačného dokumentu Lokality z 1993 vystupuje otázka záväznosti najmä podrobného zoznamu jednotlivých technických pamiatok, ktorý je jeho súčasťou, kde u niektorých položiek, ktoré nie sú zároveň vyhlásené ako NKP, nie je podľa odborníkov celkom jasné kritérium výberu ani opodstatnenosť ich zaradenia do tohto zoznamu.

Pri riešení problému jeho záväznosti si treba povšimnúť, že nominačný dokument obsahuje aj návrh a podrobné odôvodnenie pre všetkých existujúcich šesť nominačných kritérií, po vyhodnotení a na základe odporúčenia ICOMOSu však Rada rozhodla o zápise iba na základe splnenia dvoch z nich. Rada pre svetové dedičstvo sa teda nestotožnila s nominačným materiálom v celosti, akceptovala z neho určité časti.

Z uvedeného vyplýva, že hoci nominačný dokument ostáva dôležitým pomocným dokumentom, nie je právne záväzný. Pre identifikáciu čo presne je predmetom ochrany z hľadiska medzinárodno-právneho záväzku SR je rozhodujúci text rozhodnutia Rady o zápise vrátane mapy hraníc (postavenie nominačného dokumentu by sa pre ilustráciu dalo pripodobniť postaveniu návrhu v konaní, spolu s podrobným odôvodnením - právne záväzné je však rozhodnutie príslušného orgánu na jeho základe, ktorý sa nemusel s ním stotožniť v celosti).

To nemení nič na fakte, že **obsah nominačného dokumentu je dôležitý pre spresnenie predmetu ochrany, nie je však v celosti a doslova právne záväzný**. Z právneho hľadiska nič nebráni už spomenutý v ňom obsiahnutý zoznam technických pamiatok po podrobnej pasportizácii predmetu ochrany aktualizovať a doplniť.

Obsah záväzku ochrany svetového dedičstva

Z toho čo bolo doposiaľ uvedené vyplýva, že medzinárodno - právny záväzok ochrany hodnôt svetového dedičstva sa viaže v rovnakej miere na celé územie Lokality, tak ako je vymedzené hranicou na mape, ktorá je súčasťou rozhodnutia, a v príslušnom rozsahu aj na územie ochrannej zóny.

Čo presne je obsahom záväzku Slovenskej republiky vo veci národnej ochrany svetového dedičstva je uvedené v čl. 4 a 5 Dohovoru. V prvom rade, zmluvné štáty uznávajú, že je to **ich povinnosťou „zabezpečiť označenie, ochranu, zachovanie, prezentovanie a odovzdávanie budúcim generáciám dedičstva na svojom území.“** Za tým účelom sa zaviazali urobiť všetko potrebné **„pri maximálnom využití svojich vlastných zdrojov, a tam kde je to vhodné, spolu s medzinárodnou pomocou a spoluprácou...“**

Konkrétne, za účelom zabezpečenia uvedených opatrení sa štát bude do tej miery ako to bude možné a zodpovedajúce usilovať o:

- **Prijatie všeobecnej politiky zameranej na posilnenie úlohy kultúrneho dedičstva v živote spoločnosti začlenením jeho ochrany do komplexných plánovacích programov**
- **Vytvorenie služieb na ochranu, zachovanie a prezentovanie dedičstva, spolu so zamestnancami a potrebnými zdrojmi**
- **Rozvinutie vedeckých a technických štúdií a výskumu a o vypracovanie metód práce pôsobenia proti nebezpečenstvám ohrozujúcim dedičstvo**
- **Prijatie zodpovedajúcich právnych, vedeckých, technických, administratívnych a finančných opatrení**
- **Podporu stredísk pre školenie v oblasti ochrany a podporovanie vedeckého výskumu v tejto oblasti**

Dohovor používa pomerne jemné formulácie a necháva v plnej miere na zmluvných stranách, aby zhodnotili mieru, do akej je pre nich možné a zodpovedajúce sa usilovať o naplnenie požiadaviek dohovoru. Dohovor priamo nezakladá práva a povinnosti jednotlivcom a takisto pre štáty – zmluvné strany nezakotvuje vynútiteľné záväzky. Dohovor neobsahuje sankcie ani mechanizmus vynútenia a sankcionovania. Za určitú obdobu sankcie možno v kontexte Dohovoru považovať jedine možnosť Rady zapísať dedičstvo na zoznam ohrozeného dedičstva, či dokonca ho zo zoznamu v rámci aktualizácie podľa čl. 11 vyškrtnúť v prípade, že pre nedostatočnú snahu štátu o ochranu a zachovanie už viac nespĺňa požiadavky pre zápis.

Vychádza sa pritom z predpokladu, že jednotlivé štáty ako zmluvné strany Dohovoru prejavili záujem o zápis svojich lokalít do zoznamu dedičstva s vedomím si povinností, ktoré z toho vyplývajú a takisto je záujmom štátov a ich prestíže, aby ich dedičstvo v zozname aj zostalo a jeho prostredníctvom sa aj prezentovalo.

Postavenie Lokality UNESCO v slovenskom právnom poriadku

V ďalšom kroku je potrebné preskúmať, ako sú reflektované vyššie spomenuté medzinárodno-právne záväzky v slovenskom právnom poriadku.

Hranice Lokality UNESCO

Po preskúmaní súčasného právneho stavu zistíme, že existujúce hranice Lokality UNESCO, tak ako sú zapísané v Zozname svetového dedičstva, nie sú v Slovenskom právnom poriadku nikde zadefinované a nemajú jasný právny status. V území, ktoré hranica Lokality svetového dedičstva ohraničuje nezavádza slovenské právo na úseku ochrany svetového dedičstva žiadne osobitné povinnosti a obmedzenia ani kompetencie orgánov štátnej správy.

V rámci slovenského práva požívajú ochranu len niektoré prvky Lokality, a to buď plošnú ochranu ako pamiatkové územia (Pamiatkové rezervácie Banská Štiavnica a Kalvária, Pamiatková rezervácia Štiavnické Bane a Pamiatková zóna Hodruša-Hámre) alebo jednotlivé objekty vyhlásené za Národné kultúrne pamiatky v zmysle pamiatkového zákona. Jediným právnym dôsledkom priamo sa viažucim k územiu Lokality je dvojnásobná sadzba pokút ako sankcií za priestupky podľa pamiatkového zákona, toto sa však týka iba už pamiatkovo chránených prvkov nachádzajúcich sa v Lokalite.

Pokusom o legalizáciu územia Lokality je zákon o Banskej Štiavnici, ktorý však takisto nezavádza pre toto územie nijaký osobitný status vynútiteľnej ochrany a navyše v súčasnosti, po zmene hraníc rozhodnutím Rady pre svetové dedičstvo, už nezodpovedá skutočnosti.

Súčasný právny stav ochrany Lokality Banskej Štiavnice preto nie je v súlade s medzinárodno-právnym záväzkom vyplývajúcim z Dohovoru. Tento neuspokojivý stav je zrejme následkom neexistencie legislatívneho rámca pre zápis slovenského dedičstva do Zoznamu v čase, keď zápis našej Lokality prebiehal. V súčasnosti platný zákon o ochrane pamiatkového fondu vo svojom § 21 situáciu zápisu do svetového Zoznamu presne upravuje. V jeho zmysle možno navrhnúť na zápis do Zoznamu svetového dedičstva iba už vyhlásenú národnú kultúrnu pamiatku alebo pamiatkové územie. V zmysle terajšej legislatívy by teda podobný problém už nemohol nastať.

Z doteraz uvedeného vyplýva, že **jednou z priorít by malo byť zosúladenie právneho stavu ochrany so záväzkom vyplývajúcim z Dohovoru.**

Je teda nutné v rámci existujúceho právneho rámca záväzne zadefinovať komplexnú ochranu všetkých hodnôt na celom území Lokality, ako aj postavenie a pravidlá pre ochranné pásmo.

Možnosti zabezpečenia statusu a požadovanej ochrany Lokality zosúladením so záväzkami vyplývajúcimi z Dohovoru

Diskusia k určeniu vhodného typu ochrany

Lokalita UNESCO je zapísaná v zozname kultúrneho dedičstva. Podmienky ochrany kultúrnych hodnôt na základe medzinárodných zmlúv v oblasti svetového kultúrneho dedičstva upravuje Pamiatkový zákon ⁷. Zodpovedajúcu formu ochrany hodnôt svetového dedičstva Lokality je preto potrebné hľadať v prvom rade na úseku ochrany pamiatkového fondu.

Povšimnime si, že Pamiatkový zákon upravuje iba pojem kultúrnej pamiatky – pri porovnaní so zápisom v zozname svetového dedičstva vidíme že zákon nepozná pojem technickej pamiatky. Zákon však definuje kultúrnu pamiatku ako vec pamiatkovej hodnoty, pričom táto pamiatková hodnota môže spočívať, okrem historických, urbanistických, kultúrnych, architektonických výtvarných či umelecko-remeselných, aj v súbore vedeckých, technických alebo krajinárskych hodnôt, hodných individuálnej či územnej ochrany ⁸. Právny pojem kultúrnej pamiatky je teda všeobecný, zahŕňajúci aj technické pamiatky v zmysle zápisu vo Zoznamu.

Dohovor v čl.5 vyžaduje od SR prijatie zodpovedajúcich právnych a administratívnych opatrení potrebných na označenie, ochranu, zachovanie, prezentovanie a obnovu dedičstva.

Operational Guidelines v § 97 spresňujú nasledovne: všetky vlastníctva, zapísané v Zozname musia mať adekvátnu dlhodobú legislatívnu, regulatívnu, inštitucionálnu, prípadne tradičnú ochranu a systém riadenia za účelom ich zachovania, zahrňujúcu aj presné vymedzenie hraníc. Legislatívne a administratívne opatrenia na národnej aj miestnej úrovni majú zabezpečiť prežitie vlastníctva, jeho ochranu pred rozvojom a zmenami, ktoré by mohli negatívne ovplyvniť ich mimoriadnu univerzálnu hodnotu alebo integritu či autenticnosť Lokality.

Dohovor ani Operational Guidelines teda neurčujú presne, akou formou má byť Lokalita chránená, hovoria iba že má byť adekvátna za účelom zabezpečenia ochrany a zachovania jej hodnôt. Určiť čo je adekvátne pre konkrétne podmienky jednotlivých lokalít či pamiatok je plne v kompetencii jednotlivých štátov.

Pri hľadaní najvhodnejšieho typu ochrany si však treba povšimnúť, že spomenuté medzinárodné dokumenty hovoria o ochrane vlastníctva, property ako takého čiže vo svojej celosti a nie o ochrane len jednotlivých jeho prvkov.

Riešená Lokalita UNESCO je zapísaná ako lokalita v zmysle čl.1 Dohovoru (teda nie ako pamätník alebo skupina budov), ktorá je zadefinovaná hranicou a svojim územím (nie jednotlivými objektmi alebo ich skupinami). Navyše, ako bolo už spomenuté, hodnoty nachádzajúce sa v Lokalite UNESCO zodpovedajú aj definícii kultúrnej krajiny ako špecifického druhu lokality. Z týchto dôvodov sa územná ochrana sa javí byť najadekvátnejším typom ochrany.

Zriadením územnej ochrany na celom území Lokality UNESCO by sa tiež uviedol skutočný stav do súladu s princípom vyjadreným v § 21 pamiatkového zákona, to jest že navrhovať na zápis do Zoznamu možno iba pamiatkovo chránené územia.

Pamiatkový zákon zakotvuje dva druhy pamiatkových území: pamiatková rezervácia a zóna. Z ich definície (§16 a 17) je jasný rozdiel medzi nimi: zatiaľ čo rezervácia je územie s uceleným historickým sídelným usporiadaním a s veľkou koncentráciou nehnuteľných kultúrnych pamiatok, pamiatková zóna je územie s historickým sídelným usporiadaním, alebo územie kultúrnej krajiny s pamiatkovými hodnotami. V porovnaní s rezerváciou sa tu upúšťa od podmienky ucelenosti historického osídlenia a veľkej koncentrácie kultúrnych pamiatok. Pamiatková zóna sa teda zdá byť vhodnejším typom pamiatkového územia pre natoľko rozsiahle územie, akým je Lokalita UNESCO.

Pamiatkovú zónu vyhlasuje na návrh Pamiatkového úradu Ministerstvo Kultúry rozhodnutím, v ktorom sa vymedzí aj jej územie. Týmto právnym aktom by sa v zmysle SR právneho poriadku definovala hranica územia Lokality UNESCO.

Zákon ďalej nerozlišuje medzi spôsobom ochrany rezervácie a zóny, ale ustanovuje že ochrana sa vykonáva na základe Zásad ochrany pamiatkového územia, ktoré sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany územia. Ponúka sa teda možnosť vypracovať a schváliť také zásady, ktoré by zodpovedali konkrétnym požiadavkám Lokality UNESCO a zohľadňovali jej osobitý charakter a veľkú územnú rozlohu.

Nemalo by sa zabudnúť ani na ochranné pásmo Lokality UNESCO, ktorého status takisto treba legálne zadefinovať. Požiadavky Operational Guidlines hovoria, že v ochrannom pásme majú platiť dopĺňujúce právne a iné pravidlá a reštrikcie ohľadne využitia a rozvoja územia tak aby sa zabezpečila dodatočná vrstva ochrany samotnej lokality ⁹ (dodajme, že ochranné pásmo nie je povinné, pre tie čo sú už zaregistrované sa však vyžaduje aj ich vykonávanie).

Ochranné pásmo pamiatkového územia vyhlasuje na základe stanoviska obce Pamiatkový úrad rozhodnutím, v ktorom vymedzí jeho územia a podmienky ochrany. Ochranné pásmo zákon definuje ako územie na ochranu a usmernený rozvoj prostredia alebo okolia.

Možno teda konštatovať, že najadekvátnejšou formou ochrany pre celé územie Lokality je Pamiatková zóna v zmysle § 17 pamiatkového zákona, so Zásadami pamiatkovej ochrany ušitými na mieru osobitostí a veľkej rozlohy Lokality tak, aby bola zabezpečená rovnováha medzi dostatočnou ochranou pamiatkových hodnôt na jednej strane a povinností, obmedzení vlastníkov a návštevníkov a nárastu administratívnej agendy kompetentných orgánov na strane druhej.

Proces vyhlasovania pamiatkového územia v Lokalite UNESCO

Pokúsme si analyzovať, ako by v praxi vyzeral proces vyhlásenia pamiatkového územia. Na základe návrhu vypracovaného Pamiatkovým úradom SR Ministerstvo kultúry SR svojim rozhodnutím vyhlási Pamiatkovú zónu ¹⁰ v hraniciach totožných s hranicou Lokality Banská Štiavnica ¹¹.

Súbežne alebo následne by Pamiatkový úrad, vyhlásil ochranné pásmo pamiatkového územia Lokality, pričom určí podmienky ochrany. Ešte pred tým by však musel dosiahnuť dohodu so stavebnými úradmi obcí nachádzajúcich sa na území Lokality UNESCO ¹².

Treba si uvedomiť, že obidvom rozhodnutiam, ako Ministerstva kultúry SR tak aj Pamiatkového úradu SR, musí predchádzať správne konanie. Na tieto konania sa s niektorými výnimkami vzťahuje zákon o správnom konaní č. 71/1967 Zb. Účastníkom správneho konania je každý o koho právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach sa má konať alebo koho práva, právom chránené záujmy alebo povinnosti môžu byť rozhodnutím priamo dotknuté ¹³. Vzhľadom na rozľahlosť územia, veľký počet vlastníkov nehnuteľností, obcí a iných subjektov, a z toho vyplývajúce množstvo rôznych záujmov, ktoré títo môžu mať snahu v konaní hájiť a s ktorými sa musí rozhodujúci orgán vysporiadať, dá sa predpokladať vysoká miera jeho komplikovanosti. Ak je v konaní väčší počet účastníkov, doručuje sa verejnou vyhláškou ¹⁴, takým istým spôsobom sa informujú účastníci aj o rozhodnutí ¹⁵.

Ako ďalší krok bude potrebné vypracovať Zásady ochrany pamiatkového územia, čo je v kompetencii Krajského pamiatkového úradu. Keďže Zásady ochrany sú hlavným dokumentom a nástrojom pamiatkovej ochrany územia, je možné a potrebné v nich presne zdefinovať úroveň a spôsob ochrany. Vzhľadom na rozľahlosť územia a množstvo hodnôt hodných ochrany ako aj potrebu ich podrobného zmapovania, vypracovanie zásad ochrany bude náročná úloha vyžadujúca čas a pravdepodobne aj dodatočné zdroje.

Ochrana pamiatkového územia, povinnosti a obmedzenia

Na celom území Pamiatkovej zóny Lokality UNESCO by potom samozrejme platili všeobecné pravidlá ochrany pamiatkového fondu ohľadne pamiatkových území v zmysle §30 pamiatkového zákona.

Znamená to v prvom rade, že každý (vlastníci, podnikatelia, návštevníci atď.) je povinný správať sa tak, aby neohrozil svojim konaním základnú ochranu pamiatkového územia, čiže neohrozil zachovanie pamiatkového fondu, dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, využíval stavby, areály a urbanistické súbory vhodným spôsobom ¹⁶. Pravidlá ochrany, ktoré teraz platia v doteraz vyhlásených pamiatkových územiach by platili na celom území Lokality UNESCO.

Ďalším obmedzením je aj to, že umiestniť reklamné, informačné, propagačné alebo akékoľvek technické (čo je dosť široký pojem) zariadenie v celom území zóny Lokality bude možné iba na základe rozhodnutia KPÚ (resp. tento vydá stanovisko v stavebnom konaní, ak rozhoduje stavebný úrad alebo ak sa má zariadenie nachádzať v ochrannom pásme).

Najvýznamnejší dopad na nárast agendy kompetentných orgánov však bude mať ustanovenie štvrtého odseku tohto paragrafu, a to skutočnosť, že záväzné stanovisko KPÚ sa bude vyžadovať ku všetkým iným rozhodnutiam iných orgánov štátnej správy a územnej samosprávy, ktorými môžu byť dotknuté záujmy chránené v Lokalite UNESCO Pamiatkovým zákonom. Jedná sa hlavne o stavebné konanie, kde na rozsiahlom území Lokality UNESCO dôjde k výraznému nárastu počtu konaní ku ktorým sa bude musieť KPÚ vyjadrovať.

Pri podrobnom rozbere zistíme že Ods. 4 § 30 ponúka možnosť čiastočne zmieriť takýto plošný dopad na agendu kompetentných orgánov zadaním zameraním záujmov chránených pamiatkovým zákonom v Zásadách ochrany pamiatkového územia Lokality UNESCO (ďalej len Zásady) tak, aby sa KPÚ nemusel vyjadrovať ku konaniam, ktoré by úrovňou možného zásahu do ochrany pamiatkových hodnôt neprekročili určité, v Zásadách definované územné, kvantitatívne či kvalitatívne ukazovatele ¹⁷.

Možné je napríklad, aby sa pamiatkové územie rozdelilo na menšie celky, sektory, v ktorých by platila rozličná úroveň ochrany (prísnosti) zodpovedajúca tam sa nachádzajúcim hodnotám. Z právneho hľadiska nie je problém zabezpečiť, aby napríklad v úplne zmenených územiach, ako industriálne zóny, či panelové sídlisko, platili iné pravidlá, napr. záujmom by tu bolo iba zabrániť neprimeranému rozširovaniu, ktoré by ohrozilo pamiatkové hodnoty, čiže KPÚ by sa nemusel vyjadrovať ku stavebným konaniam, ktoré sa tohto záujmu nemôžu dotknúť. Kľúčovú úlohu pri takomto prístupe by hrala koordinácia kompetentných orgánov.

Zavedenie a vykonávanie ochrany pamiatkového územia na celej ploche Lokality UNESCO teda nepochybne povedie k výraznému nárastu administratívnej agendy kompetentných orgánov štátnej správy a územnej samosprávy, predovšetkým KPÚ ale aj napríklad stavebných úradov, pravdepodobne tak vytvoriac požiadavku na dodatočné zdroje. V tejto súvislosti je potrebné si uvedomiť, že záväzkom SR v zmysle Medzinárodného Dohovoru je nielen zavedenie formálno-právnej ochrany, ale aj „vytvorenie služieb na ochranu, zachovanie a prezentovanie dedičstva, s príslušnými zamestnancami majúcimi prostriedky na výkon svojich funkcií...“¹⁸. Iba formálne naplnenie požiadavky definovania právneho statusu územia a nezabezpečenie potrebných zdrojov na jeho vykonávanie by teda nespĺňalo požiadavky národnej ochrany v zmysle čl. 4 a 5 Dohovoru.

Za zmienku tu stojí, že vyhlásenie Pamiatkovej zóny sa takisto odrazí na významnom zvýšení rozsahu povinností vlastníkov nehnuteľností, v Pamiatkovej zóne ako aj v Ochrannom pásme, ktorí sú rovnako povinní s nehnuteľnosťami nakladať a užívať ich tak, aby neohrozovali pamiatkové hodnoty pamiatkového územia. Kontrola a vynútenie dodržiavania týchto povinností, ak majú byť efektívne, si takisto pravdepodobne vyžadujú dodatočné zdroje.

Rozbor ďalších možností zabezpečenia adekvátnej ochrany Lokality

Berúc do úvahy časový horizont prípravy vyhlásenia Pamiatkovej zóny Lokality UNESCO, vzhľadom na veľký rozsah potrebných odborných prípravných prác, ukazuje sa potreba zamyslieť sa nad dočasným riešením, ktoré by mohlo zabezpečiť aspoň určitú úroveň ochrany hodnôt svetového dedičstva na území Lokality UNESCO do vyhlásenia Pamiatkovej zóny.

Najschodnejšími sa zdajú byť riešenia realizovateľné na lokálnej úrovni, kde by hlavnými nástrojmi mohli byť:

1. Vyhlásenie väčšieho počtu technických a iných pamiatok za Národné kultúrne pamiatky Pamiatkovým úradom SR, prípadne aj s ochrannými pásmami (napríklad okolo vodných nádrží), dôkladnejšia pasportizácia už existujúcich NKP (banské pamiatky, štôlne, tajchy ako jeden systém aj s jarkami a štôľňami a pod.). Ďalej dôslednejšie využívanie existujúcich mechanizmov vynútenia ochrany, najmä konania o náprave podľa § 31 pamiatkového zákona, ako aj výrazne zvýšených horných hraníc sadzieb pokút za priestupky a ich exekúcia za s cieľom odradiť od škodlivých konaní v budúcnosti.
2. Identifikácia pamätihodností obcí a vytvorenie ich zoznamov (obce s odbornou pomocou KPÚ) podľa §14 pamiatkového zákona, vytvorenie princípov ich ochrany, a ich prijatie ako všeobecne záväzné nariadenia obce. Pamätihodnosti obce síce nepoživajú priamu zákonnú ochranu tak ako Národné kultúrne pamiatky, ponúka sa tu však možnosť vytvoriť rámec ich ochrany a prezentácie, hoci čiastočne založený na konsenzuálnom princípe.

3. Zväčšenie úlohy územnej samosprávy na úseku starostlivosti o Národné kultúrne pamiatky, Pamiatkové územia a pamätihodnosti obce v zmysle ustanovení zákona o obecnom zriadení, koordinované vypracovanie mechanizmov a nástrojov realizácie tejto kompetencie samosprávy (zrejme s opäť s odbornou a metodickou pomocou KPÚ) ¹⁹. Samospráva môže v rámci tejto svojej kompetencie vydať VZN, ktoré však nesmie byť v rozpore so zákonmi (napr. pamiatkovým, stavebným).
4. Zvýšenie miery využívania ustanovení zákona o Banskej Štiavnici 100/2000 Z.z., ktorý ukladá v §4 ods.4 mestu Banská Štiavnica (iba mestu, nie aj iným obciam na území Lokality) dodatočné povinnosti na úseku ochrany a udržateľného rozvoja na svojom území. Tieto ustanovenia treba považovať za samosprávnú pôsobnosť ustanovenú osobitným zákonom ²⁰ v zmysle zákona o obecnom zriadení a preto môže na tomto úseku mesto vydávať VZN (ktoré samozrejme nesmie byť v rozpore so zákonmi) a ich dodržiavanie kontrolovať a vymáhať.
Konkrétne, zákon veľmi podrobne ukladá mestu Banskej Štiavnici zabezpečiť, aby:
 - a) stavebná činnosť na území mesta Banskej Štiavnice zachovávala, obnovovala a dotvárala objekty vovymedzenom území, pričom táto činnosť samosúvisykonávaťnavysokejarchitektonickejatechnickej úrovni a musí zachovávať historický charakter prostredia. Nová výstavba musí harmonicky dotvárať pôvodný historický, architektonický, krajinný a urbanistický výraz Banskej Štiavnice. Kompozičné a výškové usporiadanie novej výstavby nesmie v diaľkových pohľadoch rušivo ovplyvňovať panorámu a siluety dominánt Pamiatkovej rezervácie,
 - b) hospodárska činnosť v Banskej Štiavnici svojím charakterom, dopravnými a priestorovými nárokmi a akýmkoľvek znečisťovaním prostredia rušivo neoplývala na krajinný, architektonický a urbanistický ráz mesta,
 - c) príprava a uskutočňovanie všetkých terénnych úprav, dopravných, vodohospodárskych, energetických, telekomunikačných a ostatných stavieb a prevádzka inžinierskych sietí nenarušili architektonický výraz jednotlivých pamiatkových objektov i pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica ako celku.

Zákon o Banskej Štiavnici v § 4 ods. 5 takisto ukladá povinnosť aj ostatným obciam ktorých územia tvoria územie Lokality dbať na to, aby stavebná a hospodárska činnosť na vymedzenom území neohrozovala zachovanie podstaty technických pamiatok zapísaných v Zozname svetového dedičstva a rušivo neoplývala na ich historický vzhľad.

Treba si uvedomiť, že z hľadiska územno-správneho usporiadania územie Lokality UNESCO netvorí jeden administratívny celok, ale súbor niekoľkých obcí, ktoré sú samostatnými jednotkami územnej samosprávy (napr. mesto Banská Štiavnica, hoci je centrom regiónu, nemá žiadne okolitým obciam nadriadené postavenie). Z toho vyplýva, že pre dosiahnutie želaného efektu vyššie opísaných opatrní je nevyhnutná vzájomná dohoda a vysoká úroveň koordinácie postupov v jednotlivých obciach. Zákon o obecnom zriadení upravuje aj možnosti spolupráce obcí za účelom uskutočnenia konkrétnej úlohy alebo činnosti, ako aj iné možnosti, napríklad zriadením združenia obcí ²¹.

II. DIEL

Prehľad právnych predpisov na úseku ochrany hodnôt chránených v Lokality UNESCO

Ústava SR

Právo na kultúrne dedičstvo

Ústava SR zakotvuje právo na priaznivé životné prostredie a kultúrne dedičstvo. Právo na kultúrne dedičstvo je tu zakotvené pomerne trochu neobvyklým spôsobom, keď na rozdiel od práva na priaznivé životné prostredie ustanovenie článku 44 obsahuje zmienku tohto práva iba v nadpise. Vyslovene sa ukladá iba povinnosť neohrozovať a nepoškodzovať nad mieru ustanovenú zákonom kultúrne pamiatky (ako aj životné prostredie, prírodné zdroje).

V odseku 4 kde sa ukladá povinnosť štátu dbať o šetrné využívanie prírodných zdrojov, rovnováhu ekologických zdrojov, účinnú starostlivosť o životné prostredie a ochranu určeným druhom rastlín a živočíchov sa už žiadne povinnosti ohľadne kultúrneho dedičstva nespomínajú.

Právo na kultúrne dedičstvo nebolo doposiaľ vyložené v judikatúre ústavného súdu, možno sa však domnievať, že by to bolo v podobnom rozsahu ako právo na priaznivé životné prostredie

Právo na kultúrne dedičstvo ako aj právo na priaznivé dedičstvo nepatrí medzi absolútne práva, to znamená, že domáhať sa ich možno len v medziach zákonov, ktoré ich vykonávajú.

Ochrana pamiatok a sloboda vlastníctva

V súvislosti s rozsiahlym súborom povinností a obmedzení, ktoré vlastníkom, najmä nehnuteľností, ukladajú právne predpisy na úseku ochrany kultúrneho či prírodného dedičstva, sa niekedy uvažuje o možnom zásahu do ústavne zaručeného práva na slobodu vlastníctva.

Ústava SR v článku 20 hovorí, že každý má právo vlastniť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu. V súlade s medzinárodnými ľudsko - právnymi štandardami sa však hneď v tom istom článku toto právo do určitej miery obmedzuje. Ustanovenie tretieho odseku zakotvuje pravidlo, že vlastníctvo nemožno zneužiť na ujmu práv iných alebo v rozpore so všeobecnými záujmami chránenými zákonom. Konkrétne, výkon vlastníckeho práva nesmie poškodzovať ľudské zdravie, prírodu, kultúrne pamiatky a životné prostredie nad mieru ustanovenú zákonom.

Obmedzenia a povinnosti zákonom a na základe zákona dané vlastníkom kultúrnych pamiatok, nehnuteľností v pamiatkových územiach a územiach ochrany prírody nie je možné teda považovať za zásah alebo obmedzenie práva na slobodu vlastníctva.

Ochrana pamiatkového fondu

Pamiatková ochrana je upravená predovšetkým Zákonom o ochrane pamiatkového fondu č. 49/2002 Z.z. v znení zákona č.479/2005 Z.z a 208/2009 Z.z. (Pamiatkový zákon), ktorý upravuje ochranu kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a archeologických nálezov a lokalít, pričom sa odvoláva priamo na medzinárodné zmluvy v oblasti európskeho a svetového dedičstva ²².

Objektom ochrany podľa Pamiatkového zákona sú jednak jednotlivé veci (hnuteľné aj nehnuteľné), ktoré vyhlásené za národné kultúrne pamiatky, a pamiatkové územia - pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny podľa toho hovoríme o individuálnej ochrane alebo územnej ochrane). Ochrane podliehajú aj veci a územia už momentom, keď sa začalo konanie o ich vyhlásení za kultúrne pamiatky alebo pamiatkové územia.

Zákon definuje ochranu pamiatkového fondu ako súhrn činností a opatrení zameraných na identifikáciu, výskum, evidenciu, zachovanie, obnovu, reštaurovanie, regeneráciu, využívanie a prezentáciu kultúrnych pamiatok a území ²³.

Národné kultúrne pamiatky

Zákon používa iba pojem kultúrnej pamiatky nepozná napr. pojem technickej pamiatky, ktorý figuruje v celom názve Lokality UNESCO. Zákon však ustanovuje, že za Národnú kultúrnu pamiatku môže byť vyhlásená vec pamiatkovej hodnoty, pričom táto pamiatková hodnota môže spočívať, okrem historických, urbanistických, kultúrnych, architektonických výtvarných či umelecko-remeselných aj v súbore vedeckých, technických alebo krajinárskych hodnôt, hodných individuálnej či územnej ochrany. Právny pojem kultúrnej pamiatky je teda všeobecný, zahŕňajúci aj technické pamiatky v zmysle zápisu podľa Dohovoru.

Vec, ktorá má pamiatkovú hodnotu, vyhlasuje za Národnú kultúrnu pamiatku. Pamiatkový úrad ²⁴ z vlastného podnetu alebo na podnet právnickej či fyzickej osoby. Vlastník veci ktorá má byť za kultúrnu pamiatku vyhlásená a v prípade nehnuteľnosti aj obec kde sa nachádza, sú účastníkmi konania. Status nehnuteľnosti ako Národnej kultúrnej pamiatky sa potom vyznačí aj do Katastra nehnuteľností.

Práva a povinnosti pri ochrane kultúrnej pamiatky

Povinnosti vlastníka kultúrnej pamiatky

Z vlastníctvom národnej kultúrnej pamiatky sa viaže celý súbor povinností a obmedzení. Ide najmä o tieto priame povinnosti:

- Vykonávať na vlastné náklady základnú ochranu pamiatky ²⁵
- Užívať pamiatku v súlade s jej pamiatkovou hodnotou
- Umožniť zamestnancom a oprávneným osobám vstupovať do objektu pamiatky (len ak nie je obydlím), predložiť im hnutelnú pamiatku za účelom dokumentácie a štúdia
- Strpieť označenie pamiatky, jej sprístupnenie verejnosti, ak nie je obydlím ak tak rozhodol Pamiatkový úrad a to za určených podmienok a za náhradu.
- povinnosti za mimoriadnej situácie, brannej pohotovosti štátu zabezpečiť osobitnú ochranu, odovzdať hnutelnú pamiatku do úschovy.
- Vlastník má ďalej oznamovacie povinnosti:
- Oznámiť nadobúdateľovi v prípade prevodu že na pamiatku sa vzťahuje osobitný režim ochrany
- Vlastník je povinný oznámiť pamiatkovému úradu a obci bezodkladne každé ohrozenie poškodenie alebo zničenie pamiatky
- Každú zamýšľanú zmenu využitia pamiatky alebo aj jej vypratanie (vystahovanie sa) a tiež každú uskutočnenú zmenu vlastníctva pamiatky do 30 dní

Aj vlastník nehnuteľnosti, ktorá nie je pamiatkou, ale nachádza sa v Pamiatkovej rezervácii, zóne alebo v ochrannom pásme má (dosť široko vymedzenú) zákonnú povinnosť nakladať a užívať ju tak, aby neohrozoval pamiatkové hodnoty Pamiatkovej rezervácie, zóny či pamiatky v ochrannom pásme v ktorej sa nachádza.

Osobitné povinnosti vlastníka pri obnove a reštaurovaní Národnej kultúrnej pamiatky

Pojem obnova zahŕňa údržbu, konzervovanie, opravu, adaptáciu a rekonštrukciu. Pred začatím obnovy je vlastník povinný predložiť žiadosť o vydanie rozhodnutia o zámere obnovy. Ak vlastník začne obnovu bez takéhoto rozhodnutia, Krajský pamiatkový úrad začne sám vo veci konať a vyzve vlastníka, aby práce až do vydania rozhodnutia zastavil. KPÚ rozhodne, či je vlastníkom navrhnutý zámer obnovy prípustný a určí podmienky obnovy a tiež či možno obnovu vykonať iba na základe výskumov či inej prípravnej a projektovej dokumentácie.

V prípade novej stavby, úprav pozemku, stavby ktoré nie sú pamiatkou, ale nachádzajú sa v pamiatkovom území je vlastník povinný vyžiadať si rozhodnutie o zámere úpravy nehnuteľnosti v pamiatkovom území. Ak nepožiada, KPÚ začne sám konať a práce sa musia až do rozhodnutia zastaviť. Obdobne, KPÚ rozhodne o prípustnosti

zámeru úprav a určí ich podmienky a tiež či je potrebný výskum alebo iná špeciálna dokumentácia. Projektovú dokumentáciu môže pripraviť len autorizovaná osoba. Vlastník je povinný prerokovať s KPÚ projektovú dokumentáciu z hľadiska zachovania pamiatkových hodnôt. O každej projektovej a prípravnej dokumentácii vydá KPÚ záväzné stanovisko.

Pri nehnuteľnosti v ochrannom pásme je takisto vlastník pred začatím úprav povinný vyžiadať si záväzné stanovisko KPÚ, v ktorom tento určí či je zámer prípustný a určí podmienky jeho vykonania.

V prípade územného konania, stavebného konania a ďalších konaní podľa stavebného zákona rozhoduje stavebný úrad na základe záväzného stanoviska KPÚ.

KPÚ vykonáva v priebehu obnovy KP a úpravy nehnuteľnosti v pamiatkovom území alebo ochrannom pásme štátny dohľad. V prípade zistenia nedostatkov, ktorých následkom by mohlo byť ohrozenie, alebo konanie vlastníka v rozpore s rozhodnutím alebo záväzným stanoviskom, KPÚ svojím rozhodnutím práce zastaví. Ak sa objaví nepredpokladaný nález v priebehu prác, vykonávateľ prác je povinný práce zastaviť až do rozhodnutia KPÚ o ďalšom postupe, ktorý má na to tri dni.

Osobitným druhom obnovy NKP je jej reštaurovanie. Reštaurovanie môže vlastník pripravovať iba na základe predchádzajúceho rozhodnutia KPÚ o zámere na reštaurovanie. KPÚ tiež musí rozhodnúť o každom stupni reštaurátorskej dokumentácie.

Práva vlastníka

Povinnosti vlastníka Národnej kultúrnej pamiatky a nehnuteľností v pamiatkových územiach sú čiastočne vyvážené právami a to právom na bezplatné poskytnutie odbornej a metodickej pomoci vo veciach ochrany pamiatky. Zákon taktiež ustanovuje právo požiadať obec a ministerstvo o finančný príspevok alebo poskytnutie štátnej pomoci (Zákon tu však hovorí o práve požiadať, nie o povinnosti štátu príspevok či pomoc poskytnúť.) Zákon ďalej ustanovuje právo vlastníka na primeranú náhradu preukázateľnej ujmy, ktorá vznikne vlastníkovi aplikáciou tohto zákona alebo rozhodnutím podľa neho. Vlastník nehnuteľnosti má právo požiadať štát alebo obec o finančný príspevok pri obnove alebo reštaurovaní, ktoré sa v súčasnosti realizuje cez grantový program Ministerstva Kultúry Obnov si svoj dom. Existuje tu teda právny rámec pre širší rozsah zaangažovania sa štátu a verejných zdrojov do ochrany pamiatkového fondu než sa v súčasnosti v praxi využíva.

Pamiatkové územia

Nástrojom plošnej pamiatkovej ochrany sú pamiatkové územia. Pamiatkové územie je sídelný alebo krajinný územný celok na ktorom sú sústredené pamiatkové hodnoty alebo archeologické nálezy a náleziská, ktorý bol za účelom ich ochrany vyhlásený za pamiatkovú rezerváciu alebo pamiatkovú zónu ²⁶. Zákon rozoznáva dva druhy pamiatkových území.

Pamiatková rezervácia územie s uceleným historickým sídelným usporiadaním a s veľkou koncentráciou nehnuteľných kultúrnych pamiatok, alebo so skupinami významných archeologických nálezov alebo nálezísk.

Pamiatková zóna je územie s historickým sídelným usporiadaním alebo územie kultúrnej krajiny s pamiatkovými hodnotami alebo archeologickými nálezmi a náleziskami.

Keď porovnáme definíciu rezervácie a zóny, vidíme že rozdiel spočíva jednak vo vyžadovanej veľkej hustote nehnuteľných kultúrnych pamiatok na území rezervácie, a tiež v požiadavke ucelenosti historického sídelného usporiadania, čo sú kritéria ktorými sa Pamiatková rezervácia líši od Pamiatkovej zóny. Typickým príkladom je práve ucelené historické jadro mesta Banskej Štiavnice s veľkou koncentráciou pamiatok.

Zaujímavé je, že v definícii Pamiatkovej zóny sa ako na jedinom mieste v zákone objavuje aj pojem kultúrnej krajiny.

Rozdiel je aj v spôsobe vzniku týchto území – zatiaľ čo pamiatkovú rezerváciu vyhlasuje svojim nariadením Vláda SR na návrh Ministerstva kultúry SR, pričom návrh pripravuje Pamiatkový úrad v súčinnosti s obcami, Pamiatkovú zónu vyhlasuje na návrh Pamiatkového úradu SR priamo Ministerstvo kultúry SR rozhodnutím.

Pri porovnaní týchto dvoch druhov pamiatkových území je zrejmé že rezervácia je dizajnovaná za účelom ochrany územia menšej rozlohy s vysokou koncentráciou pamiatok, zatiaľ čo zóna sa javí byť inštitútom vhodným na ochranu veľkoplošných území kultúrnej krajiny s nižšou hustou jednotlivých nehnuteľných pamiatok ²⁷.

Pamiatkový úrad môže rozhodnutím vyhlásiť ochranné pásmo nehnuteľnej Národnej kultúrnej pamiatky, Pamiatkovej rezervácie alebo zóny a to za účelom ochrany a usmernenia rozvoja ich prostredia alebo okolia.

Na území pamiatkových území, Pamiatkovej rezervácie aj zóny, platia pravidlá ochrany pamiatkového územia. Tieto sú definované ako súhrn činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkami nehnuteľností zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, ich skupín, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

Dokumentom na vykonávanie základnej ochrany a nástrojom špecifikácie spresnenia jednotlivých hore uvedených pojmov podľa potrieb každého jednotlivého územia sú Zásady ochrany pamiatkového územia, ktoré vypracúva Krajský pamiatkový úrad (resp. osoba spôsobilá vykonávať pamiatkový výskum). Zásady sú podkladom pre spracovanie územnoplánovacej dokumentácie a orgán schvaľujúci územnoplánovaciu dokumentáciu je v tomto procese povinný vyžiadať si stanovisko Krajského pamiatkového úradu (to platí aj v prípade že je v danom území sa nachádza pamiatka, územie či ochranné pásmo).

Zásady nie sú záväzným právnym aktom z ktorého by priamo vyplývali povinnosti všeobecne či jednotlivcom, sú však dokumentom na vykonávanie základnej ochrany ²⁸, ktorý sa realizuje prostredníctvom individuálnych rozhodnutí Pamiatkového úradu, ako aj Stavebného úradu cez územný plán a tiež cez ich povinné zahrnutie ako podkladu do spracovávaní územného plánu.

Pri porovnaní inštitútov Národnej kultúrnej pamiatky a pamiatkového územia, vidíme, že pamiatkové územia sú vyhlásené všeobecne záväzným právnym aktom a zabezpečiť ťažisko ochrany je na kompetentných orgánoch. Naopak, jednotlivé Národné kultúrne pamiatky sa vyhlasujú rozhodnutím pamiatkového úradu čiže individuálnym právnym aktom, na základe ktorého vznikajú povinnosti predovšetkým jej vlastníkom.

Pamiatkové územia v Lokalte Banská Štiavnica a okolie

Na území Lokality Banská Štiavnica a okolie sa nachádzajú dve Pamiatkové rezervácie. Banská Štiavnica a Kalvária a Štiavnické Bane ako aj Pamiatková zóna v obci Hodruša –Hámre, časť Banská Hodruša.

Pamiatková rezervácia Banská Štiavnica a Kalvária bola vyhlásená nariadením vlády SR č. 280/2000. Nariadenie sa priamo odvoláva na Banskú Štiavnicu ako lokalitu zapísanú v Zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Cieľom vymedzenia hraníc Pamiatkovej rezervácie je zabezpečiť ochranu a využívanie historických, architektonických, urbanistických, výtvarných, krajinárskych a kultúrno-spoločenských hodnôt mesta.

Predmetom ochrany je kultúrno-historické a prírodné prostredie mesta ²⁹.

Zásady ochrany pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica a Kalvária schválené Pamiatkovým úradom ³⁰ sú dôležitým dokumentom, ktorý stanovuje požiadavky na primerané funkčné využitie územia, zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, objektovej skladby, výškového a priestorového usporiadania objektov, prvkov interiéru a uličného parteru, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy, archeologických nálezísk a ďalších pamiatkových hodnôt.

Všeobecné povinnosti pri ochrane pamiatok a pamiatkových území

Všeobecné povinnosti pri ochrane pamiatok a pamiatkových území predstavujú súbor povinností a obmedzení, ktoré na rozdiel od vyššie uvedených povinností vlastníkov platia bez rozdielu pre každého, ako vlastníkov, podnikateľov, tak aj návštevníkov.

Každý je povinný správať sa tak, aby svojím konaním neohrozil základnú ochranu pamiatok a pamiatkových území a nespôsobil nepriaznivé zmeny stavu pamiatkového fondu a stavu archeologických nálezísk ³¹.

Na nehnuteľné pamiatky a na nehnuteľnosti v pamiatkovom území sa nesmie bez rozhodnutia Krajského pamiatkového úradu umiestňovať reklamné, informačné, propagačné alebo technické zariadenia.

Všetky rozhodnutia orgánov štátnej správy alebo územnej samosprávy, ktorými môžu byť dotknuté záujmy pamiatkovej ochrany vyžadujú predchádzajúce záväzné stanovisko Pamiatkového úradu.

Pamiatkový a záchranný výskum ³²

Pamiatkový výskum je odborná činnosť zameraná na získanie poznatkov o pamiatkach, územiach archeologických náleziskách a nálezoch. Vykonáva sa na prípravu obnovy a reštaurovania, vypracovanie zásad ochrany pamiatkových území a vedecké a dokumentačné účely.

Záchranný výskum je povinnosťou vykonať pri príprave stavieb a inej hospodárskej činnosti, kde sa predpokladá ohrozenie pamiatkových hodnôt, a to na základe rozhodnutia Pamiatkového úradu, ktorý môže konať na podnet Stavebného úradu alebo Krajského pamiatkového úradu. Je povinnosťou vlastníka alebo stavebníka uhrádzať náklady na výskum. V prípade stavby vo verejnom záujme môže byť výskum financovaný so štátneho rozpočtu.

Platí zákaz vykonávania nepovoleného výskumu a výkopov na pamiatke, v pamiatkových územiach a ochranných pásmach, nepovoleného zberu a premiestňovania nálezov alebo aj ich vyhľadávanie pomocou detekčných zariadení. Výskum môžu vykonávať len oprávnené osoby.

Nález je vec pamiatkovej hodnoty. Nálezca je povinný ho oznámiť KPIÚ alebo obci a to najneskôr na druhý deň. Nález sa musí ponechať bez zmeny až do obhliadky najmenej však tri pracovné dni. Nálezca je povinný vykonať opatrenia na záchranu, zabezpečiť proti poškodeniu, znehodnoteniu či odcudzeniu. Mimo výskumu, nálezca má právo na náhradu výdavkov súvisiacich s ohlásením a ochranou.

Ochrana prírody a krajiny

Pri porovnaní máp zistíme že, územie UNESCO Lokality Banská Štiavnica spolu s ochrannou zónou sa takmer zhoduje s územím Chránenej krajinej oblasti Štiavnické vrchy.

Ak si pripomenieme že jedným z aspektov kritéria zápisu do Zoznamu svetového dedičstva číslo v. je interakcia človeka s prírodným prostredím, vidíme že normy ochrany prírody hrajú takisto významnú úlohu pri definovaní ochrany územia Lokality UNESCO.

Pre celé územie Lokality UNESCO, vrátane objektov ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany, teda pamiatkové územia, NKP v historickom jadre, ako aj jednotlivé NKP vrátane technických pamiatok v okolí Banskej Štiavnice platia súčasne aj normy pravidiel ochrany prírody a krajiny platné pre CHKO ŠV. Ochrana prírody je teda na území Lokality UNESCO, na rozdiel od pamiatkovej ochrany, celoplošne zabezpečená a

tvorí, z pohľadu ochrany niektorých pamiatkových hodnôt ďalšiu vrstvu ochrany, z čoho vyplýva potreba spolupráce a koordinácie kompetentných orgánov pri ich zabezpečovaní.

Základnou právnou normou ochrany je zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny. Na území Lokality platia samozrejme, tak ako aj všade inde, všeobecné pravidlá ochrany prírody a z nich vyplývajúce povinnosti. Každý je povinný chrániť prírodu a krajinu pred ohrozovaním, poškodzovaním a ničením a starať sa o jej zložky ³³.

CHKO Štiavnické vrchy bola vyhlásená a jej hranice vymedzené vyhláškou Ministerstva Kultúry SSR č. 124/1979 Zb. Vyhláška sama sa zmieňuje aj o ochrane kultúrnych hodnôt a technických pamiatok na území CHKO. V jej zmysle cieľom vyhlásenia oblasti je ochrana a zveľaďovanie prírody a prírodných hodnôt, aj v nadväznosti na cenné kultúrne pamiatky a osobitne na pamiatky vývoja techniky na území, zabezpečovanie jej optimálneho využívania so zreteľom na jej všestranný kultúrny, vedecký, ekonomický, vodohospodársky a zdravotno-rekreačný význam pri rešpektovaní prioritných záujmov geologickej a banskej činnosti v tejto oblasti. Na území oblasti sa venuje osobitná starostlivosť pamiatkam vývoja techniky v odbore baníctva, hutníctva a lesníctva podľa osobitných predpisov ³⁴

V zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny je za CHKO možné vyhlásiť rozsiahlejšie územie s rozptýlenými ekosystémami významnými pre zachovanie biologickej rozmanitosti a ekologickej stability, s **charakteristickým vzhľadom krajiny alebo špecifickými formami historického osídlenia**. Všeobecne na území CHKO a teda aj v celej Lokality UNESCO vrátane mesta Banskej Štiavnice a ostatných obcí platí druhý stupeň ochrany prírody platí druhý stupeň ochrany.

Na území na ktorom platí druhý stupeň ochrany platí súbor obmedzení. Obmedzenia stanovené druhým stupňom sú však minimálne, v podstate z absolútnych zákazov ide iba o obmedzenie dopravy, všetky ostatné činnosti je možné so súhlasom orgánu ochrany prírody na území CHKO vykonávať.

Obmedzenia na území CHKO Štiavnické vrchy

Zákaz vjazdu a státia motorovým vozidlom (všeobecne vrátane trojkoliek, štvorkoliek, snežných skútrov), ale aj záprahom, na pozemky mimo intravilánu obcí a mimo ciest a miestnych komunikácií. Zákaz teda platí v extraviláne aj na lesné cesty, ako účelové komunikácie ³⁵. Výnimkou je prípad ak ide o vozidlo vlastníka alebo obhospodarovateľa pozemku, na ktorý sa inak zákaz vzťahuje.

Takisto aj vjazd a státie bicyklom na pozemkoch mimo intravilánu mimo ciest miestnych aj účelových komunikácií. Bicyklom je teda možné jazdiť na účelovej (v typickom prípade lesná cesta) a tiež na povolenej cyklotrase.

Súhlas orgánu ochrany prírody sa vyžaduje na

- výsadbu drevín mimo intravilánu, likvidáciu trvalých trávnatých porastov,
- výstavbu lesných ciest a zväžnic, oplotenie pozemku, pasenie zvierat,
- vykonávanie geologických prác, banskej činnosti,
- umiestnenie informačného, propagačného zariadenia mimo intravilánu,
- aplikáciu chemických látok, hnojív,
- budovanie turistického chodníka, náučného chodníka, bežeckej, lyžiarskej cyklistickej trasy alebo mototrasy,
- organizovanie verejných telovýchovných, športových a turistických podujatí za hranicami intravilánu a mimo areálov na to určených
- umiestnenie krátkodobého zariadenia (predajného stánku, kiosku, konštrukcie, prístrešok, vrátane slávnostnej výzdoby a osvetlenia mimo intravilánu
- umiestnenie zariadenia na vodnom toku či ploche, vypúšťanie nádrže
- použitie zariadenia spôsobujúceho svetelná a hlukové efekty – ohňostroj – mimo uzavretých stavieb (tento zákaz platí aj v intraviláne)
- výcvik ozbrojených síl, hasičov, civilnej ochrany a pod ³⁶

Intravilán v CHKO

V území CHKO sa teda nachádza aj intravilán mesto BŠ ako aj ostatné obce, ktoré tvoria súčasť Lokality UNESCO. Opodstatnenosť príslušnosti zastavaných území ku CHKO je otázná, keďže v druhom pásme ochrany existujú pre intravilán len minimálne obmedzenia. Príslušnosť k CHKO sa prejavuje najmä nutnosťou každého ubytovacieho zariadenia triedy penzión a hotel vypracovať hodnotenie vplyvu na životné prostredie (EIA) ³⁷ (mimo chráneného územia až od určitého počtu lôžok), čo sa v praxi obchádza tým, že väčšina ubytovacích zariadení má štatút ubytovania v súkromí.

Maloplošné chránené územia s vyšším stupňom ochrany

V rámci CHKO Štiavnické Vrchy sa nachádza 22 maloplošných chránených území s vyšším ochranným stupňom od 3 do 5. Na týchto územiach platia prísnejšie obmedzenia, väčšina z nich zahŕňa skutočne malú plochu, sú však neoddeliteľnou súčasťou súboru hodnôt Lokality UNESCO.

Chránené areály

Štyri chránené areály (v zátvorkách stupeň ochrany) Arborétum Kysihýbeľ (3), Banskoštiavnická botanická záhrada, (3) Banskoštiavnická kalvária (3), Michalštôlnianske rašelinisko (4).

Za chránený areál môže Krajský úrad životného prostredia vyhlásiť všeobecne záväznou vyhláškou takú lokalitu, na ktorej sú biotopy európskeho či národného významu (resp. je biotopom druhu takéhoto významu) a kde priaznivý stav týchto biotopov závisí na obhospodarovaní človekom.

Areálom takisto možno vyhlásiť územia s trvalejším výskytom chránených druhov rastlín, živočíchov nerastov a skamenelín, taktiež plochy slúžiace na prírodovedecké a kultúrnovedecké účely dotvorené ľudskou činnosťou.

Prírodné rezervácie

Nachádza sa tu desať prírodných rezervácií – Gajdošovo, Holík, Holý vrch, Jabloňovský Roháč, Kamenné more (4), Bralce, Kamenný jarok, Kojatín, Krivín, Szabova skala (5), ako aj dve národné prírodné rezervácie – Sítno, Kašivárová (5).

Prírodná rezervácia je maloplošná lokalita predstavujúca pôvodné, alebo ľudskou činnosťou len málo pozmenené biotopy národného či európskeho významu (resp. biotopy druhov takéhoto významu). Vyhlasuje ich KÚŽP všeobecne záväznou vyhláškou. Pokiaľ ide o nadregionálne biocentrum ako súčasť najvýznamnejšieho prírodného dedičstva štátu, môže ministerstvo takúto rezerváciu vyhlásiť všeobecne záväzným predpisom za Národnú prírodnú rezerváciu. V prírodných rezerváciách vždy platí štvrtý alebo piaty stupeň ochrany. V prípade ohrozenia rezervácie návštevnosťou je orgán ochrany prírody oprávnený rozhodnúť o jej uzavretí, čo musí prerokovať s dotknutými obcami.

Prírodné pamiatky

6 prírodných pamiatok: Kapitulské bralá (5), Krupinské bralce (4), Putikov vršok (5), Sixova stráň (4), Vyhniansky travertín (4), Žakýlske pleso (5)

Prírodnými pamiatkami sú bodové, líniové alebo iné maloplošné ekosystémy, ich zložky alebo prvky, ktoré majú vedecký, kultúrny, ekologický, estetický alebo krajinotvorný význam. Vyhlasuje ich KÚŽP. Platí tu štvrtý alebo piaty ochranný stupeň.

Obmedzenia vo vyšších stupňoch ochrany

Podrobnejšie sa oplatí pozrieť najmä tretí stupeň, ktorý platí na Banskoštiavnickej kalvárii a botanickej záhrade, ktoré zároveň reprezentujú aj kultúrne hodnoty a nachádzajú sa v Pamiatkovej rezervácii. Väčšina zákonných obmedzení sa však vzťahuje na územia mimo zastavaného územia obcí, čiže pre dva spomenuté chránené areály nie je relevantná.

- V extraviláne v treťom stupni platí rovnaký zákaz ohľadom motorových vozidiel ako v druhom stupni, o niečo prísnejšie pravidlá pre bicykle, nesmie sa bicyklovať ani na účelovej komunikácii (lesná cesta).
- zákaz pešieho pohybu mimo vyznačenej turistického či náučného chodníka v extraviláne
- úplný zákaz táboriť, stanovať, bivakovať, jazdiť na koni, lyžovať, zakladať oheň, liezť ako aj iné športové aktivity (takisto len v extraviláne),
- úplný zákaz verejných športových akcií a spoločenských podujatí a verejne prístupných – toto platí aj v intraviláne (tento zákaz platí aj v zastavanom území obce, čiže sa týka aj Banskoštiavnickej kalvárie a botanickej záhrady!)
- použitia svetelných a hlukových efektov,
- vykonávať banskú činnosť,
- zbierať rastliny a ich plody (okrem na vlastnom pozemku), rozširovať nepôvodné druhy.

Len na povolenie je možno vykonávať (okrem toho čo pri druhom stupni) let lietadlom alebo klzákom ak výška letu je menej ako 300 metrov, umiestnenie propagačného aj informačného zariadenia, osvetlenie lyžiarskej, bežeckej trate alebo športového areálu v extraviláne, vykonávanie technických geologických prác.

V štvrtom stupni platí zákaz holorubov, zákaz umiestňovania informačných, propagačných a reklamných zariadení a pútačov, aplikácie chemických látok a hnojív, rozorávania trvalých trávnatých porastov, zbierať nerasty a skameneliny, oplocovať pozemok, umiestniť košiar a inú stavbu pre hospodárske zvieratá, umiestňovať zariadenie na vodnom toku, vykonávať geologické práce, voľne pustiť psa. Súhlas úradu životného prostredia sa okrem vyššie uvedeného vyžaduje aj na umiestnenie stavby.

Najprísnejšie obmedzenia platia pochopiteľne v územiach s piatym stupňom ochrany, kde sa zakazuje akokoľvek zasiahnuť do lesného porastu a poškodiť vegetačný a pôdny kryt. stavať lesnú cestu či zväžnicu, zriadiť poľovnícke zariadenie, osvetľovať bežecké, lyžiarske trate, rušiť pokoj a ticho, chytať, usmrtiť alebo loviť živočícha, meniť stav mokrade alebo koryta vodného toku, a zákaz umiestniť stavbu.

Chránený nerast a skamenelina

V geologicky bohatom území Štiavnických vrchov je vhodné spomenúť pravidlá ohľadne chránených nerastov a skamenelín. Tieto je zakázané poškodzovať a ich zber je možný len so súhlasom orgánu ochrany prírody, nález takéhoto nerastu je nutné tomuto orgánu oznámiť. Ochrana takéhoto nerastu sa zabezpečuje v zásade na mieste, ak by však hrozilo jeho poškodenie alebo odcudzenie zabezpečí sa jeho šetrný odber, prostredníctvom oprávnenej osoby a umiestnenie v zbierke štátneho múzea. Na vlastníctvo takéhoto nálezu má právo štát, ak však toto právo neuplatní do troch mesiacov od nález, vlastníkom sa stane nálezca.

Ochrana drevín

Pre všetkých platia všeobecné pravidlá ochrany drevín zakazuje sa poškodzovať a ničiť dreviny, vlastníkom pozemku je povinný sa o dreviny starať, ošetrovať a udržiavať. V zásade sa na výrub dreviny od určitých parametrov vyžaduje povolenie orgánu ochrany prírody, ktorým je pri ochrane drevín obec. Zákon tiež zavádza povinnosť náhradnej výsadby.

Chránené stromy sú kultúrne, vedecky, ekologicky, krajnotvorne alebo esteticky mimoriadne významné stromy, ktoré KÚŽP za také vyhlásil, považujú sa potom za chránené objekty. Okrem uplatňovania

všeobecných pravidiel ochrany drevín sa na výrub alebo ošetrovanie takéhoto stromu sa vyžaduje súhlas. Chránené stromy majú zo zákona svoje ochranné pásmo najmenej 10 m od kmeňa v ktorom platí druhý stupeň ochrany.

Osobitné povinnosti vlastníkov pozemkov

Vlastník, správca alebo nájomca pozemku je povinný umožniť zamestnancom orgánu ochrany prírody a nim poverenej osobe vstup na pozemok s cieľom plniť povinnosti na úseku ochrany prírody, ďalej strpieť označenie osobitne chránených častí prírody a umiestnenie dočasných zariadení potrebných na zabezpečenie starostlivosti a tiež vykonanie nevyhnutných opatrení na účel zabránenia závažného poškodenia alebo zničenia. Pritom sa však musia rešpektovať práva vlastníka a dbať aby nedochádzalo k poškodeniu pozemku. Platí tiež zákaz prevodu vlastníctva štátu na iné osoby k plochám s tretím až piatym stupňom ochrany, široké možnosti výnimiek. Štát má predkupné právo k pozemkom v extraviláne s tretím a vyšším stupňom ochrany

Posudzovanie vplyvu na životné prostredie

Ako už bolo spomenuté, v chránenom území CHKO Štiavnické vrchy je posudzovanie povinné pre ubytovacie zariadenia (aj v centre mesta) a výstavbu tratí lyžiarskych bežeckých, stredísk lanoviek a pod. V zmysle novely zákona ku každej činnosti v chránenom území orgán ochrany prírody musí vydať stanovisko či je táto činnosť zásahom do životného prostredia a teda či ju treba posudzovať jej vplyv.³⁸

Banské predpisy

Vzhľadom na: banícku minulosť Lokality UNESCO a banícku činnosť v histórii ako hlavného pôvodcu terajších pamiatkových hodnôt, ako aj faktu, že banícke pamiatky v okolí Banskej Štiavnice tvoria hlavnú časť technických pamiatok v zmysle zápisu do Zoznamu svetového dedičstva a teda sú jedným z najvýznamnejších prvkov na ktoré sa má ochrana podľa Dohovoru vzťahovať, nemožno sa vyhnúť preskúmaniu banských predpisov.

Základnými predpismi sú zákon č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon) a zákon č. 51/1988 Zb. o banskej činnosti, výbušnínach a o štátnej banskej správe.

Staré banské diela

Starým banským dielom sa rozumie banské dielo v podzemí, ktoré je opustené a ktorého pôvodný prevádzkovateľ ani jeho právny nástupca neexistuje alebo nie je známy. Ministerstvo životného prostredia SR zabezpečuje zisťovanie starých banských diel a vedie ich register. Vedením registra starých banských diel je v poverený Štátny geologický ústav Dionýza Štúra.

V zmysle zákona je banskou činnosťou, ku ktorej sa vyžaduje banské oprávnenie vydávané Banským úradom, zápis do banského registra okrem iného aj zabezpečovanie a likvidácia starých banských diel, a sprístupňovanie banských diel a starých banských diel pre múzejné a iné účely a práce na ich udržiavaní v bezpečnom stave.

V praxi to znamená to, že pri tejto činnosti sa musia dodržiavať zásady ochrany a využitia nerastného bohatstva, požiadavky racionálneho využívania ložísk nerastov, bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a bezpečnosti prevádzky, zásady banskej technológie, ako aj požiadavky ochrany pracovného a životného prostredia. Na zaistenie odborného a bezpečného riadenia banskej činnosti a činnosti vykonávanej banským spôsobom je organizácia povinná určiť zodpovedného vedúceho zamestnanca, ktorý má potrebnú odbornú spôsobilosť.

Likvidácia banských diel v s pamiatkovými hodnotami

V zmysle ustanovení banského zákona po ukončení alebo pri trvalom zastavení prevádzky v hlavných banských dielach a lomoch je organizácia povinná vykonať ich likvidáciu a rekultiváciu poľnohospodárskej pôdy a lesných pozemkov.

Ak však orgán štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu po dohode s Obvodným banským úradom rozhodol, že banské stavby, banské diela, prípadne lomy majú pamiatkovú hodnotu, organizácia je povinná po skončení, alebo trvalom zastavení prevádzky v hlavných banských dielach a lomoch zlikvidovať len také objekty ktoré nebudú prekážkou iného využitia banských diel a lomov a zachovať tie, ktoré majú pamiatkovú hodnotu.

To isté platí, ak je možné iné využitie hlavných banských diel a lomov, alebo ak príslušné orgány štátnej správy, po dohode s Obvodným banským úradom, rozhodli o využití hlavných banských diel a lomov na iné účely, napríklad muzeálne.

Podobné ustanovenie obsahuje aj banský zákon, ktorý hovorí že ak orgány štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu vyhlásili banskú stavbu, banské dielo alebo lom za Národnú kultúrnu pamiatku, organizácia je povinná po skončení, alebo trvalom zastavení prevádzky v hlavných banských dielach a lomoch vykonať iba také likvidačné práce, ktoré nespôsobia ujmu na ich pamiatkovej hodnote

Obdobne platí, že ak orgány štátnej správy životného prostredia považujú banskú stavbu, banské dielo alebo lom za významný prvok územného systému ekologickej stability alebo za významný biotop podľa osobitných predpisov organizácia je povinná po skončení alebo trvalom zastavení prevádzky v hlavných banských dielach a lomoch vykonať iba také likvidačné práce, ktoré nespôsobia ujmu na ich hodnote z hľadiska životného prostredia.

Sprístupňovanie banských diel a starých banských diel pre múzejné a iné účely

Sprístupňovanie banských diel a starých banských diel pre múzejné a iné účely a práce na ich udržiavaní v bezpečnom stave povoľuje Obvodný banský úrad. So žiadosťou o povolenie predkladá organizácia plán sprístupňovania banských diel a starých banských diel na múzejné a iné účely a prác na ich udržiavaní v bezpečnom stave.

Ako už bolo spomenuté, aj táto činnosť je považovaná za banskú činnosť a preto múzeum (čo je aj prípad SBM v Banskej Štiavnici) musí mať banské oprávnenie, byť zapísané v banskom registri, dodržiavať pravidlá bezpečnosti pri banskej činnosti a na to zamestnávať odborne spôsobilú osobu.

Chránené ložiskové územie

Banský zákon pozná tiež osobitú formu územnej ochrany pre potreby zabezpečenia záujmov ťažby nerastov. Niekoľko takýchto území sa doposiaľ nachádza aj na teritóriu Lokality UNESCO.

Chránené ložiskové územie sa ustanovuje za účelom ochrany výhradného ložiska proti znemožneniu alebo sťaženiu dobývania a zahŕňa územie na ktorom by stavby a zariadenia nesúvisiace s dobývaním mohli znemožniť alebo sťažiť dobývanie. Chránené ložiskové územie určuje obvodný banský úrad rozhodnutím po vyjadrení orgánu ochrany prírody a stavebného úradu, jeho hranice sa vyznačia v katastri nehnuteľností a územnoplánovacej dokumentácii. V prípade, že rozsah tohto územia bráni ďalšiemu rozvoju obce je táto oprávnené podať návrh na zmenu územia.

V záujme ochrany nerastného bohatstva sa nesmú v chránenom ložiskovom území zriaďovať stavby a zariadenia, ktoré nesúvisia s dobývaním výhradného ložiska. Výnimočne, vo verejnom záujme povolenie stavieb a zariadení v chránenom ložiskovom území, ktoré nesúvisia s dobývaním, môže vydať príslušný stavebný úrad len na základe záväzného stanoviska Obvodného banského úradu.

S ochranou nerastného bohatstva z hľadiska jeho dobývania sa počíta aj pri územnoplánovacej činnosti, kde sa ukladá povinnosť navrhovať riešenia najvýhodnejšie z hľadiska využitia nerastného bohatstva, preto územné plány musia byť prerokované s Obvodnými banskými úradmi.

Dobývací priestor

Na dobývanie nerastu z výhradného ložiska Banský úrad určí dobývací priestor, ktorý sa určí organizácii s banským oprávnením. Dobývací priestor sa zruší na návrh okrem iného aj obce ak bola ukončená likvidácia hlavných banských diel a lomov.

Ak sa návrh na určenie alebo zmenu dobývacieho priestoru dotýka záujmov chránených podľa osobitných predpisov, medzi nimi aj Pamiatkovým zákonom, musí organizácia, ktorá má dobývať prerokovať podmienky určenia s príslušným orgánom (Pamiatkovým úradom). Ak sa dobývanie ukončilo, alebo trvale zastavilo a banské diela boli zlikvidované, rozhodnutie o dobývacom priestore sa zruší.

Na účely dobývania výhradného ložiska je organizácia oprávnená zriaďovať v hraniciach dobývacieho priestoru, a pokiaľ je to potrebné aj mimo neho, stavby a prevádzkové zariadenia, ktoré sú potrebné na otváрку, prípravu a dobývanie a činností vykonávané v súvislosti s dobývaním výhradného ložiska a na úpravu alebo zušľachtovanie nerastov vykonávané v súvislosti s ich dobývaním a na dopravu všetkých potrebných zariadení a hmôt.

Na území Lokality UNESCO sa nachádzajú chránené ložiskové územia ako aj dobývacie priestory v Banskej Štiavnici a Banskej Hodruši, rovnako je tu aj niekoľko lomov.

Vodohospodárske predpisy

Stýčnými bodmi ochrany Lokality UNESCO s vodohospodárskymi predpismi je predovšetkým sústava historických banských vodných diel. Ako unikátne technické pamiatky má časť z nich status Národných kultúrnych pamiatok.

V tomto kontexte sú významné najmä ustanovenia zákona č. 364/2004 Z.z. o vodách v znení noviel o vodných stavbách, medzi ktoré patria hrádze a nádrže ³⁹. V zmysle ochrany vodných stavieb podľa § 55 je zakázané akékoľvek poškodzovanie vodných stavieb, najmä ťažba zeminy z ochranných hrádzí, vysádzať na nich dreviny, pásť na nich zvieratá, jazdiť po nich motorovými vozidlami, poškodzovať meracie zariadenia.

Na druhej strane vlastník vodnej stavby je povinný udržiavať vodnú stavbu v riadnom stave, zabezpečovať jej údržbu tak, aby umožňovala plynulý prietok vody, nehatený odchod ľadu, a aby neohrozovala bezpečnosť osôb, majetku a vodohospodárskych záujmov. Pri vykonávaní opráv hrádzí za týchto podmienok môže dochádzať niekedy ku stretu záujmov so záujmami pamiatkovej ochrany historických hrádzí, najmä na základe predpokladu, že pri použití historických technológií nie je možné zabezpečiť podmienky zákona o vodách, keďže sú napríklad menej odolné proti vandalizmu či ničeniu motorovými vozidlami. Oba zákonné predpisy majú rovnakú silu a splniť obidva záujmy je možné zrejme len dôkladnou koordináciou postupov kompetentných orgánov.

Okrem toho samozrejme vo vzťahu k vodným nádržiam, tak ako aj ostatným vodným útvarom, ktoré sú takisto významným krajinárskym prvkom Lokality UNESCO platia všeobecné vodoochranské a vodohospodárske pravidlá týkajúce sa ochrany pred znečistením a pravidlá nakladania s vodami.

Základnou všeobecnou povinnosťou každého, kto nakladá s vodami je dbať o ich ochranu, vynakladať potrebné úsilie na zlepšovanie ich stavu, zabezpečovať ich hospodárne a účelné využitie a pri tom dbať o to, aby neboli porušené aj iné osobitnými predpismi chránené záujmy (vrátane ochrany životného prostredia a sem môžeme zaradiť aj záujmy pamiatkovej ochrany).

V súvislosti s rekreačným využívaním vodných nádrží spomeňme aj ustanovenie vodného zákona o vodách na kúpanie. Vody vhodné na kúpanie sú vody v ktorých je kúpanie vyslovene povolené, alebo nie je zakázané a v ktorých sa tradične kúpe väčší počet ľudí. Podľa tejto definície by do tejto kategórie mali spadať aj banskoštiavnické vodné nádrže. Pre takéto vody existujú zákonom o ochrane zdravia ľudu ⁴⁰ ustanovené požiadavky na kvalitu vody.

Diskusia k statusu prítokových jarkov tajchov

Otázne je, či je možné v zmysle zákona považovať prírodné jarky vodných nádrží, resp. časť z nich, ktoré by spĺňali vyžadovanú charakteristiku, za vodné toky a tým umožniť aplikáciu pravidiel ich ochrany.

Podľa §43 vodného zákona, vodným tokom je vodný útvar trvalo alebo občasne tečúcich povrchových vôd (aj ak ich časť tečie pod povrchom) v prirodzenom alebo umelom koryte, napájaný z vlastného povodia alebo iného vodného útvaru. Ak preteká vodný tok po pozemku, ktorý nie je evidovaný v katastri ako vodná plocha, za jeho koryto sa považuje pozemok tvoriaci dno a brehy. V pochybnostiach, či ide o vodný tok rozhodne orgán štátnej vodnej správy.

Význam takto chápaných jarkov ako vodných tokov spočíva v pravidlách ich ochrany. § 47 vodného zákona zakazuje meniť smer, sklon, profil koryta, poškodzovať brehy, ukladať do vodného toku predmety, ktoré môžu ohroziť plynulosť odtoku. Konanie v rozpore s týmito zákazmi, ktoré často vedie k prerušeniu toku v jarkoch a tým k znižovaniu množstva a kvality vody vo vodných nádržiach, by tým pádom bolo sankcionovateľné.

Na problémy s jarkami sú aplikovateľné aj všeobecní povinnosti pri ochrane vodných pomerov ⁴¹. Každý, kto vykonáva činnosť, ktorá môže ovplyvniť stav vôd a vodných pomerov, je povinný vynaložiť potrebné úsilie na ich uchovanie a ochranu. Lesné a poľnohospodárske pozemky sa musia obhospodarováť spôsobom, ktorý zachová vhodné podmienky na výskyt vôd a napomáha zlepšovaniu vodných pomerov. Je tu zakotvená povinnosť zabráňovať škodlivým zmenám odtokových pomerov, splavovaniu pôdy a dbať o udržanie pôdnej vody a o zlepšovanie retenčnej schopnosti územia. Orgán štátnej vodnej správy môže uložiť vykonanie opatrní na splnenie tejto povinnosti v prípade jej porušenia.

Lesohospodárske predpisy

Zákon o lesoch č. 326/2005 Z.z. v znení noviel okrem pravidiel ochrany lesov a hospodárenia v lesoch ustanovuje široký súbor obmedzení a povinností všeobecného charakteru, ktoré zväčša nemajú osobitný vzťah k zadaniu tejto analýzy. Napriek tomu sa v niektorých špecifických prípadoch môžu dostávať lesohospodárske normy do stretu so záujmami pamiatkovej ochrany, hlavne tam kde sa objekty ochrany, pamiatky nachádzajú na lesných pozemkoch.

Lesný zákon ukladá totiž povinnosť na lesných pozemkoch hospodáriť v zmysle schválených lesohospodárskych plánov, čiže ťažiť drevo a obnovovať les. Typickým príkladom je Banskštiavnická kalvária, kde sa väčšina objektov nachádza na lesnom pozemku, z čoho vyplývajú určité komplikácie pri zabezpečení obnovy a prístupnosti pamiatky. Problémom je aj zákonný zákaz prevodu vlastníctva lesných pozemkov vo vlastníctve štátu na iné osoby, a tiež veľmi obmedzená možnosť prevodu správy lesných pozemkov.

Z hľadiska sprístupňovania a interpretácie hodnôt Lokality UNESCO môžu mať význam obmedzenia vstupu a pohybu na lesných pozemkoch. Hoci všeobecne platí voľný vstup, tento je obmedzený pre cyklistov mimo lesných ciest. Takisto zakázaný vstup na lesné pozemky na ktorých prebieha príprava ťažba a jej príprava. Platí tiež zákaz vjazdu motorovým vozidlom na lesné pozemky.

Územné a stavebné konanie

Územné a stavebné konania sú významným nástrojom realizácie pamiatkovej ochrany, ochrany prírody a krajiny, ako aj ďalších osobitných záujmov.

V zmysle §126 stavebného zákona, ak sa konanie podľa stavebného zákona dotýka osobitných záujmov, stavebný úrad rozhoduje na základe záväzného stanoviska toho dotknutého orgánu štátnej správy, v ktorého kompetencii ochrana takýchto záujmov je (napríklad Krajský pamiatkový úrad). Obsah takéhoto stanoviska je pre stavebný úrad záväzný a bez zosúladenia záväzných stanovísk nemôže rozhodnúť ⁴².

Ak však účastníci konania podajú námietky proti záväznému stanovisku, dotknutý orgán sa musí k nim vyjadriť a opätovne potvrdiť svoje stanovisko. Ak ho nezmení, stavebný úrad si vyžiada potvrdenie alebo zmenu od nadriadeného dotknutého orgánu.

Medzi takéto osobitné záujmy sú zaradené ochrana kultúrnych pamiatok, ochrana prírody, vody, lesy, nerastné bohatstvo, prírodné kúpele a ďalšie. Dotknuté orgány majú okrem toho právo nazerať do spisov, zúčastňovať sa na ústnom pojednávaní a miestnej obhliadke a vykonávať spoločné úkony so stavebným úradom.

Zákon ukladá povinnosť spolupráce stavebných a iných orgánov ktoré vydávajú rozhodnutia alebo stanoviská ⁴³. Ak pri konaní dôjde k protichodným stanoviskám medzi orgánmi štátnej správy, rozpor riešia ich nadriadené orgány dohodou, v opačnom prípade rozhodne ministerstvo výstavby po prerokovaní s príslušnými ústrednými orgánmi.

Ak pri konaní alebo postupe podľa stavebného zákona dôjde k nálezu kultúrne cenných predmetov, detailov stavby, archeologických nálezov alebo aj chránených častí prírody, stavebný úrad určí podmienky ich ochrany, po dohode s príslušným orgánom. Stavebník je v takomto prípade povinný nález oznámiť stavebnému úradu a príslušným špeciálnym orgánom. Stavebný úrad môže podľa zákona dokonca vydané stavebné povolenie zrušiť, ak počas stavby dôjde k nálezu mimoriadne významnej kultúrnej pamiatky, ktorej význam potvrdí Ministerstvo kultúry SR.

Územné plánovanie

Pojmy kultúrno-historické hodnoty, životné prostredie a ekologická stabilita nachádzame už v definícii územného plánovania, ako koordinácie činností, ktoré ich ovplyvňujú. Územné plánovanie má vytvoriť predpoklady pre trvalý súlad všetkých činností v území, s osobitným zreteľom na starostlivosť o životné prostredie, ako aj zachovanie prírodných, civilizačných a kultúrnych hodnôt.

Ochrana pamiatkových hodnôt je integrálnou súčasťou územného plánovania. Zákon zahŕňa medzi povinné podklady pri územnoplánovacej činnosti aj programy ochrany kultúrneho a historického dedičstva ako aj dokumenty územnej ochrany prírody a krajiny a ekologickej stability ⁴⁴.

Územné plány všetkých úrovní musia obsahovať zásady a regulatívy starostlivosti o životné prostredie, tvorby krajiny a ochrany Národných kultúrnych pamiatok, Pamiatkových rezervácií a zón, pričom tieto patria do záväznej časti územného plánu, ktorú obec vyhlasuje všeobecne záväzným nariadením.

Územný plán ako významný nástroj vykonávania ochrany hodnôt svetového dedičstva je povinný pre obce a mestá s viac ako 2000 obyvateľmi ⁴⁵. Tieto obce boli povinné obstaráť a schváliť územný plán do 30.6.2005. ÚPD schválená pred augustom 2000, mala byť do 31.7.2006 aktualizovaná. Ak sa tak nestalo, stratila od 1.8.2006 účinnosť ⁴⁶.

Stavebný poriadok

Medzi všeobecné technické požiadavky na navrhovanie stavieb⁴⁷ patrí – ako prvá – požiadavka na začlenenie stavby do územia v súlade s urbanistickými, architektonickými a environmentálnymi požiadavkami ochrany prírody a krajiny a pamiatkovej starostlivosti tak, aby sa vylúčili, prípadne obmedzili na prípustnú mieru negatívne účinky stavby na okolie.

Nástrojom realizácie týchto pravidiel je stavebné povolenie, v ktorom stavebný úrad určí záväzné podmienky uskutočnenia a užívania stavieb⁴⁸, ktorými sa zabezpečí aj plnenie požiadaviek uplatnených v záväzných stanoviskách dotknutých orgánov (napr. KPÚ.) Stavebný úrad tiež môže určiť ako podmienku vypracovanie a predloženie odborných expertíz a posudkov. V kolaudačnom konaní sa skúma, či sa stavba uskutočnila podľa dokumentácie overenej v stavebnom konaní (teda vrátenie požiadaviek osobitnej ochrany pamiatkovej a prírody).

Odstraňovanie stavieb

Z hľadiska ochrany nehnuteľných pamiatok relevantné sú ustanovenia o odstraňovaní stavieb.

Na odstránenie stavby je potrebné povolenie Stavebného úradu o ktoré môže požiadať vlastník stavby. Zákon obsahuje aj špeciálne ustanovenie o odstraňovaní pamiatkovo chránených stavieb. V takomto prípade si stavebný úrad povinne obstará súhlas príslušného Pamiatkového úradu. Z dikcie ustanovenia vyplýva, keďže nešpecifikuje druh pamiatkovej ochrany, že sa vzťahuje na všetky druhy pamiatkovej ochrany, teda nehnuteľnosti vyhlásené za kultúrne pamiatky ako nehnuteľnosti nevyhlásené, ale nachádzajúce sa v pamiatkových územiach⁴⁹. Výnimkou je postup podľa § 91, čiže ak stavba svojim závadným stavom ohrozuje životy a zdravie, kedy ju možno odstrániť na základe ústneho príkazu stavebného úradu. Avšak aj v tomto prípade stavebný úrad oznámi Pamiatkovému úradu dôvody, ktoré k vydaniu príkazu viedli a to ešte pred začatím búracích prác.

Stavebný poriadok upravuje tiež postup pri nariadovaní odstránenia stavby postavenej bez stavebného povolenia, alebo v rozpore s ním. Zákon však zavádza takmer automatickú možnosť dodatočnej legalizácie stavby v prípade, ak to nie je v rozpore s verejným záujmom. V takomto prípade Stavebný úrad začne konanie o dodatočnom povolení stavby, v ktorom stavebník musí preukázať, že dodatočné povolenie nie je v rozpore s verejným záujmom. V opačnom prípade stavený úrad nariadi stavbu odstrániť, takisto aj v prípade ak stavebník nepredloží žiadosť o dodatočné povolenie alebo nesplní podmienky dodatočného povolenia. Toto ustanovenie sa však v praxi používa veľmi zriedkavo, ak vôbec, čo znižuje možnosti vynucovania povinností stavebného poriadku.

Dodatočné povoľovacie konanie a dodatočné povolenie neruší aplikovateľnosť sankcie za priestupok stavby bez stavebného povolenia, kde sa môže uložiť pokuta do 1 milióna korún.

Vynútiteľnosť ochrany hodnôt svetového dedičstva

Slovenský právny poriadok obsahuje dostatočný súbor nástrojov vynútenia realizácie ochrany záujmov chránených jednotlivými zákonmi, a takisto dáva možnosť kompetentným štátnym orgánom zakročiť proti zisteným závadným stavom. Všetky orgány majú právomoc nariadiť opatrenia vedúce k odstráneniu nežiadúceho stavu a na jeho nápravu. Takéto rozhodnutia sú, tak ako každé iné konečné rozhodnutia, plne vykonateľné⁵⁰. Všetky aplikovateľné zákony dávajú kompetentným orgánom právomoc ukladať sankcie za priestupky a iné správne delikty proti chráneným záujmom, ktoré sú rovnako v plnom rozsahu vykonateľné.

Konania o náprave

Pamiatkový aj stavebný zákon upravujú podobné konania umožňujúce aktívne zasiahnuť v prípadoch bezprostredného ohrozenia chránených hodnôt a to aj ak zlyháva spolupráca s vlastními stavieb resp.

Národných kultúrnych pamiatok.

Konanie o náprave podľa Pamiatkového zákona v prípade, že vlastník nezabezpečuje základnú ochranu kultúrnej pamiatky alebo nehnuteľnosti v pamiatkovom území ukladá Krajskému pamiatkovému úradu aktívne konať. V zmysle § 31 KPÚ začne konanie o to, aby vlastník zabezpečil na vlastné náklady nápravu, a to najmä uvedením veci do stavy, ktorý neohrozuje zachovanie jej pamiatkových hodnôt. KPÚ v konaní takisto uloží vlastníčkovi predloženie prípravnej a projektovej dokumentácie. Takéto rozhodnutie je takisto plne vykonateľné.

Z dikcie ustanovenia - začne konanie, a nie môže začať - vyplýva, že KPÚ má začať takého konanie vždy, keď sa o takejto situácii dozvie. To znamená, že v prípade nekonania môžu byť voči KPÚ vznesené nároky v súvislosti so zodpovednosťou za škody vzniknuté jeho nečinnosťou.

Ak ide o ohrozenie pamiatky, nehnuteľnosti v pamiatkovom území, alebo celého pamiatkového územia, KPÚ podá podnet príslušnému orgánu na zákaz alebo obmedzenie škodlivej nepovolenej činnosti (napríklad vykonávanie nepovolenej banskej činnosti v Pamiatkovej rezervácii, podá sa podnet na Banský úrad). KPÚ postupuje rovnako, ak je takáto škodlivá činnosť síce povolená (napríklad podľa živnostenského zákona), ale vykonáva sa spôsobom ohrozujúcim zachovanie Národnej kultúrnej pamiatky, alebo môže spôsobiť jej poškodenie, zničenie alebo odcudzenie.

Ak ide o závažné a bezprostredné ohrozenie, nemusí KPÚ podávať podnet inému, príslušnému štátnemu orgánu, ale môže rozhodnúť sám a okamžite. Odvolanie proti takémuto rozhodnutiu potom nemá odkladný účinok.

V prípade podobnej situácie ohľadne hnutelnej pamiatky, teda ak jej vlastník nezabezpečí podmienky na jej zachovanie, ochranu pred poškodením, zničením alebo odcudzením, KPÚ rozhodne o je prevzatí do úschovy alebo premiestnení do úschovy v odbornej inštitúcii - vlastníctvo zostáva zachované.

Nevykonanie nápravy uloženej v tomto konaní je zároveň aj priestupkom resp. správnym deliktom podľa § 42 a 43 za ktorý možno udeliť pokutu až do 1.000.000 € právnickej osobe. (v prípade Lokality UNESCO dvojnásobnú)

Pamiatkový zákon tiež obsahuje ustanovenie o vyvlastnení za účelom ochrany Národnej kultúrnej pamiatky. Ako krajnú mieru § 43a dáva Krajskému pamiatkovému úradu právomoc dať príslušnému Stavebnému úradu podnet na vyvlastnenie Národnej kultúrnej pamiatky vo verejnom záujme, ak je ohrozené zachovanie a riadne užívanie nehnuteľnej kultúrnej pamiatky (pojem riadneho užívanie je pritom veľmi široký).

Nariadenie zabezpečovacích prác podľa stavebného zákona

V princípe veľmi podobné konaniu o nápravu podľa Pamiatkového zákona, hoci so širším záberom, sú ustanovenia o nariadení zabezpečovacích prác podľa § 94 stavebného zákona. V ich zmysle, ak stavba svojim stavom ohrozuje život alebo zdravie osôb, prípadne značné majetkové alebo kultúrne hodnoty, nariadi stavebný úrad vlastníčkovi vykonať zabezpečovacie práce na jeho náklady.

Zákon tu vyslovene ochraňuje aj kultúrne hodnoty, medzi ktoré nepochybne patria aj hodnoty pamiatkové. Výhodou tohto ustanovenia je to, že je všeobecné, uplatniteľné aj mimo pamiatkových území či kultúrnych pamiatok. Podobne ako v ustanoveniach Pamiatkového zákona o konaní o náprave, zákon ukladá („nariadi“) stavebnému úradu v takejto situácii konať.

Na rozdiel od pamiatkového konania o náprave, zákon ide ďalej a definuje aj spôsob vykonania takehoto nariadenia v prípade, ak vlastník uložené povinnosti odmietne splniť. Ustanovuje sa tu vlastne akoby špeciálny spôsob výkonu rozhodnutia - uskutočnenia nariadenia zabezpečovacích prác aj v prípade, že vlastník ho nerešpektuje dobrovoľne. V takomto prípade stavebný úrad nariadi osobe, ktorá má oprávnenie na stavebné práce, aby neodkladné práce vykonal. Ten istý postup platí aj ak hrozí nebezpečenstvo z

omeškania a ak sa vykonanie zabezpečovacích prác nedá zabezpečiť inak.

Stavebný úrad má teda právomoc za stanovených podmienok (nebezpečenstvo z omeškania alebo nemožnosť zabezpečiť práce inak) nariadiť aby zabezpečovacie práce vykonala aj iná osoba než vlastník, a to aj bez spolupráce s vlastníkom a pritom na jeho náklady. Predpokladom tu však je nemožnosť dosiahnuť zabezpečenie prác inak, teda v prvom rade je nevyhnutné všetkými zákonnými prostriedkami sa pokúsiť zaangažovať vlastníka.

Zákon však nerieši, kto má poskytnúť operatívne finančné zdroje na obdobie pokiaľ tieto nebude možné efektívne získať od vlastníka. Účelom týchto ustanovení je ochrana verejných záujmov, ktorým sa dáva prednosť pred záujmami vlastníka, logickým by sa teda javilo, že prostriedky by mali ísť z verejných zdrojov. Na takéto použitie financií by však bolo pre štátne orgány potrebné mať aspoň internú reguláciu a rozpočtované zdroje.

Zákon nevylučuje však ani to, aby do vzťahov vstúpila aj tretia osoba, ktorá by mala záujem (či už verejný alebo súkromný) poskytnúť potrebné finančné prostriedky a na základe dohody o postúpení pohľadávky so stavebným úradom tieto neskôr vymáhala od vlastníka. Takouto osobou by mohla byť napríklad občianska iniciatíva so záujmom o ochranu pamiatkových hodnôt.

Tieto konania sú príležitosťou na riešenie problému chátrajúcich nehnuteľných pamiatok v Banskej Štiavnici ako aj celej Lokality UNESCO, kde dôvodom ich havarijného je nezáujem alebo neschopnosť vlastníkov vykonávať ich údržbu. V záujme zabránenia ich úplného zániku by bolo potrebné využiť všetky zákonné možnosti a aj s pomocou výkonu rozhodnutia v exekučnom konaní predajom predmetných nehnuteľností zachrániť hodnoty, ktorých sú nositeľmi.

Priestupky a sankcie

Štátne orgány a orgány územnej samosprávy, v kompetencii ktorých je hájiť záujmy chránené v rámci Lokality UNESCO majú právomoc prejednávať priestupky a iné správne delikty⁵¹ porušenia povinností a nedodržania obmedzení podľa jednotlivých zákonov a ukladať za ne sankcie.

Sankcie zväčša nastupujú až potom, keď sa chránené záujmy nepodarilo ochrániť. Výsledkom udelenia sankcie v zásade nie je navrátenie vecí do pôvodného stavu, jej hlavným významom by mala byť jej odstrašujúca úloha v snahe odradiť od nežiaducich konaní v budúcnosti.

Priestupky sú taxatívne vymedzené v zákonoch, teda iba to konanie, ktoré je vyslovene označené v zákone ako priestupok môže byť ako priestupok prejednávané a sankcionované. Sankcie sú v zákonoch definované zväčša ako pokuty v určitom rozsahu.

Pre konania o priestupkoch podľa osobitných zákonov platia všeobecné pravidlá o priestupkoch v zmysle zákona č.372 / 1990 Zb.

Priestupkom je zavinené konanie, ktoré porušuje alebo ohrozuje záujem spoločnosti a je za priestupok výslovne označené v zákone, ak nejde o iný správny delikt postihniteľný podľa osobitných právnych predpisov, alebo o trestný čin. Objasňovanie priestupkov sa koná na základe vlastného zistenia správnych orgánov alebo orgánov oprávnených objasňovať priestupky alebo na základe oznámenia fyzickej osoby alebo právnickej osoby. Priestupky sa prejednávajú z úradnej povinnosti.

Orgány sú pri objasňovaní priestupkov oprávnené vyžadovať vysvetlenie od fyzických osôb alebo právnických osôb, štátnych orgánov alebo obcí, vyžadovať odborné vyjadrenie od príslušných orgánov, zisťovať totožnosti osôb a ich pobytu, vyžadovať predloženie potrebných podkladov, najmä spisov a iných písomných materiálov.

Pri určení druhu sankcie a jej výmery sa prihliadne na závažnosť priestupku, najmä na spôsob jeho spáchania a na jeho následky, na okolnosti, za ktorých bol spáchaný, na mieru zavinenia, na pohnútky a na osobu páchatela.

Priestupky podľa jednotlivých zákonov Pamiatkový zákon

Po poslednej novele Pamiatkového zákona sa tento pýši veľmi vysokými hornými hranicami sadzieb za priestupky a správne delikty. Za nedodržanie povinností vyššie v texte spomenutých povinností môže KPÚ udeliť pokutu fyzickej osobe až do 200.000 €, právnickej odstupňovanie podľa závažnosti až do dvesto, štyristotisíc až po milión euro s tým, že ak ide o kultúrnu pamiatku, pamiatkové územie, ochranné pásmo či archeologické nálezisko zapísané Zozname svetového dedičstva KPÚ pokutu zvýši až na dvojnásobok (400.000 € pre fyzické a 2. 000 000 €) pre právnické osoby). Pokutu pritom možno uložiť aj opakovane, ak nedošlo k náprave protiprávneho stavu.

Pri určovaní výšky pokuty sa prihliada na závažnosť a dĺžku trvania protiprávneho konania, významu národnej kultúrnej pamiatky alebo pamiatkového územia, rozsah hroziacej alebo spôsobenej škody a stratu pamiatkovej hodnoty. Škoda na kultúrnej pamiatke sa určuje najmenej vo výške oprávnených nákladov na jej vrátenie do pôvodného stavu rekonštrukciou alebo reštaurovaním pri použití pôvodných materiálov a technologických postupov.

Ochrana prírody

Obdobné ustanovenia obsahuje aj Zákon o ochrane prírody a krajiny, ktorý takisto považuje konanie v rozpore s jeho ustanoveniami za priestupok alebo správny delikt - napríklad vykonávanie činností na ktoré je potrebný súhlas orgánu štátnej ochrany prírody bez takého súhlasu, alebo vykonávanie činností ktoré sú výslovne zakázané a nesplnenie si iných povinností.

Právnickej osobe možno udeliť pokutu do 300 000, 700 000 alebo milión korún a prepadnutie vecí, podľa závažnosti priestupkov, fyzickej do 10, 100, 200 a 300 tisíc korún. Ak sa osoba dopustila rovnakého protiprávneho konania v priebehu dvoch rokov, možno pokutu zvýšiť na dvojnásobok. Prejednávajúci orgán (obvodný úrad životného prostredia, resp. obec na úseku ochrany drevín) tiež uloží vykonať opatrenia na nápravu následkov protiprávneho konania za ktoré bola pokuta uložená a v prípade nevykonania uloženého možno pokutu uložiť opätovne až v dvojnásobnej výške.

Pri určovaní výšky pokuty sa prihliadne na závažnosť, spôsob spáchania, na jeho následky vrátane vzniknutej ujmy, rozsah a mieru hroziacej ujmy, ohrozenej spoločenskej hodnoty chránených druhov, drevín a biotopov a na okolnosti za ktorých bolo protiprávne konanie spáchané.

Podľa Banského zákona, priestupkom je vniknutie bez oprávnenia do banského diela, územia kde sa vykonáva banská činnosť, alebo neoprávnene vnikne do uzatvoreného starého banského diela, kam je vstup zakázaný (ak tam vstup zakázaný nie je, vstúpiť tam možno). Za tento priestupok môže obvodný banský úrad udeliť pokutu do 50.000 Sk

Podľa Vodného zákona priestupku sa dopusti ten, kto poškodzuje vodné stavby najmä tým, že ťaží zeminu z ochranných hrádzí, vysádza na nich dreviny, pasie na nich alebo jazdí po nich motorovými vozidlami, alebo ten, kto mení smer koryta, poškodzuje brehy, ukladá predmety do vodného toku ktoré môžu ohroziť plynulosť vody.

Podľa lesného zákona priestupku sa dopustí ten, kto jazdí alebo stojí s motorovým vozidlom, hocakého typu mimo vyznačených miest, alebo jazdí na bicykli alebo koni mimo lesných ciest alebo vyznačených trás (na rozdiel od motorových vozidiel bicyklom možno stáť aj mimo cesty bez toho aby to bol priestupok). Ten, kto vstupuje do lesných porastov, kde sa vykonáva výrub stromov a zhromažďovanie dreva, alebo technologická príprava pracoviska takisto spácha priestupok

Stavebný zákon

Stavebný zákon takisto definuje priestupky a správne delikty, ako konanie v rozpore so zákonom, jeho sadzby sú však výrazne nižšie v porovnaní s Pamiatkovým zákonom. Nie viac ako symbolickou a z hľadiska nákladov na stavbu zanedbateľnou položkou je pokuta 10.000 Sk pre toho, kto uskutoční jednoduchú stavbu (teda vrátane rodinného domu) bez oznámenia, ako aj pokuta 25.000 Sk pre toho, kto odstráni stavbu bez povolenia príslušného orgánu.

Ak stavebník uskutočňuje stavbu bez stavebného povolenia, pokuta je do 1.000 000 Sk. Až do 5. 000 000 Sk sa sankcionuje ten, kto bez stavebného povolenia uskutočňuje stavbu v chránenom území alebo ochrannom pásme.

Výkon rozhodnutí

Orgány štátnej správy, ktoré uložili povinnosť (napríklad v konaní o náprave), alebo pokutu ako sankciu za priestupok majú niekoľko možností ako výkon svojich rozhodnutí vymôcť a tým dosiahnuť splnenie svojich úloh pri ochrane hodnôt Lokality UNESCO.

Vykonanie rozhodnutia o uložení sankcie za protiprávne konanie je nástrojom prinútenia k správaniu rešpektujúcemu zákon. Za účelom primäta k vykonaniu uloženej povinnosti je možné opätovne ukladať pokuty (až do splnenia povinnosti, s možnosťou odpustenia). Vymáhanie zaplatenia pokuty je odstrašujúce opatrenie s cieľom odradiť od podobného protiprávneho konania aj iné osoby v budúcnosti.

Výkon rozhodnutí správnych orgánov je možný v zásade dvomi spôsobmi, a to buď rozhodnutie vykonáva (sankciu vymáha) sám orgán, ktorý ju uložil podľa príslušných ustanovení správneho poriadku (príslušným je orgán, ktorý pokutu uložil v prvom stupni) ⁵², alebo spoluprácou s exekútorom podľa ustanovení exekučného poriadku ⁵³.

Týmto spôsobom je možné vymáhať peňažné aj nepeňažné plnenia. Hlavné princípy uvedených troch druhov konaní o výkone rozhodnutia sú veľmi podobné.

Výkon rozhodnutia ukladajúceho peňažné plnenie sa uskutočňuje zrážkami zo mzdy, prikázaním pohľadávky alebo predajom hnutelných vecí alebo nehnuteľnosti.

Výkon rozhodnutia ukladajúci nepeňažné plnenia je možný náhradným výkonom ukladaním peňažných pokút, alebo priamym vynútením uloženej povinnosti.

Vynútiť je teda možné napríklad aj opatrenia na nápravu uložené podľa § 31 Pamiatkového zákona. Náhradný výkon znamená, že uložené práce a výkony sa uskutočnia na náklad a nebezpečenstvo povinného. Je teda možné vykonať napríklad uložené uvedenie do pôvodného stavu tak, že tieto práce sa vykonajú bez súčinnosti s povinným a následne sa od neho vymáhajú ako peňažné plnenie (napr. predajom nehnuteľnosti, hoci aj predmetnej).

Trestnoprávne aspekty ochrany

Za premostenie z oblasti správneho práva do trestného je ustanovenie §43a Pamiatkového zákona, ktoré v druhom odseku ukladá orgánom štátneho dohľadu postúpiť vec orgánom činným v trestnom konaní (orgánmi činnými v trestnom konaní sú policajt a prokurátor) v prípade, že došlo k nepovolenému zásahu do hmotnej podstaty národnej kultúrnej pamiatky s následkom trvalého poškodenia jej pamiatkových hodnôt alebo zničenia veci samej alebo poškodenia archeologického nálezu či náleziska.

Toto je pomerne neobvyklé ustanovenie, ktorého zmyslom je pravdepodobne zvýraznenie takejto inak všeobecnej povinnosti. V zmysle trestného poriadku §3 sú štátne orgány, vyššie územné celky, obce a iné právnické osoby povinné bez meškania oznamovať orgánom činným v trestnom konaní skutočnosti nasvedčujúce tomu, že bol spáchaný trestný čin.

Otázkou je, o ktoré trestné činy by mohli byť uvedeným konaním spáchané.

Trestný zákon síce pozná trestný čin poškodzovania a znehodnocovania kultúrneho dedičstva podľa §249, jeho skutková podstata sa však napĺňa vykonávaním archeologického výskumu alebo výkopov na území s archeologickými nálezmi bez oprávnenia. Toto konanie - bez priťažujúcich okolností - môže byť potrestané odňatím slobody do jedného roka. Výška trestu ďalej závisí od spôsobu spáchania a od toho či si páchatel konaním prisvojil vec ktorá je archeologickým nálezom a od jej hodnoty.

Konanie, ktoré §43a pamiatkového zákona prikazuje oznámiť orgánom činným v trestnom konaní by skôr mohlo naplňať skutkové podstaty trestných činov výtržníctva, poškodzovania cudzej veci a trestnému činu zneužitia vlastníctva.

Výtržníctvo ⁵⁴

Kto sa dopustí slovne alebo fyzicky, verejne alebo na mieste verejnosti prístupnom hrubej neslušnosti alebo výtržnosti najmä tým, že hanobí historickú alebo kultúrnu pamiatku, potrestá sa základnou trestnou sadzbou do troch rokov odňatia slobody.

Poškodzovanie cudzej veci ⁵⁵

Kto zničí, poškodí alebo urobí neupotrebitelnou cudziu vec a spôsobí tak na cudzom majetku škodu, potresce sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov, ak spácha tento čin na veci, ktorá požíva ochranu podľa osobitného predpisu (napr. ako kultúrna pamiatka požívajúca ochranu podľa pamiatkového zákona). Výška trestu závisí od výšky škody, spôsobe vykonania, atď. Tohto trestného činu sa dopustí aj ten, kto poškodí cudziu vec tým, že ju postrieka, pomaľuje, popíše farbou alebo inou látkou. Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak spácha tento čin na veci, ktorá požíva ochranu podľa osobitného predpisu.

Zneužitie vlastníctva

Z pohľadu ochrany kultúrnych pamiatok má zaujímavú skutkovú podstatu trestný čin zneužitia vlastníctva podľa § 248 trestného zákona. Tohto trestného činu sa dopustí vlastník veci, ktorý zničí, poškodí, urobí neupotrebitelnou alebo zašantročí svoju vlastnú vec, ak tým poškodí dôležitý kultúrny záujem (alebo iný všeobecný záujem). Výška hornej hranice trestu od dvoch až do desať rokov závisí od výšky škody alebo iného závažného následku.

Trestné činy proti životnému prostrediu

Trestný zákon pozná celý rad trestných činov proti životnému prostrediu. Základným všeobecným trestným činom je ohrozenie a poškodenie životného prostredia podľa § 300. Trestný čin vzniká porušením všeobecne záväzných predpisov o ochrane životného prostredia alebo o ochrane prírodných zdrojov a tým vydá, úmyselne alebo z nedbanlivosti (301) životné prostredie do nebezpečenstva vzniku škody. S trestnou sadzbou závislou od závažnosti a druhu zavinenia až do 10 rokov. Pre zaujímavosť, osobitná skutková podstata je neoprávnené postavenie stavby v chránenom území so sadzbou až do päť rokov.

Medzi ďalšie skutkové podstaty patri neoprávnené nakladanie s odpadmi, porušovanie ochrany vôd a ovzdušia podobne (rozpor s predpismi na ochranu vôd a ovzdušia) spôsobí zhoršenie kvality povrchových a podzemných vôd alebo ovzdušia), porušovanie ochrany rastlín a živočíchov porušovanie ochrany stromov a krov, šírenie nákazlivej choroby, únik organizmov (geneticky modifikovaných), pytliactvo.

Banská Štiavnica, Námestie Sv. Trojice, detail sochárskej výzdoby Morového stĺpu

C.2 EVIDENCIA PRÁVNEJ OCHRANY

Súčasný právny stav ochrany Národných kultúrnych pamiatok a pamiatkových území je evidovaný PÚ SR (Ústredný zoznam pamiatkového fondu).

Súčasný stav právnej ochrany prírody je evidovaný odbornou organizáciou MŽP SR – ŠOPSR.

Pasportizované objekty/územia predmetu ochrany Lokality UNESCO majú rôznu mieru ochrany v rámci zákonmi stanovenými podmienkami ochrany pamiatok a ochrany prírody. Iba časť objektov /území je právne chránená.

Nezabezpečená je lokálna ochrana geotopov, časti montánných objektov (napr. banské diela, jarky ako súčasť vodohospodárskeho systému, povrchové dobývky, haldy a pod.)

Lokalita UNESCO nemá komplexne zabezpečenú právnu ochranu jadrového územia na úrovni zabezpečujúcej požiadavky vyplývajúce z Dohovoru.

Záverečné odporúčania právnej analýzy:

- Vypracovanie detailnej pomôcky – sprievodcu kompetenciami jednotlivých orgánov štátnej správy a územnej samosprávy vo vzťahu k ochrane hodnôt Lokality UNESCO, ktorá by obsahovala aj návod na postup v príslušných konaniach. Určená by bola v prvom rade ako pomôcka pre vykonávateľov / koordinačné telo manažment plánu ale aj širokej verejnosti, vlastníkom, občianskym iniciatívam a podobne.
- Podrobný rozbor a vypracovanie právnej stratégie záchrany chátrajúcich nehnuteľných pamiatok dôsledným využitím všetkých zákonných možností, najmä konania o náprave v zmysle pamiatkového zákona a nariadenia zabezpečovacích prác podľa stavebného zákona v kombinácii s exekučným konaním, v spolupráci s kompetentnými úradmi.
- Vypracovať analýzu možností samospráv zvýšiť svoju zaangažovanosť na poli ochrany hodnôt Lokality UNESCO realizáciou svojich kompetencií vrátane vydávania VZN, na základe zákona o obecnom zriadení ako aj zákona o Banskej Štiavnici.
- Zadefinovanie právneho postavenia koordinačného tela manažment plánu, resp. vypracovanie variant koordinácie vykonávania manažment plánu.

VYSVETLIVKY

- 1 ďalej len Lokalita UNESCO
- 2 Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, UNESCO, 2008
- 3 V súčasnosti, po spresnení procedúry zápisu do zoznamu svetového dedičstva, každé rozhodnutie o zápise obsahuje tzv. statement of outstanding universal value, vyhlásenie o mimoriadnych univerzálnych hodnotách, obsahujúci aj stručný opis predmetu zápisu z ktorého jasne vyplýva, čo je zápisom chránené
- 4 Kritéria zápisu do zoznamu svetového dedičstva sú definované v Operational Guidelines 2008 v § 77 a nasl.
- 5 Diel III, Proces zápisu do zoznamu svetového dedičstva, § 120 - 139
- 6 Dohovor v anglickom znení používa termín „property“, ktorý je v platnom slovenskom preklade uverejnenom v Zbierke zákonov prekladaný ako „vlastníctvo“.
- 7 §1, ods. 1 zákona č. 49/2001 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení zákonov č. 479/2005 Z.z. a 208/2009 Z.z. (ďalej len Pamiatkový zákon)
- 8 §2 ods.2,3 pamiatkového zákona
- 9 Operational Guidelines, § 103 - 104
- 10 § 17, ods. 2 pamiatkového zákona
- 11 Ak by mala mať Lokalita status Pamiatkovej rezervácie, musela by ju vyhlásiť svojim nariadením Vláda SR na návrh Ministerstva Kultúry (§16 Pamiatkového zákona)
- 12 § 18, ods. 2 pamiatkového zákona v znení noviel
- 13 §14 zákona o správnom konaní. Podľa neho, účastníkom konania je aj ten, kto tvrdí, že môže byť rozhodnutím vo svojich právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach priamo dotknutý, a to až do času, kým sa preukáže opak.
- 14 § 44 ods. 4 pamiatkového zákona v znení novely
- 15 § 17, ods. 2, §18 ods. 2
- 16 §29 ods. 1
- 17 Takýto výklad je aj v súlade s ustanoveniami Stavebného zákona (50/1976 Zb.), §§ 126 a 140a a 140b
- 18 Čl. 5 Dohovoru
- 19 Zákon č 369/1990 Zb. v znení noviel, § 4, ods. 3, Obec pri výkone samosprávy najmä
f) zabezpečuje výstavbu a údržbu a vykonáva správu miestnych komunikácií, verejných priestranstiev, obecného cintorína, kultúrnych, športových a ďalších obecných zariadení, kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a pamätihodností obce,
o) zabezpečuje ochranu kultúrnych pamiatok v rozsahu podľa osobitných predpisov a dbá o zachovanie prírodných hodnôt
- 20 § 4 Ods. 1 Zákona o obecnom zriadení:
Obec samostatne rozhoduje a uskutočňuje všetky úkony súvisiace so správou obce a jej majetku, všetky záležitosti, ktoré ako jej samosprávnu pôsobnosť upravuje osobitný zákon, ak takéto úkony podľa zákona nevykonáva štát alebo iná právnická osoba alebo fyzická osoba.
- 21 § 20 a nasl. Zákona o obecnom zriadení
Obce môžu spolupracovať na základe zmluvy uzavretej na účel uskutočnenia konkrétnej úlohy alebo činnosti, na základe zmluvy o zriadení združenia obcí, zriadením alebo založením právnickej osoby podľa osobitného zákona
- 22 § 1 ods. 1 pamiatkového zákona
- 23 § 2 ods. 7 pamiatkového zákona
- 24 § 15 Pamiatkového zákona v znení novely (208/2009 Zz). Tento postup platí od účinnosti novelizácie 1.6.2009. Podľa dovtedajšej úpravy vyhlasovalo kultúrne pamiatky Ministerstvo kultúry na návrh Pamiatkového úradu
- 25 § 27 Súhrn činností a opatrení vykonávaných na predchádzanie ohrozeniu, zničeniu, poškodeniu alebo odcudzeniu kultúrnej pamiatky, na trvalé udržiavanie jej dobrého stavu vrátane prostredia kultúrnej pamiatky a na taký spôsob využívania a prezentácie, ktorý zodpovedá jej pamiatkovej hodnote a technickému stavu
- 26 §2, ods. 4 pamiatkového zákona

- 27 Podrobnejšie je táto téma rozvedená v prvej časti tejto analýzy
- 28 §29 ods. 3 pamiatkového zákona
- 29 § 2 nariadenia
- 30 Zásady ochrany Pamiatková rezervácia Banská Štiavnica, Bratislava, 2004
- 31 § 30 pamiatkového zákona
- 32 §§ 35 – 40 pamiatkového zákona
- 33 § 3 a 4 zákona o ochrane prírody a krajiny
- 34 § 2 a 3 Vyhlášky
- 35 § 22 cestného zákona č. 135/1961 Zb. v znení noviel
- 36 § 13 zákona o ochrane prírody a krajiny
- 37 Zákon 24/2006 Z.z.
- 38 Zákon o posudzovaní vplyvov na životné prostredie 24/2006 Z.z. v znení novely č. 287/2009 Z.z.
- 39 § 52, ods. 1 písm. c
- 40 Zákon č 272/1994 Z. z.
- 41 § 30 vodného zákona
- 42 § 140b stavebného zákona č. 50/1976 Zb. v znení noviel
- 43 § 138 stavebného zákona
- 44 § 7a ods. 2 stavebného zákona
- 45 § 11 ods. 2
- 46 § 141 ods. 3 a 10
- 47 § 47
- 48 § 66 písm. e
- 49 § 88 a 92 stavebného zákona
- 50 Kdekoľvek sa v texte pojednáva o výkone rozhodnutí, má sa na mysli vykonanie konečného právoplatného rozhodnutia, zväčša teda pôjde o rozhodnutie nadriadeného orgánu v druhom stupni, po odvolacom konaní.
- 51 Iným správnym deliktom sa rozumie konania podobné priestupkom avšak vykonané právnickými osobami.
- 52 § 71 – 80 zákona o správnom poriadku č. 71/1967 Zb.
- 53 Zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok)
- 54 § 364 Trestného zákona
- 55 § 245 ods. písm. b trestného zákona

Banská Štiavnica, stretnutie expertov 11.2.2010, Baten & Partners

D. ORGANIZAČNO - RIADIACA SCHÉMA LOKALITY UNESCO

D.1. ANALÝZA SÚČASNEJ ORGANIZAČNO - RIADIACEJ SCHÉMY LOKALITY

V predošlých kapitolách bol vymedzený predmet ochrany Lokality BS:

... hodnoty, ktorých nositeľmi sú hmotné a nehmotné výsledky ľudských aktivít spojené s baníctvom a ostatnými baníctvom podmienenými činnosťami v území od stredoveku do dnešných čias, kombinované z výsledkami prírodných procesov spolu tvoria kultúrnu krajinu.

MANAŽMENT PLÁN VYTvorÍ ORGANIZAČNO - RIADIACE MECHANIZMY:

Administratívne - stanovovanie a manažovanie aktuálnych plánov

Finančné – schéma financovania lokality

Odborné – výkon odbornej činnosti a možnosť odborného vzdelávania

Sociálne a kontaktné - spôsoby a podrobné plány zapojenia spoločnosti do rozhodovaní a aktivít, mobilizácia médií

Na území lokality je nutné vytvoriť organizačno - riadiace mechanizmy so zohľadnením:

- veľkosti a členitosti územia,
- právnych, vlastníckych a administratívnych pomerov,
- územného plánovania,
- rôznorodého charakteru prírodného a kultúrneho dedičstva (geológia, prírodné danosti, montánne pamiatky, urbanistické štruktúry mestské a vidiecke, architektúra)
- interakcií ochrany kultúrnych pamiatok a ochrany prírody a iných interakcií.

Lokalita UNESCO má zložité východzie podmienky pre vytvorenie úspešných organizačno- riadiacich mechanizmov. Stručná charakteristika východných podmienok, bližšie analýzy sú v jednotlivých kapitolách.

Veľkosť a členitosť územia:

Lokalita BS je rozsiahle územie. Veľkosť jadrového územia je 20 632 ha, ochranného územia 62 128 ha . Jadrové územie je výškovo bohaté členité. Najvyššiu nadmorskú úroveň dosahuje horský reliéf v centrálnej časti pohoria 939 -1009 m n.v. v štiavnickej oblasti a v hodruško-vyhnianskej oblasti 852 -881 m n.v. Doliny sú väčšinou úzke a v centrálnej časti je komplikáciou prístupnosti územia ich profil s veľkým prevýšením. Osídlenie oblasti je rozptýlené. Sídla, väčšinou jednotlivé, sú v jednotlivých dolinách horského terénu. Katastre sídiel sú členité a väčšinou sú pokryté lesmi.

Právne, vlastnícke a administratívne pomery:

Právne, vlastnícke a administratívne pomery sú komplikované. Lokalita UNESCO nemá zabezpečenú komplexnú ochranu. Vlastnícke pomery viacerých technických pamiatok nie sú doriešené (banské diela, vodné jarky a pod.) Územie Lokality UNESCO v rozsahu jadrového územia patrí do troch okresov (Banská Štiavnica, Žarnovica, Žiar nad Hronom). Z toho vyplývajú komplikované kompetencie niektorých orgánov štátnej a verejnej správy (napr. Obvodné úrady životného prostredia, stavebné úrady – SÚ v Banskej Štiavnici, spoločný SÚ pre obce okresu BŠ so sídlom vo Svätom Antone , SÚ Žarnovica, Žiar nad Hronom). Pamiatkový úrad pracovisko Banská Štiavnica má v pôsobnosti celé jadrové územie. Odborné inštitúcie so sídlom v Banskej Štiavnici CHKO, SAŽP majú územnú pôsobnosť v celom jadrovom území. V jadrovom území sa nachádza viacero obcí celým katastrom niektoré čiastočným katastrom.

Obce patriace celým rozsahom katastra do územia UNESCO:

Spolu: 18 222 obyvateľov
Spolu výmera: 20 523 ha

	Banská Štiavnica	Okres Banská Štiavnica	10 612 obyv. 4 673 ha
	Banská Belá	Okres Banská Štiavnica	1 215 obyv. 2 860 ha
	Banský Studenec	Okres Banská Štiavnica	476 obyv. 1 990 ha
	Hodruša – Hámre	Okres Žarnovica	2 285 obyv. 4 600 ha
	Ilija	Okres Banská Štiavnica	337 obyv. 1 064 ha
	Svätý Anton	Okres Banská Štiavnica	1 162 obyv. 2 260 ha
	Štiavnické Bane	Okres Banská Štiavnica	815 obyv. 1 016 ha
	Vyhne	Okres Žiar nad Hronom	1 320 obyv. 2 060 ha

Obce patriace časťou katastra do územia UNESCO:

Spolu: 2 272 obyvateľov

	Baďan	Okres Banská Štiavnica	220 obyv. 1 511 ha
	Beluj	Okres Banská Štiavnica	149 obyv. 228,29 ha
	Dekýš	Okres Banská Štiavnica	225 obyv. 1 782 ha
	Počúvadlo	Okres Banská Štiavnica	109 obyv. 1 669 ha
	Prenčov	Okres Banská Štiavnica	617 obyv. 2 450 ha
	Repište	Okres Žiar nad Hronom	305 obyv. 1 038 ha
	Voznica	Okres Žarnovica	647 obyv. 2 450 ha

Dobrovoľné organizačné štruktúry v území Lokality UNESCO

V rámci aktivít cielených k organizovaniu činnosti v území, vznikli v minulosti viaceré organizačné štruktúry – združenia právnických osôb. (napr. Združenie regiónu Sitno, Združenie Južné Sitno). Tieto združenia majú ambíciu riešiť podmienky rozvoja v regióne. Za súčasť svojich aktivít považujú aj turistický ruch a využívanie kultúrneho dedičstva. Ochrana dedičstva nie vymedzeným cieľom týchto združení a v rámci svojich stratégií sa jej cielene nevenujú.

Združenie regiónu Sitno - členmi sú obce okresu Banská Štiavnica a niektoré obce z iných okresov, ktoré patria do jadrového a ochranného územia Lokality UNESCO .

Združenie regiónu Sitno bolo zadávateľom spracovania strategického plánu rozvoja regiónu (VVMZ, 2005). Problematike ochrany pamiatok v ňom nie je venovaná adekvátna pozornosť.

V súčasnosti vzniká v regióne nová iniciatíva, ktorá je založená na vytvorení organizačnej štruktúry cestovného ruchu na princípe DMO (angl. destination management organization – organizácia destinačného manažmentu). Členmi novej organizačnej štruktúry majú byť obce okresu Banská Štiavnica a iné obce patriace do jadrového územia Lokality UNESCO.

V SR vstúpi od 1.1.2011 do platnosti zákon, ktorý hovorí o zakladaní DMO a ich spolufinancovaní štátom. Názov organizácie podľa zákona je Oblastná organizácia cestovného ruchu OOCR, pričom oblasť zahŕňa najmenej 5 susediacich obcí s minimálne 50 tis. prenocovaniami podľa výkazov ŠÚ SR. Zákon určuje právnu formu OOCR, spôsob rozdelenia hlasov medzi obce a podnikateľov, hlavné orgány OOCR a príspevok štátu, ktorý sa rovná členskému príspevku obcí v uplynulom roku. Určuje dokumenty, ktoré musí OOCR vypracovať a viesť, účel, na ktorý môže OOCR použiť štátny príspevok a spôsob koordinácie činnosti OOCR s orgánom kraja (KOČR) a štátu (SACR, MK SR).

DMO je organizácia, ktorej úlohou je riadiť a koordinovať rozvoj turizmu v danom území.

Členmi DMO obvykle bývajú obce a podnikatelia činní v turizme a z neho profitujúci. Cieľom obcí je udržateľný rozvoj oblasti a zamestnanosť, cieľom podnikateľov je vlastný profit. DMO vytvára platformu na zladenie týchto niekedy protichodných záujmov. Pridruženými členmi bývajú orgány verejnej správy, neziskové organizácie, organizácie ochrany územia a pod..

Riadenie rozvoja spočíva hlavne:

- v koordinácii záujmov a aktivít členských aj cudzích subjektov, ktoré svojou činnosťou ovplyvňujú rozvoj turizmu (napr. čistotu v lokalite, dopravu, urbanizmus, obchod, služby...)
- v tvorbe, alebo iniciácií tvorby turistických atraktivít vrátane ich prevádzkovania
- v marketingu destinácie, teda v propagácii a predaji ponuky destinácie

Činnosť DMO by sa mala premietiť do PHSR destinácie (ak je turizmus prioritou), a mala by svojim členom mal prinášať profit. Obce profitujú zo samotného rozvoja turizmu ako prostriedku udržateľného rozvoja a zamestnanosti, podnikatelia profitujú z rastu počtu návštevníkov, počtu prenocovaní a imidžu destinácie, ktorý je cenu ovplyvňujúcim prvkom. Zatiaľ čo podnikatelia dávajú DMO potrebnú hybnosť a strážia efektivitu vynaložených prostriedkov, verejná správa umožňuje zahrnutie aktivít DMO do širších rozvojových súvislostí, dáva DMO váhu v jednaní s vyššími orgánmi, a stráži hranicu, ktorej prekročenie by znamenalo ohrozenie životného prostredia a spokojnosti rezidentov.

Princípom spolupráce je partnerstvo, metódou v ideálnom prípade konsenzus, resp. hlasovanie.

Vytvorenie organizačno - riadiacej štruktúry Lokality UNESCO

Akútna potreba ochrany Lokality UNESCO si vyžaduje dôslednú prípravu organizačno-riadiacej štruktúry.

Za týmto účelom sa uskutočnili viaceré rokovania zainteresovaných strán. Organizačno-riadiaca štruktúra musí byť sformovaná tak, aby:

- napĺňala špecifický charakter cieľov a úloh pre Lokalitu UNESCO.
- efektívne spájala aktérov v území
- harmonizovala záujmy ochrany dedičstva so zámermi využívania pre cestný ruch

Výsledok rokovaní viedol k zámeru vytvoriť spoločnú organizačno - riadiacu štruktúru ochrany dedičstva a turizmu, ktorá **na základe spoločnej vízie, štatútu a profesionálneho personálneho zabezpečenia bude schopná naplňať vyššie uvedené ciele. Návrhom je spojiť vznikajúce štruktúry v oblasti cestovného ruchu (OOCR) a Manažment plánu Lokality UNESCO.**

Je dôležité spracovať spoločnú víziu združenia a pri jeho tvorbe vytvoriť podmienky harmonického postavenia ochrany a turizmu. Pri rokovaniach bol tento aspekt zvlášť zdôrazňovaný .

Predmetom 2.etapy manažment plánu bude, pomocou použitia metódy strategického plánovania, vytvorenie a založenie združenia. V rámci 1.etapy je spracovaný základný rámec štruktúry združenia .

Banská Štiavnica, detail meštianskeho domu na Námestí Sv. Trojice

D.2. NÁVRH ORGANIZAČNO - RIADIACEJ SCHÉMY

Pracovný názov združenia:

Združenie Svetového dedičstva UNESCO a cestovného ruchu Banská Štiavnica a okolie

Všeobecne:

Združenie nesupluje úlohy štátnych inštitúcií a miestnych samospráv a jeho činnosť je založená na plnenie základných "Desatoro úloh združenia" zameraných na riešenie komplikovaných procesov na rozsiahlom území Lokality BS. Štruktúra združenia je zameraná na horizontálne a vertikálne prepojenie miestnych, regionálnych a centrálnych výkonných a politických subjektov, čo je základným predpokladom naplňovania úloh združenia.

„Desatoro“ úloh združenia:

1. Koordinácia a usmerňovanie procesov ochrany a udržateľného turizmu na území Lokality UNESCO.
2. Vytváranie podmienok pre vznik diskusných platforiem pre riešenie a predkladanie problémov
3. Spolupráca pri tvorbe a aktualizovaní Manažment plánu Lokality UNESCO. Monitoring uplatňovania manažment plánu.
4. Spolupráca s miestnymi samosprávami zameraná na získavanie relevantných podkladov pre tvorbu aktivít združenia. Pomoc pre miestne samosprávy v oblasti lobbingu
5. Monitoring aktivít, špeciálne turizmu a ekonomických aktivít s cieľom predchádzať nežiadúcim a degradujúcim vplyvom týchto aktivít na zachovanie, ochranu a prezentovanie hodnôt Lokality.
6. Vyhľadávanie a zabezpečovanie finančných zdrojov pre činnosť združenia.
7. Organizovanie nepravidelných a pravidelných podujatí pre rozširovanie a vysvetľovanie hodnôt dedičstva územia Lokality UNESCO a pre potreby udržateľného turizmu.
8. Spolupráca so subjektmi, ktoré plnia príbuzné ciele na úrovni štátnej správy, odborných a neziskových organizácií. Príprava spoločných podujatí na národnej a medzinárodnej úrovni
9. Príprava a/alebo spolupráca na príprave špecifických a celkových rozvojových programov a dokumentov pre ochranu dedičstva Lokality UNESCO a rozvoj udržateľného turizmu. (prieskumy, analýzy, plány rozvoja a územnoplánovacia dokumentácia)
10. Príprava a/alebo spolupráca na príprave programov a realizácie aktivít v oblasti vzdelávania a interpretácie hodnôt Lokality UNESCO v prospech ochrany dedičstva rozvoja turistického ruchu .

Právna forma: Združenie právnických osôb

Zástupca združenia je členom medzirezortnej Komisie pre koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva pri Ministerstve kultúry SR (v zmysle jej štatútu).

Organizačná štruktúra:

Valné zhromaždenie, Rada združenia, Rada expertov, Sekretariát, Odborné komisie

Valné zhromaždenie:

Najdôležitejší orgán združenia. Pozostáva zo všetkých členov združenia a je oprávnený prijímať rozhodnutia týkajúci sa všetkých záležitostí združenia. Každý člen združenia (právnická osoba) je zastúpená na valnom zhromaždení svojim zástupcom. Zástupcovia musia mať poverenie a registrovať sa.

Zasadnutia valného zhromaždenia sú verejné .Valné zhromaždenie zasadá jeden krát v roku. Valné zhromaždenie volí Radu združenia, Radu expertov a Dozornú radu.

Rada združenia:

Rada je volená valným zhromaždením na štvorročné obdobie. Rada riadi aktivity združenia prijíma rozhodnutia na implementáciu cieľov združenia a rezolúcií valného zhromaždenia.

Rada prijíma rozhodnutia vo všetkých prípadoch okrem tých ktoré výlučne patria pod kompetenciu valného zhromaždenia.

Úlohy rady sú riešenie úloh v súlade s cieľmi združenia, predkladanie správ do valného zhromaždenia, založenie sekretariátu a tvorba rámcov pre aktivity združenia.

Rada navrhuje Radu expertov ako poradný orgán Rady a komisií.

Odporúčaná štruktúra a obsadenie rady:

- Predseda rady Primátor B. Štiavnice

Členovia Rady:

- 1 miesto pre poslanec VÚC (za BŠ)
- 2 miesta pre zástupca obcí jadrového územia
- 2 miesta pre zástupcov turizmu
- 2 miesta pre zástupcu Rady expertov
- 2 miesta ochrana prírody
- 2 miesta ochrana pamiatok

Rada expertov:

Pre potreby Rady združenia a Sekretariátu pripravuje návrhy, radí a posudzuje vybrané kľúčové otázky problematiky, ktoré rieši združenie.

Sekretariát:

Činnosť združenia zabezpečuje sekretariát, ktorý plní každodenné úlohy podľa pokynov na ktorých sa uznesie Rada.

Rada schvaľuje skladbu a náplň pracovných pozícií na sekretariáte, na základe odporúčaní Rady expertov. Na sekretariáte sú pracovné pozície Manažér pre pamiatky a Manažér pre turizmus, ktorý sú zodpovední zaplnenie úloh sekretariátu v týchto dvoch oblastiach a za koordinovanie činnosti jednotlivých orgánov a organizačných zložiek združenia.

Sekretariát je zodpovedný za napĺňanie úloh aj špecifických kontaktov z Národnou komisiou a Centrom UNESCO, ministerstvami a zahraničnými partnermi.

Odborné komisie:

Valné zhromaždenie môže založiť pracovné komisie pre riešenie špecifických problémov.

Pre problematiku Lokality UNESCO a okolie je vhodné vytvoriť **komisie: Kultúrne a technické pamiatky, Turizmus, Prírodné prostredie a starostlivosť o krajinu, Osídlenie, doprava a infraštruktúra, Vzdelávanie a interpretácia a iné, podľa potreby** .

Uznesenia komisií sú podkladom pre rozhodovanie Valného zhromaždenia a Rady. Členmi komisií sú zástupcovia štátnej správy od úrovne miestnej po krajskú, ktorí sa zaoberajú špecifickou problematikou komisií a zástupcovia miestnych rozhodujúcich subjektov vo vyváženom pomere čím je zabezpečená maximálna objektívnosť rozhodovania komisií a vzájomná informovanosť o dianí v území. (Periodicita stretnutí, informačných postupov, hierarchie)

Členstvo:

Členovia združenia sú zakladatelia združenia, prístupujúci členovia a podporujúci členovia.

Zakladateľmi združenia sú miestne samosprávy.

Pristupujúci členovia, ktorí budú zastúpení delegátom na valnom zhromaždení združenia podpisujú tzv. prístupujúci dokument v ktorom akceptujú štatút a ciele združenia.

Financovanie:

Združenie získava finančné zdroje na realizáciu svojich aktivít z členských poplatkov, štátneho rozpočtu, grantových schém na národnej a medzinárodnej úrovni darov a iných príspevkov

Správy:

Po prijatí pravidelnej ročnej správy združenie vydáva správu o prínosoch svojej činnosti pre verejnosť.

Zakladatelia:

Primátor a starostovia sídiel nachádzajúcich na území Lokality UNESCO „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia.

Literatúra a podklady, poznámky:

- Kolektív: Podpora trvalo udržateľného turizmu v strednej a východnej Európe, demonštračný model aplikovaný na púrírodnom a kultúrnom dedičstve Banskej Štiavnice, Jantárová cesta (SR), Ekologický turizmus v Európe E.T.E. (Nemecko), Záverečné spávy a dokumenty . 2003, 2004
- Kolektív: Zvýšenie kapacity regionálneho rozvojového partnerstva a vypracovanie stratégie a priorit rozvoja regiónu Banská Štiavnica a jej okolia, Združenie regiónu Sitno,VVMZ, s.r.o., 2005
- Management Plan World Heritage Fertő / Neusiedlersee Cultural Landscape Budapest – Vienna – Eisenstadt – Fertőd, 2003
- Management Plan pro historické centrum města Český Krumlov - 1. fáze: zpracování podkladů a úvodní analýzy, prosinec 2009, Měst Český Krumlov
- Manažment svetového dedičstva na Slovensku, materiály certifikovaného vzdelávacieho kurzu, AINOVA, Jur pri Bratislave, 2008

Banská Štiavnica, Nový zámok, kultúrno - vzdelávacie podujatie Zimomravenie 2010

E. VÝCHOVA A INFORMAČNO - INTERPRETAČNÝ SYSTÉM

E.1. ANALÝZA VÝCHOVY A VZDELÁVANIA O LOKALITE

V tejto kapitole sa pokúsime čiastočne zodpovedať na nasledujúce 4 otázky:

Čo je to výchova ku kultúrnemu dedičstvu ?

Aké sú cieľové skupiny a prečo ?

Aká je súčasná ponuka výchovných programov ?

Čo je potrebné urobiť pre skvalitnenie výchovy ?

Výchova ku kultúrnemu dedičstvu

Účastníci participujúci na procese tvorby Manažment plánu identifikovali ako jednu z kľúčových prekážok v ochrane kultúrneho dedičstva slabý až negatívny vzťah širšej verejnosti k hodnotám prostredia.

Povedomie o ochrane pamiatok je na nízkej úrovni.

Aby sa tento vzťah a povedomie mohli meniť k lepšiemu, aby ľudia žijúci v Lokalite UNESCO aj návštevníci ochraňovali, zveľaďovali, citlivo využívali a neničili kultúrne dedičstvo, je potrebné zintenzívniť a zefektívniť výchovu.

Na začiatok je potrebné vymedziť pojem „výchova“. V slovenčine sa používajú pre proces edukácie dva pojmy: výchova a vzdelávanie, ktoré zvyčajne vnímame s odlišným významom (výchova – rozvíja správanie a zručnosti, vzdelávanie – rozvíja vedomosti).

Ak máme na mysli proces zlepšovania vzťahu ku kultúrnemu dedičstvu a učenie sa spôsobu, ako ho chrániť, viac vyhovuje označenie „výchova“. Výchovu k pozitívnemu vzťahu ku kultúrnemu a prírodnému dedičstvu a k jeho ochrane budeme pre skrátenie označovať „**výchova ku kultúrnemu dedičstvu**“ (angl. „heritage education“). Pod týmto slovným spojením budeme pre zjednodušenie chápať aj osvetu.

Aby výchova ku kultúrnemu dedičstvu viedla k vytýčeným cieľom, je potrebné aby bola využívaná taká škála metód, foriem a prístupov, ktorá bude harmonicky rozvíjať všetky potrebné kvality frekventanta výchovy:

- **Uvedomenie** (dôležitosti a významu kultúrneho dedičstva pre náš súčasný život,...)
- **Vedomosti** (poznatky o kultúrnom dedičstve lokality v kontexte s globálnym dedičstvom,...)
- **Zručnosti** (postupy, techniky a technológie ochrany kultúrneho dedičstva,...)
- **Postoj** (záujem ochraňovať kultúrne dedičstvo,...)
- **Akcieschopnosť** (schopnosť konať v záujme ochrany kultúrneho dedičstva,...)

Pozn.: Je potrebné pripomenúť, že väčšinou sa vo výchove preferujú také metódy a formy, ktoré rozvíjajú predovšetkým vedomosti. Aby sa výchovou dosiahlo prehĺbenie záujmu a odhodlania konať, musia sa vo väčšej miere využívať zážitkové, „emotívne“ formy výchovy.

Ciele výchovy ku kultúrnemu dedičstvu v Lokalite UNESCO korešpondujú s globálnymi cieľmi, ktoré zadefinovala Organizácia UNESCO v r. 1994 v programe Výchovy ku kultúrnemu dedičstvu (WHE Programme):

- **Podporovať zapojenie mladých ľudí do ochrany pamiatok na lokálnej aj globálnej úrovni**
- **Zvyšovať uvedomenie o dôležitosti Dohovoru o svetovom dedičstve UNESCO a lepšie porozumenie o vzájomnej závislosti medzi kultúrami**
- **Rozvíjať nové a efektívne výchovno - vzdelávacie prístupy, metódy a materiály a začleniť ich do osnov vo väčšine členských štátov UNESCO**
- **Vytvárať novú synergiu medzi učiteľmi, pamiatkármi, historikmi, environmentalistami, štátnymi inštitúciami, samosprávami, aktérmi rozvoja a kľúčovými hráčmi v zavádzaní výchovy ku kultúrnemu dedičstvu**

Cieľové skupiny

Pri výbere metód a foriem výchovy je potrebné zohľadňovať jednak to, ktorú kvalitu chceme primárne posilniť (či vedomosti, zručnosti, postoje,...) a jednak to, do akej cieľovej skupiny frekventanti patria.

Určujúcou cieľovou skupinou, ktorá podmieňuje úspešnosť realizácie manažment plánu je miestna komunita. Ľudia, ktorí navštevujú Banskú Štiavnicu v rámci turizmu sú, samozrejme, tiež cieľovou skupinou pre nastavenie mechanizmov manažment plánu. Nezohrávajú však podstatnú úlohu v oblasti ochrany, zachovania, prezentovania a odovzdávania hodnôt, sú skôr na strane prijímateľov hodnôt. Tí, ktorí sú nositeľmi posolstva, sú práve miestni obyvatelia.

V Banskej Štiavnici a okolí sa v priebehu posledných dvoch desaťročí udiali zásadné zmeny, ktoré obyvateľov postavili pred nové situácie. Na jednej strane to bolo faktické ukončenie ťažby rúd a priemyselnej výroby vo väčšine podnikov, na strane druhej vízia rozvoja turistického ruchu, posilnená zápisom na listinu UNESCO.

Ukončenie ťažby rúd v roku 1992 principiálne zmenilo podmienky života v lokalite. Ekonomická orientácia na baníctvo a priemysel sa po tisíc rokoch tradície doslovne zo dňa na deň zrušila. **Preorientovanie na nové témy spojené s ekonomickým využitím lokality pre turizmus je neľahký a dlhodobý proces, ktorý je, okrem vonkajších faktorov, v mnohom založený na osobnom vnútornom vyrovnaní sa s novou situáciou, prispôsobení sa novým podmienkam a vytvorení nového hodnotového rebríčka.**

Navyše, v čase zápisu Banskej Štiavnice a okolia na listinu UNESCO, nebolo obvyklé širšie odkomunikovať s miestnym obyvateľstvom zámery odborníkov, samosprávy mesta Banská Štiavnica a štátnej správy. Od zápisu mesta na listinu sa vo všeobecnosti očakával najmä významný prísun finančných prostriedkov do lokality.

Miestni obyvatelia sa stali nevdojak „obyvateľmi a spravovateľmi územia nadnárodného významu“. Aj po vyše pätnástich rokoch od zápisu preto pretrváva nepochopenie výnimočnej svetovej hodnoty Lokality UNESCO a čiastočne aj neprijatie významu jej ochrany zo strany miestnej komunity.

Je však nutné dodať, že konštatovanie nízkej úrovne vzťahu miestneho obyvateľstva k dedičstvu je založené skôr na všeobecnom názore a na stave ochrany kultúrneho dedičstva. Neexistuje relevantný prieskum, ktorý by zistil a kvantifikoval jednak vzťah obyvateľov ku kultúrnemu dedičstvu a jednak mieru poznatkov a zručností, potrebných pre jeho ochranu. Zistiť tieto hodnoty bude užitočné aj pre monitorovanie pokroku v procese implementácie Manažment plánu.

Problémové javy v súčasnosti ohrozujúce kultúrne dedičstvo majú svojich nositeľov - záujmové skupiny, ktoré sa dajú identifikovať. Z nich je možné vybrať tie, ktoré je potrebné zahrnúť aj do procesu výchovy. (Na niektoré záujmové skupiny je možné uplatniť iba právne nástroje.) Vzhľadom k veľmi rozsiahlemu predmetu ochrany je aj škála cieľových skupín veľmi široká.

Ekonomicky aktívna populácia

V súčasnosti priamo ovplyvňuje kvalitu ochrany kultúrneho dedičstva, je významnou cieľovou skupinou a v plánovaní výchovy najčastejšie zanedbávanou. Riešenie konfliktov rôznych ekonomických záujmových skupín v lokalite sa deje takmer výhradne právnou (a reštriktívnou) formou, často so spornými výsledkami.

Pre nastavenie „výchovných produktov“ na mieru (semináre o technikách obnovy, návody na správu a údržbu pamiatkových objektov a technických diel, mediované dohody záujmových skupín, ktoré sú v konflikte, propagácia a oceňovanie pozitívnych prístupov, kampane, podujatia,...) bude potrebné v ďalšej etape bližšie špecifikovať cieľové skupiny.

(Príklady konfliktov: V extravilánoch sa záujmy lesníkov, vodohospodárov, ochrany prírody, aktérov v turizme a športe dostávajú do stretov: zväžnice, prírodné jarky, chránené prírodné prvky, cyklotrasy, motorkári... V meste a obciach záujmy investorov, samosprávy, pamiatkárov, podnikateľov v turistickom ruchu a obyvateľov: nevhodná výstavba a rekonštrukcie, doprava, vandalizmus, ...)

Mladí ľudia

Pre zabezpečenie a skvalitnenie ochrany kultúrneho dedičstva do budúcnosti sú určujúcou cieľovou skupinou mladí ľudia. Z hľadiska účinku aj časových možností je to najperspektívnejšia skupina. Pri mladých ľuďoch je predpoklad zaujať a emočne prebudiť vhodne podanou a motivovanou témou, súvislosťami a príbehmi, interaktívnymi formami vzdelávania, praktickými aktivitami. Pre každú skupinu je nutné zvoliť špecifické formy a obsah aktivít, ktoré budú využívať prácu priamo v teréne, aktivitu a hravosť.

Banská Štiavnica, deti z MŠ Nezábudka, program regionálnych tradícií

Banská Štiavnica, stretnutie k 60. výročiu trate mládeže, október 2009

Miestna komunita mladých ľudí sa skladá z vekových a vzdelávacích skupín:

deti predškolského veku,
žiaci 1.stupňa ZŠ,
žiaci 2.stupňa ZŠ,
študenti stredných škôl.

V súčasnosti platné štátne vzdelávacie programy pre všetky vzdelávacie skupiny nastavujú povinný obsah vzdelávania a možnosti dopĺňať ho podľa špecifických miestnych a regionálnych potrieb.

Dávajú priestor konkrétnej škole, aby prostredníctvom vlastného vzdelávacieho programu dotvorila obsah vzdelávania podľa špecifických regionálnych a lokálnych podmienok a požiadaviek, pričom stavia na cieľoch, ktoré škole kladie spoločnosť s ohľadom na požadovanú vzdelanostnú úroveň a kultúrnu gramotnosť obyvateľov.

Štát dáva dôveru školám, aby v spolupráci so širšou komunitou spoznali požiadavky obce, regiónu a premietli ich do obsahu vzdelania v rámci voľných hodín. Škola (školy) si môžu do vzdelávania zaradiť aj učebné predmety, ktoré si škola sama zvolí a sama si pripraví ich obsah. **Problematica dedičstva sa objavuje vo všetkých vzdelávacích programoch.**

Predškolské deti

Posilňovať úctu ku kultúrnym a národným hodnotám a tradíciám štátu a k svojej vlastnej kultúre. Materská škola môže mať špecifické zameranie a aktivity, ktorými obohacuje výchovu a vzdelávanie o regionálne prvky.

Žiaci 1.stupňa ZŠ

Cení si a rešpektuje kultúrno-historické dedičstvo a ľudové tradície, Rozvíja sa jeho záujem o kultúrne dedičstvo svojho regiónu, národa a štátu, zoznamuje sa s európskou tradíciou, s kultúrou iných národov, učí sa chápať význam kultúrnych a umeleckých pamiatok. Viesť žiakov k pochopeniu potreby ochrany prírodného a kultúrneho prostredia a k jeho aktívnej ochrane. Má osvojené základy pre tolerantné a empatické vnímanie prejavov iných kultúr.

Žiaci 2.stupňa ZŠ

Jeden z hlavných cieľov v oblasti kultúry je, aby žiak nadobudol jasné povedomie národného a svetového kultúrneho dedičstva cenil si a rešpektoval umenie a kultúrne historické tradície. Má byť tolerantný a empatický k prejavom iných kultúr.

Rozvíja sa jeho záujem o kultúrne dedičstvo a jeho aktualizované formy (na úrovni sociálnej skupiny, regiónu, národa a štátu, európskej kultúrnej oblasti), zoznamuje sa s kultúrou iných národov, učí sa chápať význam kultúrnych a umeleckých pamiatok a učí sa chápať súčasnú umeleckú tvorbu a prejavy kultúry. Má sa zaujímať o kultúrne dedičstvo svojho regiónu, národa a štátu a zoznamovať sa s kultúrou iných národov a regiónov. Má nadobudnúť schopnosť vnímať a citlivo pristupovať k prírode a prírodnému a kultúrnemu dedičstvu.

Študenti stredných škôl

Študent strednej školy nadväzuje a v princípe pokračuje v kompetenciách žiaka II. Stupňa, vie však získané informácie a vedomosti spracovať a kriticky vyhodnocovať.

Seniori

Špecifickou cieľovou skupinou sú seniori, najmä ľudia, ktorí môžu aktívne prispieť k šíreniu kultúrneho dedičstva. Je to skupina, ktorá môže byť užitočným spojencom pri výchove. Veľmi dôležité je venovať pozornosť dokumentovaniu živých spomienok „poslednej generácie baníkov na štiavnicko - hodrušsku „ (filmy, zápisy spomienok, fotografie a dokumenty). Práca s touto skupinou má možnosti využívať motiváciu založenú na kladnom vzťahu k regionálnym tradíciám.

PONUKA PROGRAMOV

Silnou stránkou Lokality UNESCO je pôsobenie viacerých odborných inštitúcií, záujmových združení a ďalších subjektov, ktoré sú aktívne v oblasti výchovy ku kultúrnemu dedičstvu. Napriek dobrým vzájomným kontaktom však koordinácia pre docielenie synergického účinku nie je dostatočne rozvinutá. Prehľad aktivít v oblasti výchovy ku kultúrnemu dedičstvu, ponúkaných v súčasnosti:

Slovenské banské múzeum (SBM):

1. KAMMERHOF - BANÍCTVO NA SLOVENSKU

Expozícia v najväčšom stavebnom komplexe v historickom jadre Banskej Štiavnice komplexne mapuje históriu baníctva na celom území Slovenska. Medzi atraktívne exponáty patria funkčné modely strojov, ktoré tak zaujímavou formou približujú návštevníkovi napríklad spôsoby čerpania vody v minulosti.

2. ŠKOLA V MÚZEU

Od r.1998 realizuje SBM projekt Škola v múzeu. Podnetom k jeho realizácii bola snaha uchovávať hmotné a duchovné dedičstvo a prezentovať ho netradičnou formou predovšetkým mladej generácii. Jednotlivé aktivity projektu formou tvorivých dielní, kurzov, prezentácií, vychádzok v teréne rozvíjajú vedomosti v oblasti regionálnej a environmentálnej výchovy. Podporujú estetické cítenie, manuálnu zručnosť, tvorivosť, inšpirujú k efektívnemu využívaniu prírodného i odpadového materiálu. Projekt podporuje zmenu vnímania tradičného múzea a otvára priestor novej interaktívnej spolupráce verejnosti a múzea. Realizácia projektu prebieha v jednotlivých expozíciách Slovenského banského múzea.

Podprojekty Školy v múzeu:

a/ „Čo nám zanechalo baníctvo“

Zábavná hodina vlastivedy pre štvrtákov – možnosť výučby hodín vlastivedy netradičnou formou

b/ „Banské diela“

Vychádzka v teréne po zaniknutých banských dielach spojená s ryžovaním zlata

Cieľová skupina: žiaci II. stupňa ZŠ, študenti SŠ

c/ „Kultúrne a školské dejiny Banskej Štiavnice“

Marína, Andrej Sládkovič a Banská Štiavnica

Dejiny školstva, Baníckej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici

Dejiny knižnej kultúry, literárnych a cirkevných dejín v Banskej Štiavnici

Cieľová skupina: žiaci II. stupňa ZŠ, študenti SŠ

d/ „Hráme sa na remeselníkov“, dielnička v Kammerhofe

Tvorivé dielne zamerané na tradičné remeselné a výtvarné techniky.

(podmalba na skle, pletenie šnúrok, handrové hračky, zápästkové techniky, pečenie chleba z vlastnoručne namletej múky na kamennom žarnove, pletenie zo slamy, pátky močiarnej, kukuričného šúpolia - bábiky, ozdoby ..., pečenie medovníkov z drevených foriem, pečenie vianočných oblátok v železných kliešťach nad ohniskom

Maľované salaše - tvorba tradičných maľovaných salašov s výjavmi z pastierskeho života, ktoré tvoria popredie drevených betlehemov

tkanie na rámoch, doštičkách, krosnách, liatie voskových sviečok,

plstenie ovčej vlny, pečenie obradového pečiva

zdobenie kraslíc - slamou, sitinou, voskom

pletenie veľkonočných korbáčov, pletenie košíkov, práca s drevom,...)

e/ „Živá galéria“, Galéria Jozefa Kollára

Po stopách Jozefa Kollára - prehliadka náučného chodníka s využitím pracovného zošita, zhodnotenie a porovnanie zmien v krajine s dielami majstra J. Kollára.

Cieľová skupina: žiaci II. stupňa ZŠ a študenti SŠ

Kvízy o národnom umelcovi Jozefovi Kollárovi – oboznámenie sa s tvorbou a životom Jozefa Kollára – banskoštiavnického výtvarníka, maliara krajinomaľby. Prehliadka doplnená kvízom o zaujímavú cenu.

Cieľová skupina: žiaci II. stupňa ZŠ a študenti stredných škôl

Omaľovávanka – vymaľovávanie pripravených listov podľa konkrétnych diel z tvorby J. Kollára a E. Gwerka v galérii

Cieľová skupina: deti MŠ a žiaci I. stupňa ZŠ

Výtvarná výchova v galérii - ponuka realizácie vyučovacích hodín výtvarnej výchovy v priestoroch galérie (Motívy krajiny v dielach Edmunda Gwerka, Jaroslava Augustu a umelcov prezentovaných v stálej expozícii galérie), možnosť výberu rôznych techník a spôsobov maľby, napr. pastel podľa diel E. Gwerka - maľovanie na rovnakom stanovišti ako Edmund Gwerk. Porovnanie zmien v krajine s originálnym dielom, zdôvodnenie rozdielov

Cieľová skupina: žiaci II. stupňa ZŠ a študenti SŠ

Dejepis v galérii – ponuka spolupráce pri výučbe dejín Banskej Štiavnice, prehliadka expozície doplnená o odborný výklad s možnosťou videoprojekcie. Témy:

Regionálna história umenia na báze zbierok stálej expozície,

Neskorogotické obdobie a oltár Majstra MS z roku 1506

Hlavný komorskogrofský úrad a portréty jeho reprezentantov(1550-1873)

Turecká expanzia a fortifikačné stavebné pamiatky, 16. -17. storočie

Cisárske návštevy Habsburgovcov v rokoch 1751,1764,1777 a podpora baníctva, založenie Baníckej akadémie v roku 1762

Banícki patróni a banícke umenie 7 stredoslovenských banských miest, 18.-19. storočie

Vodohospodársky systém banskoštiavnicko-hodrušského revíru a jeho stvárnenie v umení

Strelecký spolok a maľované strelecké terče Banskej Štiavnice

Cieľová skupina: žiaci II. stupňa ZŠ a študenti SŠ.

Motívy krajiny na dielach stálej expozície - kvíz na tému zmeny krajiny v historickom kontexte na vystavených dielach.

Cieľová skupina: žiaci II. stupňa ZŠ a študenti SŠ

f/ „Poznajme bližšie našu zem“, Berggericht

Určovanie mineralogických a petrografických vzoriek, konzultácie.

Cieľová skupina: žiaci ZŠ a študenti SŠ a VŠ.

g/ „Ľudová kultúra banskoštiavnického regiónu“, Starý zámok

Materiálna kultúra

Zvykoslovie

Ľudové umenie

Cieľová skupina: žiaci II. stupňa ZŠ a študenti SŠ

3. FESTIVAL REMESLA A ZÁBAVY

Jeden z najznámejších banskoštiavnických festivalov sa koná v priestoroch Starého zámku už od roku 1998.

Počas prvých rokov sa organizátorom podarilo vybudovať zaujímavé podujatie, ktorého sa každoročne zúčastní množstvo škôl i rodín.

Múzeum vo Sv. Antone

Medzinárodný deň múzeí - Noc múzeí a galérií

Jánske dni u Coburga - výchovno - vzdelávacie podujatie pre deti organizované v spolupráci s Pohronským osvetovým strediskom Žiar nad Hronom

Mesto Banská Štiavnica

Oddelenie kultúry, cestovného ruchu a športu pripravuje v priebehu roku veľa významných, zaujímavých a atraktívnych podujatí, v ktorých je zastúpená výchova ku kultúrnemu dedičstvu.

a/ Zimomravenie (výtvarné a remeselné techniky, mestská zážitková a poznávacia hra, atraktívna prehliadka muzeálnych priestorov, čítanie rozprávok,...) Cieľová skupina: rodiny s deťmi
b/ Príbehy starej Štiavnice – poznávanie histórie a súčasnosti významných domov v meste so sprievodcom. Cieľová skupina: verejnosť
c/ Náckova Štiavnica – súťaž v prednese Náckových vtipov, príhod a anekdot
d/ Salamandrové dni – súčasťou sú podujatia pre deti, kde je zastúpená výchova ku kultúrnemu dedičstvu
e/ Informačné centrum - sprievodcovské služby, propagačné materiály,...

Obce v regióne

Kultúrny a spoločenský život obcí (folklórne vystúpenia a festivaly, remeselné dvory, tradičné trhy, rozprávkové dni pre deti: Sv. Anton, Preňčov, Baďan, Žibritov, Banská Belá, Podhorie, atď.) V obci Hodruša – Hámre v rámci aktivít súkromnej banskej spoločnosti Slovenská banská, s.r.o. sa realizuje obnova areálu Bane Starovšechsvätých, kde je sa realizujú vzdelávacie podujatia pre širokú verejnosť.
Slovenská agentúra životného prostredia

Projekt Geopark Banská Štiavnica

Zámer: Harmonický, vyvážený a trvalo udržateľný rozvoj územia regiónu Banská Štiavnica, ktorý využitím hospodárskeho, demografického a prírodného potenciálu regiónu zabezpečí ekonomický rast, zvýšenie zamestnanosti a skvalitnenie krajiny

Ciele a čiastkové ciele:

1. Vytvoriť partnerstvo (správcovstvo), národnú a medzinárodnú spoluprácu pri príprave a realizácii aktivít projektu Geopark Banská Štiavnica
 - 1.1 Zlepšená spolupráca medzi odbornými inštitúciami v projekte Geopark Banská Štiavnica
 - 1.2 Zlepšenie koordinácie aktivít v projekte Geopark Banská Štiavnica
 - 1.3 Posilnenie národnej spolupráce medzi vznikajúcimi geoparkami
 - 1.4 Budovanie medzinárodnej spolupráce
2. Využiť potenciál projektu pre zvýšenie environmentálneho povedomia obyvateľstva o regióne Banská Štiavnica
 - 2.1 Zvyšovanie povedomia obyvateľstva o projekte Geopark Banská Štiavnica
 - 2.2 Podnecovanie záujmu školskej mládeže o prírodné, kultúrno - historické hodnoty
3. Rozvíjať cestovný ruch na území projektu Geopark Banská Štiavnica
 - 3.1 Vytvorenie komplexného produktu CR

Odborné semináre pre pedagógov a koordinátorov environmentálnej výchovy pod názvom Metodické dni, environmentálne súťaže pre mládež, vlastné edukačných materiály, konzultačné a informačné služby, poskytovanie odbornej praxe, výučba tradičných remesiel, prednášky, Envirofilm - medzinárodný festival filmov o životnom prostredí

Spolok Banskej Štiavnice '91

Organizovanie kurzov a odborných seminárov zameraných na využívanie tradičných technológií, materiálov a postupov pri obnove pamiatok (okná, dvere, vápno a vápenné technológie, kameň) Cieľová skupina: remeselníci, stavebníci, investori a záujemci o obnovu pamiatok.

Spoluorganizovanie medzinárodného workshopu a vedeckého kolokvia „Banskoštiavnická kalvária – perspektívy revitalizácie“
Spolupráca pri zabezpečení výstavy „Kalvária v azyle“ a „Kalvária vo fotografii“

OZ Štokovec

Priestor pre kultúru Banská Štiavnica – vnášanie nových kultúrnych pohľadov a využití v priestoroch Banskej Štiavnice: ilustrovaný príbeh a vizuálna identita domu, fotografický workshop – štiavnické veduty, projekt – Trať mládeže – 60.
Železničná stanica - Banská Štavnica – nové využite stanice pre kultúru
Piknik na Trojici – námestie pre ľudí
Cieľová skupina: verejnosť

ICM Banská Štiavnica

Dobrovoľnícka aktivita mladých ľudí - Obnova židovského cintorína . Cieľová skupina: študenti stredných škôl.

OZ Kruh

Publikačná činnosť (architektonický detail, tajomstvá štiavnických domov, štiavnické veže) Cieľová skupina: verejnosť

OZ Jantárová cesta

Sprievodca Banská Štiavnica 7 x 7, sprievodcovské služby.

Banskoštiavnický skrášľovací spolok

Pozitívny príklad občianskej angažovanosti v starostlivosti o historickú ulicu Dolnú ružovú a vyvolané sprievodné aktivity.

Starostlivosť o Botanickú záhradu
Cieľová skupina – verejnosť, deti.

Školy a školské zariadenia

Identifikovanie, ako je zastúpená výchova ku kultúrnemu dedičstvu na jednotlivých stupňoch škôl v regióne, si vyžaduje analýzu v spolupráci s vedeniami škôl.

E.2. ANALÝZA INFORMAČNO - INTERPRETAČNÉHO SYSTÉMU

Určujúcou cieľovou skupinou pre ktorú sa tvorí informačno - interpretačný systém o Lokalite UNESCO sú návštevníci mesta. Cieľovou podskupinou je aj miestna komunita, hlavne v oblasti interpretácie (vysvetľovania) dedičstva – metódy interpretácie (interaktívnosť, hry, praktické aktivity) sa využívajú pri procese vzdelávania a naopak .

Informácie

Turista, ktorý príde alebo plánuje navštíviť Lokalitu BS musí mať v prvom rade ľahko dostupné, komplexné a aktuálne informácie. Informácie sa uplatňujú na mediálnych nosičoch rôzneho druhu (označenie miesta, budovy, trasy v teréne, printové materiály, audio a video materiály, web).

Zo strany mesta Banská Štiavnica boli vykonané niektoré aktivity v prospech zlepšenia situácie:

- webová stránka mesta je spracovaná v novej štruktúre a jej používanie sa stretáva s pozitívnymi ohlasmi, priniesli veľmi dobré výsledky v informovanosti návštevníka.
- mesto využíva jednotný grafický manuál používaný pre potreby printových materiálov a web stránky,
- súčasťou manuálu je značka - Banská Štiavnica – mesto svetového dedičstva
- je spracovaný manuál informačno – spoznávacieho systému pre mesto (2009), zatiaľ nie je nerealizovaný

Zo strany VÚC bolo zrealizované navádzanie na významné pamiatky ako súčasť cestného informačného systému. Táto aktivita bola v prípravnej fáze slabo odkomunikovaná z miestnymi samosprávami, čo prinieslo určité nedostatky pri realizácii (prehľadnosť a pochopiteľnosť značenia)

Aktivity mesta sú väčšinou sústredené na jeho katastrálnom území. Pozitívne je, že mesto Banská Štiavnica, ako prirodzené centrum regiónu a Lokality BS, vykonáva aj prvé kroky pre zapojenie obcí jadrového územia (aj o ochranné zóny). Motivuje obce, aby prispeli svojimi aktuálnymi informáciami a ponukami na web stránku mesta. Je to jeden prvých krokov k systematickému riešeniu.

Jednotný informačný systém pre celé jadrové územie Lokality BS chýba. Vzhľadom na hodnoty územia ako kultúrnej krajiny je veľmi potrebný systémový výstup, aby nedošlo k nekoordinovanej činnosti obcí. (napr. nejednotný vzhľad a nevhodné umiestňovanie tabúl).

Interpretácia

Turista, ktorý má zabezpečené základné potreby pobytu v Lokalite, má byť oboznamovaný s dedičstvom Lokality UNESCO, ktoré má byť „odovzdané“.

„Odozdávanie“ hodnôt dedičstva je veľmi významnou súčasťou misie Dohovoru. **Dedičstvo sa chráni a zachováva hlavne preto, že je nositeľom širokej škály hodnôt, ktorých strata by znamenala ohrozenie a oslabenie kultúrnej identity jednotlivca, komunity, dedičstva národa. V prípade Lokality BS by sa jednalo o oslabenie dedičstva celého ľudstva.**

V súčasnosti jednou z najdôležitejších podmienok ochrany a zachovania dedičstva je sprostredkovanie, interpretácia jeho hodnôt verejnosti.

„ Interpretácia je umenie pomôcť ľuďom skúmať, uvedomovať a vážiť si náš svet“ (Association for Heritage Interpretation, UK)

Verejnosť, na základe bližšieho pochopenia a emocionálneho prežitia, môže výrazne pozitívne ovplyvňovať procesy ochrany a zachovania dedičstva. Viaceré medzinárodné charty a rezolúcie sú venované problematike interpretácie. V zahraničí je interpretácia dedičstva rozvinutá metóda (UK, USA, Kanada, Austrália)

Základná charakteristika interpretácie dedičstva:

1. Interpretácia dedičstva je komunikačný proces.
2. Postavenie verejnosti v procese interpretácie dedičstva je dominantné, interpretácia sa robí pre verejnosť musí tomu zodpovedať je forma a obsah.
3. Interpretácia dedičstva je potrebná pre zachovanie kultúrneho dedičstva.
4. Interpretácia by mala v prvom rade zabezpečiť ochranu a zachovanie dedičstva a jeho prirodzeného prostredia.
5. Tvorca interpretácie dedičstva nesie na sebe základnú zodpovednosť, aby ponúkaná interpretácia mala objektívny charakter.
6. Interpretácia dedičstva je interdisciplinárna komunikačná metóda, ktorá nadväzuje na poznatky viacerých vedných odborov a oblastí poznania pri skúmaní prijímateľov interpretácie a predmetu interpretácie:
 - využíva rozsiahlu škálu filozofických smerovaní a zohľadňuje kultúrne špecifiká predmetu a prijímateľa
 - zohľadňuje postoje človeka k súčasnému svetu
 - využíva princípy používania jazyka
 - uplatňuje jednoduchú výpoveď bez újmy na hĺbke
 - využíva poznanie o motivačnej úlohe potrieb človeka
 - využíva škálu potrieb človeka
 - vymedzuje hodnoty, ktoré sú schopné naplniť potreby
 - využíva poznanie o výbere cieľových skupín
 - využíva rôzne spôsoby vnímania
 - zohľadňuje limity vnímania
 - uplatňuje sociálne charakteristiky prostredia
 - zohľadňuje príčiny sociálneho správania
 - uplatňuje vedecké metódy zberu informácií

Hlavné interpretačné projekty sa tvoria na základe poznania vekových, vzdelanostných, národnostných a iných charakteristík majoritných návštevníkov. Je dôležité mať štatistiky návštevníkov spolu s charakteristikami. Pre iné skupiny (deti, špecialisti a pod.) sa tvoria špecifické podprogramy.

Interpretácia dedičstva využíva spektrum interpretačných médií:

leták, brožúra, informačné tabule, živý sprievodca, audiosprievodca, film, muzeálna expozícia, multimediálna prezentácia.

Interpretačné médiá môžu byť uplatnené samostatne, alebo lepšie v ucelenom systéme náučných trás, či expozície.

Výber médií, ich materiál a design musí byť dôsledný a vychádzať z daností témy a miesta. Je to úlohou spracovateľa interpretačného projektu. Jeho zodpovednosť je veľká - od objektívnosti spracovania témy, cez jej kvalitné odkomunikovanie pre verejnosť až po technickú a ekonomickú udržateľnosť projektu.

Každé médium má svoje výhody a nevýhody (nadobúdacia cena, údržba, obsluha, prevádzkové náklady, atraktivnosť, časové obmedzenie použiteľnosti, možnosť aktualizácie informácií a pod.). Nie je výnimočné, že pri jednotlivom interpretačnom projekte dochádza k použitiu kombinácie médií v prospech jeho kvality.

V krajinách, v ktorých už majú dlhoročné skúsenosti s interpretačnými projektami (Veľká Británia, USA), došli k poznaniu, že vzniká riziko ovplyvnenia interpretácie následkom „očarenia“ možnosťami nových prezentačných multimediálnych techník. Pri ich uplatnení, ktoré je aj mimo iného ekonomicky náročné, sa niektorí autori sklznú k informačne plytkým a zavádzajúcim projektom, ktoré pôsobia kontraproduktívne k hlavnému cieľu interpretácie : **objektívne informovať o hodnotách a výnimočnosti miesta s dôrazom na jeho ochranu a zachovanie.**

Odporúčania na základe skúseností sa prikláňajú využívať radšej menej nákladné, obsahovo obnoviteľné, prevádzkovo a údržbovo nenáročné médiá. Podstatou je vychádzať z kvalitného obsahu a nepodľahnúť manierizmu.

Interpretácia Lokality UNESCO je komunikačný proces slúžiaci účelu sprostredkovania hodnôt dedičstva s cieľom, **aby bol pochopený súbor hodnôt dedičstva a nevyhnutnosť jeho ochrany. Komplexná interpretácia Lokality UNESCO s cieľom sprostredkovania jej výnimočných svetových hodnôt a ambíciou maximálnej dostupnosti pre verejnosť nebola dosiaľ spracovaná.**

Dostupné materiály pre turistov, ktoré boli doteraz vydané majú viac faktografický charakter, len s náznakom vysvetľovania súvislostí jednotlivých historických faktov a zachovaných materiálnych objektov v Lokalite UNESCO. Vydané materiály nevyužívajú celkový potenciál územia.

Vydané súborné knižné publikácie o Banskej Štiavnici a niektorých obciach (Štiavnické Bane, Vyhne, Ilija) nie sú svojim rozsiahlym obsahom a formátom dostupné širokej verejnosti. Sú vhodné ako výborné podkladové materiály na spracovanie interpretácie dedičstva pre širokú verejnosť

Literatúra a podklady, poznámky

Aldridge, D.: Site Interpretation: Practical Guide. Scottish Tourist Board 1993
Carter, J.(editor): A sense of place. Bridge House 1997
Herčko, Ivan,: Banská Štiavnica na starých pohľadniciach, Dajama 2008
Herčko, Ivan: Banícka a lesnícka akadémia slovom a obrazom, Ústav vedy a výskumu UMB Banská Bystrica, 2008
Herout, J.: Jak poznávat kulturní památky. Praha Mladá fronta 1986
Herout, J.: Slabikář návštěvníku památek. Praha Propagační tvorba 1980Kolektiv: Interpretace místního dědictví. Brno Nadace partnerství 2004
Lichner, Marián a kol., : Banská Štiavnica, svedectvo času. Harmony 2002
Lichner, Marián a kol., Banskoštiavnické tajchy, Harmony 2005
Pavúk, Marian: Stratené kúpele Vyhne /Vyhne the Lost Spa, Banská Bystrica : Harmony, 2006. - 95 s. - ISBN 80-89151-10-8
Števík, Vojtech - Števíková, Ľudmila: Obec svetových prvenstiev – Štiavnické Bane, Litera 1995

Banská Štiavnica, 1.pracovné stretnutie, 3. - 4. 12. 2010

F. PARTICIPATÍVNE PLÁNOVANIE

F.1. PROJEKT PARTICIPATÍVNEHO PLÁNOVANIA

Presadzovanie / zavádzanie zmeny

Každá zavádzaná zmena – a tou zavádzanie plánu starostlivosti o Lokalitu UNESCO svetového dedičstva určite je - môže vyvolať nesúhlas, odpor, rezistenciu. Existuje viacero stratégií, ako túto rezistenciu zvládnuť:

Vzdelávanie a komunikácia	Vysvetlenie povahy a významu zmeny; prediskutovanie dopadov zmeny; osobné stretnutia, prezentácie na mieste v obciach, písomné správy, publikácie a propagačné materiály
Participácia a zapojenie	Vytvorenie priestoru na spoluúčasť kľúčových hráčov v procese; na ich nápady a pomoc pri zavádzaní zmeny. Jedna z najúčinnějších stratégií
Facilitácia a podpora	Poskytnutie podpory, reagovanie na obavy, konkrétne opatrenia na uvoľnenie napätia
Dohody a stimuly	Rokovanie o smerovaní; poskytnutie stimulov a výhod. Vytvorenie takých nástrojov, mechanizmov a orgánov, ktoré budú priamo uľahčovať spravovanie Lokality UNESCO a jej častí (napr. konzultácie pri interpretácii hodnôt)
Usmernenie a začlenenie	Usmerňovanie a výber informácií; vťahnutie protestujúcich do procesu plánovania a realizácie zmeny.
Zjavné či skryté donútenie	Použitie kontroly, reštriktívnych opatrení a sankcií. Vytvorenie takých nástrojov, mechanizmov a orgánov, aby sa zamedzila strata autenticity či deštrukcia dedičstva.

Zapojenie verejnosti / občianska participácia

Keďže sa v tejto časti budeme zaoberať zapojením verejnosti – občianskou participáciou, dôležité je vysvetliť, čo to participácia znamená a prečo je dôležité pri tvorbe a realizácii manažment plánu s ňou pracovať; aké prístupy k participácii poznáme, aký model zapojenia verejnosti budeme využívať, s akými cieľovými skupinami a prostredníctvom akých nástrojov a metód budeme participáciu naplňať.

Východiskom je občianska participácia ako politický princíp alebo spoločenská prax, vnímaná často aj ako základné východisko pre participatívnu demokraciu. Sociologický pohľad vníma participáciu cez združovanie občanov (MVO, organizácie) alebo vo volebnom procese (spomínaná participatívna demokracia).

Môžeme ju však vnímať aj ako systém konkrétnych manažérskych aktivít a nástrojov, ktoré umožňujú ľuďom zapojiť sa do verejného rozhodovania a verejného života. Praktický pohľad rozumie pod participáciou konkrétne zapojenie / prítomnosť verejnosti v procesoch verejného rozhodovania (teda takých procesoch, ktoré sa týkajú verejných zdrojov a ktoré majú dopad na verejnosť). Nejde však len o rozhodovacie procesy, ale aj procesy plánovania a uskutočňovania konkrétnych projektov.

Banská Štiavnica, baníci v slávnostných uniformách

Množstvo autorov vníma participáciu ako predpoklad uplatnenia koncepcie „dobrého, spravodlivého, efektívneho spravovania vecí verejných v praxi. Za touto myšlienkou stojí názor, že tí, čo sú niečím ovplyvnení, mali by mať možnosť sa k tomu aj vyjadriť.

Pri príprave návrhu zapojenia verejnosti Lokality UNESCO použijeme model, ktorý hovorí o viacerých úrovniach zapojenia verejnosti. Linek a Trnka (2005) delia vzťahy medzi občanmi a politicko – administratívnymi autoritami do troch skupín s rôznou úrovňou zapojenia občanov – ide o informovanie, konzultovanie a aktívnu účasť (na tvorbe, riešení, na rozhodovaní).

O participácii hovorí napr. v kontexte územného plánovania Blažek (1996), ktorý poukazuje na to, že komunikácia medzi tými, ktorí rozhodujú a tými, ktorých sa rozhodnutie týka, je najjednoduchšie organizovaná v malých politických komunitách, pričom jej najbežnejšou podobou je komunikácia tvárou v tvár.

MODEL ZAPOJENIA VEREJNOSTI

Pasívne informovanie	Zverejnenie informácií takým spôsobom, takými médiami a na takých miestach, aby si ich mohli adresáti ľahko nájsť (webové stránky inštitúcií, elektronické vývesné tabule, verejné vývesky)
Aktívne informovanie	Zverejňovanie informácií spôsobom čo najbližším a najzrozumiteľnejším k adresátovi – priamo v mieste realizácie projektu, napr. výstavy na námestiach, verejné stretnutia a pod.
Konzultovanie /pripomienkovanie	Vyjadrovanie sa ku koncepčným materiálom a dokumentom tak, že s pripomienkami sa pracuje so všetkou zodpovednosťou a vážnosťou, takže tí, čo sa na procese pripomienkovania podieľajú, vedia, ktoré ich pripomienky a prečo boli /neboli zohľadnené (písomné či elektronické pripomienkovanie). Takýto prístup pomenúva aj Aarhuská konvencia, Medzinárodný dohovor o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovaní a prístupu k právni ochrane v otázkach životného prostredia, platí aj v SR
Priame zapojenie /účasť	Priama spoluúčasť na tvorbe plánov, koncepcií a dokumentov napr. formou práce v komisiách alebo pracovných skupinách.
Delegovanie; kontrola	Prenesenie právomocí a zodpovedností na inú organizáciu či inštitúciu či na iný subjekt

Hoci možno vo všeobecnosti participáciu vnímať ako pozitívum, takýto prístup má zároveň svoje nároky. Ak chceme, aby boli ľudia schopní zapájať sa do rozhodovania a niesť zodpovednosť, vieme, že len informovaná a vzdelaná verejnosť je schopná prijímať kvalifikované rozhodnutia.

Práve tu je vidno úzke prepojenie na osvetu a vzdelávanie verejnosti, ale spätne aj na využitie ľudského potenciálu.

Presadzovanie zmeny v Lokalite UNESCO má svoju postupnosť. Podobne ako pri reklamných či marketingových kampaniach, prvá je etapa zavádzacia (zavedenie pojmov, resp. značky, symbolov, posolstva); až potom nasleduje etapa upevňovacia (ukotvenie posolstva v mysliach ľudí, všeobecne v spoločnosti, stabilizácia vnímania).

Identifikácia „kľúčových hráčov“

Pri navrhovaní toho, ako zapojiť verejnosť je dôležité identifikovať tých jednotlivcov či skupiny, ktorých sa to týka; tých, ktorí sú, či budú spôsobom starostlivosti o Lokalitu UNESCO nejako ovplyvnení, alebo ktorí ju sami niečím ovplyvnia (napr. môžu ovplyvniť riešenia). Môže ísť o nasledovné cieľové skupiny:

- Obyvatelia Banskej Štiavnice a prilahlých obcí; širšia „laická“ verejnosť; rodiny s deťmi
- Rôzne záujmové a profesijné skupiny (vlastníci, investori, podnikatelia)
- Odborné inštitúcie, dotknuté inštitúcie, miestna i regionálna samospráva
- Verejná správa – inštitúcie s výkonnou či kontrolnou mocou v dôležitej oblasti
- Mimovládne organizácie, záujmové združenia, iniciatívy; nositelia kultúrnych tradícií, spolky
- Návštevníci a turisti
- Deti a mládež

Definovanie cieľových skupín či adresátov je veľmi dôležité, pretože umožňuje špecifický výber nástrojov a metód, ktoré pri zapojení využijeme.

V užšom kontexte možno za cieľovú skupinu považovať aj predstaviteľov odbornej verejnosti – účastníkov dvoch seminárov (december 2009, marec 2010), ktoré predstavili ciele spracovania I. etapy manažment plánu, vťahovali ľudí do rozhodovania cez získavanie ich podnetov a prezentovali prvé výsledky spracovávatel'ov manažment plánu.

Východiská a analýzy (SWOT analýza)

Účastníci pilotného seminára v decembri 2009 pripravili SWOT analýzu (zameranú najmä na vnútorné prostredie). Dôležité je pomenovať, čo nebolo explicitne vypovedané, ale implicitne z nej vyplynulo:

- Existujú projekty a iniciatívy, aktívni občania, odborníci i milovníci lokality; neexistuje však jednotný, synergický pohyb smerom dopredu.
- Snahy zmeniť niečo končia často naformulovaním princípov, zásad, teoretických východísk, ale tieto štúdie, plány, koncepcie a projekty sa nedarí implementovať.
- Vo vedomí ľudí dochádza k prekryvaniu turizmu a využitia svetového dedičstva; namiesto zodpovednosti chrániť sa často verbalizuje právo a potreba dedičstvo využívať (tieto tendencie nie sú v rovnováhe).

Vízia

Jednou z čiastkových prvotných úloh manažment plánu je spracovať víziu lokality svetového dedičstva UNESCO a víziu zapojenia verejnosti do procesu starostlivosti a jej naplnenia. **Tvorba vízie je veľmi dôležitá pri príprave poslanca organizačno – riadiacej štruktúry a pri aktivitách zavádzacej a upevňovacej kampane.**

Podklady pre túto víziu pripravili účastníci pracovného seminára 31. marca 2010 a objavili sa v nich nasledovné podtémy:

- Starostlivosť o dedičstvo
- Zachovanie autenticity
- Ekonomické zdroje a ekonomická udržateľnosť; orientácia na využitie dedičstva
- Kvalita života pre ľudí
- Propagácia a informovanosť
- Iné

Podklady vízie sú podrobne uvedené v časti G SWOT analýza, doladenie vízie bude predmetom 2. etapy manažment plánu

Ciele manažment plánu Lokality UNESCO, praktické skúsenosti z iných lokalít

Pri štúdiu dostupných manažment plánov z iných lokalít ukázali sa viaceré opakujúce sa či príbuzné ciele, napr.:

- Skúmanie a porozumenie pamiatky
- Manažment samotnej lokality
- Poskytnutie adekvátnej pamiatkovej ochrany
- Interpretácia hodnôt a príbehov pamiatky, spojená s poskytnutím autentických zážitkov návštevníkom
- Využitie pamiatky na komunikovanie posolstva a významu lokality k svetu / zabezpečenie aktívnej roly lokality ako vzdelávacieho prostredia
- Pochopenie dlhodobých zmien kultúrnej krajiny v lokalite svetového dedičstva s cieľom prispieť k ochrane historického prostredia
- Získanie uznania všetkých kľúčových inštitúcií pre lokalitu ako pre jedinečné miesto, ktorého úlohou je ochrániť historické poznanie pre ďalšie generácie
- Vytvorenie komunity návštevníkov i domácich
- Využitie lokality v prospech miestnych komunit i návštevníkov
- Zabezpečenie prístupu a dostupnosti
- Vytváranie zdrojov pre udržateľnosť / zabezpečenie udržateľnosti

Každý z týchto cieľov sa musí naplniť na troch úrovniach: musí byť zrealizovaný ako taký, musí byť systémovo zakotvený (v legislatíve, v organizačnej štruktúre) a musí byť zrozumiteľne odkomunikovaný či sprostredkovaný. Práve pri formulovaní, ale aj pri naplňaní týchto cieľov musíme pamätať na zapojenie verejnosti.

Príklady zapojenia verejnosti

Hoci mnohé manažment plány pomenúvajú význam zapojenia verejnosti a jej vyjadrovania sa pri tvorbe a realizácii manažment plánu, pri štúdiu dokumentov sme sa stretli len s menej konkrétnymi popísanými príkladmi takéhoto zapojenia. Z dostupných plánov je však zrejmé, že pri príprave plánov sa používajú viaceré úrovne zapojenia, najmä spoluúčasť a pripomienkovanie zo strany „kľúčových hráčov“ cieľových skupín a pri jeho tvorbe.

V r. 2008 mala možnosť verejnosť pripomienkovať revidovaný plán starostlivosti o lokalitu Stonehenge. Na sprostredkovanie informácií slúžila celá webová stránka a špeciálne pre tento účel pripravená brožúrka pre verejnosť:

http://www.stonehengeconsultation.org/Stonehenge_Consultation_Booklet.pdf

Podobne, so širokým zapojením verejnosti či iných subjektov (samospráva, historické spolky atď.) boli pripravené viaceré plány starostlivosti o lokality svetového dedičstva (Katedrála v Durhame, mesto Edinburgh, mesto Bath, Orknejské súostrovie). Samostatné webové stránky lokalít sú už úplnou samozrejmosťou:

<http://www.ewht.org.uk/Management-Plan.aspx>;

<http://www.orkneyjar.com/archaeology/whsconsultation.htm>.

<http://www.bathnes.gov.uk/worldheritage/3.ManIssObsIntro.htm>

Okrem tvorby a pripomienkovania zaujímavým nástrojom sú aj úvodné semináre kľúčových hráčov, väčšinou na začiatku procesu tvorby manažment plánu s cieľom vtiahnuť účastníkov do procesu a dotovať ich takými informáciami, ktoré sú pre lepšiu orientáciu a aktívnu účasť v procese potrebné (Pilotný seminár Kotor, Čierna hora).

<http://whc.unesco.org/en/events/271/>

Ciele zapojenia verejnosti

Na základe teoretických východísk i praktických skúseností sme formulovali ciele zapojenia verejnosti nasledovne:

Príprava

- Vniesť do odbornej verejnosti tému svetového dedičstva a ochrany hodnôt Lokality Banská Štiavnica a okolie; vytvoriť priestor na odbornú diskusiu
- Získať podnety, potrebné pre efektívny manažment lokality UNESCO (SWOT analýza, vízia, ciele, návrhy opatrení)

Realizácia

- Presvedčiť a motivovať širšiu verejnosť o potrebe chrániť lokalitu svetového dedičstva
- Nastaviť mechanizmy riadenia, prijímania rozhodnutí a riešenia konfliktov (vnútri) a dialógu a kontroly (zvonka) tak, aby sa mohli efektívne uplatňovať

Proces zapojenia verejnosti

	Príprava manažment plánu	Realizácia manažment plánu	
Komunikácia, promotion	Pasívna informovanosť	Zavádzacia kampaň	Upevňovacia kampaň
	Aktívna informovanosť		
Zapojenie verejnosti	Pripomienkovanie		Návštevníci
	Priame zapojenie verejnosti		Obyvatelia / stakeholderi
	Delegovanie a kontrola		Deti a mládež
Systémové zakotvenie	Systémové zakotvenie	Príprava a realizácia zmien	Monitoring zmien, plánovanie ďalších krokov
	■ Vytvorenie inštitucionálneho rámca ■ Legislatívna analýza a návrhy zmien ■ zmeny procesov a mechanizmov fungovania	Koordinačný orgán, platforma Legislatívne zmeny Vytvorenie platformy – profesné organizácie, MVO, spolky...	

Schéma aktivít pre verejnosť v súvislosti s prípravou a realizáciou manažment plánu Lokality UNESCO

	Príprava manažment plánu	Realizácia manažment plánu	
Komunikácia, promotion	Pasívna informovanosť Webová stránka, vývesky Aktívna informovanosť Verejné stretnutia (Banská Štiavnica + dotknuté obce)	Zavádzacia kampaň; upevňovacia kampaň Vytvorenie vizuálu a posolstva Vytvorenie propagačných materiálov Interpretačné materiály – letáky, mapky, sprievodcovia, omaľovánky, testíky Využitie sociálnych sietí –podporné skupiny	
Zapojenie verejnosti	Konzultovanie Zverejnenie návrhu plánu na webe, v informačnom centre; pripomienky od dotknutých organizácií, firiem a jednotlivcov. Jasné vyhodnotenie pripomienok Seminár 12. 2009 Vytvorenie vízie	Návštevníci Interpretačný systém a logo Svetového dedičstva Tvorba komunity návštevníkov a domácich - karty, kluby priateľov Dni dedičstva, partnerské dni s inými lokalitami, kultúrne akcie; deň UNESCO Webová stránka – online katalóg (služby, pamiatky, trasy) Miestne, regionálne a celoslovenské vzdelávacie produkty (témy spojené s dedičstvom)	
	Priame zapojenie verejnosti Tvorba MP so zapojením profesných a odborných inštitúcií, MVO Pribežná prezentácia výsledkov – seminár 31.3. 2010	Obyvatelia / kľúčoví hráči Tematické (riešiteľské) workshopy (k problémom) Tréningy, semináre, vzdelávanie (hard / soft skills) Zásady pamiatkovej starostlivosti pre každú obec, konzultácie, katalógy prvkov a mcestných materiálov... Certifikácia služieb a miestnych produktov s miestnym značením	
	Delegovanie Identifikovanie dielčích zodpovedností a ich prenesenie na samostatné subjekty	Deti a mládež Mestské hry; príbeh Banskej Štiavnice Miestne i medzinárodné tábory; Európska dobrovoľnícka služba - pobyty Regionálna výchova –; vytvorenie učebných materiálov Tematické súťaže, ústna história, fotografické výstavy (objavovanie), krúžky, prednášky (seniori deťom)	
Systémové zakotvenie	Systémové zakotvenie Vytvorenie inštitucionálneho rámca Legislatívna analýza a návrhy zmien Zmeny procesov a mechanizmov fungovania, analýza spôsobov pripomienkovania, hľadania súhlasu...	Príprava a realizácia zmien Koordinačný orgán, platforma Legislatívne zmeny Vytvorenie platformy – profesné organizácie, MVO, spolky...	Monitoring zmien, plánovanie ďalších krokov

Banská Hodruša, areál bane Starovšechsvätých, stretnutie starostov, Geoparku, SBM

Banská Štiavnica, 2.pracovné stretnutie,31. marca 2010, tvorba vízie Lokality UNESCO

Záver

Séria prvých aktivít by mala smerovať k odštartovaniu novej etapy – zviditeľneniu svetového dedičstva a jeho zachrany ako ústredného motívu Lokality svetového dedičstva Banskej Štiavnice a okolia..

Naväzujúce kroky (napríklad vytváranie učebných tém a materiálov) budú smerovať k čo najskoršiemu vytvoreniu konkrétnych, hmatateľných výsledkov a dvíhaniu záujmu verejnosti. Konkrétnych nositeľov a čas treba definovať v spolupráci s mestom a ďalšími zúčastnenými subjektmi. Návrhy opatrení sú v časti H.

Návrh najbližších krokov

V kontexte širokej škály navrhovaných aktivít je dôležité zamerať sa na prvé aktivity - zmapovanie situácie, získanie podkladov, komunikáciu a konkrétne projekty.

Aktivita	Popis aktivity	Nositeľ
Vytvorenie vízie	Dopracovanie vízie na základe návrhov pracovnej skupiny	Mesto, pracovná skupina
Pasportizácia všetkých aktivít, súvisiacich s témou dedičstva	Príprava podkladov pre publikácie a grafické materiály, spojené s Lokalitou UNESCO	Mesto, riešitelia MP; priebežne
Príprava obsahového a vizuálneho posolstva	Príprava podkladov pre publikácie a grafické materiály, spojené s Lokalitou UNESCO	Mesto, riešitelia MP; teraz
Webstránka	Jasná a prehľadná stránka s informáciami o lokalite aj o procese prípravy manažment plánu, o dopadoch na lokalitu	Mesto, iní teraz
Informácia v miestnych novinách / iných médiách	Krátka informácia o procese prípravy	Mesto, pracovná skupina, regionálne médiá
Informačný materiál - leták	Krátky a atraktívny leták, so symbolikou Lokalitou UNESCO s informáciami o lokalite, jej význame, jedinečnostiach	Mesto
Príprava učebných materiálov	Vytvorenie pracovnej skupiny pre prípravu tematických učebných materiálov a pracovných listov	Pedagógovia, MVO, občianske združenia
Mestská hra	Atraktívna hra, spojená s motívom lokality svetového dedičstva pre deti, rodiny i turistov ako začiatok série zážitkových hier.	Mesto, Aktívne subjekty
Pripomienkovanie návrhu manažment plánu / verejné stretnutie	Predstavenie návrhu na verejnom stretnutí a zbieranie pripomienok / podnetov cez web	Riešitelia MP

Pracovná skupina zástupcov mesta združení, 1. pracovné stretnutie 3.- 4.12.2009

G. SWOT ANALÝZA

G.1. SWOT ANALÝZA SILNÝCH A SLABÝCH STRÁNOK, MOŽNOSTI A OHROZENIA.

Celková SWOT analýza lokality bola spracovaná na základe dvoch podkladov. Jedným podkladom boli výsledky pracovných skupín prvého pracovného stretnutia, ktoré hodnotili pozitíva a negatíva vo vzťahu k ochrane kultúrneho dedičstva a definovali potreby pre jeho lepšiu ochranu a využitie. Pracovné skupiny boli tvorené zástupcami odborných inštitúcií, ktoré chránia alebo spravujú kultúrne a prírodné dedičstvo, zástupcami obcí, mesta Banská Štavnica a viacerých profesných združení. Druhým podkladom boli analýzy expertov, pracujúcich v oblasti ochrany pamiatok. SWOT analýza sa týka ochrany a trvalodržateľného rozvoja kultúrneho dedičstva. Pracovné skupiny bližšie špecifikovali, čo je v súčasnosti širokou verejnosťou vnímané ako kultúrne dedičstvo lokality

Špecifické témy, cez ktoré sa v súčasnosti prijíma dedičstvo lokality UNESCO

	Baníctvo technické a industriálne pamiatky spojené s baníctvom a spracovaním rúd
	Pamiatky Architektonické pamiatky ako odraz rozkvetu územia
	Krajina, príroda vytváranie krajiny (geologický vývoj; Sitno – sopka, podzemie); formovanie krajiny (človekom); ochrana prírody a krajiny, reflexia krajiny vo vodných dielach, vodohospodársky systém, minerálne vody
	Kultúra zvyky a tradície spojené s baníctvom, tradícia vzdelávania, multikulturalita, starostlivosť o pamiatky a krajinu, prisťahovalci a kultúrne intervencie z vonku – nový étos v oživovaní tradícií a vnášaní kultúry, festivaly; odraz krajiny v pohľade človeka

SWOT analýza ochrany a udržateľného rozvoja kultúrneho dedičstva v lokalite UNESCO

Vnútorne faktory

SILNÉSTRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
Odborné inštitúcie (PÚ, CHKO, SBM, SAŽP, SVP)	
Existencia viacerých subjektov so zameraním na ochranu lokality Dobré kontakty medzi subjektmi Množstvo zdokumentovaných objektov (pasportizácia, monitoring,...) Škála ponúkaných aktivít pre verejnosť (náučné chodníky, geopark, centrum EV, aktivity múzeí, Svetový deň vody,...)	Nedostatky v systémovom prístupe k starostlivosti o pamiatky Právna ochrana vzťahujúca sa na lokalitu je nedostatočná Vlastnícke vzťahy v konflikte s ochranou (jarky: vlastníci lesov vs. SVP) Nedostatok financií na starostlivosť o pamiatky Nedostatky v šírení iformácií o lokalite UNESCO
Obce, Mesto Banská Štiavnica, Združenia	
Vypracované stratégie rozvoja, viacero obsiahlych analýz a koncepcií (turizmus, Geopark, ...) Rozvíjajúca sa infraštruktúra pre turizmus (penzióny) Široká škála ponúk pre verejnosť a turistický ruch (kultúra, príroda, šport,...) Množstvo miestnych aktivít a projektov (čulý občiansky a spolkový život) Dobrá spolupráca obcí (fórum starostov) Spoločné informačné centrum, spoločný kalendár podujatí	Chýba prakltické využitie spracovaných materiálov, nie sú navzájom prepojené Nie je personálne zabezpečená ochrana Lokality UNESCO Nedostatočná dopravná infraštruktúra Nezáujem niektorých vlastníkov pamiatok o ich starostlivosť a využitie Zlý stav značnej časti pamiatok Požiadavky zo strany pamiatkových inštitúcií obmedzujúce investorov Manažment cestovného ruchu a propagácia lokality sú slabé (obce nemajú informačné centrá, propagačné materiály) Slabý vzťah obyvateľov ku kultúrnemu dedičstvu (pamiatky vnímané ako prekážka) Výchova ku kultúrnemu dedičstvu regiónu slabá
Experti	
Zdokumentované pamiatky, pasportizácia Vzdelávacie podujatia Produkty v oblasti kultúry (knihy o Banskej Štiavnici, výstavy, podujatia) Grantové schémy a ich využitie v lokalite Monitoring	Nedostatočne jasný predmet ochrany Rozsiahle územie s množstvom záujmov rôznych vlastníkov Právna ochrana v lokalite UNESCO nesúrodá (pamiatka, MPR, CHKO, nezapísané technické pamiatky) Lokalita UNESCO ako kultúrna krajina nie je chránená vôbec

Vonkajšie faktory

PRÍLEŽITOSTI	OHROZENIA
Banické tradície a dedičstvo potenciálom pre rozvoj Pozitívny imidž lokality v rámci SR	Zmena priorít v samosprávach. Prírodné faktory

Špecifické ciele zadané participujúcimi subjektami:

Účastníci pracovných stretnutí zadefinovali širokú škálu činností, prostredníctvom ktorých by sa mali ďalej rozvíjať silné stránky a príležitosti a eliminovať slabé stránky a ohrozenia ochrany kultúrneho dedičstva Lokality UNESCO. Pri zoskupovaní podobných podnetov a navrhovaných aktivít boli identifikované tri špecifické ciele, ktoré by mal naplňať Manažment plán.

1. **Zlepšiť právne podmienky ochrany kultúrneho dedičstva v lokalite UNESCO**
2. **Prehlbiť vzťah verejnosti ku kultúrnemu dedičstvu v lokalite UNESCO**
3. **Zabezpečiť riadenie ochrany kultúrneho dedičstva v lokalite UNESCO**

Zlepšiť právne podmienky ochrany kultúrneho dedičstva v lokalite UNESCO

Návrhy aktivít v oblasti právnej ochrany:

- Legislatívne riešiť územnú ochranu kultúrneho dedičstva v celej Lokalite UNESCO, (nakoľko doterajší právny stav zabezpečuje iba ochranu vybraných objektov a niekoľkých zón)
- Vypracovať právnu analýzu, zmapovať nedostatky v legislatíve
- Vypracovať právneho sprievodcu ochrany pre vlastníkov pamiatok, pre samosprávy a úrady
- Iniciovať návrh na vymožitelnosť práva v oblasti ochrany pamiatok
- Spracovať spoločnú územnoplánovaciú dokumentáciu alebo ÚPD obcí
- Spracovať regulatívy k novej výstavbe
- Prijatť všeobecne záväzné nariadenia obcí k ochrane dedičstva
- Pretlmočiť zásady pamiatkovej starostlivosti tak, aby boli zrozumiteľné úradníkom aj verejnosti
- Vypracovať manuál ochrany technických pamiatok
- Iniciovať finančné mechanizmy na obnovu technických pamiatok a sprístupniť pre rôznych vlastníkov
- Usporiadať vlastnícke vzťahy najmä technických pamiatok (na medzirezortnej úrovni)
- Sprístupniť databázy pre prácu odborných inštitúcií (digitalizácia)

Prehlbiť vzťah verejnosti ku kultúrnemu dedičstvu

Návrhy aktivít v oblasti vzdelávania:

- Zriadiť portál, kde budú zverejnené informácie o dedičstve Lokality UNESCO (databázy, mapy, projekty,...)
- Spracovať vzdelávacie a propagačné materiály o dedičstve pre rôzne cieľové skupiny
- Zahrnúť propagáciu a osvetu o Lokalite UNESCO do širokého spektra kultúrnych aktivít v regióne
- Spracovať manuály pre vlastníkov pamiatok (architektonických aj technických)
- Spolupracovať pri rozširovaní regionálnej výchovy na školách
- Iniciovať vzdelávacie projekty

Zabezpečiť riadenie procesu ochrany Lokality UNESCO

Návrh aktivít v oblasti riadenia:

- Zadefinovať spoločnú víziu rozvoja regiónu vo vzťahu k „členstvu v klube UNESCO“
- Vytvoriť mechanizmy na výmenu informácií a komunikáciu medzi rôznymi záujmami v Lokality UNESCO (vlastníci lesov, úrady, vlastníci pamiatok, odborné inštitúcie, verejnosť,...)
- Vytvoriť funkčnú organizačnú štruktúru, zloženú z miestnych autorít, odborníkov, zástupcov aktívnych skupín a zástupcov vlastníkov
- Navrhnuť realistický plán aktivít, termínov a zodpovedností
- Vytvoriť odborné a personálne kapacity na implementáciu manažment plánu

G.2. TVORBA VÍZIE LOKALITY UNESCO

Pre plánovanie procesu ochrany kultúrneho dedičstva v Lokality UNESCO je dôležité zhodnúť sa na spoločnej vízii. Každý účastník druhého pracovného seminára 31.3.2010 zdefinoval svoju individuálnu víziu. V druhej etape tvorby Manažment plánu bude potrebné naformulovať víziu tak, aby obsahovala podstatné témy jednotlivých individuálnych vízií a zachovala aj konkrétne obrazy a vyjadrenia.

Vízie zadané jednotlivými účastníkmi zoskupené podľa prevládajúcich tém:

Chceme žiť v Lokality svetového dedičstva, ktorá...

Sa stará o kultúrne dedičstvo

- dokáže skĺbiť prírodné a kultúrne dedičstvo tak, že je bude závidieť celý svet a zároveň to nám domácim pomôže prežiť a udržať dedičstvo naveky
- bude medzi všetkými vodohospodármi známa ako kolíska priehradného staviteľstva a hospodárenia s vodou so „živými dôkazmi“(vodohospodársky systém).
- bude lokalitou hodnotnej prírody, zachovalých pamiatok, pričom tento súlad musí byť prospešný pre miestnych obyvateľov a príťažlivý pre návštevníkov.
- bude prezentovať architektonické, technické a prírodné hodnoty v prostredí pokojného, usporiadaného a priateľského mesta a jeho okolia
- je historicky cenná, ale musí umožniť žiť (prežiť); nemala by sa stať skanzenom
- bude turisticky vyhľadávaná pre pamiatky a zachovanú prírodu, so znovuzobjavením a prezentáciou pôvodných remesiel a milými a ústretovými obyvateľmi
- má dostatok zaujímavých atrakcií;
- kde je radosť prechádzať sa, zažívať a objavovať
- kde sú miestni rozumejú hodnotám a ochraňujú ich a kde sa ľudia spájajú s cieľom spolupracovať a ochrane lokality

...si zachová autenticitu

- si zachová svoj charakter bez vnášania cudzích „kričiacich“prvkov tak stavebných, ako aj dotvárajúcich (napríklad výstavba novej zelene, voľné plochy a pod)
- dýcha históriou
- nebude vyšperkovaná a umelá

... je ekonomicky udržateľná

- bude viac dotovaná zo štátneho rozpočtu
- bude v nej viac pracovných príležitostí
- bude rajom na zemi pre turistov a návštevníkov, ale aj dobrým zdrojom príjmov pre miestnych obyvateľov.
- bude poskytovať prácu
- je centrom turizmu; má obyvateľov hrdých a pracujúcich pre turizmus

... je prezentovaná aj propagovaná

- bude viac spropagovaná
- bude informovaná a bude ponúkať dostatok informácií o lokalite nielen pre turistov, ale hlavne pre domácnosti.

... ponúka kvalitu života (nielen) pre miestnych ľudí

- bude harmonická, s čulým kultúrnym životom
- bude príjemná aj pre život domorodého obyvateľstva
- za ktorú sa nebudem musieť hanbiť
- vytvára dobré podmienky pre spokojný život trvalo bývajúcich ľudí a poskytuje príjemný pobyt návštevníkom, ktorí sa sem radi vrátia
- príjemná pre život, plná usmiatej ľudí, čistá a bezpečná
- umožní vysokú kvalitu života
- je uprataná; oku lahodiaca;
- bude priateľská nielen pre turistov, ale aj pre miestnych;

Všeobecne

- bude miestom šťastných ľudí v krásnej krajine
- je životaschopným, atraktívnym a bezpečným miestom, ktoré dýcha históriou a pulzuje rozvojom, poskytuje príležitosť pre rodiny, jednotlivcov i podnikateľov. Bude zárukou prosperity a kvality života

Hodruša -Hámre, štôľňa Zlatý stôl

H. CHÝBAJÚCE DÁTA, PRIESKUMY A ANALÝZY, NÁVRHY OPATRENÍ A PLÁNOVANÉ AKTIVITY

H.1. STANOVENIE NA ZÁKLADE SPOLOČNÝCH VÝSLEDKOV SWOT A OSTATNÝCH ANALÝZ 1. ETAPY MANAŽMENT PLÁNU

„Zem baníkov“ je kultúrna krajina, obrazy ktorej sú čitateľné prostredníctvom nositeľov hodnôt dedičstva - geologických, prírodných, baníckych a architektonicko – urbanistických prvkov (objektov).

Obrazy krajiny sú významne formované ďalšími ľudskými aktivitami, ako je poľnohospodárstvo a hospodárenie v lesoch. Tieto aktivity zasahujú do procesov v krajine výrazne, pri nedostatku informovanosti prichádza k ničeniu nositeľov hodnôt (napr. likvidácia jarkov pri lesnej ťažbe) a k zmene vzhľadu krajiny (napr. neobhospodarovanie lúk a pasienkov)

Celková starostlivosť o krajinu Lokality UNESCO z pohľadu celostného zachovania nositeľov hodnôt, ktoré vytvárajú jej charakter je jediná cesta, ktorá môže priniesť cielené a efektívne výsledky.

Manažment plán Lokality UNESCO musí byť integrovaným výsledkom plánov starostlivosti o kultúrne a prírodné dedičstvo.

V rámci 1. etapy manažment plánu – Podklady a analýzy sa vytvorila základná schéma problémových okruhov, ktorá má za cieľ integrovanú starostlivosť o dedičstvo Lokality UNESCO:

- A. Špecifikácia predmetu ochrany
- B. Indikátory hodnotenia stavu
- C. Právna ochrana
- D. Organizačno - riadiaca schéma
- E. Vzdelávanie a informačno - interpretačný systém
- F. Participatívne plánovanie

Problémové okruhy boli analyzované na základe dostupných podkladov a spresňované formou participatívneho plánovania. Participatívne plánovanie bolo uskutočnené na dvoch pracovných seminároch s dôležitými subjektmi v Lokalite

Výsledkom sú:

- sumár chýbajúcich dát, prieskumov a analýz,
- návrhy opatrení a plánované aktivity

Banská Štiavnica, časť Banky, pohľad zo starého banského diela

A. ŠPECIFIKÁCIA PREDMETU OCHRANY, VÝSLEDKY ANALÝZ

Predmet ochrany Lokality UNESCO je potrebné spresniť .

Neúplnosť a nedostupnosť podkladov v čase spracovania nominácie Lokality UNESCO bola dôvodom, že celostný prístup k územiu, ako kombinovanému dielu človeka a prírody - kultúrnej krajine nemohol byť vyjadrený v plnej hĺbke a takisto taxatívne vymenovanie nositeľov hodnôt v území je výzvou do budúcej práce na spresnení predmetu ochrany. Od doby zápisu sa realizovalo viacero nových prieskumov a výskumov Lokality BS, ktoré boli zamerané na spresnenie predmetu ochrany .

Chýbajúce dáta, prieskumy a analýzy :

- záverečná analýza zoznamu montanistických prvkov (zoznam spracovaný SAŽP) podľa kritérií zachovalosti a reprezentatívnosti typologických druhov montánnych pamiatok pre jednotlivé katastre obcí
- finálny zoznam montánnych pamiatok ako výsledok spolupráce SAŽP a PÚ
- celkový zoznam prvkov geológie, prírody, montanistiky, architektúry a urbanizmu ako nositeľov hodnôt v území
- zhodnotenie a taxatívne vymenovanie komplexných hodnôt kultúrnej krajiny Lokality UNESCO – jadrové územie a ochranné územie

Návrhy opatrení a plánované aktivity:

- Spracovať presnú špecifikáciu jednotlivých objektov predmetu ochrany - geológie, prírody, montanistiky, architektúry a urbanizmu
- Vytvoriť Celkový zoznam prvkov geológie, prírody, montanistiky, architektúry a urbanizmu
- Spracovať Zoznamy pamätihodností pre obce jadrového územia na základe Celkového zoznamu a doplnený o podklady z obcí.
- Spracovať Zásady pamiatkovej ochrany Lokality UNESCO pre jadrové územie

Banská Štiavnica, zaniknutý objekt ľudovej architektúry, Staromestská ulica

B. INDIKÁTORY HODNOTENIA STAVU, VÝSLEDKY ANALÝZ

Monitoring a hodnotenie Lokality je potrebné upraviť.

Súčasný spôsob hodnotenia Lokality UNESCO je založený len na hodnotení objektov Národných kultúrnych pamiatok a pamiatkových území, ostatné zložky kultúrnej krajiny a nositelia hodnôt z oblasti geológie, prírody nie sú v hodnotení zahrnuté do celostného pohľadu zachovania hodnôt Lokality UNESCO. Montánne znaky lokality sa hodnotia len čiastkovo, vzhľadom na neukončenosť zoznamov týchto objektov.

Hodnotenie Lokality UNESCO nie je komplexné (nehodnotia všetky zložky nositeľov hodnôt) a efektívne (nepracuje sa z ucelenou databázou digitálnych informácií).

Chýbajúce dáta, prieskumy a analýzy :

- úplné referenčné podklady z roku zápisu
- Lokalita UNESCO sa nehodnotí v úplnom plošnom rozsahu
- Lokalita UNESCO sa a nehodnotí v úplnej škále zložiek nositeľov hodnôt

Návrhy opatrení a plánované aktivity:

- Doplnenie referenčných podkladov z roku zápisu (mapy, fotodokumentácia, údaje)
- Spracovanie komplexného manuálu monitorovania pre celé územie Lokality UNESCO a pre všetky zložky (kultúra a príroda)
- Doplnenie charakteristických pohľadov v rámci sídiel celého územia

Logo lokalít svetového dedičstva UNESCO

C. PRÁVNÁ OCHRANA, VÝSLEDKY ANALÝZ

Právna ochrana územia nie je komplexná.

Územie Lokality UNESCO nemá v súčasnosti zabezpečenú dostatočnú právnu ochranu na úrovni zabezpečujúcej požiadavky vyplývajúce z Dohovoru, len časť územia a objektov je chránená národnými zákonmi.

Právne vedomie o ochrane Lokality UNESCO je nedostačujúce na úrovni verejnosti ale čiastočne aj štátnych inštitúcií a samospráv. Neexistujú systémové kroky k zlepšovaniu právneho vedomia o ochrane Lokality UNESCO.

Chýbajúce dáta, prieskumy a analýzy :

- Lokalita UNESCO nemá celoplošne zabezpečenú právnu ochranu
- geotopy a montánne objekty sú prevažne bez efektívnej právnej ochrany
- návody právnych postupov pre ochranu
- Územno – plánovacie dokumentácie prevažne nie sú spracované, sú neplatné alebo neukončené. Platnú ÚPD má len mesto Banská Štiavnica
- koordinácia právnej ochrany jednotlivých zložiek hodnôt územia
- nevysporiadané vlastnícke vzťahy

Návrhy opatrení a plánované aktivity:

- Úprava právnych podmienok celoplošnej ochrany územia Lokality UNESCO
- Spracovať Zásady ochrany územia Lokality UNESCO
- Úprava právnych podmienok ochrany geotopov a montánných pamiatok
- Spracovanie právnych návodov ochrany
- Spracovať a prijať všeobecne záväzné nariadenia obcí k ochrane dedičstva
- Spracovať regulatívy k novej výstavbe
- Spracovanie ÚPD pre celé územie Lokality UNESCO
- Vysporiadať vlastnícke vzťahy, najmä technických pamiatok

Banská Štiavnica, 1. pracovné stretnutie, 3.4.12.2009

D. ORGANIZAČNO - RIADIACA SCHÉMA, VÝSLEDKY ANALÝZ

Organizačno – riadiaca schéma pre ochranu Lokality UNESCO nie je efektívna.

Od zápisu Lokality UNESCO vzniklo niekoľko iniciatív reflektujúcich potrebu riadenia procesov ochrany, zachovania, prezentovania a odovzdávanie dedičstva Lokality UNESCO, žiadna z nich nepretrvala vo funkčnej schéme. Aktivita subjektov v území nie sú koordinované. Rozvíja sa paralelná iniciatíva v oblasti organizovania turizmu (plánovaná Oblastná organizácia cestovného ruchu – OOCR).

Chýbajúce dáta, prieskumy a analýzy :

- systém informačného prepojenia existujúcich subjektov riadenia
- spoločná databáza o území
- ciele strategické plánovanie zamerané na ochranu

Návrhy opatrení a plánované aktivity:

- Vytvoriť spoločnú platformu odbornej spolupráce jednotlivých subjektov pôsobiach v oblasti ochrany územia (kultúrne pamiatky, prírody, krajina)
- Vytvoriť pracovnú skupinu pre tvorbu organizačnej štruktúry riadenia a pravidiel spolupráce subjektov v území
- Zadefinovať spoločnú víziu rozvoja regiónu vo vzťahu k „členstvu v klube UNESCO“
- Vytvoriť organizačnú štruktúru riadenia lokality zahrňujúcu ochranu Lokality UNESCO a turizmus OOCR, zloženú z miestnych autorít, odborníkov, zástupcov aktívnych skupín a zástupcov vlastníkov, ktorá bude mať finančné odborné a personálne kapacity na implementáciu manažment plánu
- Vytvoriť spoločnú databázu o území – mesto, obce, štátna správa a odborné orgnizácie
- Vytvoriť podmienky pre systémové informácie o Lokality UNESCO na internete

Banská Štiavnica, Nový zámok, kultúrno - vzdelávacie podujatie Zimomravenie 2010

E. VZDELÁVANIE A INFORMAČNO-INTERPRETAČNÝ SYSTÉM, VÝSLEDKY ANALÝZ

Vzdelávanie a pochopenie zmyslu chránených hodnôt je potrebné systémovo pripraviť a uplatňovať.

Určujúcou cieľovou skupinou je miestna komunita na všetkých úrovniach. Budovanie pozitívneho povedomia miestnej komunity a návštevníkov a je kľúčom k úspechu realizácie Manažment plánu.

Chýbajúce dáta, prieskumy a analýzy :

- prieskum vzťahu miestneho obyvateľstva k Lokalite UNESCO a jej hodnotám
- koordinácia systému informačného prepojenia subjektov vzdelávania a interpretácie
- podklady pre vzdelávanie (materiály pre učiteľov a pre žiakov)
- celkový interpretačný a informačný systém Lokality UNESCO

Návrhy opatrení a plánované aktivity:

- Spracovanie časti podkladov pre permanentné vzdelávanie (2.stupeň ZŠ) – 2.etapa MP
- Vytvorenie pracovnej skupiny pre vzdelávanie a interpretáciu – mesto, obce, pamäťové inštitúcie, školy
- Na základných a stredných školách v spolupráci so zriaďovateľmi zaviesť / rozšíriť regionálnu výchovu s dôrazom na výchovu k ochrane Lokality UNESCO, používať efektívne a atraktívne metódy a formy výchovy ku kultúrnemu dedičstvu
- Zviditeľniť a oceniť pozitívne príklady ochrany kultúrneho dedičstva a verejne identifikovať aj nevhodné zásahy. (súťaže, ocenenia)
- Spracovať informačno – interpretačný systém Lokality UNESCO

Banská Štiavnica, 1.pracovné stretnutie, pracovná skupina starostov obcí, 3. - 4.12 2009

F. PARTICIPATÍVNE PLÁNOVANIE, VÝSLEDKY ANALÝZ

Spolupráca medzi subjektmi potrebuje väčšiu dynamiku a koordináciu.

Na základe dvoch participatívnych stretnutí s kľúčovými subjektami a bilaterálnych rokovaní s miestnymi autoritami je deklarovaná základná požiadavka na ďalšie aktivity v smere ochrany Lokality UNESCO - efektívnosť spolupráce subjektov a dokončovanie navrhovaných aktivít do reality.

Táto požiadavka je možná len na základe cieleného mechanizmu spolupráce metódou participatívneho plánovania a personálneho zabezpečenia profesionálneho naplňania úloh.

Chýbajúce dáta, prieskumy a analýzy :

- absencia dostatočnej spolupráce subjektov a zapájania verejnosti do riešenia problematiky

Návrhy opatrení a plánované aktivity:

- aplikácia projektu participatívneho plánovania pre zlepšenie podmienok ochrany Lokality UNESCO

H.2. ČASOVÝ A FINANČNÝ PLÁN DOPLNENIA DÁT, PRIESKUMOV A ANALÝZ

Okruh problematiky	Aktivity	Nositeľ	Finančné prostriedky	Termín
A. Špecifikácia predmetu ochrany	Spracovať presnú špecifikáciu jednotlivých objektov predmetu ochrany geológie, prírody, montanistiky, architektúry a urbanizmu	PÚ SR, SAŽP, CHKO ŠV	Rozpočet subjektov	12/2010
	Vytvoriť celkový zoznam prvkov geológie, prírody, montanistiky, architektúry a urbanizmu a ako podklad pre spracovanie Zoznamov pamätihodností pre obce jadrového územia	PÚ SR, SAŽP, CHKO, 2. etapa Manplan	Rozpočet subjektov, 2.etapa Manplan	06/2011
	Spracovať Zoznamy pamätihodností pre obce jadrového územia na základe celkového zoznamu a doplnený o podklady z obcí.	Obce, PÚ SR, MVO	Rozpočet obcí, MK SR, PÚ SR	12/2011
	Spracovať Zásady pamiatkovej ochrany Lokality UNESCO jadrové územie	PÚ SR	MK SR	12/2011
B. Indikátory hodnotenia stavu	Doplnenie referenčných podkladov z roku zápisu (mapy, fotodokumentácia, údaje)	PÚ SR, SAŽP, CHKO	Rozpočet subjektov	12/2010
	Spracovanie komplexného manuálu monitorovania celého územia Lokality UNESCO a všetkých zložiek (kultúra a príroda)	2. etapa Manplan	2. etapa Manplan	12/2010
	Doplnenie charakteristických pohľadov v rámci sídiel celého územia	2. etapa Manplan	2. etapa Manplan	12/2010
C. Právna ochrana	Úprava právnych podmienok celoplošnej ochrany územia Lokality UNESCO	PÚ SR	MK SR	12/2010
	Spracovanie Zásady pamiatkovej ochrany územia	PÚ SR	MK SR	12/2011
	Úprava právnych podmienok ochrany geotopov a montánných pamiatok	CHKO ŠV	MŽP, MK SR	06/2011
	Spracovanie právnych návodov ochrany	2. etapa Manplan	2. etapa Manplan	12/2010
	Prijať všeobecne záväzné nariadenia obcí k ochrane dedičstva	obce	Rozpočet obcí	06/2011
	Spracovať regulatívy k novej výstavbe	Obce, MV RR SR	MVRR SR	06/2011
	Spracovanie ÚPD pre celé územie Lokality UNESCO	MV RR SR, MŽP SR	MV RR SR, MŽP SR	06/2012
	Vysporiadať vlastnícke vzťahy najmä technických pamiatok	MK SR, MŽP SR	MK SR, MŽP SR	12/2012

D. Organizačno - radiaca schéma	Vytvoriť spoločnú platformu odbornej spolupráce jednotlivých subjektov pôsobiach v oblasti ochrany územia (kult. pamiatky, prírody, krajina)	PÚ SR, SAŽP, CHKO – ŠV, FA STU, TU ZV	Rozpočty subjektov	06/2010
	Vytvoriť pracovnú skupinu pre tvorbu organizačnej štruktúry riadenia a pravidiel spolupráce subjektov v území	Mesto BŠ, obce	Rozpočty subjektov	04/2010
	Vytvoriť organizačnú štruktúru riadenia lokality zahrňujúcu dve zložky ochrany Lokality UNESCO a turizmus OOCR zloženú z miestnych autorít, odborníkov, zástupcov aktívnych skupín a zástupcov vlastníkov, ktorá bude mať finančné odborné a personálne kapacity na implementáciu manažment plánu	Mesto BŠ, obce, subjekty, 2.etapa manplan	Rozpočty subjektov, 2.etapa manplan	06/2010
	Zadefinovať spoločnú víziu rozvoja regiónu vo vzťahu k „členstvu v klube UNESCO“	Kľúčové subjekty v území	2.etapa manplan	06/2010
	Vytvoriť spoločnú databázu o území – mesto, obce, štátna správa a odborné orgnizácie	Mesto BŠ, obce	MK SR, MŽP SR	12/2011
	Vytvoriť podmienky pre systémové informácie o území Lokality UNESCO na internete	Mesto BŠ, obce	Rozpočty subjektov	06/2011
E. Vzdelávanie a informačno interpretačný systém	Spracovanie časti podkladov pre permanentné vzdelávanie (2.stupeň ZŠ) – 2.etapa MP	2.etapa manplan	2.etapa manplan	12/2010
	Vytvorenie pracovnej skupiny pre vzdelávanie a interpretáciu – mesto, obce, pamäťové inštitúcie, školy	Mesto BŠ, obce, pamäťové, inštitúcie, školy	Rozpočty subjektov	06/2010
	Na základných a stredných školách v spolupráci so zriaďovateľmi zaviesť / rozšíriť regionálnu výchovu s dôrazom na výchovu k ochrane Lokality UNESCO, používať efektívne a atraktívne metódy a formy výchovy ku kultúrnemu dedičstvu	Mesto BŠ, obce, školy	Rozpočty subjektov	Priebežne
	Zviditeľniť a oceniť pozitívne príklady ochrany kultúrneho dedičstva a verejne identifikovať aj nevhodné zásahy. (súťaže, ocenenia)	Mesto BŠ, obce, MVO	Rozpočty subjektov	12/2010
F. Participatívne plánovanie	Spracovať informačno – interpretačný systém Lokality UNESCO	Mesto BŠ, Obce	Rozpočty subjektov	Priebežne
	Aplikácia projektu participatívneho plánovania pre zlepšenie podmienok ochrany Lokality UNESCO	2.etapa manplan	2.etapa manplan	12/2010

KONIEC

Slovenská republika

**MANAŽMENT PLÁN LOKALITY UNESCO
“HISTORICKÉ MESTO BANSKÁ ŠTIAVNICA
A TECHNICKÉ PAMIATKY OKOLIA”**

1.ETAPA - PODKLADY A ANALÝZY